

ΕΚΚΛΗΣΙΑ

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΤΟΣ ΕΗ' | ΤΕΥΧ. Α' | ΙΩ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14-115 21 ΑΘΗΝΑΙ ΤΗΛ. 72.18.308 | 1/15 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1991 | ΑΡΙΘ. 12

Ο ΚΑΡΟΛΟΣ ΓΙΟΥΝΓΚ ΑΠΟ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΣΚΟΠΙΑ

(Εξ άφορμής συμπλήρωσεως 30 έτων από τον θάνατό του)*

Η όλη Ψυχολογία και Φιλοσοφία της Θρησκείας του Carl G. Jung χαρακτηρίζεται άφ' ενός από την θετική στάσι του άπέναντι στο πανθησκειακό φαινόμενο και άφ' έτερου από την ουσιαστική άρνησι του Χριστιανισμού και της Έκκλησίας.

Ο Γιούνγκ θαυμάζει τή δομή του σύμπαντος και τονίζει, ότι ή Φύσις είναι γεμάτη από θαύματα («voll von Wundern»)⁴¹ και άποκαλύπτει τον Θεό ως προσωπικό και συγχρόνως υπερπροσωπικό μυστήριο («als ein persönliches und zugleich überpersönliches Geheimnis»)⁴². Ίδιαιτέρως ό Γιούνγκ είναι έπηρεασμένος από την βιολογική νεοβιταλιστική άποψι για τὰ ζωα και φυτά⁴³.

Η Θεολογική Γνωσιολογία του Γιούνγκ, που τελεί υπό την επίδρασι της κριτικής φιλοσοφίας του Κάντ⁴⁴, άποκρούει τον νοησιαρχικό σχολαστικισμό⁴⁵ και έξαίρει την μυστική βιωματική έμπειρία ως πηγή γνώσεως του Θεού, ένεκα της όποίας ό Θεός είναι «μιά από τις πιο βέβαιες, άμεσες έμπειρίες»⁴⁶. Για την «έμπειρία του Θεού» («Gotteserfahrung»), ή όποία είναι ή

πλέον προφανής εκ πασών των έμπειριών («die evidenteste aller Erfahrungen»), τονίζει ό Γιούνγκ: «Γνώριζα τόσο πολλά για την Γνωσιθεωρία, ώστε δέν ήμπορεί κανείς να άποδείξη αυτό του είδους τή γνώσι, άλλ' όμως μου ήταν φανερό, ότι αυτή δέν είχε ανάγκη από άποδείξεις, όπως ή όμορφιά της άνατολής του ήλιου...»⁴⁷.

Ο Γιούνγκ, μολονότι ήταν υιός ιερέως και μολονότι στον κύκλο των στενών συγγενών του υπήρχαν και άλλοι όκτώ ιερείς⁴⁸, καθ' όλη του την ζωή διάκειται άλλοτε περισσότερο και άλλοτε ολιγώτερον έχθρικώς προς τον Χριστιανισμό και την Έκκλησία. Η συγγνή προτεσταντική άτμόσφαιρα, που τον περιέβαλλε, και οι θεολογικές συζητήσεις με τον θεολόγο-ιερέα πατέρα του⁴⁹ δέν τον βοήθησαν στις άδιάκοπες πνευματικές άναζητήσεις του να ξεκαθαρίση το περιεχόμενο της πίστεώς του στην ύπαρξι του Θεού και να συνάψη ζωντανή προσωπική σχέση με τον Χριστό και την Έκκλησία.

Η πίστις του στον Θεό, που ένισχύεται από τις έπιστημονικές διαπιστώσεις του για την ευεργετική επίπτωσί της στην ψυχική υγεία του ανθρώπου, δέν έχει καθαρώς χριστιανικό περιεχόμενο, αλλά κυμαίνεται μεταξύ Θεϊσμού και

(*) Συνέχεια εκ τής σελ. 356 του ύπ' αριθμ. 11 τεύχους.

41. Erinnerungen, Träume, Gedanken von C. G. Jung, σ. 38.

42. Ένθ' άνωτ., σσ. 50-51.

43. Αύτόθι, σσ. 72-73, 107.

44. Ένθ' άνωτ., σ. 75.

45. Αύτόθι, σ. 74.

46. Ένθ' άνωτ., σ. 67.

47. Αύτόθι, σ. 97.

48. Ένθ' άνωτ., σ. 47.

49. Αύτόθι, σ. 49.

Πανθεισμοῦ. Κατὰ τὸν Γιούνγκ «δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ διαπιστωθῇ ἐὰν ἡ Θεότης καὶ τὸ Ἄσυνείδητο εἶναι διαφορετικὰ μεγέθη. Καὶ τὰ δύο εἶναι ὀριακὲς ἔννοιες γιὰ ὑπερβατικὰ περιεχόμενα»⁵⁰.

Ἡ πίστις στὸν προσωπικὸ Θεὸ φαίνεται συχνὰ κλωνισμένη στὸν Γιούνγκ ἐξ ἀφορμῆς τοῦ προβλήματος τῆς Θεοδικίας. Ἡ ἀντιμετώπισις τοῦ προβλήματος αὐτοῦ τὸν ὀδηγεῖ στὸ νὰ λέγῃ ὅτι ὁ Θεὸς ταυτίζεται πρὸς τὴν «τυφλὴ θέλησι», γιὰ τὴν ὁποία ὀμιλεῖ ὁ Schopenhauer⁵¹, καὶ γι' αὐτὸ προκαλεῖ ἢ ἀνέχεται τὸ γῆρας, τὶς ἀσθένειες, τὸν θάνατο, τὶς ἀτέλειες, τὸ χάος, γενικῶς τὶς διάφορες μορφές τοῦ φυσικοῦ καὶ ἠθικοῦ κακοῦ⁵². Αὐτὸ ἐξηγεῖ, κατὰ τὸν Γιούνγκ, ὅτι «ἤδη στὴν ἀρχὴ τοῦ 11ου αἰῶνος παρουσιάσθηκε ἡ πίστις, ὅτι ὄχι ὁ Θεός, ἀλλ' ὁ Διάβολος δημιούργησε τὸν κόσμον»⁵³. Ἀπὸ τὴν νεανική του ἡλικία ὁ Γιούνγκ σκέπτεται ὅτι ἦταν πρόθεσις τοῦ Θεοῦ τὸ ὅτι ὁ Ἀδὰμ καὶ ἡ Εὐὰ ἔπρεπε νὰ ἀμαρτήσουν⁵⁴!

Ὁ Γιούνγκ, ἐνῶ μικρὸς προσευχόταν⁵⁵ καὶ ἐνοιωθε τὴ Χάρι τοῦ Θεοῦ⁵⁶ καὶ ἐνῶ χαιρόταν τὴν ἐορτὴ τῶν Χριστουγέννων μὲ τὸ χριστουγεννιάτικο δένδρο⁵⁷, παρὰ ταῦτα ἀποστρεφόταν τὸν ἐκκλησιασμό⁵⁸. Ἡ πρώτη του θεία κοινωνία τὸν ἀφησε τελείως ἀσυγκίνητο καὶ ἐσωτερικῶς κενόν. Ὅπως λέγει, δὲν ἐνοίωσε τότε «κανένα ἶχνος τοῦ Θεοῦ» («keine Spur von Gott»), καμιά «communio», καμιά ἐνωσι μὲ τὸν Θεό. Ἀντιθέτως θυμᾶται τὴν πρώτη θεία κοινωνία ὡς «μοιραῖο βίωμα» («fatales Erlebnis»), ὡς ἀπώλειαν. «Γνώριζα, λέγει, ὅτι

ποτὲ πὰ δὲν θὰ συμμετεῖχα σ' αὐτὴν τὴν τελετή. Γιὰ μένα αὐτὸ δὲν ἦταν Θρησκεία. Ἦταν ἀπουσία τοῦ Θεοῦ. Ἡ Ἐκκλησία ἦταν ἓνας τόπος, στὸν ὁποῖο ποτὲ πὰ δὲν ἔπρεπε νὰ πηγαίνω. Ἐκεῖ ἦταν γιὰ μένα ὄχι ἡ ζωὴ, ἀλλὰ ὁ θάνατος»⁵⁹. Καὶ γιὰ τὴν χρονικὴ περίοδο πρὸ τῆς πρώτης θείας κοινωνίας ἔχει πῆ: «Γινόταν πάντοτε καὶ πὺ ἀδύνατο νὰ ἔχω θετικὴ σχέσι πρὸς τὸν "Κύριο Ἰησοῦ"»⁶⁰. Γιὰ τὸν Γιούνγκ ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἦταν μόνον «ἓνας ἄνθρωπος», τὸν ὁποῖο δὲν εἶναι δυνατόν νὰ παραδεχθοῦμε ὡς «τὴν μόνη ἀποφασιστικὴ μορφή στὸ δράμα τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ ἀνθρώπου»⁶¹. Μάλιστα ὑπέγραψαν καὶ στιγμές, κατὰ τὶς ὁποῖες ὁ Γιούνγκ σὲ πλήρη ὀριμότητα εἶπεν, ὅτι «ὁ πραγματικὸς διάβολος γεννήθηκε μόνον μὲ τὸν Χριστιανισμό» («der richtige Teufel erst mit dem Christentum geboren worden war») ⁶². Συννεκνεῖτο ἀπὸ τὸν Φάουστ, ἐνῶ ὁ Χριστὸς - Σωτὴρ τῶν Εὐαγγελίων τοῦ ἦταν «ξένος»⁶³.

Ἡ ἀπομάκρυνσις ἐκ τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἡ ἀπώλεια τῆς ζωῆς τῆς «ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας/κοινότητος» («kirchliche Gemeinschaft») δὲν ἔφεραν ἱκανοποίησι στὴν ψυχὴ τοῦ Γιούνγκ. Δὲν πρόκειται μόνον γιὰ τὴ λύπη του, πὺ ὀφειλόταν στὸ ὅτι ἔπαυσε νὰ ἀκούη τὸ ἐκκλησιαστικὸ ὄργανο (ἀρμόνιο) καὶ τὰ χορωδιακὰ ἐκκλησιαστικὰ ἄσματα, πὺ τοῦ ἄρεσαν⁶⁴. Ἐκδηλῆ εἶναι ἐπίσης μέσα σ' ὅλες τὶς σελίδες τοῦ ἔργου του μία ὀδυνηρὴ νοσταλγία γιὰ τὴ χριστιανικὴ κοσμοθεωρία καὶ βιοθεωρία. Ὑποφέρει ἀπὸ ἀνικανοποίητο καὶ συνεχῶς κάνει ἀπόμενες νὰ ἱκανοποιήσῃ τὴν πνευματικὴ του δίψα μὲ τὰ νάματα τῆς Βίβλου, τὴν ὁποῖα συνεχίζει νὰ μελετᾷ ἕως τὸ τέλος τῆς ζωῆς του, ὅπως ἀποδεικνύουν πλεῖστες ἀναφορὲς τῶν συγγραμμάτων του σ' αὐτὴν. Ἐπίσης ἀδιακόπως

50. Ἐνθ' ἄνωτ., σ. 411: «Es kann nicht ausgemacht werden, ob die Gottheit und das Unbewusste zwei verschiedene Grössen seien. Beide sind Grenzbegriffe für transzendente Inhalte».

51. Αὐτόθι, σσ. 74-75.

52. Ἐνθ' ἄνωτ., σσ. 64-65.

53. Αὐτόθι, σ. 336.

54. Ἐνθ' ἄνωτ., σ. 44.

55. Αὐτόθι, σσ. 26,33.

56. Ἐνθ' ἄνωτ., σσ. 45-51.

57. Αὐτόθι, σ. 25.

58. Αὐτόθι.

59. Ἐνθ' ἄνωτ., σσ. 60-61.

60. Αὐτόθι, σ. 33.

61. Ἐνθ' ἄνωτ., σ. 105.

62. Αὐτόθι.

63. Ἐνθ' ἄνωτ., σ. 92.

64. Αὐτόθι, σ. 80.

ήσυχολείτο με ζητήματα της Χριστιανικής Θεολογίας, μελετούσε την διαδεδομένη τότε στον Προτεσταντισμό θεολογία του Albrecht Ritschl (1822 - 1889), ή οποία προσπαθούσε να άρη τή σύγκρουσι μεταξύ «πίστεως» και «γνώσεως» με τή στροφή του θεολογικού ενδιαφέροντος στις «άξιολογικές κρίσεις» («Werturteile») και όχι στις φυσικοεπιστημονικού χαρακτήρος «όντολογικές κρίσεις» («Seinsurteile»)⁶⁵. Συχνά έρχόταν στη σκέψι του ή διδασκαλία περί θείας Χάριτος και περί άγίας Τριάδος. Το ζήτημα του Τριαδικού Θεού, γράφει, «διήγειρε τὸ ενδιαφέρον μου: μία Ένότης που συγχρόνως είναι Τριάς»⁶⁶. 'Ο Γιούνγκ μιλούσε και για τὸ Άγιο Πνεύμα ὡς «διασάφηση» («Verdeutlichung») του Θεού, τὸν ὁποῖο δὲν ἤμποροῦμε νὰ κατανοήσωμε⁶⁷. Ένω ἤρνεῖτο τὴν θεότητα του Κυρίου, τὸν θεωροῦσε ὡς «τηλεβόαν του άγίου Πνεύματος» («Sprachrohr του άγίου Πνεύματος»)⁶⁸. Έπομένως οἱ άπόψεις του περί Χριστου και περί άγίου Πνεύματος δὲν ἦταν σύμφωνες πρὸς τὴς αντίστοιχες τῆς Βίβλου ἢ τῆς Έκκλησίας. Είναι λυπηρό, ὅτι δὲν συνέλαβε και δὲν έβίωσε τὸ βαθύτερο περιεχόμενο τῆς Θεολογίας του κατὰ 'Ιωάννην Εὐαγγελίου, παρὰ τὸ γεγονός ὅτι τουτο ἦταν γι' αὐτὸν τὸ «άγαπημένο Εὐαγγέλιο». ('Έλεγε «mein geliebtes Johannesevangelium»)⁶⁹.

* * *

Όσα συνοπτικῶς σημειώσαμε πὸ πάνω γιὰ τὸ έργο και τὴ διδασκαλία του Γιούνγκ δὲν δικαιολογοῦν τὸν ὑπερβάλλοντα ζήλο μερικῶν Έλλήνων ἱεροκηρύκων ἢ κατηχητῶν, που προβάλλουν τὸν μεγάλο «Χριστιανὸ ψυχίατρο Γιούνγκ». Τὰ μνημονευθέντα στοιχεῖα τῆς δι-

δασκαλίας του, που στηρίζουν τὴν πίστι στον Θεὸ και τὴν ἀθανασία τῆς ψυχῆς ἢ καταδικάζουν τὸ ὑλιστικὸ ἀνθρωποειδῶλο και καθιστοῦν φανερὲς τὴς ψυχοθεραπευτικῆς ιδιότητες τῆς θρησκευτικῆς ζωῆς — τὰ θετικὰ αὐτὰ στοιχεῖα δὲν αἴρουν τὸ γεγονός, ὅτι τὸ σύνολο τῆς διδασκαλίας του Γιούνγκ δὲν είναι δυνατὸν νὰ συμβιβασθῆ πρὸς τὴν χριστιανικὴ πίστι και βιοθεωρία.

Άσφαλῶς δὲν γνωρίζομε τὴς πνευματικῆς ζυμώσεις που έγιναν στὴν ψυχὴ του τὰ 2 - 3 τελευταῖα χρόνια τῆς ζωῆς του. Έκεῖνο, που είναι βέβαιο, είναι ὅτι ἡ ἀποξένωσις του ἀπὸ τὴν «ἐκκλησιαστικὴ κοινωνία» τῶν συγγενῶν του συνετέλεσε στὸ νὰ νοιώθῃ πνευματικὴ μοναξιά ἕως τὸ τέλος τῆς ζωῆς του: «Ός παιδί, —γράφει στὰ συγκλονιστικὰ ἀπομνημονεύματά του—, ἐνοιωθα μοναξιά κι ἔτσι νοιώθω ἀκόμη και σήμερα»⁷⁰. Καὶ ἐὰν ποτὲ δὲν ἔφθασε στὴ διαπίστωσι, ὅτι ἡ ἀνθρωπίνῃ ὑπαρξις ἀξιοποιεῖ τὸν ἑαυτὸν τῆς κατὰ τὸν καλύτερο τρόπο μόνον ὅταν ἐπαναλαμβάνῃ με τὸν άγιο Γρηγόριο τὸν Θεολόγο «Χριστῶ συνταπῆναί με δεῖ, Χριστῶ συναναστήναί, συγκληρονομήσαι Χριστῶ»⁷¹, ὅμως είναι βέβαιο, ὅτι μέσα εἰς ὅλα τὰ δημοσιεύματά του κατοπτρίζεται ἡ νοσταλγία νὰ ἐξέλθῃ ἐκ του νοσησαρχικοῦ προτεσταντικοῦ περιβάλλοντός του και νὰ ἔχῃ τὸ βίωμα τῆς —πέραν και ἐκτὸς του λόγου— ἀμέσου ἐμπειρίας του Θεού. Χαρακτηριστικὴ είναι και ἡ μεγάλη ἐντύπωσις, τὴν ὁποία του προξένησε στὴ Ραβέννα τὸ Βαπτιστήριο τῶν Όρθοδόξων⁷².

Τέλος πρέπει νὰ ἐξαρθοῦν ἡ ταπεινότητα —με βιβλικὴ διατύπωσι— ἀναγνώρισις του ἀποσπασματικοῦ και μερικοῦ χαρακτήρος τῶν ἀπόψεών του και ἡ προσβολὴ τῆς ἀγάπης: «Ἡ ἰατρικὴ μου ἐμπειρία ὅπως και ἡ ἰδία ἡ ζωὴ

65. Πρὸβλ. Albert Ritschl, *Theologie und Metaphysik*, 1902.

66. *Erinnerungen, Träume, Gedanken von C. G. Jung*, σ. 58.

67. *Αὐτόθι*, σ. 105.

68. *Ένθ' άνωτ.*

69. *Αὐτόθι*, σ. 92.

70. *Ένθ' άνωτ.*, σ. 357.

71. Γρηγορίου Θεολόγου, *Εἰς Καισάριον ἐπιτάφιος λόγος* 7,23-Migne Έ.Π. 35,785.

72. *Erinnerungen, Träume, Gedanken von C. G. Jung*, σ. 288 ἔξ.

Η ΕΠΙΣΚΕΨΙΣ ΤΟΥ ΜΑΚ. ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΜΟΣΧΑΣ ΚΑΙ ΠΑΣΗΣ ΡΩΣΣΙΑΣ κ. ΑΛΕΞΙΟΥ Β΄ ΕΙΣ ΤΟ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΝ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΝ *

Τὴν ἑσπέραν τῆς Κυριακῆς, 14ης Ἀπριλίου 1991, ὁ Πατριάρχης Ρωσσίας μετὰ τῆς συνοδείας αὐτοῦ μετέβησαν εἰς Χαλκηδόνα καὶ ἐπεσκέφθησαν τὸν Ποιμενάρχην αὐτῆς Σεβ. Μητροπολίτην Γέροντα κ. Βαρθολομαῖον ἐν τῇ ἔδρᾳ αὐτοῦ, γενόμενοι τιμητικώτατα δεκτοὶ ὑπ' αὐτοῦ, παραθέσαντος πλουσίαν δεξίωσιν πρὸς τιμὴν αὐτῶν. Κατ' αὐτὴν οὗτος προσεφώνησε τὴν Αὐτοῦ Μακαριότητα διὰ τῶν ἐξῆς:

Μακαριώτατε, Χριστὸς Ἀνάστη! Ἡ ἱστορικὴ Ἱερὰ Μητρόπολις Χαλκηδόνας καὶ ὁ ταπεινὸς ἐπίσκοπός της εἴμεθα εὐγνώμονες πρὸς τὴν Ἀγιοπάτην Μακαριότητά Σας διὰ τὴν εὐλογίαν ποὺ μᾶς φέρει καὶ τὴν τιμὴν ποὺ μᾶς περιποιεῖ ἡ ἐδῶ ὑψηλὴ παρουσία Σας ἀπόψε, μέσα εἰς τὰ πλαίσια τῆς ἐπισήμου ἐπισκέψεώς Σας εἰς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον. Ἡ χαρὰ ὅλων μας εἶναι μεγάλη τὰς ἡμέρας αὐτάς, διότι ἔχομεν ἐν τῷ μέσῳ ἡμῶν, εἰς τὴν βασιλίδα

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 369 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 11 τεύχους.

μου ἀκαταπαύστως ἔχουν θέσει μπροστά μου τὸ πρόβλημα τῆς ἀγάπης καὶ ποτὲ δὲν ἤμποροῦσα νὰ δώσω μίαν ἰσχύουσα ἀπάντησι. Ὅπως ὁ Ἰὼβ ἔπρεπε νὰ θέσω "χεῖρα ἐπὶ στόματί μου ἅπαξ λελάληκα, ἐπὶ δὲ τῷ δευτέρῳ οὐ προσθήσω" (Ἰὼβ μ', 4). Πρόκειται ἐδῶ γιὰ τὸ μέγιστο καὶ τὸ ἐλάχιστο, γιὰ τὸ πῶς μακρυνὸ καὶ τὸ πῶς κοντινὸ, γιὰ τὸ ὑψιστο καὶ τὸ βαθύτατο, καὶ ποτὲ δὲν ἤμπορεῖ νὰ λεχθῇ τὸ ἓνα χωρὶς τὸ ἄλλο. Καμὰ γλώσσα δὲν ἔχει ἀναπτυχθῆ γι' αὐτὸ τὸ παράδοξο. "Ὅ,τι κι' ἂν μπορῇ κανεὶς πάντοτε νὰ πῇ, κανένας λόγος δὲν ἐκφράζει τὸ Ὅλον. Τὸ νὰ ὀμιλῇ κανεὶς γιὰ ἐπὶ μέρους ἀπόψεις εἶναι πάντοτε ὑπερβολικὰ πολὺ ἢ ὑπερβολικὰ λίγο, ὅπου ἐν τούτοις μόνον τὸ Ὅλον ἔχει νόημα. Ἡ ἀγάπη "πάντα στέγει" καὶ "πάντα ὑπομένει" (Α' Κορ. ιγ' 7). Αὐτὲς οἱ λέξεις τὰ λένε ὅλα. Δὲν θὰ μποροῦσε κανεὶς νὰ προσθέσῃ κάτι. Εἴμεθα... ὄργανα τῆς κοσμογονικῆς "ἀγάπης"... Ὁ ἄνθρωπος ὡς μέρος δὲν

ταύτην τῶν πόλεων, τὸ σεβαστὸν πρόσωπον τῆς Ὑμετέρας τιμημένης Μακαριότητος, τὸν νέον Προκαθήμενον τῆς ἀδελφῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρωσσίας. Καὶ εἶσθε νέος ὄχι μόνον κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐκλογῆς Σας ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν ἡλικίαν καί, ἀκόμη, καὶ ὡς φορεὺς νέου πνεύματος, εἰς αὐτοὺς τοὺς νέους καιροὺς παγκοσμίων ἀνακατατάξεων καὶ ἐξελίξεων καὶ τοῦτ' αὐτὸ νέας κοσμογονίας. Ὁ Θεὸς Σᾶς ἐκάλεσεν ἐπὶ τὸ πηδάλιον τῆς ἀδελφῆς Ἐκκλησίας εἰς μίαν σπουδαίαν ἱστορικὴν στιγμήν διὰ τὴν ἀνθρωπότητα ὀλόκληρον, ἀλλ' ἰδιαίτερος διὰ τὴν χώραν καὶ διὰ τὴν Ἐκκλησίαν Σας, διὰ τὴν ὁποίαν αὕτη εὐήμανε τὴν ἀρχὴν μιᾶς νέας, ἐλπιδοφόρου ἐποχῆς καὶ τῶρα καλεῖται, ἐν μέσῳ πολλῶν δυσχερειῶν καὶ πειρασμῶν, νὰ ἀνασυντάξῃ τὰς δυνάμεις της καὶ νὰ προχωρήσῃ εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς σωτηριώδους ἀποστολῆς της. Μαζὶ μὲ τοὺς πιστοὺς τῆς Ἐκκλησίας Σας, Μακαριώτατε, καὶ ἡμεῖς ὅλοι οἱ ἐν Χριστῷ ἀδελφοὶ καὶ φίλοι καὶ ὁμόδοξοί Σας εἴμεθα ἀπολύτως

κατανοεῖ τὸ Ὅλον. Ὑπόκειται σ' αὐτό... Πάντοτε ἐξαρτᾶται ἀπὸ αὐτό... "Ἡ ἀγάπη οὐδέποτε ἐκπίπτει", ἀκόμη καὶ ἐὰν "ταῖς γλώσσαις τῶν ἀγγέλων" λαλῇ ἢ μὲ ἐπιστημονικὴ ἀκρίβεια»⁷³ ἔρευνᾶ τὰ πάντα». «Δὲν ἔχω, —προσθῆται—, καμὰ ὀριστικὴ πεποίθησι... Γνωρίζω μόνον ὅτι γεννήθηκα καὶ ὑπάρχω... Ὑπάρχω θεμελιωμένος σὲ κάτι, ποὺ δὲν γνωρίζω...»⁷⁴.

Ἄρα γε ὁ ἰσοβίως ἀγνωστικιστῆς καὶ ἀναζητητῆς Γιούνγκ κατὰ τίς τελευταῖες στιγμῆς τῆς ζωῆς του ἔνοιωσε ὅτι τὸ κορύφωμα τῆς διώσεως τῆς κοσμογονικῆς ἀγάπης, γιὰ τὴν ὁποία ὀμιλεῖ, εἶναι ἡ οἰκείωσις τοῦ ἀπολυτρωτικοῦ ἔργου τοῦ Χριστοῦ ἢ παρέμεινε στὴν ἄρνησί του; (Τέλος)

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ
Ὁμότιμος Καθηγητῆς τοῦ Παν(μίου) Ἀθηνῶν

73. Ἐνθ' ἄνωτ., σ. 356.

74. Αὐτόθι, σ. 360.

Ὁ Πατριάρχης Μόσχας κ. Ἀλέξιος Β' μετὰ τῆς συνοδείας του εἰς τὸ προσκύνημα Ζωοδόχου Πηγῆς Βαλουκλή.

δέβαιοι ὅτι θὰ ἀναδειχθῆτε ἄξιοι αὐτῆς τῆς ἱστορικής καμπῆς, ἄξιοι τοῦ εὐσεβοῦς Ρωσικοῦ λαοῦ, ἄξιοι τῆς Ὁρθοδοξίας. Αἱ προσευχαί μας θὰ Σᾶς συνοδεύουν, ὁ σεβασμὸς καὶ ἡ ἀγάπη μας πρὸς τὴν διακεκριμένην προσωπικότητά Σας θὰ εἶναι ἀμείωτοι. Ὅταν δοξάζεται μία κατὰ τόπον ἀδελφὴ Ἐκκλησία, ἓνα μέλος τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, δοξάζεται ὁλόκληρος ἡ ἀγία Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία μας, τὴν ὁποῖαν ἑκατομμύρια ἀνθρώπων ὑπὸ τὸν ἥλιον βλέπουν σήμερον ὡς τὴν μόνην ἐλπίδα καὶ τὸ μόνον ἐχέγγυον σωτηρίας — καὶ δικαίως. Καὶ ἡμεῖς ἐπίσης επικαλούμεθα τὰς Πατριαρχικὰς εὐχὰς Σας διὰ τὰ συνεχίζωμεν ἀξίως τῆς κλήσεώς μας τὴν Ὁρθόδοξον χριστιανικὴν παρουσίαν μας εἰς αὐτὴν τὴν ἱστορικὴν Πόλιν καί, συγχρόνως, καὶ τὴν ἀποστολικὴν διακονίαν καὶ προσφορὰς τῆς Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως, πρὸς τὴν ὁποῖαν ἀποστολὴν οὐδόλως εἶναι ἄσχετος ἡ Χαλκηδών, εἰς τὴν ὁποῖαν εὐρισκόμεθα ἀπόψε. Χαιρετίζω ἐγκαρδίως, πέραν τῆς Ὑμετέρας Μακαριότιτος, καὶ τὴν τιμίαν καὶ ἀγαπητὴν συνο-

δειαν Αὐτῆς, τοὺς ἀδελφοὺς Ἱεράρχας τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας, τὸν ἐξοχώτατον Πρέσβυν κ. Ἐλευθέριον Δανέλλην, Γενικὸν Πρόξενον τῆς Ὁρθόδοξου Ἑλλάδος ἐνταῦθα, τὸν Ἐπιμ. κ. GENNADI PAVLOUSIN, Γενικὸν Πρόξενον τῆς Ἐνώσεως Σοβιετικῶν Σοσιαλιστικῶν Δημοκρατιῶν εἰς τὴν πόλιν μας, καὶ ἄλλους ἐν γένει τοὺς παρόντας πὸς μὲ τιμᾶτε μὲ τὴν παρουσίαν Σας. Καλῶς ἤλθειτε! Χριστὸς Ἀνέστη!».

Οἱ ἐπίσημοι ξένοι προσεκύνησαν εἰς τὸν ἐν Χαλκηδόνι Ἱερόν Καθεδρικὸν Ναὸν τῆς Ἁγίας Τριάδος καὶ ἐν συνεχείᾳ παρετέθη αὐτοῖς δεῖπνον ὑπὸ τῆς Αὐτοῦ Σεβασμιότητος.

Τὴν Δευτέραν, 15.4.1991, οἱ ὑψηλοὶ ἐπισκέπται τῆς Ἐκκλησίας, μετέβησαν εἰς Νίκαιαν καὶ ἐπεσκέφθησαν τὰς ἀρχαιότητας αὐτῆς.

Τὴν Τρίτην, 16ην Ἀπριλίου 1991, ἡ Αὐτοῦ Μακαριότης, μετὰ τῆς συνοδείας αὐτῆς, ἐπεσκέφθησαν τὴν ἐν Χάλκῃ Ἱεράν Μονὴν τῆς Ἁγίας Τριάδος, διαπε-

ραιωθέντες εις τήν νήσον δι' ἰδιαίτερου πλοιαρίου. Ἐν αὐτῇ ἡ Αὐτοῦ Μακαριότης ἠύλογησε τήν κοινοβιακήν τράπεζαν.

Ἡ Αὐτοῦ Μακαριότης, ὁ Πατριάρχης Μόσχας καὶ πάσης Ρωσίας κ. Ἀλέξιος ὁ Β', καὶ ἡ συνοδεία αὐτοῦ, συμπληρώσαντες τήν πρὸς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ἐπίσημον ἐπίσκεψιν αὐτῶν, ἀνεχώρησαν τήν Τετάρτην, 17.4.91, δι' ἀεροσκάφους τῆς Ἀεροφλότ, ἐπιστρέφοντες εἰς Μόσχαν.

Πρὸ τῆς ἀναχωρήσεως προσήλθον εἰς τὰ Πατριαρχεῖα καὶ ἀπεχαιρέτησαν τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην. Ἐν συνεχείᾳ, κρουσμένων τῶν κωδῶνων, ἐγένετο ἡ ἐπίσημος προπομπή, τῆς Αὐτοῦ Θειοτάτης Παναγιότητος συνοδευσάσης τὸν φιλοξενούμενον Πατριάρχην μέχρι τῆς ἐξωθύρας τῶν Πατριαρχείων.

Ἐν τῷ ἀεροδρομίῳ οἱ ἐπίσημοι ξένοι τοῦ Πατριαρχείου ὠδηγήθησαν εἰς τήν αἴθουσαν τῶν ἐπισήμων, ἐκ τῆς ὁποίας ἐπεβιβάσθησαν τοῦ ἀεροσκάφους τῆς Ἀεροφλότ, προπεμφέντες καταλλήλως.

Ἐν τέλει τῆς ἐπισήμου ἐπισκέψεως τοῦ Μακ. Πατριάρχου Μόσχας καὶ πάσης Ρωσίας κ. Ἀλεξίου τοῦ Β' καὶ τῆς Συνοδείας Αὐτοῦ πρὸς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ὑπεγράφη ὑπὸ τῶν δύο Προκαθημένων τὸ ἀκόλουθον Ἀνακοινωθέν:

«Ἀπὸ 12ης ἕως 17ης Ἀπριλίου 1991 ἐπραγματοποιήθη ἐν Φαναρίῳ ἡ πρώτη ἀπὸ τῆς ἀναρρήσεως αὐτοῦ εἰς τὸν Πατριαρχικὸν Θρόνον ἐπίσημος ἐπίσκεψις τοῦ Πατριάρχου Μόσχας καὶ πάσης Ρωσίας Ἀλεξίου τοῦ Β' πρὸς τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην Δημήτριον. Ὁ Πατριάρχης Μόσχας, συνοδευόμενος ὑπὸ τῶν Μητροπολίτου Σμολένσκ καὶ Καλλινίγκραδ Κυρίλλου, Προέδρου τοῦ Τμήματος ἑξωτερικῶν ἐκκλησιαστικῶν σχέσεων, τοῦ Ἐπισκόπου Κοστρόμα καὶ Γάλιτς Ἀλεξάνδρου, τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀγαθοδώρου Μαγκεβίτς, τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀνδρέου Μαζούρ, τῆς Μοναχῆς Φιλαρέτας Σμίρνοβα, καὶ τῶν κ.κ. Νικολαί Ἰβάνοβιτς Δερζαβίν, Νικολαί Ἀλεξάνδροβιτς Μουραβλίωφ, Γεννάδι Δημητριεβίτς Μποδίκω, Νικολαί Ἰβάνοβιτς Κάρπωφ, Μπόρις Ἀλεξάνδροβιτς Νελιούμπωφ καὶ Γρηγόρι Νικολάεβιτς Σκομπέι, ἀφίχθη εἰς τὸ ἀεροδρόμιον τῆς ISTANBUL τῇ 12ῃ Ἀπριλίου καὶ περὶ ὥραν 14.30, γενόμενος δεκτὸς ὑπὸ πολυμελοῦς Ἀντιπροσωπείας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Εὐθὺς ἀμέσως ὁ Πατριάρχης Μόσχας μετὰ τῆς συνοδείας αὐτοῦ κατηβύνη εἰς τὰ Πατριαρχεῖα, ἔνθα ἐτελέσθη Δοξολογία ἐπὶ τῇ ἀφίξει αὐτοῦ ἐν τῷ Πανσέπτῳ Πατριαρχικῷ Ναῷ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, ἐν συνεχείᾳ δὲ ἐγένετο οὗτος δεκτὸς μετὰ πλείστης ἀδελφικῆς ἀγάπης καὶ ἐγκαρδιότητος ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Δημη-

τρίου, περιστοιχισμένου ὑπὸ τῶν μελῶν τῆς Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου καὶ ἄλλων Ἱεραρχῶν τῆς Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως. Ὁ φιλοξενούμενος Πατριάρχης μετὰ τῆς συνοδείας αὐτοῦ κατέλυσαν ἀκολούθως ἐν τῷ ξενοδοχείῳ αὐτῶν ὡς φιλοξενούμενοι τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου.

Τὴν ἐπομένην τῆς ἀφίξεως τοῦ Πατριάρχου Μόσχας ἔλαβον χώραν ἐν τοῖς Πατριαρχείοις ἐπίσημοι συνομιλίας ὑπὸ τὴν συμπροεδρίαν τῶν δύο Πατριαρχῶν, καθ' ὧς συμμετέσχον ἀπὸ μὲν τῆς πλευρᾶς τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου τὰ μέλη τῆς ἐπὶ τῶν Διορθοδόξων Ζητημάτων Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς, ἀπὸ πλευρᾶς δὲ τῆς Ἁγιωτάτης Ἐκκλησίας τῆς Ρωσίας μέλη τῆς Πατριαρχικῆς Συνοδείας. Αἱ συνομιλίας αὗται διεξήχθησαν ἐν πνεύματι ἀδελφικῆς ἀγάπης, ἐγένετο δὲ καθ' αὐτάς ἐνημέρωσις ὑφ' ἑκατέρας τῶν πλευρῶν περὶ τῶν ἀπασχολούντων αὐτάς προβλημάτων, ὡς καὶ ἀνταλλαγὴ ἀπόψεων περὶ τῆς ἐν γένει καταστάσεως τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας σήμερον καὶ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν θὰ ἔδει νὰ ἐνεργήσωσιν αἱ Ὀρθόδοξοι Ἐκκλησίαι ἀπὸ κοινοῦ πρὸς τῶν νέων προκλήσεων. Ἐπίσης, αἱ δύο πλευραὶ ἐξήτασαν ἐν πνεύματι ἀδελφικῆς ἀγάπης ὠρισμένα ἐκ τῶν εἰδικῶν θεμάτων, ἅτινα ἀφορῶσιν εἰς τὰς σχέσεις τῶν δύο Ἐκκλησιῶν, ἀπεφάσισαν δὲ ὅπως συνεχισθῶσιν αἱ ἀπὸ ἐτῶν καθιερωθεῖσαι διμερεῖς ἀνεπίσημοι συνομιλίας πρὸς ἐπίλυσιν τυχόν προβλημάτων εἰς τὰς σχέσεις ταύτας.

Τὴν Κυριακὴν τοῦ Ἀντίπασχα, 14ην Ἀπριλίου, οἱ δύο Πατριάρχαι συνελειτούργησαν ἐν τῷ Πανσέπτῳ Πατριαρχικῷ Ναῷ τοῦ Φαναρίου μετ' ἄλλων Ἱεραρχῶν τῶν δύο Ἐκκλησιῶν καὶ εἰς τὸ τέλος τῆς θείας Λειτουργίας ἐγένετο ἀνταλλαγὴ ἐγκαρδιῶν προσφωνήσεων καὶ ἀναμνηστικῶν δώρων. Ἐπηκολούθησεν ἐπίσημον γεῦμα ἐν τοῖς Πατριαρχείοις πρὸς τιμὴν τοῦ Πατριάρχου Μόσχας, εἰς τὸ ὁποῖον παρεκάθησαν καὶ οἱ Ἐντιμότατοι κ.κ. Γενικοὶ Πρόξενοι ἐν ISTANBUL τῆς Ἐνώσεως Σοβιετικῶν Σοσιαλιστικῶν Δημοκρατιῶν καὶ τῆς Ἑλλάδος.

Τὸ ἀπόγευμα τῆς ἰδίας ἡμέρας, ὁ Πατριάρχης Μόσχας καὶ ἡ συνοδεία του ἐπεσκέφθησαν τὴν Ἱερὰν Μητρόπολιν Χαλκηδόνος, ὅπου ὁ οἰκείος Ποιμενάρχης Σεβ. Μητροπολίτης κ. Βαρθολομαῖος ἔδωκε δεξίωσιν καὶ ἐν συνεχείᾳ παρέθεσε δεῖπνον πρὸς τιμὴν αὐτῶν, τῇ συμμετοχῇ καὶ τῶν ὡς ἄνω κ.κ. Γενικῶν Προξένων.

Κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς παραμονῆς αὐτοῦ εἰς τὴν ISTANBUL ὁ Πατριάρχης Μόσχας καὶ πάσης Ρωσίας ἐπεσκέφθη τὰ ἀξιοθέατα αὐτῆς, τοὺς τάφους τῶν Οἰκουμενικῶν Πατριαρχῶν, ἐπὶ τῶν ὁποῖων ἐψάλε τρισάγιον, τὴν Ἱερὰν Μονὴν τῆς Ἁγίας Τριάδος Χάλ-

ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΙΚΟΣΙΠΕΝΤΑΕΤΙΑ Ἐπισκοπικῆς ζωῆς καὶ δράσεως (1965-1990) ΤΟΥ ΣΕΒ. ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΔΡΑΜΑΣ κ. ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ

Ἀξιέπαινη καὶ ἀξιολύπητη ἦταν ἡ πρωτοβουλία τοῦ Δήμου Δράμας, νὰ ὀργανώσει σειρά ἐκδηλώσεων προκειμένου νὰ τιμήσει τὸ πρόσωπο τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Δράμας κ. Διονυσίου μὲ τὴν εὐκαιρία συμπληρώσεως 25ετοῦς ἐπισκοπικῆς ζωῆς καὶ δράσεως (Δεκέμβριος 1965 - Δεκέμβριος 1990) στὴν ἀκριτική αὐτὴ περιοχή τῆς Μακεδονίας.

Ἡ εὐγενική αὐτὴ χειροτονία ἀνήκει στὸ δραστήριο καὶ νέο κατὰ τὴν ἡλικία Δήμαρχο κ. Μαργαρίτη Τζίμα καὶ τὸ Δημοτικὸ Συμβούλιο καὶ ἀπηχεῖ τὰ αἰσθήματα σεβασμοῦ, ἀγάπης καὶ ἀναγνωρίσεως τῆς προσφορᾶς τοῦ τιμηθέντος Ἱεράρχου πρὸς τὸν Χριστεπώνυμο λαὸ καὶ τὴν περιοχή τὴν ὁποία θεοφιλῶς ποιμαίνει.

Σύμφωνα μὲ τὸ ἐπίσημο πρόγραμμα ποὺ κατάρτισε ὁ Δήμος τῆς Δράμας, τὴν Κυριακὴ 19 Μαΐου 1991, τελέσθηκε Πανηγυρική Ἀρχιερατικὴ θεία Λειτουργία στὸν μεγαλοπρεπὴ καὶ περικαλλὴ μητροπολιτικὸ ἱερὸ ναὸ τῆς πόλεως, στὴν ὁποία προεξήρχε ὁ τιμώμενος Ἱεράρχης καὶ συμμετεῖχαν οἱ Σεβασμιώτατοι Μητροπολίτες Ἀλεξανδρουπόλεως καὶ Σαμοθράκης κ. Ἀνθιμοῦ, Νέας Κρήνης καὶ Καλαμαριάς κ. Πρωκόπιου, Νεαπόλεως καὶ Σταυρουπόλεως κ. Διονύσιου, Ζιχνῶν καὶ Νευροκοπίου κ. Σπυρίδων, Τρίκκης καὶ Σταγῶν κ. Ἀλέξιου, Ἱερισσοῦ, Ἁγίου Ὁρους καὶ Ἀρδαμερίου κ. Νικόδημου, Σερρών καὶ Νιγρίτης κ. Μάξιμου καὶ Ἐλευθερουπόλεως κ. Εὐδόκιμου, συμπαραστατούμενοι ἀπὸ τὸν πανοσ. ἀρχμ. κ. Λεόντιο Μαρκόπουλο, Διευθυντὴ τῆς Οἰκονομικῆς Ὑπηρεσίας τῆς Ἱ. Συνόδου καὶ ἱερεῖς καὶ διακόνους τῆς Ἱ. Μητροπόλεως.

κῆς, ἔνθα ἐλειτούργει ἡ Ἱερά Θεολογικὴ Σχολή, καὶ τὸ Γενικὸν Προξενεῖον τῆς Ἑνώσεως Σοβιετικῶν Σοσιαλιστικῶν Δημοκρατιῶν, ἔνθα ἐδόθη δεξιὸς πρὸς τὴν αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ Γενικοῦ Προξένου Ἐντμ. κ. GENNADI PAVLUSIN. Ἐπίσης, τὴν Δευτέραν, 15ην τρ. μ., οἱ φιλοξενούμενοι τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου μετέβησαν προσκυνηματικῶς εἰς τὴν Νίκαιαν, πόλιν τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων Α' καὶ Ζ'.

Ὁ Πατριάρχης Ἀλέξιος ὁ Β' καὶ ἡ Συνοδεία

Ἐν «πληθούσῃ ἐκκλησίᾳ», παρουσία τῶν Τοπικῶν Ἀρχῶν καὶ χιλιάδων εὐλαβῶν Χριστιανῶν ποὺ ἔσπευσαν νὰ τιμήσουν τὸν Ποιμέναρχη τους, τὸν πανηγυρικὸ τῆς ἡμέρας ἐκφώνησε (ἄνευ χειρογράφου) ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Ἀλεξανδρουπόλεως κ. Ἀνθιμοῦ, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ χωρίου «πάντα ὅσα δέδωκάς μοι παρὰ Σοῦ ἔστιν». Παρατίθεται στὴ συνέχεια τὸ κείμενο τοῦ λόγου, ὅπως ἀπομαγνητοφωνήθηκε:

«Πάντα ὅσα δέδωκάς μοι παρὰ Σοῦ ἔστιν».

Σεβασμιώτατε Μητροπολίτα ἅγιε Δράμας, Σεβασμιώτατοι ἅγιοι Ἀρχιερεῖς, τίμιον πρεσβυτέριον, ἀγαπητοὶ διάκονοι, κύριοι ἐκπρόσωποι τῶν Ἀρχῶν, ἀρχοντες τοῦ τόπου καὶ εὐσεβεῖς Χριστιανοί. Ὁ λόγος ἀνήκει στὸν Κύριό μας Ἰησοῦ Χριστό, ὁ ὁποῖος, σ' ἕνα κείμενο συγκλονιστικὸ, ποὺ μᾶς παρέδωκε ὁ ἱερός εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης, διατυπώνει αἰτήματα καὶ θεία νοήματα ἐνώπιον τοῦ Οὐρανοῦ Πατρός Του, ὅμοια τῶν ὁποίων οὔτε ἐλέχθησαν, οὔτε διετυπώθησαν ποτέ. Αὐτὸς ὁ συγκεκριμένος ἱερός λόγος εἶναι καταχωρισμένος στὴ σημερινὴ εὐαγγελικὴ περικοπὴ, ὅπως τὴν ἀκούσαμε κατὰ τὴν διάρκεια τῆς Θείας Λειτουργίας. Καὶ ἐπομένως, δὲν μπορεῖ, παρὰ ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ νὰ ἀναφερθῇ στὸ ἱερὸ κείμενο τοῦ Εὐαγγελίου, ποὺ εἶναι τὸ εὐπρόσδεκτο, τὸ ἐλπιδοφόρο καὶ τὸ σωτήριο μήνυμα τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὸ λογικὸ ποίμνιο αὐτῆς.

Τρία εἶναι τὰ σημεῖα ἀναφορᾶς μου στὴ σημερινὴ εὐαγγελικὴ περικοπὴ, μὲ ἀφορμὴ τὸ συγκεκριμένον λόγο τοῦ Κυρίου «πάντα ὅσα δέδωκάς μοι παρὰ Σοῦ ἔστιν».

1ον. Ἡ εὐαγγελικὴ περικοπὴ καθ' ἑαυτή.

αὐτοῦ, τὴν Τετάρτην 17ην τρ. μ., ἦλθον καὶ πάλιν εἰς Φανάριον, ἔνθα ἀπεχαιρέτισαν τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην, εὐχαριστήσαντες αὐτῷ διὰ τὴν ἐγκάρδιον καὶ ἀδελφικὴν φιλοξενίαν, καὶ ἀκολούθως προεπέμφθησαν ἐν τῷ ἀεροδρομίῳ ὑπὸ ἐπισήμου Ἀντιπροσωπείας τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας ἐπιστρέφοντες εἰς Μόσχαν».

(Τέλος)

(Ἐκ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου)

2ον. Για ποιά αιτία ἀναγινώσεται αὐτὸ τὸ εὐαγγελικὸ κείμενο σήμερα, καὶ

3ον. Ἡ ἐπικαιρότης τοῦ ἱεροῦ αὐτοῦ κειμένου σὲ σχέσηη μετὰ τὴν σημερινὴ δική μας εὐχαριστιακὴ σὺναξη.

Μετὰ τὴν τέλεση τοῦ Μυστικοῦ Δείπνου ὁ Διδάσκαλος Κύριος συνομιλήσῃ ἐπ' ἄρκετό μετὰ τοὺς μαθητάς του, ἡ δὲ συνομιλία αὐτὴ ἔληξε μετὰ μιὰ προφητικὴ καὶ δυσάρεστη ῥήσῃ τοῦ Ἰησοῦ: «Ἐν τῷ κόσμῳ θλίψιν ἔξετε, ἀλλὰ θαρσεῖτε, ἐγὼ νενίκηκα τὸν κόσμον». Εἶναι ὁ τελευταῖος λόγος τοῦ Διδασκάλου πρὸς τὸν Πάθου: θὰ ἡμιλήσῃ πάλι πρὸς αὐτοὺς μετὰ τὴν Ἀνάστασιν. Μετὰ ἀπὸ αὐτὸ τὸν λόγο, ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖ ἐπιγραμματικὴ συγκεφαλαίωση γιὰ τὸν θίον καὶ τὴν πίστη τῶν Χριστιανῶν, ὁ Μέγας Ἀρχιερεὺς προσεύχεται πρὸς τὸν Οὐράνιον Πατέρα. Ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος σημειώνει: «Μετὰ τὴν παραίνεσιν ταύτην, ἐπὶ εὐχὴν τρέπεται, παιδεύων ἡμᾶς ἐν τοῖς πειρασμοῖς, πάντας ἀφέντας ἐπὶ τὸν Θεὸν καταφεύγειν». Τὴν περιέργη αὐτὴ γιὰ τὸ ἀνθρώπινο πνεῦμα καὶ τὴν ἀνθρώπινη ἀδυναμία διακήρυξεν, ὅτι δηλαδὴ οἱ μαθηταὶ θὰ ἔχουν θλίψιν στὸν κόσμον, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἐλπίδα τῆς νίκης κατὰ τοῦ κόσμου, ὁ Κύριος ἀπευθύνεται μετὰ τὴν ἀρχιερατικὴν προσευχὴν Του πρὸς τὸν Πατέρα καὶ τὸν παρακαλεῖ. Πρῶτα τὸν παρακαλεῖ γιὰ τὸν ἑαυτοῦ, γιὰ νὰ ἐπιβεβαιώσῃ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν του. Ἐπειτα τὸν παρακαλεῖ γιὰ τοὺς μαθητάς του, ἐπειδὴ αὐτοὶ οἱ Ἀπόστολοι τοῦ θὰ κηρύξουν τὸν λόγο του, τὸ μυστήριον τοῦ Σταυροῦ καὶ τὸν θρίαμβο τῆς Ἀναστάσεως στὸν κόσμον. Καὶ τρίτον παρακαλεῖ γιὰ τὴν Ἐκκλησίαν του, ποὺ εἶναι ἡ κιβωτὸς τῆς σωτηρίας, ἡ ἰδρυμένη ἀπὸ χρόνων αἰώνων στὴ βουλή τοῦ Θεοῦ καὶ ἀρξάμενη ἐπὶ γῆς τοῦ ἔργου τῆς σωτηρίας κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς. Προσεύχεται ὁ Χριστὸς γιὰ τὸν ἑαυτοῦ ὡς ἄνθρωπο, γιὰ τοὺς μαθητάς του γιὰ νὰ λάβουν δύναμιν καὶ νὰ ἔχουν ἐνότητα καὶ ἀγάπην καὶ ὑπομονήν, ὥστε νὰ ἔχουν ὅλες τὶς προϋποθέσεις τῆς καλῆς μαρτυρίας τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος στὸν κόσμον. Καὶ γιὰ ὅλο τὸ πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας προσεύχεται ὁ Χριστὸς πρὸς τὸν Οὐράνιον Πατέρα, ὡς ἴσος πρὸς ἴσον, γιὰ νὰ ἐπιβεβαιώσῃ τὴν δική του θεϊκὴ ὑπόστασιν, «ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο».

Ὁ Κύριος συνώψισε τὴν στάσιν του ἀπέναντι τοῦ Πατρὸς μετὰ τὴν θαυτάτη ἱερὴ διατύπωσιν: «Πάντα ὅσα δέδωκάς μοι παρὰ Σοῦ ἐστίν». «Ὅλα ὅσα μοῦ ἔδωκες Πατέρα, ἀπὸ τὴν ὥραν ποὺ εὐρέθηκα στὴ γῆ μέσα στὰ γεγονότα τοῦ μυστηρίου τῆς θείας ἐνανθρωπήσεώς μου εἶναι δικά Σου, ἀλλὰ εἶναι καὶ δικά μου, ἔργο τῆς τρισηλίου τριαδικῆς Θεότητος καὶ θὰ εἶναι δικό σου καὶ τὸ ἔργο ἐκείνων ποὺ ἔρχονται μετὰ ἀπὸ μένα,

ποὺ εἶναι οἱ μαθητὲς μου, οἱ ἀπόστολοί μου καὶ οἱ διάδοχοί αὐτῶν.

Καὶ αὐτὸ εἶναι τὸ δεύτερο σημεῖο ἀναφορᾶς μας στὴ σημερινὴ εὐαγγελικὴν περικοπή. Για ποῖο λόγο ἡ Ἐκκλησία ὤρισε νὰ ἀναγινώσεται κατ' αὐτὴ τὴν Κυριακὴν αὐτὸ τὸ ἱερὸ εὐαγγελικὸ κείμενο; Διότι σήμερα ἡ Ἐκκλησία τιμᾷ τὴν μνήμην τῶν 318 θεοφόρων Πατέρων τῆς Α' ἐν Νικαίᾳ Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ἡ ὁποία διετύπωσε ὑπὸ τὴν πνοήν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος τὰ πρῶτα ἄρθρα τοῦ Συμβόλου τῆς πίστεως καὶ διεφύλαξε τὴν Ἐκκλησίαν ἀπὸ τὴν λαίλαπα τῆς αἰρετικῆς μανίας τοῦ Ἀρείου καὶ τὴν παρέδωκε στοὺς ἐπιγενομένους γιὰ νὰ τὴν ἔχουν, ὁμοῦ μετὰ τὰ ἄλλα δόγματα τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, ὡς θησαυρὸ αἰώνιον καὶ ἀπαρασάλευτο στὴ ζωὴ τους.

Ἡ μνήμη τῶν ἁγίων Πατέρων τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου μᾶς ὑπενθυμίζει σήμερα τὸν θρίαμβο τῆς ἐνότητος τῆς Ἐκκλησίας, τὸ γεγονός τῆς ἀνύστακτης μέριμνας τῶν ἐπισκόπων ὑπὲρ τοῦ ποιμνίου, τὴν νίκη τῆς εὐαγγελικῆς ἀληθείας ἐναντίον τῶν αἱρέσεων καὶ τὴν παρουσίαν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος στὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας. Καὶ μέσα στὸ χρόνο τῆς ἱερᾶς αὐτῆς μνήμης τὸ ἀπόσπασμα τῆς ἀρχιερατικῆς προσευχῆς τοῦ Κυρίου, ὅπως τὸ ἀκούσαμε, ἀποκαλύπτει τὴν προφητικὴν, τὴν διαχρονικὴν μυστηριακὴν ὑπόστασιν τῶν γεγονότων τῆς πίστεως. Αὐτὰ τὰ γεγονότα εἶναι συγχρόνως καὶ μιὰ ἱστορία. Κι αὐτὴ ἡ ἱστορία, ὡς ἀλήθεια ἀδιάφραστη, φεύγει ἀπὸ τὴν σκέψιν μας καὶ ἀπὸ τὰ ἐνδιαφέροντά μας. Κι αὐτὸ εἶναι ἕνα λάθος. Γι' αὐτὸ ἡ Ἐκκλησία δὲν ἐγκαταλείπει τὴν ἱστορίαν της, τὴν ἀλήθειαν τῶν γεγονότων, νὰ χάνεται στὰ ράφια τῶν βιβλιοθηκῶν καὶ στὶς κίτρισιμένες σελίδες τῶν διβλίων, ἀλλὰ ἐπαναφέρει τὰ ἀποστολικά καὶ πατερικά πρότυπα, καὶ ἀνανεώνει τὰ γεγονότα στὴ ζωὴ τῶν πιστῶν της, μέσῳ τοῦ ἑορτολογικοῦ κύκλου της, τὸν ὁποῖο ζωντανεύουν οἱ ποιμένες της καὶ τὸ εὐσεβὲς πλήρωμά της. Ἡ Ἐκκλησία δὲν γνωρίζει ἐπετειούς καὶ ἐθιμικὰς ἑορτὰς. Ἡ Ἐκκλησία γνωρίζει καὶ ζῆ πραγματικὰ γεγονότα, ἀποκαλύπτει ἕνα δοκιμασμένον τρόπο ζωῆς, καλλιεργεῖ τὸ φρόνημα τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τῆς Παραδόσεως, μέσα στὰ ἱερὰ πλαίσια τῶν μυστηριακῶν της πράξεων, ὑπερτέρα τῶν ὁποίων εἶναι ἡ Θεία Εὐχαριστία, ποὺ καὶ αὐτὴ τὴν ὥραν τελοῦμε οἱ λειτουργοὶ μαζὺ μετὰ ὅλους σὰς τοὺς συγκροτοῦντας τὸ πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας. Ἀναμφιδόλως οἱ μεγάλοι πατέρες τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, εἶναι μὲν πρότυπα ἰδιαίτερα γιὰ μᾶς τοὺς συγχρόνους ποιμένες, ἀλλὰ εἶναι καὶ ἔλεγχος γιὰ τὶς ἀδυναμίας μας καὶ τὶς ἐλλείψεις μας. Ἡ ἐπιθυμία μας καὶ ὁ ἀγῶνας μας εἶναι,

Οἱ συλλειτουργοῦντες Σεβ. Ἀρχιερεῖς (8) ἔχοντες ἐν μέσῳ αὐτῶν τὸν τιμῶμενο Ἱεράρχη Σεβ. κ. Διονύσιον.

μὲ τὴν δύναμη τοῦ Ἁγίου Θεοῦ, νὰ μιμηθοῦμε τὸ ἰδιό-
κό των παράδειγμα, ὅσον καὶ ἂν ἡ αἴσθησις τῆς πτω-
χείας μας εἶναι ἔντονη καὶ διαρκής. Ἡ Χάρις τοῦ
Κυρίου θεραπεύει τὰ ἀσθενῆ καὶ ἀναπληρώνει τὰ ἐλ-
λείποντα σὲ ποιμένες καὶ ποιμαινομένους.

Ἡ σημερινὴ τοπικὴ ἐπικαιρότητα συνιστᾷ τὸν τρί-
το λόγο ἀναφορᾶς μου στὸ λόγο τοῦ Κυρίου «Πάντα
ὅσα δέδωκάς μοι παρὰ Σοῦ ἐστίν». Τὸ περιεχόμενο
αὐτοῦ τοῦ θεϊκοῦ λόγου, πιστεύω ὅτι εἶναι ὁ νοῦς τῶν
σκέψεων καὶ τῶν συναισθημάτων τοῦ Σεβ. Μητροπο-
λίτου Δράμας κ. Διονυσίου σήμερα. Ὁ Σεβασμιώτα-
τος ποιμενάρχης σας, ὁ σεβαστὸς καὶ ἀγαπητὸς ἀδελ-
φός ὄλων ἡμῶν τῶν συλλειτουργῶν τοῦ Ἀρχιερέων
καὶ πλείστων ἄλλων, ἑορτάζει σήμερα τὴν συμπλήρωσι
τῶν εἰκοσιπέντε χρόνων τῆς ἀρχιερατικῆς διακονίας
του στὴν ἱστορικὴ Ἱερά Μητρόπολις τῆς Δράμας. Γνω-
ρίζω προσωπικῶς τὸν Σεβασμιώτατο Μητροπολίτη Δρά-
μας κ. Διονύσιο. Γι' αὐτὸ πιστεύω, ὅτι τὸ πνευματικὸ
του περιεχόμενο, ἡ ὄλη του ψυχικὴ διάθεσις, τὸ ἐκκλη-
σιαστικὸ φρόνημά του, ἡ ἀφοσίωσή του στὴν Ἐκκλη-

σία καὶ στὴ διακονία τοῦ λαοῦ ποὺ τοῦ ἐνεπιστεύθη
ἡ Ἐκκλησία, ἀποτελοῦν ἱκανὲς προϋποθέσεις γιὰ νὰ
αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκη νὰ ἐπαναλάβῃ σήμερα τὸν
λόγο τοῦ Κυρίου «Πάντα ὅσα δέδωκάς μοι παρὰ Σοῦ
ἐστίν». Ἡ Ἐκκλησία, Κύριε, λέγει ἡ φωνὴ τοῦ ἐπι-
σκόπου σὲ τέτοιες στιγμῆς, εἶναι δική σου, Σὺ, αὐτὴ
τὴν Ἐκκλησία «περιποιήσω διὰ τοῦ ἰδίου σου αἵμα-
τος». Αὐτὴν μᾶς παρέδωκες ὡς κιβωτὸ τῆς σωτηρίας.
Στὴν Ἐκκλησία, λέγει ὁ ἐπίσκοπος, μὲ παρέδωκες,
Κύριε, διὰ τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου, ὡς αὐτὸ ὠδή-
γησε τὴν χορεία τῶν ἐκλεκτῶν ἱεραρχῶν τῆς Ἱερᾶς
Συνόδου τοῦ 1965, διὰ νὰ μὲ ὀδηγήσῃ σ' αὐτὸ τὸν
εὐσεβῆ καὶ εὐλογημένον λαόν, διὰ νὰ ποιμάνω μετὰ τῶν
συλλειτουργῶν μου ἱερέων καὶ νὰ τὸν συντρέξω καὶ
μετὰ τῶν λοιπῶν συνεργατῶν μου σὲ πνευματικῆς
του ἀνάγκης. Ὅσα ἐπετελέσθησαν κατὰ τὰ εἰκοσι πέν-
τε χρόνια γιὰ τὴν τοπικὴ Ἐκκλησία μας καὶ τὸν λαόν
της, μὲ τὴν δική σου δύναμη ἐγίναν, καὶ ἡ δόξα σου
ἦταν καὶ εἶναι ὁ σκοπός μας.

Βεβαιωθῆτε, εὐσεβεῖς Χριστιανοί, ὅτι ἐμεῖς οἱ ἐπί-

σκοποι δὲν θέλομε νὰ ἐπαινοῦμε δημόσια ὁ ἓνας τὸν ἄλλο. Σεῖς θέλετε νὰ ἀγαπᾶμε ὁ ἓνας τὸν ἄλλο, καὶ καλῶς τὸ θέλετε. Ἐν ὀνόματι, λοιπόν, αὐτῆς τῆς ἀγάπης τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἤλθαμε σήμερα ἐδῶ καὶ ἐν ὀνόματι ἑνὸς εἰλικρινοῦς σεβασμοῦ πρὸς τὸν ἔχοντα τὰ πρεσβεῖα τῆς ἀρχιερωσύνης, ἐξ ὅλων τῶν παρισταμένων ἱεραρχῶν, Σεβ. Μητροπολίτη Δράμας κ. Διονύσιο, συμμετέχομε στὴν πνευματικὴ χαρὰ ὅλων σας. Καὶ εἶναι ἡ χαρὰ σας μεγάλη, διότι ὁ ἐπίσκοπός σας ἀγωνίζεται ἐπὶ εἴκοσι πέντε χρόνια νὰ ἀνταποκριθῆ κατὰ τὸν πιὸ ἀποδοτικὸ τρόπο στοὺς τρεῖς κύριους τομείς πνευματικῆς ἐργασίας, οἱ ὅποιοι καὶ συνιστοῦν οὐσιαστικὰ ὁλόκληρο τὸ ἔργο τῆς Ἐκκλησίας. Εἶναι: 1ον, ὁ τομεὺς τῆς Θείας Λατρείας. 2ον, ἡ διακονία τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ, καὶ 3ον, τὰ ἔργα τῆς ἀγάπης καὶ τῆς φιλανθρωπίας.

Αὐτὸ εἶναι τὸ ἔργο τῆς Ἐκκλησίας, αὐτὰ εἶναι τὰ τρία μεγάλα κεφάλαια τῆς ἐκκλησιαστικῆς διακονίας μας. Γνωρίζετε δὲ σεῖς καλύτερα ἀπὸ μᾶς, ἀλλὰ καὶ ἐμεῖς τὸ πληροφοροῦμεθα, πῶς ὁ ποιμενάρχης σας, ὁ σεβαστὸς καὶ ἀγαπητὸς ἀδελφός μας Σεβασμιώτατος ἅγιος Δράμας, ἀγωνίστηκε καὶ προσεπάθησε, καὶ ἀγωνίζεται καὶ προσπαθεῖ μὲ εἰλικρίνεια, μὲ γνησιότητα, μὲ ἐκκλησιαστικὸ φρόνημα, μὲ θυσία, μὲ ἀγάπη, μὲ ὑπομονή, μὲ ποιμαντικὴ δεξιότητα, νὰ ἀνταποκριθῆ στὴν ὑψηλὴ ἀποστολή του. Μιὰ ἀποστολή τόσο δύσκολη μέσα στὴν ἀντιφατικὴ ἐποχὴ μας καὶ ἐν μέσῳ πλήθους παγίδων τοῦ ἀντιδίκου, τίς ὅποιες ὅλοι οἱ ποιμένες ἀντιμετωπίζομε σήμερα.

Ὁ ἐπίσκοπός σας εἶναι λειτουργὸς ἄριστος. Προσεκτικὸς καὶ κατανοητικὸς. Διότι ἔχει συνειδητοποιήσει ὡς ἱεουργός, ὅτι στὸ λατρευτικὸ ἔργο τῆς Ἐκκλησίας δὲν περιλαμβάνονται ἀπλὲς τυπικὲς πράξεις, ἀλλὰ μυστηριακὲς πράξεις μεταδόσεως τῆς λυτρωτικῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ στὸ πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας. Αὐτὲς οἱ πράξεις εἶναι ὑπερφυσικὲς ἀλήθειες τῆς πίστεώς μας, πού ξεπερνοῦν τὰ ὄρια τῆς ἀνθρώπινης λογικῆς καὶ βιώνονται στὸ χῶρο «τῶν πραγμάτων τῶν μὴ βλεπομένων». Στὸν τομέα τῆς Θείας Λατρείας ὑπάγεται ἡ προσπάθεια τοῦ Μητροπολίτου σας νὰ ἀνεγείρη τόσους ὠραίους ἱερούς ναοὺς, μεταξύ τῶν ὁποίων καὶ τὸν παρόντα Καθεδρικὸ Ναό, τὸν ὁποῖο καμαρώνομε καὶ χαιρόμεθα ἀπὸ τὸ πρωτὶ. Ἀφήστε νὰ ὁμιλήσῃ λίγο ἡ ψυχὴ μας καὶ ἡ καρδιά μας. Εἰλικρινῶς χαιρόμεθα σήμερα, ὅταν ἀκοῦμε ὅτι ἓνας ἀδελφός μας συνεπλήρωσε εἴκοσι πέντε χρόνια ἀρχιερατικῆς διακονίας πού σημαίνει σὲ προέκταση τῆς κοινῆς Θείας Λατρείας, πολλὴ προσευχή, τακτικὴ γονυκλισία, ἔντονη ἀγωνία καὶ συνεχῆ ἀγῶνα γιὰ νὰ γίνουν οἱ ναοί, νὰ χειροτο-

νηθοῦν ἄξιοι ἱερεῖς καὶ ποιμένες, γιὰ νὰ τελεστοῦν ἄρτια οἱ ἱερὲς πανηγύρεις, γιὰ νὰ μὴ λείψουν ποτὲ οἱ ἀγιαστικὲς πράξεις καὶ ἀπὸ τὴν πιὸ μικρὴ ἐνορία.

Στὸν τομέα τῆς διακονίας τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ ὁ ποιμενάρχης σας ἀνταποκρίθηκε κηρύσσων ἀπὸ τοῦ ἄμβωνος γραπτὰ καὶ προφορικὰ, ἀνελλιπῶς καὶ ἐπιμελημένα, τὸν Λόγο τῆς οἰκοδομῆς καὶ τῆς παρακλήσεως. Ὁ κηρυκτικὸς λόγος του πάντοτε ἐμπνευσμένος, προητοιασμένος, λυτρωτικὸς λόγος, ὁ καθοδηγητικὸς λόγος τοῦ Εὐαγγελίου πού κατευθύνει πρὸς τὸν Χριστὸ καὶ τὴν Ἐκκλησία. Στὸ κηρυκτικὸ ἔργο τοῦ Σεβασμιωτάτου καὶ τῶν συνεργατῶν του περιλαμβάνεται ἓνα πλῆθος γραπτῶν κειμένων. Κείμενα ἐκκλησιαστικά, ποιμαντικά, ἐπιστημονικά, ἐπετειακά, ἐποικοδομητικά, κείμενα μαρτυρίας τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Ἐκκλησίας. Πλῆθος κειμένων σὲ πλῆθος σελίδων, ἀληθινὴ προσφορὰ στὸ πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας καὶ σὲ ὅλους ἐκείνους πού ἀγαποῦν καὶ μελετοῦν τὰ ἱερά βιβλία.

Ὁ τομεὺς τῆς ἀγάπης καὶ τῆς φιλανθρωπίας εἶναι ὁ αὐτονόητος χῶρος τῆς ἐμπρακτικῆς προσφορᾶς καὶ τῆς θυσίας τοῦ ἐπισκόπου. Ἡ ἀγάπη, ὅπως μᾶς τὴν ἐδίδασκεν ὁ Κύριος, δὲν εἶναι μόνο μιὰ τυπικὴ καὶ ἀνεξάρτητη πράξη. Εἶναι πρὸ πάντων διαρκὴς διάθεση, ἐσωτερικὴ προτροπὴ καὶ ψυχικὴ ἀναζήτηση γιὰ νὰ μπορέσωμε νὰ ἀγαπήσωμε, νὰ συγχωρήσωμε καὶ νὰ προσφέρωμε χέρι βοήθειας στοὺς ἀδελφούς μας, πού εἶναι εἰκόνας τοῦ Θεοῦ. Καὶ ὁ ποιμὴν τῆς Ἐκκλησίας, ὁ κάθε ποιμὴν, ὁ δικός σας πνευματικὸς πατέρας, ἀγαπᾶ τοὺς πιστοὺς του καὶ ἐνδιαφέρεται γιὰ ὅλους ἀδιάκριτως. Ἡ φιλανθρωπία εἶναι συυφασμένη μὲ τὴν ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας, πράξεις δὲ ἀγάπης καὶ φιλανθρωπίας ἔξω ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία δὲν ἔχουν δικαίωση. Ἄλλο εἶναι ἡ κοινωνικὴ πρόνοια καὶ ἄλλο ἡ ἀγάπη τῆς Ἐκκλησίας. Μόνον ὅ,τι γίνεται μέσῳ τῆς Ἐκκλησίας, ὅ,τι ἐπιτελεῖ ὁ ἐπίσκοπος, ὅσα ἐνεργοῦν οἱ ποιμένες καὶ τὰ πιστὰ μέλη αὐτῆς εἶναι οἱ γνήσιες πράξεις τῆς χριστιανικῆς προσφορᾶς, τίς ὅποιες ἐπευλογεῖ ὁ Κύριος. Ἔργο οὐσιαστικὸ, εὐλογημένο ἀπὸ τὸν Θεὸ εἶναι τὸ γενικὸ φιλόπτωχο, τὸ διοργανωμένο στὴ Μητροπολὶ Δράμας ἀπὸ τὸν Σεβασμιώτατο Ποιμενάρχῃ σας. Εὐλογημένα τὰ ἐνοριακὰ φιλόπτωχα ταμεία, εὐλογημένες οἱ πολλὲς, γνωστὲς καὶ ἀγνωστες δραστηριότητες τοῦ ἐπισκόπου καὶ τῶν συνεργατῶν του ἐφημερίων γιὰ τὴν ἀσκησιὴ τῆς ἀγάπης. Εὐλογημένη ἡ πρόνοια γιὰ τὴν νεότητα, ἰδιαίτερα μὲ τίς κατασκευασεῖς, πού ἀποτελοῦν ἀληθινὴ δαση γιὰ τὰ παιδιὰ κατὰ τὴν περίοδο τοῦ καλοκαιριοῦ. Ἔχω τὴν ἐσωτερικὴ πληροφορία καὶ τὴν ἐξ ἀντικειμένου γνώση ὅτι ὁ Μη-

τροπολίτης σας με ἄλους τοὺς ἐν Κυρίῳ συνεργούς του προσπαθεῖ νὰ ἀνταποκριθεῖ στὸ μεγάλο αὐτὸ κεφάλαιο τῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας ποὺ λέγεται πραγματοποίηση πράξεων ἀγάπης καὶ χριστιανικῆς φιλαλληλίας, ὅπως αὐτὲς προσδιωρίστηκαν ἀπὸ τὸ κήρυγμα καὶ τὴν ζωὴ τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Ἐπιτρέφατέ μου νὰ συμπληρώσω τὴν περιληπτικὴ αὐτὴ εἰκόνα τοῦ ἔργου τοῦ τιμωμένου σήμερα Ἱεράρχου με τὴν ἀναφορά μου στὰ δυὸ εὐλογημένα Μοναστήρια τῆς Ἐπαρχίας σας. Εἶναι ἡ ἱερὰ Μονὴ τῆς Παναγίας τῆς Εἰκοσιφοινίσσης καὶ ἡ ἱερὰ Μονὴ τῆς Ἀγαλήφειας. Εἶναι ἔργα εὐσεβείας, προσευχῆς, κόπου καὶ θυσιῶν τοῦ ἐπισκόπου σας, ἀληθινὴ εὐλογία γιὰ τὸν τόπο σας. Δόξα τῷ Θεῷ. Νὰ τὰ χαίρεσθε ὅλοι αὐτὰ τὰ δημιουργήματα, νὰ τὰ ἀξιοποιήτε πνευματικά, νὰ ἐμπνέεσθε ἀπὸ αὐτὰ γιὰ τὴν κατὰ Χριστὸ ζωὴ καὶ νὰ εἰσθε πάντα κοντὰ τους με σεβασμό, με στοργὴ καὶ με διάκριση. Κοντὰ καὶ μέσα στὴν Ἐκκλησία μας, με τὸν ἐπίσκοπό τους καὶ τοὺς ἱερεῖς των καλοῦνται νὰ ζήσουν οἱ Χριστιανοί. Ἡ Ἐκκλησία εἶναι ἡ ἀληθινὴ ζωὴ μας. Ἐὰν μέσα ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ κοινωνία ἀφαιρέσωμε τὴν παρουσία τῆς Ἐκκλησίας, τὴν ἀγιαστικὴν πράξιν της, τὸν κηρυκτικὸ λόγον της, τὸ τίμιον ράσο, τὰ ἱερὰ τῶν ναῶν οἰκοδομήματα, τὰ μοναστήρια, τὰ φιλανθρωπικὰ ἱδρύματα καὶ τίς ἄλλες πολιτιστικὰς δημιουργίαι τῶν ποιμένων της, τότε θὰ πτωχεύσῃ καὶ θὰ ἀπογυμνωθῇ ὅλος ὁ Ἑλληνισμός. Ἡ πρόκληση τῶν καιρῶν σὲ ὅλα τὰ ἐπίπεδα ἀπαιτεῖ μιὰ Ἐκκλησία δυνατὴ, σύγχρονη, ἀγρυπνη, διαφωτιστικὴ καὶ εὐεργετικὴ πρὸς πάντας. Καὶ ὁ ἐπίσκοπος τῆς τοπικῆς Ἐκκλησίας τῆς Δράμας κινεῖται μέσα σ' αὐτὰ τὰ πλαίσια δράσεως καὶ ζωῆς.

Δὲν θὰ εἶπω, ἀδελφοί μου, περισσότερα. Ὅλα ὅσα ἀνέφερα εἶμαι βέβαιος ὅτι ἐκφράζουν τίς σκέψεις καὶ τὰ συναισθήματα καὶ τῶν συλλειτουργούντων σήμερα Σεβασμιωτάτων Ἱεραρχῶν. Εἶμαι βέβαιος ὅτι ὅλα αὐτὰ καὶ ἄλλα περισσότερα εἶναι γεγονότα καὶ αἰσθήματα ποὺ διαμορφώνουν τὴν καλὴ κοινὴ συνείδηση τῆς Ἐκκλησίας περὶ τοῦ ἐπισκόπου τῆς Δράμας κ. Διονυσίου. Καὶ νὰ εἰσθε βέβαιοι, ὅτι οἱ πνευματικοὶ ποιμένες τῆς Ἐκκλησίας, παρ' ὅλα ὅσα, με τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν συμπαράσταση τῶν πιστῶν Χριστιανῶν, κατορθώνουν, δὲν λησιμονοῦν νὰ ἐπαναλαμβάνουν σὲ στιγμὲς αὐτοκριτικῆς ἐνώπιον τοῦ Κυρίου· «Δούλοι ἀ χρεῖοί ἐσμεν καὶ ὅτι ὁ ὀφειλομεν ποιῆσαι πεποιήκαμεν» (Λουκᾶ ιζ' 10).

Τέλος, ὡς τακτικὸ μέλος τῆς Διαρκοῦς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, θὰ σᾶς ἀναγνώσω τὸ συγχαρητήριο Γράμμα τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου

Ἀθηνῶν κ.κ. Σεραφεῖμ, ὡς προέδρου, καὶ πάντων τῶν μελῶν τῆς Ἱ. Συνόδου πρὸς τὸν Σεβ. Μητροπολίτη Δράμας κ.κ. Διονύσιον, τὸ ὁποῖον ἔχει ὡς ἑξῆς:

Ἡ ἹΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἀριθμ. Πρωτ. 744 Ἀθῆναι τῆ 7.5.91
Διεκπ. 492

Πρὸς
Τὸν Σεβασμιώτατον Μητροπολίτην
Δράμας κ. Διονύσιον.
Εἰς Δράμα ν.

Σεβασμιώτατε ἐν Χριστῷ ἀδελφέ,

Ἡ Διαρκὴς Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, κατὰ τὴν συνεδριαν Ἀδτιῆς τῆς 17ης Ἀπριλίου ἐ.ε., πληροφορηθεῖσα διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 218) 14.3.91 ὑμετέρου ἐγγράφου τὴν συμπλήρωσιν εικοσιπενταετίας ἀπὸ τῆς εἰς Ἐπίσκοπον ἀναδείξεως ὑμῶν καὶ τεσσαρακονταπενταετιοῦς ἀρχιερατικῆς καὶ ἱερατικῆς διακονίας ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, διὰ τοῦ ἀνά χειρὸς Τιμίου Ἀδτιῆς Συνοδικοῦ Γράμματος ἐκφράζει τῇ ὑμετέρᾳ γερασίᾳ καὶ πολιτῷ Σεβασμιότητι τὰ πηγαῖα καὶ εὐκρινῆ ἀδελφικὰ αἰσθήματα χαρᾶς καὶ ἰκανοποίησεως πάντων τῶν μελῶν Ἀδτιῆς, συγχαίρει δ' ὑμῖν ἐφ' οἷς ἐν εὐσυνειδησίᾳ καὶ ζήλῳ ἐν τῷ θείῳ γεωργίῳ ἐργαζόμενος κεκοπιάκατε.

Τὴν τοιαύτην τῆς ὑμετέρας πεπνυμένης Σεβασμιότητος ἐνζήλον καὶ τιμίαν διακονίαν ἡ Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἐπιβραβεύουσα ἐκφράζει ὑμῖν τὴν ἄκραν Ἀδτιῆς εὐαρέσκειαν διὰ πάντ' ὅσα ἡ ὑμετέρα Σεβασμιότητα ἐμόγησε κατὰ τὴν μακρὰν, πολυμερῆ, ἀγλαόκαρπον καὶ τιτιμημένην ὑμετέραν Ἐκκλησιαστικὴν διακονίαν, ὑπὲρ τῆς δόξης τῆς Ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας.

Ἐπὶ δὲ τούτοις, ἐπενχόμενοι καρποφόρον συνέχισιν τοῦ πολυσχιδοῦς πνευματικοῦ καὶ κοινωνικοῦ ἔργου ὑμῶν ἐπὶ ἔτη ὡς μήμισα, ἐν δαυριεῖᾳ θεῶν εὐλογιῶν καὶ ἀνωθεν ἐπικουρίας, κατασπαζόμενοι τὴν ὑμετέραν Σεβασμιότητα ἐν Κυρίῳ, διατελοῦμεν μετ' ἀγάπης.

† Ὁ Ἀθηνῶν ΣΕΡΑΦΕΙΜ, Πρόεδρος
Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος
Ἀρχιμ. Δαμασκ. Καρπαθάκης

Σεβασμιώτατε Ἁγίε Δράμας, ἐνώπιον τῶν Σεβασμιωτάτων Ἱεραρχῶν οἱ ὁποῖοι με ἀγάπη καὶ σεβασμὸν σᾶς πλαισιώνουν σήμερα, ἐνώπιον τοῦ ἱεροῦ κλήρου, τῶν ἐκπροσώπων ὄλων τῶν Ἀρχῶν τῆς πόλεως

και ιδιαίτερα του κ. Δημάρχου και των δημοτικών Συμβούλων του Δήμου Δράμας, που είχε την ωραία εμπνευση και πρωτοβουλία για την διοργάνωση των εκδηλώσεων με την ευκαιρία της συμπλήρωσης των 25 χρόνων της Αρχιερατείας Σας, ευχόμεθα και πάλι μέσα από τα βάθη της ψυχής μας, ο Κύριος ήμων Ιησους Χριστός, ο Μέγας Αρχιερεύς και Δομήτωρ της Εκκλησίας, δια των πρεσβειών της Παναγίας Μητρός του και των 318 θεοφόρων Πατέρων της Α' εν Νικαία Οικουμενικής Συνόδου, να Σας χαρίζη πολλά εισέτι χρόνια αρχιερατείας και ζωής, χρόνια ειρηνικά και ευλογημένα για να ποιμαίνετε και να οικοδομήτε πνευματικά τον ευσεβή λαό της Γεράς Μητροπόλεως Δράμας προς δόξαν του Ονόματος του Αγίου Θεού. Άμήν.

Ο Σεβ. κ. Νικόδημος αναγινώσκει το Πατριαρχικόν Μήνυμα.

Πρὶν ἀπὸ τὸ «Δι' εὐχῶν» ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Γερουσοῦ, Ἁγίου Ὁρους καὶ Ἀρδαμερίου κ. Νικόδημος, ὡς ἐκπρόσωπος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. κ. Δημητρίου τοῦ Α', ἀνέγνωσε ἀπὸ τῆς Ὁραίας Πύλης τὸ ἀκόλουθο Μήνυμα τῆς Α. Θ. Παναγιότητος:

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ,

ἐλέω Θεοῦ Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως,
Νέας Ρώμης καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης.

Γερότατε Μητροπολίτα Δράμας, ἐπέριτε καὶ ἔξαρχε Μακεδονίας, ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι ἀγαπητῆ

ἀδελφῆ καὶ συλλειτουργῆ τῆς ἡμῶν Μειριότητος κυρίε Διονύσιε, χάρις εἴη τῇ ὑμετέρῃ Γερότητι καὶ εὐρίη παρὰ Θεοῦ.

Χριστὸς Ἀνέστη!

Ἀσμένως ἐλάβομεν καὶ μετὰ πολλῆς ἀδελφικῆς χαρᾶς ἀνέγκομεν τὸ ἀπὸ τῆς ἰδ' παρελθόντος μηνὸς Μαρτίου γράμμα τῆς ὑμετέρας ἀγαπητῆς ἡμῖν Γερότητος, ὑποβαλλούσης περὶ τῆς συμπλήρωσεως ἑσσαράκοντα καὶ πέντε ἐτῶν ἀπὸ τῆς εἰσόδου αὐτῆς εἰς τὰς τάξεις τοῦ ἱεροῦ κλήρου, καὶ εἰκοσιπενταετίας ὅλης ἀρχιερατικῆς διακονίας αὐτῆς ἐν τῇ ἱερᾷ ἐπάλλξει τῆς προσφιλῆς καὶ ἱστορικῆς ἐπαρχίας τοῦ καθ' ἡμᾶς Ἁγιοτάτου Ἀνατολικοῦ καὶ Πατριαρχικοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, τῆς Γεράς Μητροπόλεως Δράμας.

Ἐν σὺγκινήσει πολλῇ ἀνακαλοῦντες εἰς τὴν μνήμην τὰ ἔτη τῆς λίαν θεοφιλοῦς ποιμαντορικῆς καὶ ἐκκλησιαστικῆς ἐν γένει προσφορᾶς τῆς ὑμετέρας Γερότητος εἰς ἐπαρχίας τῶν Νέων Χωρῶν ὡς κληρικοῦ καὶ μάλιστα ὡς Ἀρχιερέως, διακρινομένου διὰ τὸ ἀνεπίληπτον ἦθος καὶ τὸ γνήσιον ἐκκλησιαστικὸν φρόνημα, καὶ καταναλισκομένου ὑπὲρ τῆς οἰκοδομῆς τοῦ θεοῦ λαχόντος αὐτῷ ποιμνίου, προαγόμεθα διὰ τῶν μετὰ χεῖρας Πατριαρχικῶν ἡμῶν Γραμμάτων ἵνα ἀπὸ μέσης καρδίας συγχαρῶμεν ἀδελφικῶς τῇ ὑμετέρῃ Γερότητι ἐπὶ τῷ σταθμῷ τούτῳ τῆς ἀγλαοκάρπου ζωῆς καὶ τῆς κληρικῆς σταδιοδρομίας αὐτῆς καὶ ἅμα ἐκφράσωμεν αὐτῇ τὴν πολλὴν εὐαρέσκειαν τῆς Μητροπὸς Ἐκκλησίας καὶ ἡμῶν προσωπικῶς ἐπὶ τῇ ὅλῃ ἀραστῇ διακονίᾳ καὶ προσφορᾷ ὑμῶν, δεόμενοι τοῦ Θεοῦ Δομήτορος τῆς Ἐκκλησίας ὅπως χαρίζηται ὑμῖν ἀστείφη καὶ ἀκμαίαν τὴν κατ' ἄμφω ὑγείαν ἕως γῆρατος λιπαροῦ καὶ ἐπισχύη τὰς δυνάμεις ὑμῶν, καταστέφη δὲ δι' ἐπιτυχίας τοὺς ἀιτήτους πόρους ὑμῶν ὑπὲρ τοῦ χριστιεπωνύμου πληρώματος τῆς θεοσώσιου ὑμῶν ἐπαρχίας.

Εἶεν παρὰ τοῦ Ἀναστάσιου Κυρίου ἡμῶν τὰ ἔτη τῆς ὑμετέρας προσφιλῆς Γερότητος διι πλεῖστα, ὑγιεινά, ἀγλαοκάρπα καὶ σωτήρια.

αἰχ' Ἀπριλίου κε'.

† Ὁ Κωνσταντινουπόλεως Δημήτριος
ἀγαπητὸς ἐν Χριστῷ ἀδελφός.

Κατόπιν, ἔκδηλα συγιννημένος, ὁ τιμώμενος Γερόραχης, Μητροπολίτης Δράμας κ. Διονύσιος, ἀντιφώνησε ὡς ἑξῆς:

Σεβασμιώτατοι ἅγιοι ἀδελφοί,

Χριστιεπώνυμο πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας.

Οἱ ἔορταστικῆς ἐκδηλώσεις εἶναι οὐσιῶδες σιτι-

χεῖο σιὴ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων. Μὲ ὀρισμένους ἱε-
ρους καὶ τελετῆς ἡ Κοινότητα ἢ ἡ Ἐνορία, ὁ Δῆμος
ἢ ἡ Μητροπολι, μιὰ περιοχὴ ἢ ἓνα ἔθνος, τιμοῦν μὲ
χαρὰ αὐτὴ ἢ τὴν ἄλλη πλευρὰ τῆς ζωῆς. Εὐχαριστοῦν
τὸν Θεὸ καὶ ἐπικαλοῦνται τὴν εὐλογία Του.

Ἡ σημερινὴ ἡμέρα εἶναι γιὰ τὴν ταπεινότητά
μου, μιὰ ἡμέρα ἐορτῆς, μὲ ἀφορμὴ τὴ συμπλήρωση
εἰκοσιπενταετίας ἀπὸ τὴν ἐνθρόνισή μου σιὴν ἐπισκο-
πικὴ ἔδρα τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Δράμας. Γιὰ τὰ τι-
μηθεῖ δεόντως τὸ γεγονός, ὁ Δῆμος τῆς Δράμας ἀπε-
φάσισε νὰ ὀργανώσει σχετικὴ ἐκδήλωση στὸ Διοικη-
τήριό τῆς πόλεως, λίαν δὲ ἀγαπητοὶ καὶ διακεκριμέ-
νοι ἀδελφοὶ Ἀρχιερεῖς, οἱ ἄγιοι Ἀλεξανδρουπόλεως
κ. Ἀνθίμος, Ν. Κρήνης καὶ Καλαμαριάς κ. Προκό-
πιος, Νεαπόλεως καὶ Σιαρουνόλεως κ. Διονύσιος,
Ζιγνῶν καὶ Νευροκοπίου κ. Σπυρίδων, Τρίκης καὶ
Σταγῶν κ. Ἀλέξιος, Ἱερισσοῦ, Ἀγ. Ὄρους καὶ Ἀθ-
δαμερίου κ. Νικόδημος, Σερρῶν καὶ Νιγρίτης κ.
Μάξιμος καὶ Ἐλευθερουπόλεως κ. Εὐδόκιμος λαμ-
πρύνουν μὲ τὴν ὑψηλὴ παρουσίαν τους τὶς ἐκδηλώσεις,
συμπροσενχόμενοι καὶ συλλειτουργοῦντες μετ' ἐμοῦ.
Τοὺς εὐχαριστοῦν ἐκ θαθέων, ἰδιαιτέρως δὲ τὸν Σεβ.
Ἀλεξανδρουπόλεως κ. Ἀνθίμον, ὁ ὁποῖος, ἐξ ὑπερ-
βολῆς ἀγάπης, τόσους λόγους ἀγαθοῦς εἶπε περὶ τῆς
ταπεινότητός μου.

Οἱ σημερινὲς ἐκδηλώσεις ἔχουν βαθὺ νόημα γιὰ
τὴν τοπικὴ μας Ἐκκλησία, γιὰ τοεῖς λόγους: Διότι
θυμίζον τὴν συμπληρωθεῖσα 25ετία, διότι ἀναγγέ-
λουν τὸ μέλλον, διότι ἀποκαλύπτουν τὶς ἀπαιτήσεις
τοῦ παρόντος.

Π ρ ῶ τ ο ν Ἡ σημερινὴ πανηγυρικὴ θ. Λει-
τουργία ἐπαναφέρει σιὴ μνημὴ μας
τὴν πρώτη ἀρχιερατικὴ θεία Μυσταγωγία καὶ ὀλό-
κληρη τὴ διερχομένη 25ετία ἐπισκοπικῆς ζωῆς καὶ
δράσεώς μου. Ἀναπολώντας τὰ ὅσα συντελέσθηκαν
ἀπὸ τὸ 1965 ἕως σήμερα, ἤμπορῶ μαζί μὲ τὸ λογικὸ
ποιμνίό μου, ἐσᾶς τοὺς χριστιανούς, νὰ ἐκτιμήσω ἂν
οἱ ἱερῆς ὑποσχέσεις καὶ δεσμεύσεις τοῦ «ἐνθρονιστη-
ρίου λόγου» μου τηρήθηκαν καὶ ἐκπληρώθηκαν. Ἄν
«εὐαγγελίσθηκα», ἂν «θεράπευσα» τὶς ἀπὸ τὴν ἁμαρ-
τία συντετριμμένες καρδίαι, ἂν «κήρυξα» ἐλευθερίαν
ἀπὸ τὰ πνευματικὰ καὶ ἠθικὰ δεσμά. Κι ἀκόμη, ἂν
αὐξήθηκε ἢ κατὰ Χριστὸν οἰκοδομὴ καὶ πρόκοψε στὸ
δρόμο τῆς τελειότητος ὁ «λαὸς τοῦ Θεοῦ», τὸ ποιμνίό
μου.

Δ ε ὕ τ ε ρ ο ν Οἱ σημερινὲς σεμνὲς ἐκδηλώσεις,
π ρ ο α ν α γ γ ἔ λ λ ο υ ν τὸ μ ἔ λ λ ο ν μὲ τὴν
ἐννοία διὸ ἀνανεώνουν τὶς ἐπισκοπικὲς ὑποσχέσεις
τοῦ ἐνθρονιστηρίου λόγου. Εἶχα δηλώσει τότε, τὸ

1965, διὸ προσέρχομαι, ὡς Ἐπίσκοπος Δράμας, «ἐ-
τοιμος εἰς μάστιγας, πρόθυμος εἰς θυσίας, ὑπήκοος
ἄχρι θανάτου», ζητώντας τότε καὶ τώρα καὶ πάντοτε
τὴ βοήθεια καὶ χάρι τῶ Ἀρχιεπίσκοπος Χριστοῦ,
«ὅπως στηρίξῃ με ἐν πνεύματι ἡγεμονικῶ, ἵνα τὸν
καλὸν ἀγῶνα ἀγωνιζόμενος, τὴν διακονίαν μου πλη-
ροποιήσω πρὸς οἰκοδομὴν τοῦ ἐμπιστευθέντος μοι
λογικῶ ποιμνίου». Τὴν ὑπόσχεση αὐτὴ ἐπαναλαμβάνω
καὶ σήμερα ἐνώπιόν σας.

Τ ρ ῖ τ ο ν οἱ ἐορταστικὲς ἐκδηλώσεις ἀποκα-
λύπτουν καὶ τὶς πνευματικὲς ἀπαιτήσεις τοῦ παρόν-
τος. Ὁ λαὸς τοῦ Θεοῦ ἔχει ἀνάγκη καὶ ἐπιθυμεῖ, ἄλ-
λοτε ἔντονα καὶ φανερά, ἄλλοτε σιωπηρὰ καὶ ἐνδό-
μυχα ἢ ἀσυνείδητα, τὸν ἐπανευαγγελισμό ἢ τὸν ἐπι-
στηριγμὸ τοῦ σιὰ θέματα τῆς Πίστεως. Πανταχόθεν
βάλλεται. Τὸ κῆμα τοῦ ἀθεϊσμοῦ καὶ τοῦ ὕλισμοῦ,
τῆς ἀδιαφορίας περὶ τὰ πνευματικὰ, τῆς ἀβεβαιότη-
τος γιὰ τὸ μέλλον ἢ ἀπειλὴ πωρητικῶν ἀτυχημάτων,
ἢ μόλυνση τῆς ἀτμοσφαιρας, τῶν ποταμῶν καὶ τῶν
θαλασσῶν, ἢ καταιστροφὴ τῶν δασῶν κ.λπ., τοῦ προ-
καλοῦν ἄγχος, ἐσωστρέφεια, φοβία καὶ ἀνησυχία.
Εὐλόγο γεννᾶται ἔτσι τὸ ἐρώτημα: «Πρὸς τίνα ἀπε-
λευσόμεθα;». Ἰδοὺ ἡ ἀπαίτηση τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ
γιὰ τὸ παρόν. Ἰδοὺ καὶ ἡ σημασία τῆς ἐορταστικῆς
ἐκδηλώσεως: Δεσμεύει τὸν Ἐπίσκοπό σας νὰ ἐπανα-
λάβει διὸ διαποικιμαίνει τὴν Ἱ. Μητροπολι Δράμας
μὲ τὴν χάριν τοῦ Κυρίου, «οὐχὶ ἵνα ζητήσῃ τι δι'
ἑαυτὸν, ἀλλ' ἐπιποθῶν τὴν ὑμετέραν προκοπήν, τὴν
ὑμετέραν οἰκοδομὴν καὶ τὴν ἐν Χριστῶ τελείωσιν».

Εὐχαριστοῦν καὶ πάλιν τοὺς Σεβασμιωτάτους ἀ-
γίους ἀδελφούς οἱ ὁποῖοι τιμοῦν καὶ λαμπρύνουν ἰ-
διαζόντως μὲ τὴν παρουσίαν τους τὴν ἐπέτειο συμπλη-
ρώσεως 25ετιῶς Ἐπισκοπικῆς διακονίας μου. Εὐχα-
ριστοῦν τὸ τίμιο προεστυλιό καὶ τὸ περικλημένο πλῆ-
ρωμα τῆς τοπικῆς Ἐκκλησίας τῆς Δράμας. Σᾶς πα-
ρακαλῶ δὲ νὰ ἐντείνετε τὶς προσευχῆς σας, γιὰ τὰ
μὲ ἀναδεικνύει ὁ Κύριος ἄξιον τῆς κλήσεως ἧς ἐ-
κλήθη, μὲ ἀξιῶσει δὲ νὰ ἀναφωνήσω, ἐν ἐκείνῃ
τῇ ἡμέρα, ὅπως ὁ τῶν ἐθνῶν Ἀπόστολος Παῦλος:

«Τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἠγώνισμαι, τὸν δρόμον
τετέλεκα, τὴν πίστιν τετήρηκα λοιπὸν ἀπόκειται μοι
ὁ τῆς δικαιοσύνης στέφανος, ὃν ἀποδώσει μοι ὁ Κύ-
ριος ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρα, ὁ δίκαιος κριτής, οὐ μόνον
δὲ ἐμοί, ἀλλὰ καὶ πᾶσι τοῖς ἠγαπητόμοι τὴν ἐπιφά-
ρειαν αὐτοῦ». Ἀμήν.

(Συνεχίζεται)

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Π. ΛΕΚΚΟΣ

Δ)τῆς Ἐκδόσεων Ἀποστολικῆς Διακονίας

ΑΠΟ ΤΑΣ ΠΛΟΚΑΣ ΤΩΝ ΑΘΗΝΑΙΩΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΣΑΓΗΝΗΝ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ

Ἡ ἀποστολική Ἐκκλησία τῶν Ἀθηνῶν μετὰ ἰδιαιτέρας λαμπρότητος ἐτίμησεν καὶ ἐφέτος τὴν μνήμην τοῦ ἱδρυτοῦ τῆς, Ἀποστόλου Παύλου. Ἀποκορύφωμα τῶν θρησκευτικῶν ἐκδηλώσεων ὑπῆρξε ὁ ἀπὸ ἐτῶν καθιερωθεὶς ἑσπερινὸς ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ βήματος τοῦ Ἀρείου Πάγου παρὰ τὸν θράχον τῆς Ἀκροπόλεως, εἰς ἀνάμνησιν τοῦ κηρύγματος τοῦ Ἀποστόλου τῶν Ἑθνῶν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους κατὰ τὴν δευτέραν ἀποστολικὴν του περιοδείαν.

Προεξαρχούσης τῆς Αὐτοῦ Μακαριότητος τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ.κ. Σεραφεῖμ ἔλαβε χώραν κατὰ τὸ εἶθος ὁ Μέγας πανηγυρικὸς Ἑσπερινός, παρουσία τοῦ ἐκπροσώπου τῆς Κυβερνήσεως, Γενικοῦ Γραμματέως Θρησκευμάτων κ. Γεωργίου Παπακωνσταντίνου. Παρέστησαν οἱ Σεβ. Μητροπολίται Νέας Ἰωνίας καὶ Φιλαδελφείας κ. Τιμόθεος, Μεγάρων καὶ Σαλαμίνος κ. Βαρθολομαῖος, Λήμνου κ. Ἰερόθεος καὶ Νικαίας κ. Ἰάκωβος, οἱ Θεοφ. Ἐπίσκοποι Κυρήνης κ. Θεόδωρος, ἐκπρόσωπος τοῦ Μακ. Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας κ. Παρθενίου, Βρεσθένης κ. Δημήτριος καὶ Ἀχελώου κ. Εὐθύμιος, ἐκπρόσωποι τῶν δημοτικῶν καὶ στρατιωτικῶν ἀρχῶν, ὁ Κοσμητὼρ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν Καθηγητῆς κ. Ἠλίας Οἰκονόμου, καθηγηταὶ Πανεπιστημίου καὶ ἄλλοι ἐπίσημοι.

Τὸν πανηγυρικὸν τῆς ἡμέρας ἐξεφώνησε, ἐντολῇ τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου ὁ Ἀρχιμ. Δαμασκηνὸς Καρπαθάκης, Ἀρχιγραμματεῦς τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, μὲ θέμα «Ἀπὸ τὰς πλοκάς τῶν Ἀθηναίων εἰς τὴν σαγήνην τοῦ Παύλου».

* * *

Μακαριώτατε Λέσποτα,

Σεβασμιώτατοι,

Ἐντιμότατοι ἐκπρόσωποι τῶν πολιτικῶν, δημοτικῶν, δικαστικῶν, στρατιωτικῶν καὶ πανεπιστημιακῶν ἀρχῶν,

Σεβαστοὶ πατέρες καὶ ἀγαπητοὶ ἀδελφοί,

Ἡ πόλις τοῦ Θεσῆως καὶ τῆς Ἀθηναῖς ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ καυχᾶται διότι εἰς τὸ πετρῶδες ἔδαφος αὐτῆς ἐβλάστησεν καὶ ἐκαρποφόρησε τὸ δένδρον τῆς γνώσεως καὶ τῆς ἐπιστήμης. Κάτω ἀπὸ τὴν σκιὰν τῆς

Ἀκροπόλεως ἐρρίζωσε τὸ πνευματικὸν ἄλσος καὶ ἤπλωσε τοὺς κλάδους του ἀνὰ τὸν κόσμον ἀποδίδον τὰ ἄνθη καὶ τοὺς καρποὺς τῆς γνώσεως. Κάτω ἀπὸ τὸ δόρυ καὶ τὴν αἰχμὴν τῆς λόγχης τῆς Παλλάδος Ἀθηναῖς, τῆς θεᾶς τῆς σοφίας, τὸ πνεῦμα τὸ ἀνθρώπινον ἔλαβεν ἀφορμὰς καὶ συνέγραψεν Ἰλιάδα καὶ Ὀδύσειαν, ἔλαβε μάρμαρον καὶ ἐφιλοτέχνησε Παρθενῶνας.

Ἡ Ἀθήνα δὲν εἶναι μόνον ἡ μητρόπολις τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Εἶναι ἡ πνευματικὴ πρωτεύουσα τῆς Εὐρώπης καὶ ὁλοκλήρου τοῦ πολιτισμένου κόσμου. Εἶναι ἡ πνευματικὴ τροφὸς τῆς ἱστορίας καὶ τῶν αἰῶνων. Εἶναι τὸ «ἄστυ» τοῦ πνεύματος.

Ἀλήθεια, ὅσοι ἀναζητοῦν τὴν γνώσιν καὶ ἐπιποθοῦν τὴν παιδείαν, δὲν ἔχουν παρὰ νὰ ἐγγίσουν τὰ πνευματικὰ κεφάλαια καὶ ἀποθέματα τῆς Ἑλλάδος διὰ νὰ ἀντλήσουν γνώσιν καὶ σοφίαν. Καὶ ὅπως λέγει εὐρωπαϊὸς φιλόσοφος, κάθε τέχνη καὶ ἐπιστήμη ὅσον καὶ ἂν φαίνεται αὐτοτελής, τὴν ἐσχάτην καὶ βαθυτάτην ρίζαν τῆς ἔχει εἰς τὸν ἑλληνικὸν κόσμον (Hegel). Οἱ Ἕλληνες ἠγάπησαν τὴν σοφίαν. Ὑπῆρξαν «φιλοθεάμονες τῆς ἀληθείας» ὅπως λέγει ὁ Πλάτων.

Πλὴν ὅμως οἱ πρόγονοι μας, ποιηταὶ καὶ φιλόσοφοι, εἶχον συνείδησιν τῆς ἀνεπαρκείας τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος καὶ ἐπίγνωσιν τοῦ γεγονότος ὅτι ἡ ἀνθρωπίνη γνώσις εἶναι πτωχὴ καὶ πεπερασμένη. Διὰ τὴν ἀνίχνευσιν τοῦ ὑπὲρ αἴσθησιν καὶ ὑπερβατικοῦ κόσμου ἠσθάνθησαν τὴν ἀνάγκην νὰ ἐπικαλεστοῦν τὸ θεῖον πρὸς κάλυψιν τοῦ ἐλλείποντος διὰ τὴν «γνώσιν τῶν θείων καὶ ἀνθρώπινων πραγμάτων». Πολὺ ἐπιγραμματικὰ ὁ Ἡράκλειτος ὁμολογεῖ ὅτι ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ Θεῖον, τὸ ὁποῖον διαθέτει γνώσιν, ὁ ἀνθρώπος δὲν διαθέτει. «Ἦθος γὰρ ἀνθρώπειον οὐκ ἔχει γνώμας, Θεῖον δ' ἔχει». Θεωρεῖ δὲ τὴν ἀνθρωπίνην γνώσιν παιδικὸν παίγνιον· «Παίδων ἀθύρματα νενόμικεν εἶναι τὰ ἀνθρώπινα δοξάσματα» καὶ συμπληρώνει «ἀνθρώπων ὁ σοφώτατος πρὸς Θεὸν πίθηκος φανεῖται καὶ σοφία καὶ κάλλει καὶ ἄλλοις πᾶσι».

Ἡ πίστις τῶν σοφῶν τοῦ ἀρχαιοελληνικοῦ κόσμου διὰ τὴν ἀνάγκην ἐπεμβάσεως τοῦ Θεοῦ εἰς τὰς ὑπερβατικὰς πτήσεις καὶ ἀπογειώσεις τοῦ ἀνθρώπου ἀποτελεῖ προανάκρουσμα τῆς Ἀποκαλύψεως τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν ἀνθρώπον. Ἡ ἐπίγνωσις αὕτη ὅτι ἡ ἀληθὴς σοφία εἶναι προνόμιον τῶν θεῶν σημαίνει ἐν βαθυ-

τέρρα ἀναλύσει συναίσθησιν ἀνάγκης ἀποκαλύψεως τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν ἄνθρωπον.

* * *

Καὶ ἰδοὺ! Τὴν ἀνεπάρκειαν τοῦ λόγου τῶν ἐλλήνων φιλοσόφων ἔρχεται νὰ καλύψῃ ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, διὰ στόματος τοῦ «μεγαλοφωνάτου» τῶν Ἀποστόλων, τοῦ Ἀποστόλου τῶν Ἑθνῶν, τοῦ θεορρήμονος Παύλου. Τὸ ἐπὶ τοῦ Ἀρείου Πάγου κήρυγμα τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, ἐξ ἀφορμῆς τοῦ βωμοῦ «τῷ Ἀγνώστῳ Θεῷ» ἔρχεται νὰ προσδώσῃ εἰς τὴν φυσικὴν ἀποκάλυψιν, τὸ φῶς τῆς ὁποίας ἐσκοτίσθη ὑπὸ τῶν παθῶν καὶ τῆς ἁμαρτίας, τὸ ἔκπαυλον φῶς τῆς θείας ἀποκαλύψεως. Αὐτὴν τὴν ἄλλην διάστασιν εἰς τὴν ἐναγώνιον ἀναζήτησιν καὶ ἀπορίαν τοῦ εἰδέναι καταγγέλλει καὶ εὐαγγελίζεται ὁ «οὐρανοβάμων» Παῦλος εἰς τοὺς στοχαστὰς «τοῦ ὠραίου, τοῦ μεγάλου καὶ τοῦ ἀληθινοῦ».

Εἰς τὸ ἄστυ αὐτὸ τοῦ πνεύματος, τὴν πόλιν τῆς Ἀθηνᾶς, ἔλαβε χώραν ἡ εὐγενὴς συνάντησις τῆς ἀρχαίας σοφίας μὲ τὸν ἐν χρόνῳ Ἀποκαλυφθέντα Αἰώνιον Λόγον.

Ἐδῶ ὁ Νοῦς τοῦ Ἀναξαγόρου, ὁ Ἰδεατὸς Κόσμος τοῦ Πλάτωνος καὶ ὁ Νοητὸς Κόσμος τοῦ Πλωτίνου συναντοῦν τὸν «ὄντως ὄντα κόσμον», τὸν πνευματικὸν κόσμον τῆς χριστιανικῆς Ἀποκαλύψεως, τὸν κόσμον ὅπου «τὰ πάντα καὶ ἐν πᾶσι Θεός».

Χάρις εἰς τὸ ἐπὶ τοῦ Ἱεροῦ τούτου βράχου κήρυγμα τοῦ Ἀποστόλου Παύλου ὁ ἄνθρωπος δρασκελίζει τὴν ὑψηλὴν σφαιρὰν τοῦ ὑπερβατικοῦ κόσμου. Ζῆ ἐν χρόνῳ τὴν αἰωνιότητα καὶ ἐν χώρῳ τὸ ἄπειρον καὶ προγεύεται ἐντεῦθεν τῆς συναντήσεως μετὰ τοῦ Θεοῦ «πρόσωπον πρὸς πρόσωπον».

* * *

Εἶναι δὲ Ἀποκάλυψις, ἡ θεία ἐνέργεια, διὰ τῆς ὁποίας ὁ Θεὸς καθιστᾷ γνωστὴν εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὴν ὑπαρξίν του, τὰ περὶ τῆς φύσεώς του, τὴν προαιώνιον βουλὴν του καὶ τὴν ἐν χρόνῳ πραγματοποιήσιν αὐτῆς διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. «Ὅκ ἀφήκε μέντοι ἡμᾶς ὁ Θεὸς ἐν παντελεῖ ἀγνωσίᾳ (ἀλλὰ) κατὰ τὸ ἐφικτὸν ἡμῖν τὴν ἑαυτοῦ ἐφανέρωσε γνῶσιν... Ὡς οὖν πάντα εἰδῶς καὶ τὸ συμφέρον ἐκάστῳ προμηθεύμενος, ὅπερ συνέφερον ἡμῖν γινῶναι ἀπεκάλυψεν, ὅπερ δὲ οὐκ ἐδυνάμεθα φέρειν ἀπεσιώπησε» γράφει ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός. Εἶναι, λοιπόν, ἡ Ἀποκάλυψις μία παραχώρησις, μία «οἰκονομία» τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν ἄνθρωπον καὶ δὲν δυνάμε-

θα νὰ γνωρίσωμεν τὸν Θεὸν ἐκτὸς τῆς οἰκονομίας ἐν τῇ ὁποίᾳ ἀποκαλύπτεται. Ὁ Πατὴρ ἀποκαλύπτεται δι' Ἰησοῦ ἐν Ἀγίῳ Πνεύματι. Αὐτὴ εἶναι ἡ ὁδὸς τῆς Θεογνωσίας ὅπως ἐδιδάχθη ὑπὸ τοῦ Μ. Βασιλείου. «Ἡ τοίνυν ὁδὸς τῆς Θεογνωσίας ἐστὶν ἀπὸ ἐνὸς Πνεύματος διὰ τοῦ ἐνὸς Ἰησοῦ ἐπὶ τὸν ἕνα Πατέρα. Καὶ ἀνάπαλιν, ἡ φυσικὴ ἀγαθότης καὶ ὁ κατὰ φύσιν ἀγιασμός καὶ τὸ βασιλικὸν ἀξίωμα ἐκ Πατρὸς διὰ τοῦ Μονογενοῦς ἐπὶ τὸ Πνεῦμα διήκει» (Ρ. Γ. 32,153B). Ἡ ὁδὸς, ὅθεν, τῆς θείας ἀποκαλύψεως εἶναι συγκατάβασις Θεοῦ.

Εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν ὁ ἄνθρωπος δέχεται τὴν ἀποκάλυψιν τοῦ Θεοῦ ἐν συνειδήσει τῆς ἀδυναμίας τῆς ἀνθρωπίνης νοήσεως. Ἡ θεία Ἀποκάλυψις εἶναι γνωστοποίησις μυστηρίου τοῦ ὁποῖον παραμένει μυστήριον καθ' ὅσον «ἡμεῖς ἐκ τῶν ἐνεργειῶν γνωρίζειν λέγομεν τὸν Θεὸν ἡμῶν, τῇ δὲ οὐσίᾳ αὐτῇ προσεγγίζειν οὐκ ὑπισχνούμεθα. Αἱ μὲν γὰρ ἐνέργειαι αὐτοῦ πρὸς ἡμᾶς καταβαίνουσιν, ἡ δὲ οὐσία αὐτοῦ μένει ἀπρόσιτος» (Μ. Βασιλείου, Ἐπιστολὴ 234,1). Οὕτως, ὁ ἀποκαλυπτόμενος Θεὸς ἂν καὶ εἰσέρχεται εἰς τὴν ἱστορίαν εἶναι καὶ παραμένει ὑπερβατικὸς καὶ ἀκατάληπτος. Εἶναι συγχρόνως γνωστὸς καὶ ἄγνωστος, προσίτος καὶ ἀπρόσιτος, ἐνδοκόσμιος καὶ ὑπερβατικὸς.

* * *

Τὸ μέγα τοῦτο μυστήριον, ἔγκειται εἰς τὸ ὅτι ὁ Αἰώνιος καὶ Ἄναρχος καὶ Ἀπρόσιτος καὶ Ἀκατάληπτος ἀλλὰ Φιλάνθρωπος Θεὸς «ἐφανερῶθη ἐν σαρκὶ» ἔλαβεν «σάρκα» καὶ ἐγένετο «ἄνθρωπος», ἐγεννήθη ἐν χρόνῳ ὡς ἄνθρωπος μὲ ψυχὴν καὶ σῶμα καὶ νοῦν καὶ θέλησιν ἀνθρωπίνην. Ἡ φανέρωσις αὕτη τοῦ Θεοῦ εἰς τὸν κόσμον καὶ τὴν ζωὴν μας, ἡ εἰσοδὸς του εἰς τὴν ἰδικὴν μας ἀνθρωπίνην πραγματικότητα καὶ ἱστορίαν, εἶναι ὄντως «πάντων τῶν καινῶν καινότετον, τὸ μόνον καινὸν ὑπὸ τὸν ἥλιον» (ἅγ. Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός).

Ἡ θεία ζωὴ του γίνεται τώρα ζωὴ Θεανθρώπινη. Τὸ Θεῖον μυστήριον, τὸ ἀπὸ αἰῶνων κεκρυμμένον, τὸ ἄγνωστον ἀκόμα καὶ εἰς τοὺς ἀγγέλους ἀπεκαλύφθη Θεὸς σεσαρκωμένος, ἀσυγχύτως ἡνωμένης τῆς θείας φύσεως μετὰ τῆς ἀνθρωπίνης εἰς τὸ ἐν καὶ μοναδικὸν Πρόσωπον τοῦ Θεανθρώπου.

Ὁ Θεὸς κατῆλθε διὰ νὰ ὑψωθῇ ὁ ἄνθρωπος μέχρι τὸν Θεόν· ὁ Θεὸς μετέσχε τῆς ἰδικῆς μας ἀνθρωπίνης φύσεως διὰ νὰ καταστῇ καὶ ὁ ἄνθρωπος μέτοχος τῆς θείας· ὁ Θεὸς υἱὸς ἀνθρώπου ἐγένετο ἵνα καὶ ὁ ἄνθρω-

πος Υιός Θεού γένηται· ό Θεός ένανθρωπίζεται ίνα ό άνθρωπος θεωθῆ.

***

Δέν είναι ό άνθρωπος πλέον δούλος τῆς αμαρτίας και αιχμάλωτος τῆς ὕλης. Ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ ένανθρωπήσαντος Κυρίου ἡμῶν ἦλθεν ἡ λύτρωσις. Ἐκεῖνος ἔδωκεν εἰς τόν ανθρώπινον νοῦν τό πλήρωμα τῆς γνώσεως, τῆς γνώσεως ἡ ὁποία ἔχει ἀρχήν και τέλος τόν Θεόν. Ἐκεῖνος ἐχάρισε εἰς τήν ἀνθρωπίνην ψυχὴν τήν γαλήνην και τὰς αἰωνίους ἀρχάς τῆς ἀγάπης και τῆς εἰρήνης. Μὲ πρότυπον τόν ἴδιον τόν ἐν χρόνῳ ἀποκαλυφθέντα Θεόν ό άνθρωπος ἔμαθε νά βλέπῃ τό μεγαλεῖον μέσα εἰς τήν ταπεινώσιν, νά δέχεται τόν πόνον ὡς κάτι τό ἅγιον, νά ἀγαπᾷ και ὄχι νά μισῆ. Συνειδητοποίησε ὅτι μέγας εἶναι ἐκεῖνος, ό ὁποῖος ἔμαθε νά συγχωρῆ και πλούσιος ἐκεῖνος ό ὁποῖος μοιράζει τ' ἀγαθά του, ὅτι ἡ ψυχὴ εἶναι ἀθάνατος, ὅτι οὐκ ἔχομεν ὧδε μένουσαν πόλιν «ἀλλὰ τήν μέλλουσαν ἐπιζητοῦμεν» και καλούμεθα νά ἐξαγνίσωμεν τό σῶμα και νά ἀγιάσωμεν τήν ψυχὴν, διὰ νά γίνωμεν μέτοχοι τῆς μακαριότητος και τῆς αἰωνιότητος τοῦ Οὐρανοῦ, «ίνα ἔγκαρποι και πλήρεις ἀγαθῶν φρυτευθέντες ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ ἐν ταῖς αὐλαῖς αὐτοῦ ἐξανθίσωμεν» (Μεγ. Βασίλειος).

***

Παρά ταῦτα, ὑπό πάντων ὁμολογεῖται και διακηρύσσεται ὅτι ἡ ἀνθρωπότης κατά τήν σημερινὴν ἐποχὴν διέρχεται μίαν κρίσιν πρωτοφανῆ εἰς ἔντασιν και ἔκτασιν, εἰς ποικιλίαν και διάσπασιν. Εἶναι δὲ ἡ κρίσις αὕτη γενικὴ διότι μαστίζει τόν ἄνθρωπον εἰς ὄλους τοὺς τομεῖς τῆς ἐμπειρίας και τοῦ ἐπιστητοῦ και εἰς ὄλας τὰς ἐκδηλώσεις και ἐκφάνσεις τῆς ζωῆς τοῦ πνεύματος και τοῦ συναισθήματος. Ὑπάρχει μία κρίσις τῆς κρίσεως, μία κρίσις συνειδήσεως, δηλαδή, ἐπίγνωσις τῆς ἀσυνειδησίας και ἀνεστιότητος, τήν ὁποῖαν διεκήρυξεν ἡ πολύμορφος ἄρνησις, ἡ ὁποία ἐβαλεν ἐναντίον τοῦ πνεύματος και τῶν πνευματικῶν ἀξιών.

Τοῦτο ἀποδεικνύει ἡ νέα μορφή παγανισμοῦ και ἡ γενικότερα τάσις πρὸς ἀλλοτριώσιν ἀπὸ πάσης μεταφυσικῆς προσδοκίας και ἠθικῆς ἀξιολογίας, ἀποτέλεσμα τῆς ὁποίας εἶναι ἡ σύγχρονος ἀνησυχία ἐναντι τῆς ζωῆς, ἡ ἀγωνία και τό πνευματικὸν ἔρεθος ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἀγωνίζονται και παλαιὸν οἱ σύγχρονοι ἄνθρωποι «κλυδωνιζόμενοι και περιφερόμενοι παντὶ ἀνέμῳ τῆς διδασκαλίας, ἐν τῇ κυβείᾳ τῶν ἀνθρώπων, ἐν πανουργίᾳ, πρὸς τήν μεθοδεῖαν τῆς πλάνης».

Ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος ἐπέτυχε τό θαῦμα τοῦ

λόγου ἀλλὰ ἀπώλεσε τό βάθος τοῦ πνεύματος διότι ὁ ἀνθρώπινος λόγος και ἡ ἀνθρώπινη διάνοια δέν ὀδηγοῦν πάντοτε εἰς τό βασιλεῖον τῆς ὑπερβατικότητος, ὅπου ἐκ τοῦ ἀσφαλοῦς ὀδηγεῖ ἡ πίστις εἰς τόν Θεόν.

Μέσα εἰς τήν μέθην τοῦ τεχνητοῦ φωτός ἐλησημονήθη ὁ χορηγὸς τοῦ πνεύματος, ἐναντι τοῦ ὁποῖου ὑψώνουν τό βραχὺ ἀνάστημά των οἱ σύγχρονοι Ζαχαῖοι, διὰ νά σαλπίσουν κυνικῶτα τὰ ἐπιτεύγμά των.

***

Και ἡ ἐπικαιρότης τοῦ ἐπὶ τοῦ Ἀρείου Πάγου κηρύγματος τοῦ Ἀποστόλου Παύλου τότε και σήμερα, ἔγκειται εἰς τό γεγονός ὅτι ἔρχεται νά καλύψῃ τό «κενόν» τῆς ἀνθρωπίνης ἀναζητήσεως. Ἀπογοητευμένη τότε ἡ ἀνθρωπότης ἀπὸ τήν ἀνθρωπίνην ἀδυναμίαν τῶν ὑπ' αὐτῆς δημιουργηθέντων θεῶν, ἐναγωνίως ἀναμένει και προσδοκᾷ τόν «Θεῖον ἄνδρα» ό ὁποῖος θά συμπληρώσῃ τήν ἀτέλειαν τοῦ πνεύματος και τῆς διανοίας διὰ νά καταστῆ προσιτὴ κατά τό δυνατὸν ἡ ἔστω μερικὴ γνῶσις τοῦ κόσμου τοῦ ὑπερέραν. Ἀπογοητευμένη τυγχάνει και σήμερα ἡ σύγχρονος ἀνθρωπότης ἀπὸ τήν ἀνικανότητα τοῦ ὑπ' αὐτῆς θεοποιηθέντος ἀνθρώπινου πνεύματος νά εὔρη διέξοδον ἀπὸ τό «χάος» εἰς τό ὁποῖον τήν ὀδήγησεν ἡ ἐγωῖστικὴ ἐμπιστοσύνη εἰς τὰς οἰκειὰς δυνάμεις.

Μακαριώτατε,

Τὸ «ἀκουσόμεθά σου και πάλιν περὶ τούτου» τῶν Ἀθηναίων, τό ὁποῖον ἐπεσφράγισεν τό κήρυγμα τοῦ Ἀποστόλου Παύλου ἀσφαλῶς δέν ἦτο μόνον μία ἀπλὴ εἰρωνεία και χλεύη, ἀλλὰ και μία προφητικὴ πρόρρησις τοῦ ἀρχαίου κόσμου. Διότι ἰδοῦ! Ὁ ἴδιος Ἀπόστολος ὁμιλεῖ εἰς τήν ἴδιαν πόλιν. Ἀπὸ τοῦ ἴδιου βράχου ἀκούεται σήμερα ἡ ἴδια φωνή. Και ὁ προκαθήμενος τῆς ἀποστολικῆς ταῦτης καθέδρας «εἰς τύπον και τόπον» Χριστοῦ και εἰς σημεῖον τῆς ἀοράτου παρουσίας Ἐκεῖνου, ἐπαναλαμβάνει τό ἴδιον ἐλπιδοφόρον και κοσμοσωτήριον μήνυμα πρὸς τοὺς συγχρόνους Ἀθηναίους, ὅτι δηλαδή· Ὁ ἄνθρωπος δέν καταξιοῦται μὲ τὰς ἐπὶ μέρους προόδους και ἐπιτυχίας του ἀλλὰ μὲ τήν ὀρθὴν τοποθέτησίν του μέσα εἰς τόν χῶρον και τόν χρόνον, ἐναντι τῶν συνανθρώπων του και ἐναντι τοῦ Θεοῦ. Ἡ ἀλλοτριώσις τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τόν Θεόν ἀποτελεῖ τήν αἰτίαν ἀλλοτριώσεώς του ἀπὸ τόν κόσμον και τόν ἴδιον τόν ἑαυτόν του. Ἀντιθέτως ἡ κοινωνία μὲ τόν Θεόν ὀδηγεῖ τόν ἄνθρωπον εἰς τόν σωστὸν προσανα-

ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΚΑΙ ΔΥΤΙΚΗ ΠΑΡΑΔΟΣΗ ΣΤΗ ΖΩΗ ΜΑΣ*

4. Ἡ κατὰ ἀνατολὰς Δύση καὶ ἡ κατὰ δύση Ἀνατολή.

Στὴν ἀρχὴ τονίσαμε ὅτι οἱ ἔννοιες Δύση καὶ Ἀνατολή δὲν εἶναι γεωγραφικές, ἀλλὰ κυρίως στάση καὶ τρόπος ζωῆς. Ἄν περιορίζεται μερικὲς φορὲς σὲ ἓνα συγκεκριμένο τόπο, αὐτὸ ὀφείλεται στὸ ὅτι ἐκεῖ βιώθηκε περισσότερο. Στὴν ἐνότητα αὐτὴ θὰ δοῦμε ὅτι ἡ δυτικὴ παράδοση μπορεῖ νὰ βιωθῆ καὶ στὴν Ἀνατολή, καθὼς ἐπίσης ἡ ἀνατολικὴ - ὀρθόδοξη παράδοση μπορεῖ νὰ βιωθῆ καὶ στὴν Δύση.

Κατ' ἀρχὰς πρέπει νὰ δοῦμε ὅτι πάντοτε καὶ στὸν δικὸ μας χῶρο ὑπῆρχε τὸ λεγόμενο δυτικὸ πνεῦμα. Ποιὰ εἶναι τὰ στοιχεῖα ἐκεῖνα πού συγκροτοῦν τὴν δυτικὴ ἀντίληψη γιὰ τὴν ζωὴ; Τὰ στοιχεῖα αὐτὰ εἶναι: Ὁ ὀρθολογισμὸς, τοῦ ὁποῦ ἐκφραση εἶναι ἡ φιλοσοφία, ὁ ἠθικισμὸς, πού εἶναι ἡ παραμονὴ μας στὰ κατώτερα στρώματα τῆς πνευματικῆς ζωῆς, ἡ φιλαυτία, δηλαδή ἡ ἀγάπη γιὰ τὸν ἑαυτό μας καὶ ὁ περιορισμὸς στὰ ὄρια τοῦ ἀνθρώπινου ἐγώ, ὁ ἀτομισμὸς καὶ ἡ εὐδαιμονία, ἡ ἀναζήτησις δηλαδή τῆς ἀτομικῆς εὐτυχίας. Ὅλα αὐτὰ τὰ στοιχεῖα ὑπῆρχαν πάντοτε καὶ κατὰ τὴν διάρκεια τῆς Ρωμαιοσύνης στὸν δικὸ μας χῶρο, ἀφοῦ εἶναι ὁ τρόπος ὑπάρξεως τοῦ ἐμπαθοῦς ἀνθρώπου πού ἔχει ἐσκοτισμένο νοῦ. Ὁ πεπτωκὼς ἄνθρωπος διακρίνεται γιὰ ὅλα τὰ γνωρίσματα πού συνιστοῦν τὸν λεγόμενο δυτικὸ πολιτισμὸ.

Ἄν μελετήσουμε προσεκτικὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν, θὰ διαπιστώσουμε ὅτι πάντοτε ὑπῆρχαν στὸν δικὸ μας χῶρο δυὸ ρεύματα σκέψεως καὶ ζωῆς καὶ πάντοτε συγκροῦνταν αὐτὰ μεταξύ τους. Ἀπὸ τὴν μιὰ

μεριά ὑπῆρχε ἡ ἡσυχαστικὴ Παράδοση, ὅπως τὴν ἀναλύσαμε πρὶν πάνω, καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά ὑπῆρχε ἡ ὀρθολογιστικὴ καὶ ἠθικιστικὴ παράδοση. Οἱ ἅγιοι Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας ἐκπροσωποῦσαν τὴν πρώτη, ἐνῶ οἱ αἵρετικοὶ ἐκπροσωποῦσαν τὴν δεύτερη παράδοση³¹. Γενικά, οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας θεολογοῦσαν ὄχι ἀπὸ τὸν στοχασμὸν τους, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἐμπειρία τῆς Πεντηκοστῆς, ἀπὸ τὴν ἐμπειρία τῆς θεώσεώς τους. Ἀντίθετα οἱ αἵρετικοὶ χρησιμοποιοῦσαν περισσότερο τὸν ἀνθρώπινον λόγο γιὰ νὰ κατανοήσουν τὰ μυστήρια καὶ ὅλες τὶς θεολογικὰς ἀλήθειες. Αὐτὴ ἡ διαφοροποίηση ξεκίνησε ἀπὸ τὸν 2ο αἰῶνα μὲ τὸς ἀποστολικὸς Πατέρας καὶ τοὺς γνωστικὸς, ἔφθασε στὸν 4ον αἰῶνα, στὴν διαφορὰ μεταξύ τοῦ Μ. Ἀθανασίου, Μ. Βασιλίου, Γρηγορίου Θεολόγου κ.λπ. καὶ τῶν Ἀρειανῶν, καὶ ἔφθασε μέχρι τὴν ἐποχὴ μας, ἀφοῦ ἐν τῷ μεταξύ πέρασε ἀπὸ τὴν σύγκρουση μεταξύ τοῦ ἁγίου Συμεῶν τοῦ νέου Θεολόγου καὶ τῶν ἠθικιστῶν μοναχῶν τῆς ἐποχῆς του, μεταξύ τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ καὶ τοῦ Βαρθολαίου, μεταξύ τῶν Κολυβάδων, πού θὰ μπορούσαν νὰ ὀνομαστοῦν καλύτερα ἡσυχαστές, πού ἐκπροσωποῦν τὴν φιλοκαλικὴ ἀναγέννηση καὶ τῶν ἄλλων «μοντέρνων» μοναχῶν, πού στοχάζονταν πάνω στὰ ζητήματα τῆς πίστεως.

Ἄλλὰ καὶ στὴν ἐποχὴ μας ὑπάρχει αὐτὴ ἡ σύγκρουση. Ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος ὑπάρχουν καὶ Ὁρθόδοξοι Χριστιανοὶ πού διαπνέονται ἀπὸ τὴν ἡσυχαστικὴ ἀτιμόσφαιρα τῆς φιλοκαλικῆς παραδόσεως καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ὑπάρχουν ἐκεῖνοι οἱ Χριστιανοὶ πού, ἐπηρεασμένοι ἀπὸ τὴν πεπτωκυῖα κατάσταση, ζοῦν ἔντο-

³¹ Π. Παπα - Φιλόθεου Φάρου, Ἡ ἀπόγνωση... ἐνθ' ἄνωγ., σελ. 137 κ.έ.

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 377 τοῦ ὑπ' ἀρ. 11 τεύχους.

τολισμὸν καὶ τοῦ προσφέρει τὴν ἀπόλυτον ἱκανοποίησιν εἰς ἐκάστην τῶν βαθυτέρων ἀναζητήσεών του.

Ὁ χθὲς καὶ σήμερον ἀποκαλυπτόμενος Θεὸς εἶναι τὸ φωτεινὸν σημεῖον τὸ ὁποῖον δύναται νὰ διαλύσῃ τὰ πυκνὰ νέφη τὰ ὁποῖα ἐδημιούργησε ὁ τεχνικὸς πολιτισμὸς, ὁ ὁποῖος διέσπασεν μὲν τὸ ἄτομον καὶ ἠλευθέρωσε τὴν ἐνέργειαν ἀλλὰ ἐδέσμευσε τὸν ἄνθρωπον ὡς ἄλλον Προμηθεά Δεσμώτην ἐπὶ τοῦ Κανκάσου.

Ἱερὸν σύμβολον τῆς θεᾶς Ἀθηνᾶς ἦτο ἡ γλαυξ, τὸ πτηνὸν τῆς νυκτός, τὸ μάτι τοῦ ὁποῦ δὲν ἀντέχει τὸ φῶς τῆς ἡμέρας. Ὁ Παῦλος ἔφερε εἰς τοὺς Ἀθηναίους τὸ φῶς, τὸν ἴδιον τὸν Θεόν, καὶ τὸ σκότος

διελύθη, ἀφοῦ σκότος εἶναι ἡ ἀπουσία τοῦ Θεοῦ καὶ τὸ «φῶς φαίνει ἐν τῇ σκοτίᾳ».

Ἐπὶ τῇ εὐσήμερ ταύτῃ ἡμέρᾳ, εὐχηθῆτε Μακαριώτατε πάτερ καὶ Δέσποτα, Σεῖς ὁ δεξιὸς καὶ ἄγρυπνος οἰακροτρόφος τῆς Νοητῆς ταύτης Ὀλκάδος καὶ ἐμπνευστῆς ὅλων ἡμῶν τῶν πνευματικῶν σας τέκνων, ὅπως καταλιπόντες καὶ ἡμεῖς πάντα τὰ χαμερπῆ καὶ χαμαιζήλα τύχωμεν τοῦ ἐλέους καὶ τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Ἐλεήμονος καὶ Συγκαταβάντος ἡμῖν Θεοῦ «ἵνα καὶ ἡμεῖς ἐν καινότητι ζωῆς περιπατήσωμεν». Ἀμήν.

Ἄρχιμ. ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΣ ΚΑΡΠΑΘΑΚΗΣ

Ἄρχιεραμματαύων τῆς Ἱ. Συνόδου

να τὸν ἠθικισμό, τὸν σχολαστικισμό καὶ γενικά αὐτὴν τὴν ἀντίληψη ζωῆς ποὺ δνομάζουμε δυτική. Νομίζω ὅτι αὐτὴ ἡ σύγκρουση γίνεται σήμερα παντοῦ. Δὲν πρόκειται περὶ προοδευτικῶν καὶ συντηρητικῶν, ἀλλὰ περὶ ἡσυχαστῶν καὶ σχολαστικιστῶν ἢ ἠθικιστῶν.

Πέρα ἀπὸ τὴν κατάσταση αὐτὴ ὑπῆρχε πάντοτε μιὰ προσπάθεια τῆς Δύσεως νὰ ἐπηρέαση τὸ πνεῦμα τῆς Ρωμιοσύνης καὶ νὰ τὴν διαλύσῃ στὴν πραγματικότητα, γιατί δὲν ἄντεχε τὴν παρουσία της. Αὐτὸ ἐπιχειρήθηκε μὲ τὴν σχολαστικὴ θεολογία τῶν Φράγκων, τὸν διαφωτισμό, τοὺς μισσιοναρίους.

Ὁ σχολαστικισμὸς τῶν Φράγκων προσπάθησε νὰ εἰσδύσῃ καὶ νὰ ἀλλοτριώσῃ τὴν ὀρθόδοξη ἡσυχαστικὴ θεολογία μὲ τὸν Βαβυλῶνα. Ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς διείδε αὐτὸν τὸν μεγάλο κίνδυνο καὶ τὸν ἀντιμετώπισε μὲ τὴν δύναμη τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ τὴν δική του προσωπικὴ βίωση τοῦ Θεοῦ. Καίτοι ὁμως κινήθηκε ὁ σχολαστικισμὸς, ἐν τούτοις ἐπανέκαμψε μὲ μιὰ ἄλλη μορφή καὶ δυστυχῶς ἡ θεολογία σήμερα στὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ καὶ ὅλη ἡ ἀναστροφή μας διαποτίζεται ἀπὸ τὸ σχολαστικὸ πνεῦμα τῆς Δύσεως.

Ὁ διαφωτισμὸς, ποὺ δημιουργήθηκε σὰν ἀντίδραση στὴν μεταφυσικὴ τοῦ δυτικοῦ Χριστιανισμοῦ, προσπάθησε νὰ εἰσδύσῃ στὸν δικὸ μας χῶρο μὲ τὸν «πατριάρχη» τοῦ ἑλληνικοῦ διαφωτισμοῦ Ἀδαμάντιο Κοραῖ καὶ τὸν κύκλο τῶν μαθητῶν του. Ἡ διάλυση τῶν Ἱερῶν Μονῶν, ἡ διατήρηση τῆς θεραπευτικῆς ἀγωγῆς, ποὺ ὑπῆρχε στὰ Μοναστήρια, ἐπειδὴ ἐνοχλοῦσε, ἢ καλλιέργεια τῆς λογικῆς ἐπεξεργασίας τῶν ἀποκαλυπτικῶν ἀληθειῶν τῆς πίστεως, ἢ προτεραιότητα τοῦ ὀρθοῦ λόγου σὲ βάρος τῆς ἐμπειρίας τοῦ νοῦ, ἢ χρησιμότητα τῆς κοινωνικῆς προσφορᾶς σὲ βάρος τοῦ ἡσυχασμοῦ, ὁ φιλελευθερισμὸς κ.λπ. ὅλα αὐτὰ εἶναι καρπὸς τῆς ἐπιδράσεως τοῦ διαφωτιστικοῦ πνεύματος. Γενικά, ἐνῶ στὴν Ὀρθόδοξη Παράδοση κάνουμε λόγο γιὰ τὸν φωτισμὸ τοῦ νοῦ, στὸν διαφωτισμὸ γίνεται λόγος γιὰ τὸν φωτισμὸ τῆς λογικῆς. Ὁ Κοραῖς μὲ τοὺς μαθητὰς του ἔπαιξαν μεγάλο ρόλο στὴν διείσδυση τοῦ διαφωτισμοῦ στὸν χῶρο μας³².

Ἡ προσπάθεια τῶν μισσιοναρίων, τῶν Προτεσταντῶν ἱεραποστόλων ἐπηρέασε τὰ πράγματα καὶ συνετέλεσε στὴν ἀπώλεια ἀπὸ μέρους τοῦ λαοῦ μας τῆς παραδοσιακῆς εὐσέβειας, δηλαδή τοῦ ἡσυχαστικοῦ τρόπου ζωῆς. Κατὰ τὴν εἰκοσαετία μεταξὺ τοῦ 1830 καὶ 1850 παρατηρεῖται παντοδυναμία τῶν μισσιονα-

ρίων στὸν χῶρο τῆς παιδείας μας. Οἱ μισσιονάριοι πήραν στὰ χέρια τοὺς τὸν ἔλεγχον τῆς ἑλληνικῆς παιδείας. Μετέφεραν ἔτσι ὅλες τὶς προτεσταντικὲς ἀπόψεις καὶ παραθεωρήθηκε ἡ παράδοση τοῦ Γένους μας. Ὁ εὐσεβισμὸς, ἡ παραθεώρηση τῆς ἡσυχαστικῆς ζωῆς, ἡ εὐδαιμονία καὶ ὁ ἀτομισμὸς, ἡ ἀτομικὴ θρησκευτικότητα, ἡ παραθεώρηση τῆς ὀρθόδοξης λατρείας καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν τεχνῶν καὶ ἡ εἰσδυση δυτικῆς θρησκευτικότητας καὶ «εὐσέβειας» εἶναι καρπὸς τῆς δράσεως τῶν μισσιοναρίων³³.

Γενικά, πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι «σοβαρότατο σύμπτωμα τῆς παθολογίας τοῦ νεώτερου Ἑλληνισμοῦ εἶναι ἡ δουλικὴ στροφὴ πρὸς τὴν Δύση, ἢ μανία τοῦ ἐκδυτικισμοῦ»³⁴. Αὐτὸ ἐκτὸς τῶν διαφορῶν ἐπιδράσεων ἐκ τοῦ δυτικοῦ χῶρου εἶναι συνάρτηση, ὅπως λέγαμε προηγουμένως, καὶ τῆς πεπτωκυίας καταστάσεως καὶ τῆς παραμονῆς τοῦ ἀνθρώπου στὰ κατώτατα στρώματα τῆς πνευματικῆς ζωῆς. Εἶναι, ἐπομένως, ἐγγενὴς αὐτὴ ἡ κατάσταση. Καὶ αὐτὸ φαίνεται ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι ὑπάρχουν ἀνθρώποι ποὺ δὲν σπούδασαν στὸν δυτικὸ χῶρο, δὲν δέχονται τὴν σχολαστικὴ θεολογία τῆς Δύσεως, τὸν δυτικὸ τρόπο ζωῆς, τὸν διαφωτισμὸ καὶ τὴν δυτικὴ θεολογία, καὶ ὁμως διακατέχονται ἀπὸ τὸ δυτικὸ πνεῦμα, ἀφοῦ παραγνωρίζουν ὅλη τὴν ἡσυχαστικὴ Παράδοση τῆς Ὀρθοδοξίας. Αὐτὸ ἐξηγεῖται ἀπὸ τὸ ὅτι ὁ δυτικὸς τρόπος ζωῆς εἶναι ὁ ἠθικισμὸς, ποὺ εἶναι ἡ ἀπώλεια τοῦ ἡσυχασμοῦ.

Ἐπομένως, σήμερα ὑπάρχει ἡ κατὰ ἀνατολὰς Δύση, ἀφοῦ ἡ θεολογία στὸ μεγάλο μέρος της, ἡ παιδεία, τὸ δίκαιο, ἡ συγκρότηση τοῦ Κράτους, ἡ πολιτικὴ καὶ κοινωνικὴ ζωὴ, ἡ ψυχαγωγία κ.λπ. διαποτίζονται ὅλα ἀπὸ τὴν λεγομένη δυτικὴ παράδοση. Αὐτὸς ὁ κίνδυνος μεγαλώνει ἀκόμη περισσότερο σήμερα μὲ τὴν πλήρη ἔνταξή μας στὴν Εὐρωπαϊκὴ Κοινότητα μὲ ὅλες τὶς συνέπειες ποὺ θὰ ἔχη γιὰ τὴν παράδοση τοῦ τόπου μας. Τὸ ρωμαϊκὸ φιλότιμο ἀντικαθίσταται ἀπὸ τὰ ἀτομικὰ δικαιώματα, ἡ ἐλευθερία τοῦ προσώπου ἀντικαθίσταται ἀπὸ τὶς ἀτομικὲς ἐλευθερίες καὶ ἡ δύναμη τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἀπὸ τὸ πνεῦμα τῆς δυνάμεως. Ἡ χρησιμοθηρικὴ ἀντίληψη γιὰ τὴν ζωὴ κατακτᾷ συνεχῶς ἕδαφος.

Ἀλλὰ, ὅπως ὑπάρχει ἡ κατὰ ἀνατολὰς Δύση, ἔτσι ὑπάρχει καὶ ἡ κατὰ τὴν δύση Ἀνατολή. Πολλοὶ δυτικοὶ ἀπογοητευμένοι ἀπὸ τὸν σχολαστικισμό καὶ τὰ ἀδιέξοδα τοῦ τρόπου ζωῆς ἀναζητοῦν τὴν ἐλευθερία ποὺ ὑπάρχει στὴν Ὀρθόδοξη Παράδοση. Κυρίως σήμερα

32. π. Γεωργίου Μεταλληνῶ, Παράδοση καὶ Ἀλλοτριώση, ἐκδ. Δόμος, σελ. 139 κ.έ.

33. Ἐνθ' ἀνωτ., σελ. 259 κ.έ.

34. Ἐνθ' ἀνωτ., σελ. 259.

γίνεται ἀναζήτηση τῆς φιλοκαλικῆς ζωῆς. Μελετῶνται τὰ ἔργα τῶν ἁγίων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, γίνονται ἐκδόσεις αὐτῶν τῶν ἔργων, δημιουργοῦνται ἔδρες στὰ Πανεπιστήμια γιὰ νὰ μελετήσουν τὸν ὀρθόδοξο τρόπο ζωῆς, ἐκτιμᾶται ἡ μεγάλη ἀξία τῆς βυζαντινῆς ἀγιογραφίας καὶ τῆς βυζαντινῆς μουσικῆς. Τὸ κυριότερο εἶναι ὅτι ὑπάρχουν δυτικοὶ ποὺ προσπαθοῦν νὰ ζήσουν ὅλη αὐτὴν τὴν Παράδοση καὶ δημιουργοῦν τέτοια κέντρα ζωῆς. Μπορῶ δὲ νὰ προσθέσω ὅτι γίνονται περισσότερο «ζηλωτὲς» ἀπὸ τοὺς ὀρθοδόξους στὸ θέμα αὐτό.

Βέβαια, ὑπάρχουν μερικὲς δυσκολίες σ' αὐτὴν τὴν ἀναζήτηση. Ἡ μία δυσκολία εἶναι ὅτι ἔχουν νὰ πολεμήσουν μὲ τὴν ἴδια τους τὴν φύση, ἀφοῦ ὁ δυτικὸς τρόπος ζωῆς εἰσῆλθε βαθειὰ στὴν ὑπαρξή τους, ἔχουν νὰ ἀντιμετωπίσουν ἓνα σκληρὸ καὶ θεομοποιημένο δυτικὸ περιβάλλον, ποὺ δὲν τοὺς ἀφήνει πολλὰ περιθώρια ἀναπτύξεως. Ἡ ἄλλη δυσκολία εἶναι ὅτι, δυστυχῶς, δὲν συναντοῦν εὐκόλα ὀρθοδόξους ποὺ νὰ εἶναι ἀκραιφνεῖς ὀρθόδοξοι καὶ νὰ διακατέχωνται ἀπὸ τὸν ἡσυχαστικὸν τρόπο ζωῆς, ὅπως παρουσιάζεται στὰ ἔργα τοῦ ἁγίου Συμεὼν τοῦ νέου Θεολόγου, στὴν διδασκαλία τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ καὶ στοὺς Πατέρας τῆς Φιλοκαλίας.

Πάντως, στὸ σημεῖο αὐτὸ πρέπει νὰ ὑπογραμμίσουμε τὴν προσφορὰ τοῦ Ἁγίου Ὁρους, ὅπου ἐπικρατεῖ σὲ μεγάλο βαθμὸ αὐτὴ ἡ νηπτικὴ παράδοση καὶ βιώνεται στὴν καθημερινὴ ζωὴ. Γι' αὐτὸ ἡ ὑπαρξὴ τοῦ Ἁγίου Ὁρους καὶ τῶν ἄλλων Μοναστηριῶν εἶναι ἡ μεγαλύτερη ἐλπίδα μας γιὰ τὴν ἀνθησὴ τῆς φιλοκαλικῆς παραδόσεως στὴν Δύση καὶ ἡ μεγαλύτερη ἐλπίδα τῶν δυτικῶν ποὺ ἀναζητοῦν νὰ βροῦν τὸν παραδοσιακὸ καὶ αὐθεντικὸν τρόπο ζωῆς, ποὺ εἶναι τὸ παλαιὸ στρῶμα τοῦ δυτικοῦ κόσμου, πρὶν ἐπιχρισθῆ ἀπὸ τὴν θεολογία τῶν Φράγκων. Ἔτσι, ἂν ἔχουμε κάτι καλὸ καὶ μεγάλο νὰ προσφέρουμε στὴν Εὐρωπαϊκὴ Κοινότητα, εἶναι τὸ Ἅγιον Ὄρος μὲ τοὺς θησαυροὺς του. Καὶ ὅταν μιλῶ γιὰ θησαυροὺς, δὲν ἔννοῶ μόνον τὰ ἀρχαιολογικὰ κειμήλια, ἀλλὰ τοὺς Πατέρας ποὺ ζοῦν καὶ σήμερον καὶ βιώνουν τὴν νηπτικὴν παράδοσιν τῆς Ἐκκλησίας. Αὐτοὶ εἶναι οἱ μεγαλύτεροὶ θησαυροὶ μας, τὰ ζωντανὰ κειμήλια, τὰ ζωντανὰ λείψανα.

* * *

Σήμερον, περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλη φορὰ, χρειάζεται νὰ μάθουμε καὶ νὰ ζήσουμε τὴν Ὁρθόδοξην Παράδοσιν, τὸν παραδοσιακὸν τρόπο ζωῆς. Νὰ αισθανθοῦμε καλὰ ὅτι ὁ Χριστιανισμὸς δὲν εἶναι ὀρθοκεία μὲ τὴν συνήθη ἔννοια τοῦ ὄρου, οὔτε φιλοσοφία, οὔτε κοι-

νωνικὴ ὀργάνωση καὶ πολιτικὸς σχηματισμὸς, ἀλλὰ ἰατρεῖο, Νοσοκομεῖο. Ἡ θεραπευτικὴ ἀγωγή ποὺ ἔχει ἡ Ἐκκλησία εἶναι μοναδική, καὶ ὁ καλύτερος τρόπος νὰ βοηθήσουμε τοὺς δυτικούς. Φυσικά, ὅταν μιλάμε γιὰ θεραπεία πρέπει νὰ ἔννοοῦμε κυρίως θεραπεία τοῦ πεπτωκότου νοῦς, τοῦ ἐσκοτισμένου νοῦς. Ἄλλωστε, τὸ ὅτι ἡ θεολογία εἶναι θεραπευτικὴ ἐπιστήμη, καὶ ἡ Ἐκκλησία εἶναι θεραπευτήριον, καθὼς ἐπίσης τὸ ὅτι οἱ Ποιμένες εἶναι θεραπευτὲς συνιστᾷ τὴν πιὸ μοντέρνα ἀντίληψη γιὰ τὴν ὑπαρξὴ τῆς Ἐκκλησίας, γιατί ὅλοι οἱ ἄνθρωποι σήμερον θέλουν καὶ ἀναζητοῦν θεραπεία.

Αὐτὸς εἶναι ὁ μόνος τρόπος γιὰ νὰ βοηθήσουμε τοὺς ξένους ποὺ ἐλπίζουν στὴν Ἀνατολή καὶ κυρίως στὴν ὀρθόδοξην θεολογία. Εἶναι ἀκόμη ὁ μόνος τρόπος νὰ ἐπιζήσουμε ἑμεῖς. Ἄλλωθὺς θὰ ἀλλοτριωθοῦμε καὶ θὰ γίνουμε τὰ θέρετρα τῶν ξένων. Ὁ Ρωμηὸς ἔχει μιὰ ἀρχοντιά ποὺ δὲν ὑποδουλώνεται. Μόνον ὅσοι δυτικίζονται γίνονται δοῦλοι καὶ σκλάβοι τῶν ξένων. Ὁ Ρωμηὸς εἶναι ὁ ἀριστοκράτης τοῦ πνεύματος, γιατί ἔχει μιὰ βαθειὰ παράδοσιν. Μιὰ παράδοσιν ποὺ ἀγγίζει τὸν πυρήνα τῆς ὑπαρξεώς του.

Ἐπομένως, ἡ ἡσυχαστικὴ παράδοσιν τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας, ποὺ συνιστάται στὰ τρία στάδια τῆς πνευματικῆς τελειώσεως, ποὺ εἶναι ἡ κάθαρση τῆς καρδιάς, ὁ φωτισμὸς τοῦ νοῦ καὶ ἡ θέωση, εἶναι τὰ πραγματικὰ πνευματικὰ ἀντισώματα τοῦ λαοῦ μας. Ὅταν αὐτὰ χαθοῦν ἀπὸ τὸν λαόν, γιατί ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία δὲν θὰ χαθοῦν ποτέ, τότε θὰ χαθῆ τὸ πνευματικὸ ἀνοσοποιητικὸ σύστημα τοῦ πνευματικοῦ μας ὄργανου, καὶ τότε θὰ σβῆσουμε ὡς ἔθνος. Αὐτὸ θὰ μᾶς ὀδηγήσῃ στὴν πλήρη καταστροφὴ καὶ ἐξουθένωση.

(Τέλος)

Ἀρχιμ. ΙΕΡΟΘΕΟΣ ΒΛΑΧΟΣ
Ἱεροκλήρουξ Ἀρχ.πῆς Ἀθηνῶν

Κυκλοφορεῖ

ἀπὸ τὶς ἐκδόσεις Ἀποστολικῆς Διακονίας

Μάρκου Α. Σιώτη

Ὁμοτ. Καθηγητοῦ τοῦ Παν.μίου Ἀθηνῶν

**ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΘΕΟΛΟΓΙΑ
ΤΩΝ ΙΕΡΩΝ ΕΙΚΟΝΩΝ**

Ἀπευθυνθῆτε: Ἀποστ. Διακονία, Ἰασιῶν 1,
115 21 Ἀθήνα — Δραγατσανίου 2 — πλατ.:
Κλαυθμῶνος. Τηλ. 7228.008, 3228.637.

Η ΓΝΩΣΗ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ ΤΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ

α) Γνώση (πραγμάτων) αντικειμένου είναι ή πεποίθηση για την πραγματικότητα ενός αντικειμένου, φαινομένου ή γεγονότος. Ἡ γνώση διακρίνεται:

I) σέ υποκειμενική, II) σέ αντικειμενική, III) ἐμπειρική, IV) ιστορική, V) μαθηματική, VI) φιλοσοφική, VII) ἐπιστημονική¹.

Ἄς δοῦμε ὅμως ἀναλυτικά πῶς γνωρίζουμε ἓνα ἀντικείμενο.

Λέμε λοιπὸν ὅτι γνωρίζω κάτι π.χ. ἓνα ἀνθοδοχεῖο. Γιὰ νὰ γνωρίσω αὐτὸ τὸ ἀνθοδοχεῖο τὸ ἐντοπίζω γιὰ νὰ τὸ ταυτίσω μὲ τὸν ἑαυτὸ του. Ὁ Ἀριστοτέλης εἶχε εἰσηγηθεῖ αὐτὴ τὴ βασικὴ ἀρχὴ ποὺ εἶναι γνωστὴ ὡς τὸ «τόδε τίς»². Μὲ ποῖο ὅμως τρόπο γνωρίζω αὐτὸ τὸ ἀνθοδοχεῖο;

1) Ταυτίζω τὸ συγκεκριμένο ἀντικείμενο, στὴν παροῦσα περίπτωσι τὸ ἀνθοδοχεῖο, καὶ λέω ὅτι εἶναι αὐτό, ἀποκλείοντας κάτι ἄλλο. Λέω δηλαδὴ ὅτι τὸ α εἶναι α καὶ δὲν εἶναι β.

2) Ἐπειδὴ κάνω αὐτὸν τὸν ἀποκλεισμό, πρέπει νὰ θέσω ὄρια γιὰ νὰ ὀρίσω τὸ συγκεκριμένο ἀντικείμενο. Τί σημαίνει ὅμως ὀρισμός; Ὅπως τὸ φανερῶνει καὶ ἡ ἴδια ἡ λέξη ὀρισμός εἶναι τὰ ὄρια ποὺ θέτω γύρω ἀπὸ ἓνα ἀντικείμενο, ὁ ἐντοπισμός ἑνὸς οἰουδήποτε ἀντικειμένου.

3) Κατόπιν τὸ περιγράψω, γράψω δηλαδὴ γύρω ἀπὸ αὐτὸ χρησιμοποιώντας κάποιες ιδιότητές του π.χ. σχῆμα, χρῶμα κ.ά. Ὅσες ιδιότητες τοῦ προσθέσω, τόσο περισσότερο τὸ γνωρίζω.

Γιὰ νὰ ἀξιολογήσω τὸ ἀνθοδοχεῖο κάνω μία σύγκριση. Αὐτὴ ἡ σύγκριση μοῦ προσφέρει τὴν δυνατότητα τῆς χρησιμοποιήσεως καὶ τῆς κριτικῆς. Αὐτὴ ἡ διαδικασία ὑπάρχει στὴν ἐπιστημονικὴ γνώση. Ἔτσι μπορῶ νὰ πῶ ὅτι γνωρίζω κάτι ἐπειδὴ τὸ συγκρίνω. Ἐὰν κάτι εἶναι μοναδικὸ καὶ ἀσύγκριτο δὲν μπορῶ νὰ τὸ γνωρίσω. Ἴσως θὰ διερωτηθεῖτε γιατί κάνω αὐτὴ τὴν ἀναφορὰ στὸν τρόπο καὶ χῶρο τῆς γνώσεως. Κάνω αὐτὴ τὴν ἀναφορὰ διότι ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος συγχέει τὴν ἐπιστημονικὴ γνώση μὲ τὴν γνώση τοῦ Θεοῦ. Ἐχει τὴν ἀδυναμία νὰ καταβιάζει τὸν Θεὸ στὴ φύση τοῦ ἀντικειμένου. Δὲν μπορούμε μὲ

τὰ γνωσιολογικὰ σταθμὰ καὶ μέτρα νὰ γνωρίσουμε τὸ Θεό. Ποτὲ δὲν θὰ γνώριζε μ' αὐτὸν τὸν τρόπο ὁ ἄνθρωπος τὸν Θεό. Διότι οὔτε ταυτίζεται οὔτε ὀριοθετεῖται οὔτε περιγράφεται οὔτε συγκρίνεται. Ὁ Θεὸς εἶναι Μοναδικός. Πῶς ὅμως εἶναι δυνατόν νὰ γνωρίσουμε αὐτὴν τὴν Μοναδικότητα; Τὸ τραγικὸ εἶναι ὅτι δίδουμε ιδιότητες στὸ Θεὸ γνωσιολογικές. Ἔτσι ἡ προσευχὴ εἶναι τηλεφῶνο, ὁ Θεὸς τηλεφωνητής, γίνεται κομπιούτερ, ἀντικείμενο ἐκμεταλλεύσεως, ὑποβιβάζεται στὴν κατάσταση τοῦ πράγματος... Σ' αὐτὸ τὸ μεγάλο δύσκολο ἐρώτημα τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ ποὺ θέτει ἐναγωνίως ἡ ἀνθρώπινη ὑπαρξίση, θὰ ἀπαντήσουμε μὲ τὴν βοήθεια τοῦ ὑψητέου ἐμπειρικοῦ Θεολόγου καὶ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου.

Ἡ γ ν ὡ σ η τ ο ὕ θ ε ο ὕ κ α τ ἄ τ ὸ ν
Ἰ ω ἄ ν ν η ν.

1) Εὐαγγέλιο - Ἅγιο Πνεῦμα.

Ὁ ἴδιος ὁ Θεᾶνθρωπος προτρέπει εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιον: «Ἐρευνᾶτε τὰς γραφάς, ὅτι ὑμεῖς δοκεῖται ἐν αὐταῖς ζωὴν αἰώνιον ἔχειν» καὶ ἐκεῖναί εἰσιν αἱ μαρτυροῦσαι περὶ ἐμοῦ»³. (Ἐσεῖς μελετᾶτε μὲ ζήλο τις Γραφές μὲ τὴν πεποίθησι πῶς σ' αὐτὲς βρῖσκει κανεὶς τὴν αἰώνια ζωὴ ἀκριβῶς ὅμως αὐτὲς εἶναι ποὺ δίνουν μαρτυρία γιὰ μένα).

Ἡ ἀληθινὴ θεογνωσία ὑπάρχει μόνον μέσα στὸ Εὐαγγέλιο τονίζει χαρακτηριστικὰ ὁ Ἅγιος Μακάριος ὁ Αἰγύπτιος⁴. Καὶ συμπληρῶνει ὁ Ἅγιος Συμεὼν ὁ Νεὸς Θεολόγος ὅτι ἡ Γραφή μόνη χωρὶς τὴν πνευματικὴ ἐμπειρία εἶναι ἀνεπαρκής⁵. Οἱ ἄπλοὶ ἀναγνώστες τῆς Γραφῆς δὲν θὰ ἀποκομίσουν κανένα ὄφελος⁶. Ἡ θεογνωσία κατ' ἀρχὴν ὅπως βλέπουμε στὸν Ἰωάννην εἶναι ἀναγέννησις, καὶ δωρεὰ ἀπὸ τὸν Πατέρα: «Ἐὰν μὴ τις γεννηθῆ ἄνωθεν, οὐ δύναται ἰδεῖν τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ»⁷. (Ἄν δὲν γεννηθῆ κανεὶς ξανά δὲν μπορεῖ νὰ δεῖ τὸ νέο κόσμον τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ). Ἡ βασιλεία κατὰ τὸν Χρυσόστομο

3. Ἰωάν. 5,39.

4. Ἀρχιμ. Ἰουστίνου Πόποβιτς, «Ὁδὸς Θεογνωσίας».

5. Ἀρχιεπ. Βασ. Κριβοσέιν, «Μέσα στὸ φῶς τοῦ Χριστοῦ», σελ. 221.

6. Ὁ.π., σελ. 222.

7. Ἰωάν. 3,3.

1. Ἐπιστήμη καὶ ζωὴ, τ. 4, σελ. 152.

2. Βλέπε περισσότερα «Μαθήματα Χριστιανικῆς Δογματικῆς», Ἰωάν. Ζηζιούλα, σελ. 23-28, ἔτος 1984-85.

εἶναι ἡ παρουσία τοῦ Χριστοῦ⁸. «Οὐδείς δύναται ἔλθειν πρὸς με, ἐὰν μὴ ἦ δεδομένον αὐτῷ ἐκ τοῦ Πατρὸς μου»⁹. (Κανείς δὲν μπορεῖ νὰ ἔλθει κοντά μου, ἂν δὲν τοῦ ἔχει δοθεῖ ἡ δύναμη ἀπὸ τὸν Πατέρα). Ἐπειτα παρατηροῦμε ὅτι με τῆ βοήθεια τοῦ Ἁγίου Πνεύματος θὰ κατακτήσουμε τὴ θεογνωσία. Ὁ Παράκλητος διδάσκει «Ὁ δὲ Παράκλητος, τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον... ἐκείνος ὑμᾶς διδάξει πάντα καὶ ὑπομνήσει ὑμᾶς πάντα ἃ εἶπον ὑμῖν»¹⁰. (Τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιο, ὁ συμπαραστάτης καὶ συνήγορος... ἐκείνος θὰ σᾶς διδάξει τὰ πάντα καὶ θὰ φέρει στὴ μνήμη σας ὅλα ὅσα σᾶς ἔχω πῆ ἐγώ). Τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας μαρτυρεῖ: «Ἐκεῖνος μαρτυρήσει περὶ ἐμοῦ»¹¹. (Αὐτὸς θὰ δώσει ἐξήγηση γιὰ μένα). Τὸ Ἅγιο Πνεῦμα ὁδηγεῖ: «Τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας ὁδηγήσει ὑμᾶς εἰς πάσαν τὴν ἀλήθειαν»¹². (Θὰ σᾶς ὁδηγήσει σὲ ὅλη τὴν ἀλήθεια). Αὐτὸ βιώνει με τὴν ἐμπειρία του ὁ Συμεὼν ὁ Νεὸς Θεολόγος ὅταν λέγει ὅτι τὸ Πνεῦμα φανερώνει τὸ κρυμμένο νόημα τῆς Γραφῆς¹³.

Τὸ Ἅγιο Πνεῦμα εἶναι «ἡ δύναμις ἡ ἅγια» ποὺ ἐνοικεῖ στὸν ἄνθρωπο τοῦ Χριστοῦ καὶ σκεπάζει τὴν ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα του καὶ διώχνει μακριὰ κάθε βλάβη. Γιὰ νὰ ἀναγεννηθοῦμε ἀπὸ τὸν Πατέρα καὶ νὰ διδαχθοῦμε ἀπὸ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα πρέπει ὄχι ἀπλῶς μόνο νὰ κινηθοῦμε ἀπὸ ἐλευθερία, ἀλλὰ νὰ διαψύσουμε τὴν ἐλευθερία. «Ἐάν τις διαψᾶ ἐρχέσθω πρὸς με καὶ πινέτω»¹⁴. («Ὁποῖος διαψᾶ νάρθει σὲ μένα καὶ νὰ πιεῖ»). Τὸ ἀντικείμενο ἐπιβάλλει τὴ γνώση του¹⁵. Ἐκεῖνος ὁμῶς ἀποκαλύπτει «ἐαυτὸν ἐν ἐλευθερίᾳ». Ἔτσι λοιπὸν θὰ γράψει τὸ Εὐαγγέλιό του γιὰ νὰ γνωρίσουμε τὸν Μοναδικό, τὸ ἀποκαλυπτόμενο πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ, ὅπως λέγει ὁ ἱερός Μάξιμος. «Καὶ ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο»¹⁶. Στὸν Λόγο βρίσκεται ἡ δυναμικομεταφυσικὴ ἀρχὴ τῆς γνώσεως. Τὸ θελκτικὸ μυστήριό τῆς θεανδρικῆς ὑποστάσεως τοῦ Ἰησοῦ, ἔλκει ὅλους τοὺς θαθεῖς ἀνθρώπους¹⁷. Ὁ Θεάνθρωπος εἶναι: «Ἡ Ὁδός, ἡ Ἀλήθεια καὶ ἡ Ζωή...»¹⁸ ἡ θύρα τῶν προβάτων¹⁹, ἡ

Ἀνάστασις καὶ ἡ Ζωή²¹, ἡ Ἀμπελος²² καὶ τὸ Φῶς τοῦ κόσμου»²³. Διὰ τοῦ Χριστοῦ γνωρίζουμε τὸν Πατέρα: «Θεὸν οὐδείς εἶδεν ποτε· ὁ μονογενὴς Υἱὸς ὁ ὢν εἰς τὸν κόλπον τοῦ Πατρὸς ἐκεῖνος ἐξηγήσατο». (Κανείς ποτε δὲν εἶδε τὸ Θεό· μόνο ὁ μονογενὴς Υἱὸς ποὺ εἶναι μέσα στὴν ἀγκαλιὰ τοῦ Πατέρα ἐκεῖνος μᾶς τὸν ἔκανε γνωστό). Ὅσοι γνώρισαν τὸν Ἰησοῦ με τὴν διδασκαλίαν Του καὶ με τὰ θαύματά Του, σ' αὐτοὺς θὰ κατοικήσει τὸ Ἅγιον Πνεῦμα²⁴, ὅπως τὸ φῶς μέσα στὴν ἀτμόσφαιρα, ὅπως ὁ χυμὸς μέσα στὰ δένδρα, ὅπως ἡ ψυχὴ στὸ σῶμα (Godet).

Ἡ Χριστογνωσία μεταβάλλεται αὐτομάτως σὲ Τριαδογνωσία²⁵. Ὁ Ἰωάννης σὲ πολλὰ σημεῖα τοῦ Εὐαγγελίου του χαρακτηρίζει τὸ Χριστὸ ὡς μονογενῆ²⁶ υἱὸ καὶ αὐτὸ τὸ τονίζει γιὰ νὰ δείξει, ὅπως λέγει ὁ Ἅγιος Μάξιμος, τὴν ἀγαπητικὴ σχέση Υἱοῦ καὶ Πατέρα. Καλούμεθα καὶ ἐμεῖς σ' αὐτὴν τὴν υἰοθεσία-ἀγαπητικὴ σχέση διὰ νὰ γνωρίσουμε τὸ Θεό²⁷. «Ὅσοι δὲ ἔλαβον αὐτὸν ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα Θεοῦ γενέσθαι»²⁸. (Σ' ὅσους ὁμοῦ τὸν δέχτηκαν καὶ πίστεψαν σ' αὐτὸν ἔδωκε τὸ δικαίωμα νὰ γίνουν παιδιά τοῦ Θεοῦ). Ὅταν ἐρωτᾶται ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους ποῖός εἶναι, ἀναφέρεται στὸν Πατέρα «ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἑσμεν»²⁹ (ἐγὼ καὶ ὁ Πατέρας ἓνα εἴμαστε), καὶ αὐτὴ ἡ ἀναφορά του θέλει νὰ δείξει ὅτι διὰ τῆς υἰοθεσίας γνωρίζει τὸν Πατέρα. Στὴν «κατὰ χάριν» υἰοθεσία καλούμεθα ὅλοι διὰ νὰ γνωρίσουμε τὸν Θεὸ ὡς Πατέρα καὶ ν' ἀπολαύσουμε τὴν ἀγαπητικὴ κοινωνία Πατρὸς καὶ Υἱοῦ «ἵνα πάντες ἐν ᾧσι, καθὼς σύ, πάτερ, ἐν ἐμοὶ καὶ ἐν σοὶ ἵνα καὶ αὐτοὶ ἐν ἡμῖν ἐν ᾧσιν»³⁰. («Ὡστε ὅλοι νὰ εἶναι ἓνα, ὅπως ἐσὺ Πατέρα εἶσαι ἐνωμένος μ' ἐμένα καὶ ἐγὼ μ' ἐσένα, νὰ εἶναι καὶ αὐτοὶ ἐνωμένοι μ' ἐμᾶς»). Δὲν ἐπιτυγχάνεται μόνο με τὴν υἰοθεσία ἡ γνώση τοῦ Θεοῦ ἀλλὰ καὶ με τὴν πίστη. «Ὁ πιστεύων εἰς τὸν Υἱὸν ἔχει ζωὴν αἰώνιον»³¹. (Ἐκεῖνος ποὺ πιστεύει

8. P.G. 57, 447.

9. Ἰωάν. 6,65.

10. Ἰωάν. 14,26.

11. Ἰωάν. 15,26.

12. Ἰωάν. 16,13.

13. Ἀρχιεπ. Βασ. Κριθόσεϊν, ὁ.π., σελ. 226.

14. Πόποδιτς, ὁ.π., σελ. 219.

15. Ἰωάν. 7,37.

16. Ζηζιούλας, ὁ.π.

17. Ἰωάν. 1,14.

18. Πόποδιτς, ὁ.π., σελ. 15.

19. Ἰωάν. 14,6.

20. Ἰωάν. 10,7.

21. Ἰωάν. 11,25.

22. Ἰωάν. 15,1.

23. Ἰωάν. 1,18.

24. Π. Ν. Τρεμπέλας, «Υπόμνημα εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιον». Σχόλιο εἰς Ἰωάννου 14,17, σελ. 522.

25. Εἰρηναίου Μπούλοδιτς, «Τὸ μυστήριον τῆς ἐν τῇ Ἁγίᾳ Τριάδι διακρίσεως τῆς θείας οὐσίας καὶ ἐνεργείας κατὰ τὸν Ἅγιον Μάρκον Ἐφέσου τὸν Ἐδγενικόν», Θεολογικὴ 1983, σελ. 395.

26. Ἰωάν. 1, 14, 18.

27. Ζηζιούλας, ὁ.π.

28. Ἰωάν. 1,12.

29. Ἰωάν. 10,30.

30. Ἰωάν. 17,21.

31. Ἰωάν. 3,36.

στον Υίο, έχει αιώνια ζωή). Η πίστη γεννά τη θεογνωσία³². Με την πίστη μας, με το Άγιο Βάπτισμα και με την άσκηση, αυξάνει ή πνευματική ζωή και ή γνώση του ανθρώπου³³. «Εάν μή τις γεννηθῆ ἔξ ὕδατος και πνεύματος οὐ δύναται εἰσελθεῖν εἰς τὴν Βασιλείαν τοῦ Θεοῦ...³⁴. (Άν κανεῖς δὲν γεννηθῆῖ ἀπὸ τὸ νερὸ και ἀπὸ τὸ πνεῦμα, δὲν μπορεῖ νὰ μπει στὸν καινούργιο κόσμο τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ).

Στὸν Ἰωάννη τὸ πιστεύειν σημαίνει τὴν ἀναγνώριση τοῦ Χριστοῦ ὡς Σωτήρα τοῦ κόσμου³⁵. Εἶναι ἀναγκαῖα ή πίστη στὸν Ἰησοῦ ὅτι «αὐτὸς ἔστιν». Ἐάν δὲν ἔχουμε τὴν πίστη αὐτὴ θὰ ἀποθάνουμε στὶς ἁμαρτίες μας, διότι χωρὶς πίστη εἶναι ἀδύνατον νὰ σωθοῦμε ἀπὸ τὴν δύναμη και τὴν αἰχμαλωσία τῆς ἁμαρτίας³⁶. Ἡ μετοχή μας και ή κοινωνία τοῦ σώματος Του και τοῦ αἵματός Του μᾶς δίδουν τὴν δυνατότητα νὰ γνωρίσουμε και νὰ ζήσουμε αἰώνια³⁷. Ὁ Άγιος Συμεὼν ὁ Νέος Θεολόγος εἶναι ἴσως ὁ πρῶτος μεταξὺ τῶν ἀσκητικῶν συγγραφέων ποὺ τοποθέτησε τὴ Θεία Εὐχαριστία και τὴν κοινωνία στὸ κέντρο τοῦ δρόμου πρὸς τὸ Θεό: «Ἡ εὐχαριστιακή κοινωνία μᾶς ἐνώνει με τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ ποὺ γεννήθηκε ἀπὸ τὴν Παρθένο Μαρία, και με τὴν Ἐκκλησία ποὺ εἶναι ἐπίσης τὸ σῶμα Του και θεοποιεῖ ἐκείνους ποὺ κοινωνοῦν ἄξια και με πίστη³⁸. Ἡ προσφορά αὐτὴ τοῦ Θεοανθρώπου εἶναι ἔκφραση τελείας ἀγάπης: «ἀγαπήσας τοὺς ἰδίους τοὺς ἐν τῷ κόσμῳ εἰς τέλος ἠγάπησεν αὐτούς»³⁹. (Ἐδειξε τὴν ἀγάπη Του ὡς τὸ τέλος σ' αὐτοὺς ποὺ μέσα σ' αὐτὸν τὸν κόσμο τοῦ ἀνήκαν και τοὺς ἀγαποῦσε). Ἐάν ὁ ἄνθρωπος δὲν ἀγαπήσει, δὲν μπορεῖ νὰ γνωρίσει τὸν Θεό. Ἡ ἐνσάρκωση τοῦ λόγου και ή ἀποκάλυψή του εἶναι ἔκφραση τῆς ἀγάπης και τοῦ Πατέρα και τοῦ Υἱοῦ⁴⁰. Αὐτὸς πρῶτα μᾶς ἀγάπησε γι' αὐτὸ ἐμεῖς μένουμε στὴν ἀγάπη Του⁴¹. Ἡ νέα ἐντολή τοῦ Χριστοῦ εἶναι νὰ ἀγαπᾶ ὁ ἕνας τὸν ἄλλο. «Ἐντολήν καινήν δίδωμι ὑμῖν ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους, καθὼς ἠγάπησα ὑμᾶς»⁴². (Σᾶς δίνω καινούργια ἐν-

τολή, νὰ ἀγαπᾶτε ἕνας τὸν ἄλλο. Ὅπως σᾶς ἀγάπησα ἐγώ, νὰ ἀγαπᾶτε κι ἐσεῖς ὁ ἕνας τὸν ἄλλο).

Και αὐτὴ ή ἀγάπη τοῦ Κυρίου εἶναι αὐτοθυσία. «Μεῖζονα ταύτης τῆς ἀγάπης οὐδεὶς ἔχει, ἵνα τις τὴν ψυχὴν αὐτοῦ θῆ ὑπὲρ τῶν φίλων αὐτοῦ»⁴³. (Κανεῖς δὲν ἔχει μεγαλύτερη ἀγάπη, ἀπὸ κείνον ποὺ θυσιάζει τὴ ζωή του γιὰ χάρη τῶν φίλων του). Σχολιάζοντας τὸν στίχο αὐτό, λέγει ὁ Γέρον Σιλουανός: «Οὐδεὶς δύναται ὁμως νὰ ἐννοήση αὐτὴν τὴ μεγάλην ἀγάπην χωρὶς τὴν χάριν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ἡ Γραφή ὁμιλεῖ περὶ αὐτῆς, ἀλλ' ή Γραφή δὲν κατανοεῖται διανοητικῶς, διότι και εἰς τὴν Γραφὴν ὁμιλεῖ τὸ ἴδιον Ἁγιον Πνεῦμα»⁴⁴. Γιὰ νὰ φθάσουμε στὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ πρέπει νὰ τηροῦμε τὶς ἐντολές του: «Ἐάν ἀγαπᾶτε με, τὰς ἐμὰς ἐντολὰς τηρήσατε»⁴⁵. (Άν με ἀγαπᾶτε θὰ τηρήσετε τὶς ἐντολές μου). Ὅποιος ἀγαπᾶ διὰ τοῦ Θεοῦ και ἐν τῷ Θεῷ, ἀγαπᾶ «πάντας ἔξ ἴσου και ἀδιακρίτως». Οἱ Πατέρες τῆς Ἀνατολῆς φθάνουν ἐμπειρικῶς σ' αὐτὰ τὰ μέτρα τῆς τελειότητας: Παράδειγμα τελείας ἀγάπης εἶναι ή ἐπιθυμία τοῦ Ἁγίου Γέροντος Ἀγάθωνος: «ἤθελα νὰ βρῶ λεπρὸ και νὰ πάρω τὸ σῶμα του, και νὰ τοῦ δώσω τὸ δικό μου»⁴⁶. Ἡ ἀγάπη πρὸς Ἐκεῖνον, εἶναι ὁ χριστιανικὸς τρόπος γιὰ τὴν ἀπόκτηση τῆς τελείας γνώσεως⁴⁷: «Ἐάν τις ἀγαπᾶ με, τὸν λόγον μου τηρήση και ὁ Πατὴρ μου ἀγαπήσῃ αὐτόν, και πρὸς αὐτὸν ἐλευσόμεθα, και μονὴν παρ' αὐτῷ ποιήσομεν»⁴⁸. Στὴν ἀγαπητικὴ χριστοειδὴ ψυχὴ ἀποκαλύπτεται τὸ ἔσχατο μυστήριον τῆς κτίσεως, γιὰ τὴν ἀγαπᾶται και ἀγαπᾶ τὴν κτίση. «Ἀγαπᾶτε κάθε πλάσμα τοῦ Θεοῦ», λέγει ὁ Ντοστογιέφσκι, «και ὅλα τὰ πλάσματα μαζί και κάθε ψίχουλο. Ἀγαπᾶτε τὰ ζῶα, τὰ φυτὰ, ἀγαπᾶτε κάθε κτίσμα. Ἐάν ἀγαπᾶς κάθε πλάσμα θὰ καταλάβεις τὸ μυστήριον τοῦ Θεοῦ μέσα στὰ πλάσματα. Καὶ ἂν τὸ καταλάβεις μιὰ φορὰ, κατόπιν χωρὶς κόπο θὰ ἀρχίσεις νὰ καταλαβαίνεις ὅλο και περισσότερο καθημερινά»⁴⁹.

Ἐτσι διαπιστώνουμε στὸ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιο μιὰ ἐμπειρικὴ γνωσιολογία ποὺ ἐπιτυγχάνεται με τὶς ἀρετὲς και τὰ ἱερὰ Μυστήρια τὰ ὁποῖα ἄς μὴν ξεχνοῦμε ὅτι εἶναι ἐντολές τοῦ Ἰησοῦ. Χωρὶς ἀμφι-

32. Μπούλοβιτς, δ.π., σελ. 397.

33. Πόποβιτς, δ.π., σελ. 74.

34. Ἰωάν. 3,5.

35. Ἰωάν. 4, 39-42.

36. Ἰωάν. 8,24, Τρεμπέλσας, δ.π., σελ. 300.

37. «Ἐγὼ εἶμι τὸ φῶς ποὺ κκτέθηκε ἀπὸ τὸν σβρανὸ και χαρῖζει τὴ ζῶή: ὅποιος φάει ἀπ' αὐτὸ τὸ φῶς θὰ ζήσει αἰώνια. Καὶ τὸ φῶς ποὺ θὰ δώσω ἐγὼ εἶναι τὸ σῶμα μου: θὰ τὸ προσφέρω γιὰ νὰ ζήσει ὁ κόσμος» (Ἰωάν. 6,51).

38. Ἀρχιεπ. Βασιλείου Κριβοσέιν, δ.π., σελ. 138.

39. Ἰωάν. 13,1.

40. Ἰωάν. 3,16.

41. Α' Ἰωάν. 4,19.

42. Ἰωάν. 13,34.

43. Ἰωάν. 15,13.

44. Ἀρχιμ. Σωφρονίου, «Ὁ Γέρον Σιλουανός», ἔκδ. Α', σελ. 352.

45. Ἰωάν. 14,15.

46. Πόποβιτς, δ.π., σελ. 197.

47. Ἀρχιμ. Σωφρονίου, «Ἡ Ζωὴ Του Ζωὴ μου», σελ. 38.

48. Ἰωάν. 14,23.

49. Ντοστογιέφσκι, «Ἀδελφοὶ Καρμαζόφ», σελ. 256.

Η ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ ΣΗΜΕΡΑ ΣΤΗ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ

(Προβλήματα, ἐπιτεύγματα, προοπτικές)

Ὁ βουλγαρικός λαός εἶναι λαός ὀρθόδοξος. Αὐτὸ εἶναι γεγονός. Ἀλλὰ αὐτὸ ἀποτελεῖ καὶ μιὰ διαπίστωση, πὺν εὐκόλα μποροῦσε νὰ τὴν κάνει κανεὶς τὴ Μεγάλη Ἑβδομάδα αὐτῆς τῆς χρονιάς. Πραγματικὴ ἔξαρση τοῦ θρησκευτικοῦ αἰσθήματος παρατηρήθηκε τὴν Κυριακὴ τῶν Βαΐων. Ἀλήθεια, σὰν νὰ εἶχε ἐξορμήσει «πᾶσα πνοή» πρὸς τοὺς ναοὺς, μὲ κλάδους βαΐων καὶ πολλὰ λουλούδια ὅλος ὁ κόσμος ξεκίνησε νὰ ὑποδεχθῆ τὸν εἰσερχόμενον στὴν ἁγία Πόλη τῆς Ἱερουσαλήμ, τὸ βασίλειον τοῦ Ἰσραήλ. Οἱ ψυχῆς μικρῶν καὶ μεγάλων μὲ ἐνθουσιασμό τοῦ ἀναφωνοῦσαν: «Ὡσανά τῷ υἱῷ Δαυὶδ· εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου!».

Πολλοὺς ἐκκλησιαζομένους προσεῖλκυσαν οἱ Ἀκολουθίες τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδος. Συνήθως στὴ Βουλγαρία τὴ Μεγάλη Ἑβδομάδα ὁ λαός προσέρχεται στὴν ἐκκλησία τῆς ἀπογευματινῆς ἀκολουθίας, γιὰ τὴν ἔργασία καὶ ἄλλες ἀπασχολήσεις τὰ πρωινὰ δὲν τοῦ ἐπιτρέπουν νὰ ἐκκλησιάζεται τὸ πρωί. Ὁ ἐκκλησιασμός ἐφέτος ἦταν σημαντικὰ αὐξημένος. Σὰν νὰ ἤθελαν ὅλοι νὰ ἐκφράσουν τὸν πόνο τους γιὰ τὸ γεγονός ὅτι οἱ δεκαετίες τοῦ ὀλοκληρωτισμοῦ τοὺς εἶχαν ἀρπάξει τὸ «ἐνδυμα» τοῦ γάμου καὶ δὲν μποροῦσαν νὰ εἰσέλθουν στὸν «κεκοσμημένον νυμφῶνα» τοῦ Σωτῆρος. Ἀλλὰ μέγας ὁ Κύριος. Γιὰ τοὺς νήφοντας πάντα ἔχει μέγα ἔλεος.

Ἡ Θ. Λειτουργία τοῦ Μ. Βασιλείου καὶ τὸ Εὐχέλαιο τῆς Μεγάλης Πέμπτης ἦταν ὄρες καὶ εὐκαιρίες ἀνανήψεως. Ἑκατομμύρια ἀνθρώπων στὴ Βουλγαρία ἔλαβαν τὸ χρίσμα τοῦ ἐλαίου μὲ πίστη καὶ εὐλάβεια,

βολία ἢ γνώση μὲ τις ἀρετὲς τοῦ ἀνθρώπου προσδεύει, ἐνῶ μὲ τὰ πάθη ὀπισθοδρομεῖ...

Στὴν θεανθρώπινη μέθοδο τῆς ζωῆς καὶ τῆς γνώσεως δὲν ὑπάρχει τίποτε τὸ μὴ πραγματικὸ, τὸ ἀφηρημένο....

Ἀγάπη, Φῶς, Ζωὴ καὶ Ἀνάσταση γνωσιολογικὴ εἶναι τὸ πρόσωπο τοῦ Θεανθρώπου Ἰησοῦ.

Ἡ θεανθρώπινη γνωσιολογικὴ μέθοδος εἶναι ἐμπειρικὴ πραγματικὴ: «Ἐάν τις θέλει τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ ποιεῖν, γνώσεται περὶ τῆς διδαχῆς εἰ ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐστὶ». Ἡ μέθοδος λοιπὸν εἶναι ἐμπειρικὴ, πραγματικὴ, πειραματικὴ. Ἡ γνώση τῆς ἀλήθειας δὲν δίνεται

γιὰ νὰ τοὺς ἐνισχύει ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ. Τὸ ἀπόγευμα ἀθρόως προσῆλθαν στὴν Ἀκολουθία τῶν Παθῶν τοῦ Κυρίου, ἀγανακτοῦσαν μπροστὰ στὴν ἀδικία τῶν δικαστῶν καὶ προσκυνοῦσαν τὸ μεγαλεῖο τῆς αὐτοθυσίας τοῦ Χριστοῦ. Μὲ τὸν ἴδιον τρόπο ἔλαβαν μέρος στὸ λυτρωτικὸ δράμα τοῦ Κυρίου καὶ τὴ Μεγάλη Παρασκευὴ τὸ πρωὶ καὶ τὸ ἀπόγευμα στὴν Ἀκολουθία τοῦ Ἐπιταφίου Θρήνου. Ἄν καὶ οἱ ἡμέρες αὐτὲς στὴ Βουλγαρία δὲν εἶναι ἀργία, αὐτὸ δὲν ἐμπόδισε πολλοὺς νὰ ἐκκλησιασθοῦν καὶ τὸ πρωί, ἀλλὰ ἰδίως τὸ ἀπόγευμα οἱ ἄνθρωποι κατέκλυσαν κυριολεκτικὰ τοὺς ναοὺς.

Ἡ ἀποκορύφωση ὁμοῦς τοῦ ἑορτασμοῦ ἦταν τὸ Πάσχα! Πολλοὶ ἄνθρωποι ἔκλαιγαν, γιὰ τὴν πρώτη φορὰ μετὰ ἀπὸ δεκαετίες γιόρταζαν ἐλευθεροεορτῶν Ἑορτῆν. Κανεὶς πᾶν δὲν τοὺς παρακολουθοῦσε. Κανεὶς δὲν τοὺς σταματοῦσε στὴν πορεία τους πρὸς τὴν ἐκκλησία. Κανεὶς δὲν τοὺς φοβέριζε μὲ ἀπόλυση ἀπὸ τὴν ἔργασία, ἐπειδὴ τόλμησαν νὰ πᾶνε στὴν ἐκκλησία! Κανεὶς δὲν θὰ παρατηροῦσε τὰ παιδιά στὸ σχολεῖο. Κανεὶς δὲν θὰ ἀσκοῦσε κριτικὴ στοὺς μεγάλους στὴν ἔργασία. Κανεὶς δὲν θὰ τοὺς ἐνέπαιζε γιὰ τὴν πίστη τους. Γιὰ πρώτη φορὰ ἡ Ἀκολουθία τῆς Ἀναστάσεως καὶ ἡ Θ. Λειτουργία μεταδόθηκαν ἀπευθείας ἀπὸ τὴν Βουλγαρικὴ Τηλεόραση. Οἱ πλατεῖες γύρω ἀπὸ τὶς ἐκκλησίες σ' ὅλη τὴ Χώρα εἶχαν κατακλυσθεῖ ἀπὸ κόσμο, γιὰ τὸν ναὸν δὲν χωροῦσαν ὅλους τοὺς πιστοὺς. Οἱ ἄνθρωποι μὲ ἀναμμένα κεριὰ στὸ χέρι παρακολουθοῦσαν τὴν Ἀκολουθία. Παντοῦ στὴ χώρα οἱ πασχαλινῆς ἀκολουθίας τελέσθηκαν μὲ

στὸν περιεργαζόμενο ἀνθρώπινο νοῦ, ἀλλὰ στὸ νοῦ πὺν ἐπιδίδεται στὶς θεανθρώπινες ἀσκήσεις. Ἐμεῖς μέσα στὸ χῶρο τῆς Ὀρθοδοξίας ἔχουμε τὰ προνόμια αὐτῆς τῆς Θεολογικῆς ἐμπειρίας. Στὴν Ἀνατολὴ οἱ Πατέρες παρέμειναν Ἀποστολικοὶ - Ἐμπειρικοί. Ἡ κληρονομία τῆς Ὀρθόδοξου Ἀσκήσεως εἶναι ἡ ζωὴ τοῦ Εὐαγγελίου. Μὲ τὴν Ὀρθόδοξη ἀσκητικὴ μέθοδο τῆς Ἐκκλησίας μας, ἔχουμε τὴν δυνατότητα νὰ βιώσουμε τὴν γνώση τοῦ Θεοῦ, ὅπως ἀκριβῶς μᾶς ὑπέδειξε ὁ μαθητὴς τῆς ἀγάπης.

Ἱεροδιάκονος ΑΝΤΙΠΙΑΣ ΝΙΚΗΤΑΡΑΣ
καθηγητῆς Πατριάρχου Ἐκκλ. Σχολῆς

μεγάλη τάξη και ευλάβεια και με πάνδημο ένθουσιασμό.

Άρχιερείς και ιερείς με χαρά παρακολουθούν αυτή την αναγέννηση της ορθόδοξης πίστεως και συνειδητοποιούν τη μεγάλη ευθύνη τους για τη θρησκευτική διαφώτιση και την ποιμαντική καθοδήγηση του βουλγαρικού λαού, για να έπιστρέψει ο τελευταίος στην αύλη της αγίας Όρθοδοξίας. Γιατί υπάρχει ή αντικειμενική πλευρά: Ό Θεός μίλησε στις καρδιές των εκατομμυρίων βαπτισμένων ορθόδοξων Βουλγάρων, που ζούσαν για δεκαετίες εκτός της Έκκλησίας, και αυτοί άνοιξαν τις καρδιές τους σ' Αυτόν, στο Λόγο του και τις έντολές του. Άλλά παραμένει και ή υποκειμενική πλευρά: Οί προσπάθειες, οί κόποι και ή οργάνωση που πρέπει να καταβληθούν και να γίνουν από τους εργάτες της Έκκλησίας. «Ό μόν θερισμός πολός, οί δέ εργάται ολίγοι...». Οί έλλείψεις στην κατεύθυνση αυτή είναι πολλές και μπορούν να συνοψισθούν στα έξης:

1) Έλλειψη έμφυχου ύλικού. Οί υπάρχοντες ιερείς καλύπτουν μόλις τó 1/3 των θέσεων. Οί ύφιστάμενες όμως θέσεις μπορεί και πρέπει να αυξηθούν κατά πολύ, ειδικά στις μεγάλες πόλεις, όπου υπάρχουν νέες συνοικίες με 50, 100, 150 και ακόμη και 200 χιλιάδες κατοίκους χωρίς ναό, χωρίς ιερέα, χωρίς καμπάνα και χωρίς ακολουθίες.

2) Έλλειψη τόπων λατρείας, δηλαδή ιερών ναών. Χρειάζεται χωρίς χρονοτριβή να αρχίσει ή άνοιξοδόμηση νέων ναών. Οί σημερινές πολιτικές Άρχές χορηγούν άμέσως άδειες για την ανέγερση εκκλησιών. Άλλά στη γενική οικονομική κρίση είναι άρκετά δύσκολο να θρεθούν ή να συγκεντρωθούν με έράνους χρήματα. Στη Σόφια προς τó παρόν προωθείται ή διαδικασία για τó κτίσιμο τεσσάρων ναών.

3) Έλλειψη θρησκευτικής διαφώτισης του λαού. Και έννοούμε άσφαλώς την ορθόδοξη, διότι οί προτεσταντικές αίρέσεις (Πεντηκοστιανοί και άλλοι, των οποίων δέν υποψιαζόμασταν ούτε την ύπαρξη) κατακλύζουν τη χώρα. Η διαφώτιση αυτή, για να πραγματοποιηθεί, έχει ανάγκη από ανθρώπους (τέτοιοι, εκτός από λίγους και όχι πάντοτε άρκετά μορφωμένους ιερείς, σχεδόν δέν υπάρχουν) και μάλιστα από ανθρώπους που θα διαθέτουν όχι μόνο μόρφωση, αλλά και ορθόδοξο φρόνημα, και ήθος, και ζήλο κ.λπ. Για την επιτυχία της διαφώτισης χρειάζεται και ποικιλία βιβλίων: α) Η Άγία Γραφή, ή οποία τυπώνεται, κυκλοφορεί και γίνεται άνάσπαστη. Δωρίζεται κατά χιλιάδες, ακόμη και από την Έλλάδα (Τυπογραφείο «Λυδίας» στην Άσπροβάλτα Θεσσαλονίκης), και μοι-

ράζεται στους πιστούς σε μικρό χρονικό διάστημα. β) Όρθόδοξα βιβλία, όπως Βίοι αγίων, στοχασμοί πνευματικών ανθρώπων και γενικά βιβλία που παρουσιάζουν την ύγιή πνευματική πείρα της Όρθοδοξίας. γ) Προσευχητάρια, έρμηνείες των ιερών Άκολουθιών μας και κατ' έξοχήν της Θ. Λειτουργίας. δ) Διάφορα διαφωτιστικά βιβλία, ακόμη και φυλλάδια και φύλλα, που άν και είναι μικρά σε όγκο και έκταση έχουν μεγάλη κυκλοφορία και φθάνουν σε πολύ μεγάλο άριθμό άναγνωστών.

Σ' όλες αυτές τις κατευθύνσεις εργαζόμαστε δραστήρια, άν και όχι πάντοτε με ίκανοποιητικά άποτελέσματα.

Τί μās έμποδίζει;

1) Άνθρωποι, οί όποιοι είναι άθεοι και εναντιώνονται στη θρησκεία γενικά' έτεροδόξοι που προσηλυτίζουν τους Όρθοδόξους, επειδή είναι πιο εύκολο να κτίζουν σε υπάρχοντα θεμέλια' απλώς άδιάφοροι, αλλά όταν κατέχουν ιθύνουσα θέση ή άδιαφορία τους ισοδυναμεί με έναντίωση και άντιπαράθεση.

2) Όλικές έλλείψεις, που βλάπτουν συνήθως ποσοτικά παρά ποιοτικά τó έργο.

3) Η βαρεία κληρονομία του κομμουνιστικού παρελθόντος, που μās άφησε ένα λαό σχεδόν άγράφματο, θρησκευτικά άποχριστιανισμένο στα ήθη και τά έθιμα.

Τί μās βοηθάει;

1) Η παντοδύναμη χάρη του Θεού «ή τά άσθενή θεραπεύουσα και τά έλλείποντα άναπληρούσα».

2) Η άφοσίωση στο έργο της σωτηρίας των ανθρώπων που είναι τó κατ' έξοχήν έργο του Θεού.

3) Τό πολύ, πάρα πολύ πρόσφορο έδαφος των ψυχών του λαού, που διψά και πεινά για τó λόγο του Θεού.

4) Η ήθικη και ύλική ένίσχυση που δεχόμαστε από τις άλλες Όρθόδοξες Έκκλησίες και κατά κύριο λόγο από την Έλλαδική Έκκλησία. «Άπό τους Έλληνες λάβαμε τó χριστιανισμό, τó βάπτισμα, αυτοί τώρα ως σωστοί άνάδοχοι φροντίζουν για μās», έλεγε επί λέξει ένας ιεράρχης μας σε πρόσφατη συνάντηση με Έλληνες κληρικούς και έπισήμους του ελληνικού κράτους.

Τά πρώτα άποτελέσματα δέν είναι μεγάλα και έντυπωσιακά, αλλά δέν άποθαρρυνόμαστε. «Εί ό Θεός μεθ' ήμών, τίς καθ' ήμών»;

IBAN ΔΗΜΗΤΡΩΦ

ΑΙ ΑΠΟΦΕΙΣ ΤΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ ΤΟΥ ΕΞ ΟΙΚΟΝΟΜΩΝ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΤΕΤΡΑΦΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΛΕΣΒΙΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ*

Γενική διαπίστωση τοῦ Κ. Οικονόμου εἶναι ὅτι διὰ τῆς τετραφώνου μουσικῆς συνέβη εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τὸ γραφικόν: «Ἡ μὲν φωνή, φωνὴ Ἰακώβ, αἱ δὲ χεῖρες, χεῖρες Ἡσαΐ»¹¹¹. Ἡκοῦσαμεν τὸν μουσικὸν νόμον ἢ τὸν ἦχον τῆς καθ' ἡμᾶς μουσικῆς, ἀλλὰ τὸν νόμον τοῦτον εὐθὺς παρέβαιναν ἢ τάσις τῆς φωνῆς, καὶ παρεξήλυνεν ὁ ρυθμὸς ἀλλοθροῖς φθόγγους ἐποχος, καὶ τὸ χρωματικὸν καὶ ἐναργώνιον διεφθείρετο γένος, καὶ τὸ πᾶν ἀπέβαιναν ἀλλόκοτον εἶδος, μέχρι κεκλασμένον καὶ θηλυπρεπές, καὶ πάλιν βαρύστινον καὶ λελαρυγισμένον· αἱ συλλαβαὶ τῶν ἱερῶν λέξεων κατακεραματίζοντο, ἢ τούτων διάνοια ὑπὸ τὸ τετράφωνον θρόλον ἐγκαταώρσαστο, ἢ καλλίστη διάλεκτος ἐξεβαρβαρίζετο, τὸ σεμνότατον ἦθος τῆς ἱερᾶς ἀρμονίας διέφθαρτο, καὶ ὅλος ὁ κόσμος τῶν θεοπρεπεστάτων ὕμνων παρίστατο θεατρικῶς ἐσταλμένος καὶ ἄκουσμα φωνῶν ἐν τῇ ἀγία τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησία. Ὁ παρὰ τῶν Ἀποστόλων καὶ τῶν ἀποστολικῶν πατέρων διαταχθεὶς καὶ εἰς δεξιὸν καὶ ἀριστερὸν διαιρούμενος χορὸς, παρ' ἡμῖν ἠφανίσθη. Ἄνωθεν (ὡς εἴθισται παρὰ τοῖς ἑτεροδόξοις) ἀκούονται τὰ παρ' ἡμῖν μέλη τῆς Ἐκκλησίας καὶ οὐδὲν ἡμῖν [τοῖς ἐν Βιέννῃ ὀρθοδόξοις] ὑπολείπεται, εἰ μὴ καὶ τὸ ὄργανον ὑπεισενεγκεῖν. Ἀλλόδοξοι προφέρουσι τῶν θείων δογμάτων τὴν ὁμολογίαν ἐν τῇ φρικτῇ τῶν θείων μυστηρίων ἱερουργίᾳ. Ὁ χερουβικὸς ὕμνος μετατρέπεται εἰς βέβηλα τερετίσματα. Καὶ ὅλη ἡ ἀρχαία καὶ σεμνὴ καὶ σώφρων καὶ ἀρτία μουσικὴ ἀπέβη πᾶν τούναντίον»¹¹².

2. Ἡ ἐκκλησιαστικὴ μουσικὴ εἶναι ἢ ἀρχαία καὶ ἱερὰ τῆς Ἐκκλησίας μουσικῆς.

Ὁ Κ. Οικονόμος, ὡς φαίνεται ἀπὸ τὴν σχετικὴν ἀλληλογραφίαν, ἀνασκευάζων κάθε ἰσχυρισμὸν τῶν ὑποστηρικτῶν τῆς τετραφωνίας δέχεται ὅτι «ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἡμῶν μουσικὴ ἐκ τε τῆς ἀρχαίας καὶ προγονικῆς μουσικῆς τῶν παλαιῶν Ἑλλήνων ἔχει τὰς ἀρχὰς¹¹³, καὶ ὑπὸ τῶν θείων ἡμῶν πατέρων

καθηγιάσθη, οἵτινες παρὰ τῶν θείων Ἀποστόλων παραλαβόντες δὲ ψαλμοὺς καὶ ὕμνους καὶ ψαλμοὺς πνευματικαῖς¹¹⁴ αἰνεῖν τὸν θεόν, ἐμελωδῆσαν τὰ θεοστεφῆ καὶ ψυχοσωτήρια ἄσματα, προσαρμόσαντες πρὸς τὴν ἔχουσαν ἐκ τῶν ἀρχαίων αἰῶνων ἐπικρατήσαν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ μουσικῆν»¹¹⁵.

Διὰ τοῦτο, ἡ καινοτομηθεῖσα μουσικὴ, ὡς νεωτερισμοῦ τόλμημα, ἀντιβαίνει, λέγει ὁ Κ. Οικονόμος, «εἰς τοὺς ὄρους, οὓς ἔθεντο καὶ κατὰ τοῦτο οἱ θεσπέσιοι πατέρες ἡμῶν αὐτῶν τῶν πρώτων ἐκκλησιαστικῶν αἰῶνων. Μάρτυς μετ' ἄλλων ὁ μέγας καὶ οὐανοφάντωρ Βασίλειος, ὅστις κατὰ τὰ διακρατοῦντα ἔθη τῆς Ἐκκλησίας γράφει πρὸς τοὺς Νεοκαισαρεῖς¹¹⁶ λέγει «Ἀναστάντες (οἱ εὐσεβεῖς) ἐκ τῶν (δι' ἀναγνώσεως) προσευχῶν, εἰς ψαλμοδῖαν καθίστανται· νῦν μὲν διχῆ διανεμηθέντες (εἰς δεξιὸν καὶ ἀριστερὸν χορὸν) ἀντιβάλλουσιν ἀλλήλοις (ὡς ψάλλομεν τὰ ἀντίφωνα καὶ τ' ἄλλα ἱερὰ ἄσματα τῶν τροπαρίων). Εἶτα πάλιν ἐπιστρέφοντες ΕΝΙ κατάρχειν τοῦ μέλους» (ὡς ἐν τοῖς χερουβικοῖς ὕμνοις) οἱ λοιποὶ ὑπηχοῦσιν ὑποψάλλοντες ὁμοφώνως καὶ ἡσύχως ἀκολουθοῦντες διὰ ΕΝΙ¹¹⁷ Κατὰ ταύτην τὴν τάξιν βαίνει καὶ καθ' ἡμᾶς ἀπὸ τῶν πρώτων τῆς Ἐκκλησίας αἰῶνων καταβάσα ἀλληλοδιαδόχως ἢ γεραρὰ καὶ σεμνοπρεπεστάτη ἢ μονότονος λεγομένη μουσικὴ, συναδόντων καὶ

λέτω / Β, νζ' καὶ Σ ημ. Κοτελέρ. Ἀκροστιχία, δὲ καὶ Ἀκροτελεύτια, τὸ δ' αὐτὸ καὶ ἑλληνικώτερον Ἐφύμνια, λέγονται τὰ ἄκρα τῶν ἐν τισὶ ψαλμοῖς στίχων, οἷον τὸ τοῦ λέ', ψαλμοῦ α' «Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ», ὅπου ὑπέψαλλε συνυπηγῶν καὶ ὁ λαὸς... Ὁσαύτως καὶ ὁ Εὐσέβιος διαγράφει «τοὺς εἰωθότας λέγεσθαι πρὸς ἡμῶν (ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ) ὕμνους ἐνός μετὰ ρυθμοῦ κοσμίως ἐπιψάλλοντες, οἱ λοιποὶ καθ' ἡσυχίαν ἀκροώμενοι, τῶν ὕμνων τὰ ἀκροτελεύτια συνεξηχοῦσιν» (Ἐκκλησι. Ἱστορ. βιβλ. [ΒΕΠ 19, 240, 9-117...]) Ὁ Μ. Βασίλειος λέγει. «Τὰ νῦν κειρατηρότα ἔθη πάσαις ταῖς τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίαις συναδᾶ ἐσσι καὶ σύμφωνα» (περὶ τὴν προσευχὴν καὶ ψαλμοδῖαν). «Ἐπιτρέψαντες ἐνὶ κατάρχειν τοῦ μέλους, οἱ λοιποὶ ὑπηχοῦσιν» (Ἐπιστ. ζγ, [ΒΕΠ 55, 241, 38-39, 242, 6-6]).

Πρβλ. Ἀλεξάνδρου Ρίζου Ραγκαβῆ, Φιλολογικὰ ἄπαντα, Περὶ ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς καὶ σχέσεως αὐτῆς πρὸς τὴν ἀρχαίαν, ἐν Ἀθήναις 1875, τ. Ε', σ. νζ' κ. ἐξ. Ἀγγέλου Α. Βουδούρη, Συμβολή... ἐνθ' ἄν. (τ, ΚΒ'), σ. 38. Διονυσίου Α. Φαριανοῦ, Συμβολή... ἐνθ' ἄν. σ. 8 κ. ἐξ. Χριστοδούλου Παρασκευαΐδη, Μουσικολογικά... ἐνθ' ἄν. σ. 14 κ. ἐξ. Ἀποστόλου Βαλαζήνδρου, Ἡ καταγωγή... ἐνθ' ἄν. σ. 19 κ. ἐξ.

114. ἰδ. Κολ. 3, 16.

115. ἰδ. ἐπ. 6-8, 1846.

116. ἰδ. Μ. Βασιλείου, ἐπ. 207. ΒΕΠ 55, 242, 6-7.

117. Πρβλ. Γεωργίου Ι. Παπαδοπούλου, Συμβολαί... ἐνθ' ἄν. σ. 56 κ. ἐξ. ὅπου ἀναφέρεται εἰς τοὺς ψάλτας καὶ ἰσοκράτας ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἐκκλησίᾳ.

(*) Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 380 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 11 τεύχους.

111. ἰδ. Γεν. 27, 22.

112. ἰδ. Σχέδιον ἐγκυκλίου πρὸς τοὺς ὀρθοδόξους τῆς Βιέννης.

113. Ὁ Κ. Οικονόμος εἰς τὸ σύγγραμμά του «Περὶ τῶν Ὁ ἐρμηνευτῶν καὶ εἰς τὰς σ. 766-767 σημ. γράφει: «Ποῖον δ' ἐξ ἀρχῆς τὸ εἶδος τῆς Ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς; οὐ τοῦ παρόντος λέγειν· πλὴν εἰ μὴ τι δεῖ κατὰ πάροdon καὶ ἀκροθιγῶς. Ἀναγνώσκουσαν ἐν ταῖς Ἀποστόλων Διαταγαῖς: «Ἐτερός τις» [Β, LVII, ΒΕΠ, 2, 52, 35] (εἴ τις), «τοὺς τοῦ Δαυὶδ ψαλλέτω ὕμνους, καὶ ὁ λαὸς τὰ ἀκροστιχία ὑποψάλλ-

πολλῶν ὁμοῦ κατὰ τὸν αὐτὸν ἔνχρονον καὶ ρυθμὸν ὁμοφώνως καὶ ἑναρμονίως καὶ εὐσχημόνως¹¹⁸. Κατὰ ταύτην ἐτόνισαν καὶ οἱ ἱεροὶ ὕμνογράφοι τοὺς ἱεροὺς ὕμνους, καὶ οἱ θεῖοι πατέρες ἡμῶν ὕμνολόγουν τὸν Κύριον. Καὶ αὐτοὶ οἱ ἀοίδιμοι ἡμέτεροι αὐτοκράτορες ὑπὸ φιλοτιμίας εὐλαβοῦς καὶ θεοζήλου, ὡς ἡ ἱστορία ἀποφαίνεται, ἐν ταῖς παιδρικοῖς πανηγύρεσι τούτου τοῦ μέλους κατήρχοντο τῶν ὕμνωδίων, ὑπηχούντων ἅμα καὶ τῶν ψαλτῶν καὶ ἐρεύγονται λοιπὸν τὰ ἀπὸ κοιτίας ὅσοι βουλόμενοι ὑμᾶς (τοὺς ἐν Βιέννῃ ὀρθοδόξους) ἀπατῶν ψέγουσιν ὡς ξενικὴν¹¹⁹ τὴν ἄγιαν καὶ ἀρχαιοτάτην μελωδίαν τῆς Ἐκκλησίας, ἵνα σιγήσωσι τὰ παρ' ἑαυτῶν ἔκφραγα καὶ ἐκμελῆ ξενικὰ θρυλήματα¹²⁰.

Ὁ πρῶην Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Κωνσταντῖος ὁ Α' εἰς μίαν τῶν ἐπιστολῶν του πρὸς τὸν Κ. Οἰκονόμον ὁμιλεῖ περὶ πολυφωνίας¹²¹ τινος ἐν τῷ Βυζαντίῳ λέγων τὰ ἑξῆς: Ἄλλ' ἐν τοῖς τῶν Βυζαντινῶν βλέπομεν τὸν ἐν τῇ ἁγίᾳ Σοφίᾳ ψαλλόντων ἀριθμὸν¹²², ἀνίοντα ἔχει τοῦ εἰκοσι καὶ πέντε, καὶ περαιτέρω, καὶ πρὸς τοῖς τῶν βαρυφώνων καὶ ὀξυφώνων ἀνδρῶν, καὶ παιδῶν ὑπιτόνους· ἀλλὰ τίνοι ἑναρμονίῳ συμφωνία; Τοῦτο αὐτὸ κατέστη ἡμῖν λυπηρὸν αἰνίγμα, ἢ ἐπὶ τῆς ὁλώσεως ἀπώλεια καί, τῆς θαυμασίας τέχνης, τῆς χειρονομίας, ἦν

καὶ βασιλεῖς φιλοτιμούμενοι ἐν παιδραῖς πανηγύρεσι, μετήρχοντο, ἐναρχόμενοι τοῦ μέλους, χειρονομούντες, ἡμᾶς καὶ τούτου τοῦ ἀγαθοῦ ἐστέρησε¹²³. Εἰς τὰ ἀνωτέρω ὁ Κ. Οἰκονόμος εἰς ἀπαντητικὴν του ἐπιστολὴν ὑπογραμμίζει: «Περὶ δὲ τῶν παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς ἀπαιτουμένων, θειότατε Δέσποτα, ἢ μὲν χειρονομία¹²⁴ ἐδήλου τὸν χρόνον (ὅπερ εἰώθησαν οἱ Ῥωμαῖοι), τοῦ δὲ χρόνου διὰ σημείων γραπτῶν δηλουμένου, ἀποβαίνει αὕτη περιττή. Τὸ δὲ βαρυφώνον καὶ ὀξυφώνον καὶ τὸ τῶν παιδῶν ὑπιτόνον, οἶμαι γο σημαίνει τὴν εἰς τὸ ἴσον κρατεῖν διαφορὰν τῶν ὀξυφώνων καὶ ὑπιτόνων παιδῶν καὶ τῶν βαρυφώνων ἀνδρῶν. Τετραφωνίας δὲ οὐδεμία μνήμης, οὐδ' ἴχνος ἀπαντᾶται (ὅση γὰρ κάμει εἰδέναι) παρὰ τοῖς ἡμέτεροις ἀρχαίοις¹²⁵.

Ἄπευθυνόμενος δὲ πρὸς τοὺς ἐν Βιέννῃ καινοτόμους ὁ Κ. Οἰκονόμος σημειοῖ. «Ταύτην λέγετε τὴν παρ' ὑμῶν καινοτομίαν εἶναι τὴν ἀρχαίαν καὶ ἱερὰν τῆς ἁγίας Ἐκκλησίας Μουσικὴν καὶ περὶ τούτου ὑμεῖς τὰ τέκνα διδάσκετε τὴν γεννησαμένην ἐν πνεύματι καὶ θρηψαμένην ὑμᾶς Ἐκκλησίαν. Ἀλλὰ μετὰ μικρὸν παρακατιόντες ἐπισυνάπτετε, ὅτι τὰ ἦθη καὶ ἔθιμα τῶν ἀνθρώπων ἤδη προοδεύουσι μετὰ τῆς κοινῆς φορᾶς, καὶ τὰ χθὲς ἐπαινετὰ τὴν σήμερον ἀπέβησαν παρ' ὑμῖν ψεκτά, προστίθετε δὲ καὶ ὅτι περιηγεῖ τὰς ἀκοὰς ἡμῶν καθ' ἑκάστην ἔντεχνος καὶ ἀρμονικὴ Μουσικὴ καὶ ἐν θεάτροις καὶ ἐν καφενεῖσι καὶ ἐν ὁδοῖς· διὸ καὶ πρὸς ταύτην ἐθισθέντες μετεποιεῖτε καὶ τὴν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ μουσικὴν, ἵνα μηκέτι ὡς πρῶην δυσάρεστός ἦ, ἀλλὰ τερπνὸς καὶ παρομοία πρὸς τὴν ἐν καφενεῖσι καὶ θεάτροις· ὥστε μαρτυρεῖτε, ὅτι ἐξεθεατρίσατε καὶ τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ κατὰ τὴν μουσικὴν! οὐδ' ἔχετε οὐκέτι τὴν ἐκκλησιαστικὴν, ἦν παρελάβετε παρὰ τῶν ἁγίων ἡμῶν πατέρων¹²⁶.

«Ἄ' αὐτῆς τῆς μουσικῆς», λέγει ὁ Οἰκονόμος εἰς τὸ σχέδιον ἐπιστολῆς πρὸς τὸν Γεώργιον Σίναν, «καὶ αὐτοὶ πολλὰκις οἱ μάρτυρες, ἀπαγόμενοι εἰς μαρτύριον ἐδόξαζον τὸν Θεὸν ὡς ὁ μακάριος Ἀθηνoγένης¹²⁷ ἐρχόμενος εἰς τὴν διὰ πυρὸς τελείωσιν ἐψάλλε τὸν ἐξιλαστήριον ἐκεῖνον ὕμνον (τὸ φῶς ἰλαρὸν) ὃν ἡμῖν καταλέλοιπε ψαλλόμενον ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ μετὰ τῶν λοιπῶν αὐτῆς ὀδῶν¹²⁸.

Ὡς ἐκ τούτου «μάτην καυχᾶται» λέγει ὁ Κ. Οἰκονόμος εἰς τὸ αὐτὸ σχέδιον ἐπιστολῆς, «ἢ περὶ ὑμῖν καινότροπος μουσικὴ, συμφέρουσα τοῖς ἅσμασι τῆς θεατρικῆς θυμέλης τὰς θεοπρεπεῖς ὁδὰς τῆς

118. Ἰδ. Νικολάου Ἀναστασίου, Τὸ Οἰκουμηνικὸν Πατριαρχεῖον... ἐνθ' ἄν. σ. 9.

119. Ὁ Μητροπολίτης Σερβίων καὶ Κοζάνης Διονύσιος Ψαριανὸς εἰς τὴν μελέτην του «Ἡ βυζαντινὴ μουσικὴ (τέσσαρα ἄρθρα) ἐν Κοζάνῃ 1969 καὶ εἰς τὴν σ. 3 γράφει. «Ἡ βυζαντινὴ μουσικὴ ἢ ὀρθοδόξος ψαλμωδία εἶναι ἀόμοιουσιν» γέννημα τῆς ὀρθοδόξου λατρείας, ἀνεπτύχθη μετ' αὐτῆς, καθὼς καὶ αὕτη ἐγεννήθη ἐκ τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἠυξήθη μετ' αὐτῆς, προήλθεν ἄρα ἔσωθεν καὶ δὲν ἐπεκολλήθη ἔξωθεν τεχνητῶς, ὡς τινες παρασυρόμενοι ἀπὸ κοσμικῶν πνεύμα ἐπιχειροῦν ἀντικατάστασιν τῆς βυζαντινῆς ψαλμωδίας διὰ τεχνητῆς καὶ ἔξωθεν ἐπιβολῆς ξένης πρὸς τὸν χαρακτήρα τῆς ὀρθοδόξου λατρείας μουσικῆς.» Πρβλ. Γεωργίου Γεωργιάδου, Ἡ καθ' ἡμᾶς... ἐνθ' ἄν. σ. 210-211.

120. Ἰδ. Σχέδιον ἐγκυκλίου πρὸς τοὺς ὀρθοδόξους τῆς Βιέννης.

121. Ὁ Μάξιμος Λαοδικίας λέγει ὅτι «ἡ Μουσικὴ τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας δὲν εἶναι μονωδιακὴ... ἀλλ' εἶναι πολυφωνικὴ ἐν τῇ βάσει τῆς, τοῦ ἀπλοῦ ἢ διπλοῦ ἰσοκρατήματος ἀποτελοῦντος τὴν ἀπλοστέραν ἀλλὰ τὴν ἀρμονικωτέραν ἐκδήλωσιν τῆς πολυφωνίας αὐτῆς» (Περὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς «Ὁρθοδόξια» τ. ΚΖ. (1952), σ. 33).

122. Ὁ Παναγιώτης Ἀντωνέλης, ἀναφερόμενος εἰς τοὺς περιλάμπρους μουσικοὺς χοροὺς τοῦ ναοῦ τῆς Ἁγίας Σοφίας Κωνσταντινουπόλεως, γράφει. «Ἡ ἀνθρωπίνη φωνή, ὡς ἔχουσα ἕμεσον πρὸς τὸν ψυχικὸν κόσμον σχέσιν, καταλλήλως καλλιεργουμένη δύναται νὰ ἀποτελέσῃ τὸ ἀρτιώτερον μέσον ψυχικῆς ἐξάρσεως. Παράδειγμα ἐφαρμογῆς τοῦ τρόπου αὐτοῦ, μοναδικὸν εἰς μεγαλοπρέπειαν, συναντῶμεν εἰς τὸ σύγγραμμα «Αἱ Νεαραὶ» τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ὅπου ἀναφέρεται ὅτι, τῷ 355 μ.Χ., εἰς τὸν περιλάμπρον ναὸν τῆς Ἁγίας Σοφίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐψάλλον 50 ψάλται, 100 διάκονοι, 100 ὑποδιάκονοι, 115 ἀναγνώσται καὶ 40 νεάνιδες. Ἦκούοντο, δηλαδὴ, 405 φωναὶ ἐν συνόλῳ. Ἀργότερον ἐκρίθη ἐπιβαλλόμενον ν' ἀντικατασταθῇ ὁ χορὸς τῶν νεανίδων μὲ παιδικὸν χορὸν, ἀπετέλεσε δ' ἔκτοτε ἀξίωμα ὅτι χορωδία ἐκ ψαλτῶν ὁμοῦ φωνῶν ἢ κατ' ὀγδοάδα, ἐν συνδυασμῷ μὲ παιδικὴν χορωδίαν, μεταρσιάνει νοερῶς πρὸς τὴν ἀρμονίαν τοῦ Σύμπαντος καὶ μὲς ἀποσπᾶ εὐεργετικῶς ἀπὸ τὰς βιοτικὰς μερίμνας καὶ τὰς ἐγκοσμίους βλέψεις τῆς καθημερινῆς ζωῆς».

123. Ἰδ. ἐπ. 15-12-1846.

124. Πρβλ. Γεωργίου Γ. Παπαδόπουλου, Συμβολαὶ... ἐνθ' ἄν. σ. 224 κ. ἐξ. ὅπου γίνεται λόγος περὶ τῆς βυζαντινῆς χειρονομίας.

125. Ἰδ. ἐπ. 17-3-1845.

126. Ἰδ. Σχέδιον ἐγκυκλίου πρὸς τοὺς ὀρθοδόξους τῆς Βιέννης.

127. Ἰδ. Ἀ. Ν. Ζούμπου, Ἀθηνoγένης, Θ.Η.Ε. τ. Α', σ. 843-844.

128. Ἰδ. Σχέδιον ἐπιστολῆς πρὸς Γεώργιον Σίναν.

ΟΦΦΙΚΙΑ ΚΑΙ ΟΦΦΙΚΙΑΛΙΟΙ ΤΟΥ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΥ*

(στην Άρχιεπισκοπή Θυατείρων και Μ. Βρετανίας)

4. ΔΙΕΡΜΗΝΕΥΣ

Ο θεσμός του διερμηνέα, τον οποίο συναντούμε και σήμερα με αυτήν ακριβώς την ονομασία, αντιστοιχεί πλήρως με τον αγγλικό όρο «interpreter», δηλαδή «μεταφραστής» από μια γλώσσα στην άλλη. Το αξίωμα αυτό είναι πολύ παλαιό: το βρίσκουμε στον Ηρόδοτο για παράδειγμα με τη σημασία του έρμηνευτή διαφόρων προφητειών ή προβλέψεων (ένα είδος μάντη), στην Αθηναϊκή ιστορία (ο Απόλλωνας θεωρούνταν ο κατ' έξοχην έρμηνευτής για το μέλλον της πόλεως) και στην Ιουδαϊκή Θρησκεία. Τον όρο βρίσκουμε επίσης και στην Καινή Διαθήκη, αν και τώρα

αρχίζει να παίρνει τη σημασία του μεταφραστή και όχι απλώς του θρησκευτικού έρμηνευτή.

Στη Ρωμαϊκή και τη Βυζαντινή Ιστορία ο διερμηνεύς αποκτά πια τη σημερινή του σημασία — δηλαδή του μεταφραστή από μια γλώσσα στην άλλη, όρο που χρησιμοποίησε στη συνέχεια και η Όρθόδοξη Έκκλησία στις σχέσεις της τόσο με τη Σουλτανική Αύλη, όσο και με τις άλλες μη Έλληνόφωνες Έκκλησίες. Στις αποικειστικές όμως σχέσεις της με την Όθωμανική Αύλη, το Πατριαρχείο χρησιμοποίησε τελικά τον όρο Δραγουμάνος, από το άραβικό «tagerman», το οποίο υποκατέστησε τον όρο τζαούς (chiauss) που βρίσκουμε στις Ιστορίες της Άννας Κομνηνής και του Γεωργίου Παχυμέρη ειδικά για διερμηνείς μεταξύ της βυ-

(*) Συνέχεις εκ της σελ. 386 του ύπ' άριθ. 11 τεύχους.

αίμου Σιών, της του Χριστού Έκκλησίας. Και όμως αυτή δὴ ἡ σύμμικτος μουσουργία «βαρβάρους φωνάς» (και τα λοιπά σιωπήσομεν) απέκάλυψε τα πατροπαράδοτα μέλη της ευσεβείας, παρεισαχθείσης εις την Έκκλησίαν υπό των πάλοι πατέρων ἡμῶν φαυλίστρια μουσα, ὅτι ἐκεῖνοι οἱ Πατέρες και ἔγνωσαν και κατέγνωσαν και ῥητῶς ἐξεκήρυξαν πῶτοι την κατόπιν του σχίσματος ἐπινοηθεῖσαν Γρηγοριανήν μουσικήν¹²⁹ μετὰ των ἀψύχων και νεκρῶν αὐτῆς ὀργάνων, ἧς ἐκτυπον ἀπαράλλακτον εἰσέφρησεν αὐτῇ ἐν τῇ καθ' ἡμῶν ὀρθοδόξῳ ἐκκλησίᾳ¹³⁰

Αὐτὴ δὲ ἡ κακόμοσος μουσικὴ «ἔγνωμεν», λέγει ὁ Κ. Οἰκονόμος, «καὶ ἐκ πείρας, πόσον ἀηδῶς και φρικτῶς, ἐν ταῖς ἱεραῖς μελωδίαις τῆς θείας μυσταγωγίας, τὸ πατροπαράδοτον μέλος διέφθαρται και βεβήλωται»¹³¹ «μουσικὴ πάντῃ διάφορος τῆς μεγάλης του Χριστοῦ Έκκλησίας, και παντάπασιν ἐναντία πρὸς την ἀπὸ των ἁγίων ἡμῶν πατέρων ἀνεκαθεν παραδεδομένων, και τῆς ἑλληνίδος γλώσσης των θείων ὕμνων ὅπως διόλου ἀπάδουσαν»¹³².

3. Σύγκρισις τῆς τετραφωνίας πρὸς τὴν μουσικὴν των Σλαβων

Εἰς τὸ δικαιολογητικὸν Γράμμα¹³³ τὸ ὁποῖον ἀπέστειλεν πρὸς τὸν Ἄνθιμον ΣΤ' τὴν 1-4-1847 ἡ Κα-

πέλλα του Ἁγ. Γεωργίου τῆς Βιέννης, σημειοῦνται τὰ ἐξῆς: «Ἐς δώση και ἡμῖν τὴν πανάγιον Αὐτῆς εὐχὴν [δηλ.] ἡ Μεγάλη του Χριστοῦ Έκκλησία και εὐλογίαν, ὡς ἔδωκε ποτε τῇ κραταιᾷ Ρωσσίᾳ, ἦτις, νυμφευθέντος του ἡγεμόνος αὐτῆς Βλαδιμήρου του πρώτου τῷ 988 ἔτει, καθ' ἦν ἡμέραν και ἔβαπτίσθη, Ἄνναν τὴν θυγατέρα του αυτοκράτορος Ρωμανοῦ του πρώτου, παρέλαβε μετὰ τῆς βασιλίδος και τὴν θρησκείαν καθ' ὅλον τὸ Ρωσικὸν κράτος, μετὰ δὲ τὴν θρησκείαν και τὴν μουσικήν, μεταφρασθέντων των τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀκολουθίας βιβλίων, οὐχι κατὰ λέξιν και ἔνοιαν, ἀλλὰ κατὰ γράμμα και κατὰ συλλαβὴν, διὰ τὴν μεγάλην κατὰ τοῦτο ὁμοιότητα των δύο γλωσσῶν, τὴν Ἑλληνικὴν και Σλαβικὴν, και ἔψαλλον αὐτὴν ἀπαράλλακτως, ὡς ἡμεῖς, καθ' ὅλην τὴν Ρωσσίαν μέχρι Πέτρου του Μεγάλου, και ψάλλει και μέχρι του νῦν ἐν τε τοῖς χωρίοις και ἱεροῖς Μοναστηρίοις και μάρτυρες τοῦτου ὅσοι παρευρέθησαν εἰς τὸ ἅγιον ὄρος του Ἄθωνος και ὑπήγον εἰς τινα πανήγυριν των Σλαβικῶν Μοναστηρίων, οἵτινες ἠκουσαν ψαλλομένην και ἔψαλλον τὴν ἡμετέραν μουσικὴν τῇ σλαβικῇ γλώσσῃ ἀκριβῶς και ἐντελῶς ὡς και τῇ ἑλληνικῇ. Μάρτυς διαπρύσιος ὁ αἰδεσιμολογιώτατος διδάσκαλος Κωνσταντῖνος ὁ Μέγας Οἰκονόμος, ὅστις παραλληλίσας τὰς δύο γλώσσας ἑλληνικὴν και σλαβικὴν ἀπέδειξε τὴν ὁμοιότητα αὐτῶν, ἀπέδειξε τὴν ἑλληνικὴν μάλλον σλαβίζουσαν, ἢ τὴν σλαβικὴν ἑλληνίζουσαν»¹³⁴.

(Συνεχίζεται) **ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΜΠΟΥΓΑΤΣΟΣ**
φιλόλογος - θεολόγος

129. ἰδ. Π. Γεωργίου, Γρηγοριανὸν ἔσμα, Θ.Η.Ε. τ. Δ', σ. 696-700

130. ἰδ. Σχέδιον ἐπιστολῆς πρὸς Γεώργιον Σίναν.

131. Αὐτόθι.

132. ἰδ. ἐπ. 6-8-1846.

133. ἰδ. Σωφρονίου Εὐστρατιάδου, Ὁ ἐν Βιέννῃ... ἐνθ' ἀν. σ. 370-373.

134. ἰδ. ἐνθ' ἀν. σ. 373.

ζαντινής Αύλης και τών Τούρκων Σουλτάνων.

Πάντως ό Διερμηνεύς, όπως αργότερα ό Λογοθέτης και ό Μέγας Λογοθέτης που ανέλαβε τὰ καθήκοντα επίσημου συνδέσμου Πατριαρχείου και Ύψηλης Πύλης, απέκτησε τεραστία δύναμη και σημασία για ευνόητους λόγους.

5. ΔΙΚΑΙΟΦΥΛΑΞ

Δικαιοφύλακες ύπήρξαν πάντοτε όλοι οι νομομαθεΐς, όσοι είχαν τάξει σαν άποστολή τους τή διαφύλαξη τών νόμων και τήν έρμηνεία τους με τέτοιο σοφό και άπροκατάληπτο τρόπο ώστε να ύποστηρίζεται πάντοτε εκείνος που είχε δίκαιο. Δέν πρέπει πάντως να συγχέεται ό όρος αυτός με τόν του δικηγόρου, του όποιου έργο είναι να προσπαθήσει ν' άποδείξει ότι ό πελάτης του έχει πάντα δίκαιο. Άντίθετα ό δικαιοφύλαξ ήταν ό άδέκαστος κριτής, γι' αυτό και ή Έκκλησία τους χρησιμοποίησε πάντοτε σαν σύμβουλους σε θέματα όχι μόνο έφαρμογής του Έκκλησιαστικού άρχικά δικαίου και στην συνέχεια (έπί Τουρκοκρατίας) και του Δημοσίου δικαίου, αλλά και έρμηνείας τών διαφόρων νομικών σημείων που παρουσιάζονταν από καιρού εις καιρό στις σχέσεις του ύπόδουλου Γένους με τους κυριάρχους Όθωμανούς. Πάντως τó άξίωμα αυτό, όπως και τόσα άλλα, παραμένουν πιά άπλοι τιμητικοί τίτλοι τους όποιους ή Έκκλησία άπονέμει ως επί τó πλείστον σε νομομαθεΐς που έχουν άμεση σχέση με αυτήν και τó έργο της.

6. ΔΟΜΕΣΤΙΚΟΣ

Στή Βυζαντινή έποχή ό τίτλος του Δομέστικου είχε καθαρά στρατιωτική σημασία και αναφερόταν στον στρατιωτικό διοικητή ενός τάγματος στρατού.

Ύπήρχαν επίσης οι δύο Μεγάλοι Δομέστικοι ή Άρχιστρατήγοι, ένας για τó Άνατολικό και ένας για τó Δυτικό τμήμα της Αυτοκρατορίας.

Στήν Έκκλησία, όμως, ό τίτλος του Δομέστικου δίδοταν στους ιεροψάλτες και στους αναγνώστες που ύπηρετούσαν είτε στον Πατριαρχικό Ναό είτε στους άλλους ναούς της Πόλης. Παλαιότερα όμως δομέστικοι άποκαλούνταν και οι θυρωροί στην Άγία Σοφία. Πάντως οι δομέστικοι (δύο σε κάθε ναό, ένας για τó δεξιό και ένας για τόν άριστερό χορό τών ψαλτών) υπάγονταν στον άρχοντα πρωτοψάλτη του ναού.

7. ΕΚΔΙΚΟΣ

Τόν τίτλον αυτό έφεραν οι νομικοί σύμβουλοι της Έκκλησίας οι όποιοι τήν εκπροσωπούσαν ως συνήγοροι στα διάφορα δικαστήρια είτε για διαφορές που

άφοροΰσαν εκκλησιαστική περιουσία, είτε για θέματα σχετιζόμενα με τόν κλήρο και τις διαφορές τους με τήν πολιτεία. Ήταν δηλαδή (σε αντίδιαστολή προς τους δικαιοφύλακες) οι δικηγόροι της Έκκλησίας. Κάποτε όμως εκτελοΰσαν και χρέη δικαστών ιδίως κατά τήν διάρκεια της Τουρκοκρατίας, όταν πολλές υποθέσεις εκδικάζονταν από τὰ εκκλησιαστικά μάλλον παρά από τὰ πολιτικά δικαστήρια. Οι δέ έκδικιοι μπορούσαν να είναι είτε κληρικοί είτε (τις περισσότερες φορές) λαϊκοί νομομαθεΐς. Όταν μάλιστα ύπήρχαν πολλοί έκδικιοι, τότε σε κάποιον αναγνωριζόταν τó δικαίωμα του προϊσταμένου και του έδίδετο ό τίτλος του πρωτεκδικίου.

8. ΕΞΑΡΧΟΣ

Ό όρος και τó άξίωμα αυτό αναφέρεται ως επί τó πλείστον σε άνωτέρους κληρικούς με ευρύτατες διοικητικές δικαιοδοσίες, ή σε εκπροσώπους του Πατριαρχη (και τών Μητροπολιτών) με ειδική άποστολή για κάποιο συγκεκριμένο θέμα. Άπονέμεται όμως ό τίτλος αυτός και σε λαϊκούς εκπροσώπους του Πατριαρχη, αλλά και πάλιν για τή διεκπεραίωση κάποιας συγκεκριμένης άποστολής.

9. ΙΕΡΟΜΝΗΜΩΝ

Τό άξίωμα του ιερομνήμωνος τó βρισκουμε όχι μόνο στους Χριστιανικούς αλλά και στους αρχαίους Έλληνικούς και Ρωμαϊκούς χρόνους είτε υπό τή σημασία του άρχιεπισκόπου και του προϊσταμένου του δημοσίου θησαυροφυλακείου, είτε του δημοσίου λειτουργού και του τελετάρχη σε δημόσιες γιορτές. Στους βυζαντινούς όμως χρόνους ό τίτλος αυτός έδίδετο στους διακόνους, στη συνέχεια στους πρεσβύτερους, ενώ κατά τή διάρκεια της Τουρκοκρατίας ακόμη και σε λαϊκούς υπό τήν έννοια περίπου του εκκλησιάρχη. Τὰ καθήκοντα πάντως του ιερομνήμωνος στη Βυζαντινή έποχή περιλάμβαναν τήν ευθύνη για τήν φύλαξη τών αρχείων του ναού όπου ύπηρετούσε, συμμετοχή του στην εκλογή Έπισκόπου στην περιοχή του και στη χειροτονία του ως διάκόνος του. Όταν όμως ό ιερομνήμων ήταν όχι διάκονος αλλά πρεσβύτερος, τότε μπορούσε να εκπροσωπεί τόν Έπίσκοπο στα έγκαίνια κάποιου ναού, ακόμη δέ να χειροτονεί και αναγνώστες.

10. ΚΑΝΣΤΡΙΣΙΟΣ

Τό όφφίκιο αυτό (στον σωζόμενο κατάλογο όφφικιαίων της Άρχιεπισκοπής Θυατείρων γράφεται όχι κανστρίσιος αλλά καστρίνσιος) άποτελοΰσε τίτλο κά-

ποιου πού βαστούσε τὸ κιβώτιο τῶν Θυμιμάτων (τὸ κανστρίον, δηλαδή τὸ κανίστριον) τὴν ὥρα τοῦ Θυμιάματος, ἔντυνε τὸν Ἀρχιερέα πού θὰ τελοῦσε τὴ θεία λειτουργία, κρατοῦσε τὸν θυμιατὸ κατὰ τὴ διάρκειά τῆς λειτουργίας καὶ τὸν «ἀέρα» στὸ δεξί του χέρι κατὰ τὸν Τριαδικὸ ὕμνο, ραντίζοντας τὸν κόσμο. Κατὰ τὴ μυστικὴ εὐχὴ κρατοῦσε τὸ κοντάκιον τοῦ Ἀρχιερέα καὶ τὸ μικρὸ μανδήλιον ἐνῶ πρὶν ἀπὸ τὴν ἀνάγνωση τοῦ Εὐαγγελίου ἔπαιρνε τὸ ὠμόφορο ἀπὸ τὸν Ἀρχιερέα καὶ τὸ παρέδιδε στὸ Διάκονο. Ἐπίσης κατὰ τὴν εἴσοδο τοῦ Πατριάρχου, ὁ κανστρίσιος ἔβαζε θυμιάμα στὸ θυμιατὸ καὶ προτοῦ τὸν δώσει στὸν Πατριάρχη ἔλεγε (μεγαλόφωνα) «εὐλόγησον Κύριε». Στὶς Ἐπισκοπικῆς, ἐξ ἄλλου, συνεδριάσεις, ὅταν ἀπουσίαζε ὁ χαροφυλάξ, διάβαζε αὐτὸς τὰ πρακτικὰ τῶν προηγουμένων συνεδριάσεων καὶ ἀποφάσεων.

Πολλὲς φορὲς, ἐπίσης, σύντασσε ὁ ἴδιος τὰ διάφορα ἔγγραφα τῶν δικαιοπραξιῶν, ἐκτελώντας ἔτσι χρέη γραμματέα.

Ὁ ὄρος «καστρίσιος» ἐτυμολογεῖται ἀπὸ τὸ λατινικὸ *castrensis*, πού δήλωνε τὸν στρατιωτὴ τῆς Ρωμαϊκῆς, ἀλλὰ καὶ τῆς πρώτης τοῦλάχιστον βυζαντινῆς, ἐποχῆς πού ἔμεινε στὰ διάφορα φρούρια, τὰ *castra*. Ἀργότερα ὁ καστρίσιος ἦταν ὁ προϊστάμενος τῶν κατὰ ἐπαρχίαις οικονομικῶν ὑπηρεσιῶν, καὶ πῶ ὕστερα αὐτὸς ἦταν ὑφιστάμενος τῶν «δομέστικου τῆς ὑπουργίας» (δηλ. τοῦ στρατιωτικοῦ συμβούλου τοῦ Ἀυτοκράτορα). Εἶναι ὅμως πῶ πιθανὸ ἢ ἐτυμολογία τοῦ ὄρου ἀπὸ τὸ «κανστρίον» ἢ «κάνιστρον» καὶ συνεπῶς εἶναι ὀρθότερη ἢ γραφὴ «κανστρίσιος ἀντὶ «καστρίσιος».

Στὴν Κύπρο διασώζεται ἡ ὀνομασία αὐτὴ ὑπὸ τὸν τύπο «καστρίσης», πού συνταυτίζεται πλήρως μὲ τὴν ὀνομασία «νεωκόρος» στὸν ὑπόλοιπο ἑλληνορθόδοξο χῶρο.

11. ΛΑΜΠΑΔΑΡΙΟΣ

Τίτλος πού δίδεται σήμερα στὸν ἀριστερὸ ψάλτη ἐνὸς ναοῦ, ἐνῶ στὸν δεξιὸ δίδεται ὁ τίτλος τοῦ πρωτοψάλτη. Ἀρχικὰ ὅμως ὁ λαμπάδαριος ἦταν ὑπεύθυνος γιὰ τὴν ἀδιάλειπτη προμήθεια καὶ τὸν καθαρισμὸ τῶν λαμπάδων τῶν ναῶν, οἱ ὁποῖοι, ὡς γνωστὸν, ἐφωτίζονταν παλιὰ μὲ λαμπάδες καὶ κεριά. Φαίνεται ὅμως πῶς, ἐπειδὴ κατὰ τὴν εἴσοδο τοῦ Πατριάρχου ἢ τοῦ Ἀρχιερέα στὸ ναὸ τὴ λαμπάδα τοῦ τὴν ἔδινε ὁ ἀριστερὸς ψάλτης, ἐπεκράτησε νὰ τιτλοφοροῦνται, τιμῆς ἕνεκεν, ὡς λαμπάδαριοι οἱ ἀριστεροὶ ψάλτες (ὅταν βέβαια ὁ Πατριάρχης ἔκρινε ὅτι ἄξιζε ὁ ψάλτης αὐτὸς μιᾶς τέτοιας τιμῆς).

12. ΜΑΓΙΣΤΩΡ

Στὴ Βυζαντινὴ Ἱστορία, μαῖστωρ ἦταν ὁ τίτλος πού δίδονταν ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα σὲ ἀνώτατους ἀξιωματοῦχοι τοῦ κράτους, ἐνῶ στὴ Ρωμαϊκὴ Ἱστορία, *magister* ὀνομαζόταν ὁ ἀρχηγὸς θρησκευτικῆς ὀργάνωσης πού ἐκλεγόταν γιὰ θητεία ἐνὸς ἔτους. Στὴν ἐκκλησιαστικὴ ὅμως Ἱστορία τοῦ Χριστιανισμοῦ, μαῖστωρ ἢ *magister* ἦταν αὐτὸ πού λέμε σήμερα «γέροντας» σὲ μοναστήρια ἢ στοὺς ἐκκλησιαστικὸς γενικὰ κύκλους, ἢ «πνευματικὸς πατέρας». Μαῖστωρ, πάντως, εἶναι ὀφφίκιο πού δίνεται σὲ ἀνωτέρους ὑπαλλήλους ἢ προϊσταμένους ἐκκλησιαστικῆς ὑπηρεσίας ἐπιφορτισμένους μὲ τὴ διεκπεραίωση ὑποθέσεων πού ἔχουν ἄμεση σχέση μὲ τὴ λειτουργία καὶ τὴν καλὴ διοίκηση τῆς ὑπηρεσίας αὐτῆς.

13. ΜΤΡΕΨΟΣ

Ὅπως ἀναφέραμε καὶ πῶ πάνω (στὸ ὀφφίκιο τοῦ Ἀκουαρίου), *μυρεψοὶ* ὀνομαζόνταν οἱ γιατροί, στοὺς ὁποῖους καὶ δίδονταν ὁ τίτλος ἢ ἡ ἐπωνυμία αὐτῆ. Ἦταν ἀρχικὰ ἀρωματοποιοὶ καὶ στὴν συνέχεια ἀλοιφοποιοὶ καὶ σὲ ἐπέκταση πρακτικοὶ γιατροὶ σὲ μιὰ ἐποχὴ πού ἡ ἐπιστῆμη τῆς ἱατρικῆς βρισκόταν ἀκόμα στὰ χέρια, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, τῶν κομπογιαννιτῶν. Ὑπῆρξαν ὅμως καὶ μερικοὶ ἐξαιρετοὶ γιατροί, στοὺς ὁποῖους ὀφείλεται ἡ διάγνωση πολλῶν ἀσθενειῶν καὶ ἡ ἐπιτυχὴς καταπολέμησή τους. Γι' αὐτὸ καὶ τὸ ἐπάγγελμα τοῦ γιατροῦ βρισκόταν σὲ πολὺ μεγάλη ἐκτίμηση, ἐξ οὗ καὶ τὸ πῶ πάνω ὀφφίκιο.

14. ΝΟΜΟΦΥΛΑΞ

Ἀνώτατο ἀξίωμα πού ἐδίδοτο στὸ διευθυντὴ τῆς Νομικῆς Σχολῆς τοῦ ἀναδιοργανωθέντος τὸ 1045 μ.Χ., ἐπὶ αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου τοῦ Μονομάχου, Πανεπιστημίου τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἡ θέση αὐτῆ ἦταν μόνιμη μὲ ὑψηλὸ ἐπιμίσθιο, ὁ δὲ κάτοχος τοῦ τίτλου εἶχε τὴν εὐθύνη τῆς διαφύλαξης τῶν νόμων, τῆς προπαρασκευῆς νομομαθῶν καὶ τῆς ἀπονομῆς σ' αὐτοὺς διπλώματος πού τοὺς ἐπέτρεπε ν' ἀσκήσουν τὸ ἐπάγγελμα τοῦ δικηγόρου. Πρῶτος Νομοφύλαξ ἀνεδείχθη ὁ μετέπειτα Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Ἰωάννης ὁ Ξιφιλίνος (1005-1075), ὁ ὁποῖος κατόρθωσε νὰ ἐπιβάλλει τὴ Νομικὴ Σχολὴ ὡς κέντρο τῆς νομοθεσίας τοῦ Κράτους, ὑπέγραψε δὲ τὰ διάφορα ἔγγραφα του ὡς «Ἰωάννης ὁ Νομοφύλαξ».

Νομοφύλακες ὑπῆρχαν βέβαια καὶ στὴν Ἀρχαία Ἑλλάδα, τῶν ὁποίων καθῆκον ἦταν νὰ διατηροῦν τοὺς νόμους καὶ νὰ ἐπιβλέπουν τὴν ἐφαρμογὴ καὶ τὴν τήρησή τους τόσο ἀπὸ μέρους τοῦ λαοῦ, ὅσο καὶ ἀπὸ

μέρους έντεταλμένων πρὸς τοῦτο ὀργάνων. Μὲ τὴν ἔξαφάνιση ὁμοῦ τοῦ θεσμοῦ τῆς πόλεως-κράτους καὶ τῆ συγκέντρωση τῆς ἐξουσίας στὰ χέρια τῆς κεντρικῆς κυβέρνησης, τὸ καθῆκον αὐτό, ἀλλὰ καὶ τὸ δικαίωμα, ἔφυγε ἀπὸ τοὺς νομοφύλακες καὶ περιῆλθε στὴ νομικὴ ὑπηρεσία τοῦ κέντρου. Μποροῦμε συνεπῶς ν' ἀγνοήσουμε τὸν ἀρχαῖο αὐτὸ θεσμὸ καὶ ν' ἀρχίσουμε ἀπὸ τὸν ἑνδέκατο αἰῶνα μ.Χ., δηλαδὴ ἀπὸ τὸν προαναφερθέντα Ἰωάννη Ξιφιλίνο τὸν Νομοφύλακα.

Ὁ θεσμὸς αὐτὸς ἐξέλιπε προσωρινὰ μὲ τὴ λατινοκρατία στὴν Κων/πολη (1204-1261), ἐπαναλειτούργησε ὁμοῦ μετὰ τὴν ἐκδίωξη τῶν Φράγκων μέχρι καὶ τῆς Ἀλώσεως, ἀλλ' ἐδίδετο τώρα ὁ τίτλος τοῦ Νομοφύλακος σὲ νομομαθεῖς Κληρικούς, ἀλλὰ καὶ σὰν τιμητικὸς πᾶν τίτλος σὲ νομικοὺς ποὺ πρόσφεραν ὑπηρεσίες στὴν Ἐκκλησία.

15. ΝΟΤΑΡΙΟΣ

Ἡ λέξη «νοτάριος» (ἀπὸ τὸ λατινικὸ «notarius» ποὺ σημαίνει «σημείωμα») δήλωνε τὸν στενογράφο ἢ σημειωματογράφο, ὑπάλληλο δηλαδὴ ἐπιφορτισμένο μὲ τὴν καταγραφή τῶν πρακτικῶν διαφορῶν συνεδριάσεων, στὶς ὁποῖες παρίστατο καὶ κρατοῦσε σημειώσεις. «Νοτάριος» (ἢ σπανιότερα «νοδάρους») βρισκόμε καθ' ὅλη τὴ διάρκεια τῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας, μετὰ δὲ τὴν Ἀλωση διατηρήθηκε σὰν τίτλος ἢ καὶ πραγματικὸ ἀξίωμα γραμματέων στὴν ὑπηρεσία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ τῶν ἄλλων Ἐκκλησιῶν.

16. ΟΡΦΑΝΟΤΡΟΦΟΣ

Μία ἀπὸ τὶς βασικότερες καινοτομίες ποὺ εἰσήγαγε ὁ Χριστιανισμὸς στὴ Ρωμαϊκὴ Αὐτοκρατορία ἦταν ἢ μέρημα γιὰ τοὺς φτωχοὺς καὶ μάλιστα γιὰ τὶς χήρες καὶ τὰ ὄρφανά. Στὴν τελευταία, μάλιστα, περίπτωση λήφθηκε ἰδιαίτερη πρόνοια (ἰδίᾳ μετὰ τὴ νομοθεσία τοῦ Ἰουστινιανοῦ) ὥστε τὰ ὄρφανά ποὺ ἐγκαταλείπονταν ἀπὸ τοὺς γονεῖς τοὺς νὰ θεωροῦνται ἐλεύθεροι πολῖτες κατὰ τὴν ἐνηλικίωσή τους. Στὴ Βυζαντινὴ, πάντως, Αὐτοκρατορία καὶ ὑπὸ τὴν ἄμεσο ἐπίβλεψη τῆς Ἐκκλησίας, ἰδρύθηκαν πάμπολλα καὶ ἄριστα λειτουργοῦντα ὄρφανοτροφεῖα, στὰ ὁποῖα ἢ διεύθυνση ἀνετίθετο κατ' ἀρχὰς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον σὲ κληρικὸ ὀνομαζόμενο «ὄρφανοτρόφο», ἀργότερα δὲ καὶ σὲ εὐγενεῖς, οἱ ὁποῖοι ἔχαιραν μεγάλης ἐκτιμῆσεως καὶ ἀσκοῦσαν ἀποφασιστικὴ ἐπιρροή στὶς ὑποθέσεις τοῦ κράτους. Μερικοί, μάλιστα, ἀπὸ τοὺς κληρικοὺς «ὄρφανοτρόφους» ἀνῆλθαν καὶ στὸ ἀξίωμα τοῦ Πατριαρχῆ καὶ τοῦ Μητροπολίτη, ἐνῶ ἄλλοι, λαϊκοί, ἀνῆκαν στὴν οἰκογένεια τῶν Αὐτοκρατόρων.

17. ΟΣΤΙΑΡΙΟΣ

Ἐτυμολογικὰ ἡ λέξη «οστιάριος» προέρχεται ἀπὸ τὴν λατινικὴ *ostium* (=θύρα), ὁ δὲ ἀξιοματοῦχος ποὺ ἔφερε τὸν τίτλο αὐτὸ εἰς μὲν τὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας ἰσοδυναμεῖ μὲ τὸν θυρωρὸ ἢ πυλωρὸ καὶ ἀνῆκε στὸν κατώτερο κλῆρο (ἢ ἦταν λαϊκὸς ποὺ ἐχειροθετεῖτο ἀπὸ τὸν ἐπίσκοπο), εἶχε δὲ τὸ καθῆκον νὰ κρατᾶει τὰ κλειδιά τοῦ ναοῦ καὶ νὰ ἐλέγχει τὴν μὴ εἴσοδο στὸ ναὸ ὅσων δὲν ἦσαν βαπτισμένοι. Στὴν πολιτικὴ ὁμοῦ ζωὴ σὰν ὑπάλληλοι τοῦ κράτους, οἱ οστιάριοι ἀνῆκαν στοὺς ἀνωτέρους ἀξιοματοῦχοὺς τοῦ παλατιοῦ, ἐπιφορτισμένοι καὶ μὲ τὸ καθῆκον τῆς παρουσίας στὸν Αὐτοκράτορα ὑψηλῶν ξένων ἢ νεοδιοριζομένων ὑπαλλήλων τοῦ Κράτους.

18. ΠΡΙΜΙΚΗΡΙΟΣ

Ὁ ὄρος «πριμικήριος» ἐτυμολογεῖται ἀπὸ τὰ λατινικὰ «*primus in ceram*» καὶ «*primus in ceram relatus*» καὶ ὑπεδήλωνε τὸν προϊστάμενο σὲ κάποια κρατικὴ ὑπηρεσία. Στὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας ὁ πριμικήριος ἦταν ἓνα εἶδος ἀρχιγραμματέα.

19. ΡΕΦΕΡΕΝΔΑΡΙΟΣ

Ὁ ὄρος αὐτὸς ἐτυμολογεῖται ἀπὸ τὸ λατινικὸ ρῆμα «*refero*» δηλαδὴ «μεταφέρω», καὶ ἐχρησιμοποιεῖτο γιὰ εἰδικοὺς ἀπεσταλμένους τοῦ Πατριάρχῆ πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα ἢ πρὸς τοὺς Ἀρχηγοὺς ἄλλων Ἐκκλησιῶν, γιὰ νὰ μεταφέρουν ἐμπιστευτικὰ μηνύματα καὶ ἐπανερχόμενοι νὰ κομίσουν τὶς ἀπαντήσεις, γραπτῆς ἢ προφορικῆς, πρὸς τὸν Πατριάρχη. Ἔχουμε ὁμοῦ καὶ τοὺς λαϊκοὺς ρεφερενδαρίους τῶν ἀνακτόρων, οἱ ὁποῖοι ἀποτελοῦσαν ἓνα εἶδος μεσιτῶν μεταξὺ λαοῦ καὶ αὐτοκράτορα καὶ τὰνάπαλιν.

20. ΣΚΕΤΟΦΥΛΑΞ

Ὅπως δηλώνει καὶ ἡ λέξη, οἱ σκεοφύλακες ἦταν ἐπιφορτισμένοι μὲ τὴ φύλαξη τῶν ἱερῶν σκευῶν καὶ τῶν ἄλλων πολυτίμων κεμηλίων ἑνὸς ναοῦ, γι' αὐτὸ καὶ ἦταν ὅλοι τοὺς κληρικοί, ὅσον ἀφορᾷ τὴ ζωὴ τῆς ἐκκλησίας. Ὑπῆρχαν ὁμοῦ καὶ οἱ σκεοφύλακες τῶν ἀνακτόρων, ἀνώτεροι δηλαδὴ λαϊκοὶ ἀξιοματοῦχοι ἐπιφορτισμένοι μὲ τὸ καθῆκον τῆς φύλαξης τῆς ἱματιοθήκης τοῦ Αὐτοκράτορα καὶ τῆς ὁρθῆς χρήσης τῶν καταλλήλων ἱματίων ἀνάλογα μὲ τὴν κάθε περίσταση.

21. ΤΠΟΜΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ

Ἡ λέξη «ὑπόμνημα», ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὸ ρῆμα ὑπομνήσκω, δηλαδὴ ὑπενθυμίζω, ἀποτελεῖ τὴ βάση

ἀπὸ τὴν ὁποία προέρχεται τὸ ἀξίωμα «ὑπομνηματογράφος». Ἀρχικὰ δηλ. ὑπεδήλωνε τὸν ἀξιοματοῦχο ἐκεῖνο, ὁ ὁποῖος ἦταν ἐπιφορτισμένος μὲ τὴν κράτηση σημειώσεων γιὰ κάποιο γεγονός, πὺ θ' ἀποτελοῦσαν ἀργότερα τὴν πηγὴ γιὰ τὴν προετοιμασίᾳ μιᾶς εὐρύτητος ἔκθεσης.

Στὴ συνέχεια ὁμοῦ σήμαινε καὶ τὴν κράτηση σημειώσεων κατὰ τὴν διάρκειά τῆς μελέτης κάποιου γραπτοῦ μνημείου, ἢ τὸν σχολιασμὸ συγκεκριμένων λέξεων ἢ δυσκολονόητων χωρίων τοῦ γραπτοῦ αὐτοῦ λόγου. Ἔτσι ἡ λέξη ἀπέκτησε σιγὰ-σιγὰ τὴ σημασίᾳ τοῦ ἐρμηνευτῆ, καὶ ὄχι μόνον τώρα πιά τοῦ γραπτοῦ λόγου, ἀλλὰ καὶ τῶν εἰκόνων κατὰ τὴν διάρκειά τῆς εἰκονομαχίας καὶ ἄλλων συμβόλων στὴ θρησκευτικὴ ἢ τὴν πολιτικὴ ζωὴ τῆς Αὐτοκρατορίας. Τὸ ἀξίωμα, ἐπίσης, αὐτὸ ἐδίδοτο καὶ σὲ δασκάλους πὺ ἐρμήνευαν τοὺς νόμους γιὰ τοὺς νέους πὺ προετοιμάζονταν γιὰ τὶς δημόσιες ὑπηρεσίαι τοῦ Κράτους. Στὸν καθαρὰ ἐκκλησιαστικὸ τομέα καὶ μάλιστα κατὰ τὴ βυζαντινὴ ἐποχὴ, οἱ ὑπομνηματογράφοι ἀποτελοῦσαν τοὺς γραμματεῖς τῶν Ἀρχιερέων καὶ λάμβαναν μέρος στὶς διάφορες συνεδριάσεις τῆς Ἱεραρχίας σὰν βοηθοὶ τοῦ ἐπισκόπου τους, ὁπότε καὶ κρατοῦσαν καὶ φύλασσαν τὰ πρακτικά. Κάποτε ὁμοῦ δὲ τίτλος αὐτὸς ἐδίδοτο καὶ σὲ μὴ ἀξιοματοῦχους, ἀπλῶς γιὰ νὰ τιμηθεῖ κάποιος πὺ διακρινόταν στὴ ρητορικὴ ἢ τὴ συγγραφικὴ ἱκανότητα καὶ τὴ μόρφωση.

22. ΧΑΡΤΟΥΛΑΡΙΟΣ

Κατ' ἀρχὰς (τόσο στὴ Ρωμαϊκὴ ὥσο καὶ στὴν πρόωγη βυζαντινὴ Αὐτοκρατορία) ὁ χαρτουλάριος ἦταν ὑπεύθυνος τοῦ ἱεροῦ ἱματιοφυλακίου, ἀργότερα ὁμοῦ ἀπέκτησε εἰδικότερη σημασίᾳ μ' εὐρύτατη δικαιοδοσία σὰν προμηθευτῆς τοῦ ρουχισμοῦ τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ ναυτικοῦ. Μὲ τὸ χρόνο, τὰ καθήκοντά του αὐτὰ ἀπέκτησαν οἰκονομικὴ σημασίᾳ, ἀνέλαβε μάλιστα τὴν εὐθύνη σὲ πολλὰς περιπτώσεις τοῦ αὐτοκρατορικοῦ θησαυροφυλακίου καὶ τῶν ἀποθεμάτων χρυσοῦ τῆς Αὐτοκρατορικῆς Αὐλῆς. Στὴν καθαρὰ ἐκκλησιαστικὴ ζωὴ ὁ χαρτουλάριος ἦταν ὑπεύθυνος γιὰ τὴν τήρηση τῶν Ληξιαρχικῶν βιβλίων, ὁ δὲ τίτλος ἀπενέμετο σχεδὸν ἐξ ὀλοκλήρου σὲ κληρικούς, κάποτε ὁμοῦ καὶ σὲ ἐξαιρετικὰς περιπτώσεις καὶ σὲ λαϊκοὺς πὺ εἶχαν προσφέρει μεγάλας ὑπηρεσίαι στὴν Ἐκκλησία.

23. ΧΑΡΤΟΦΥΛΑΞ

Ἀξίωμα πολὺ σημαντικό, τὸ ὁποῖο ἐδίδοτο στὸν προσωπικὸ γραμματεῆ τοῦ Πατριάρχου, ἦταν δὲ ὁ φέρων αὐτὸ συνήθως κληρικὸς καὶ μάλιστα διάκονος. Τὰ

καθήκοντά του, σύμφωνα μὲ τὴν Τάξη τῆς Ἐκκλησίας, ἦταν: ἡ εὐθύνη γιὰ τὴν προετοιμασίᾳ τῆς θείας Λειτουργίας, ἡ τακτοποίηση τῶν ἱερῶν σκευῶν καὶ ἀμφίων, ὁ φωτισμὸς καὶ ὁ στολισμὸς τοῦ ἱεροῦ Ναοῦ στὸ Πατριαρχεῖο. Ἐπίσης ἦταν ὑπεύθυνος γιὰ τοὺς ἐκκλησιαστικὸς ἱεροὺς θησαυροὺς, τὰ πολύτιμα ἀντικείμενα καὶ τὰ ἱερὰ σκεύη μεγάλης ἀξίας καὶ τὰ τελετουργικὰ βιβλία. Τὸ γεγονός ὁμοῦ ὅτι ὁ χαρτοφύλαξ ἦταν ὁ ἰδιαιτέρως γραμματεῆς τοῦ Πατριάρχου, τοῦ ἐπέτρεπε ν' ἀποκτήσῃ τόση δύναμη, ὥστε προηγεῖτο καὶ αὐτῶν ἀκόμη τῶν Μητροπολιτῶν καὶ Ἐπισκόπων στὶς ἱερὰς ἀκολουθίας τῆς Ἐκκλησίας. Μὲ τὸν καιρὸ μάλιστα ὁ χαρτοφύλαξ ἀνελάμβανε καὶ ὡς γενικὸς τοποτηρητῆς τοῦ Πατριάρχου, ὅλες δὲ οἱ χειροτονίες τῶν κληρικῶν χρειάζονταν τὴν ἐπιχώρησή του, ἐτοίμαζε μάλιστα ὁ ἴδιος καὶ τὸν κατάλογο τῶν ὑποψηφίων κληρικῶν γιὰ ἀρχιερωσύνη. Ὅλοι ἐπίσης οἱ γάμοι στὴν πρωτεύουσα τῆς Αὐτοκρατορίας χρειάζονταν τὴν ἔγκρισή του καὶ τελοῦνταν μόνον ὕστερα ἀπὸ εἰδικὴ ἄδεια πὺ ἐξέδιδε ὁ ἴδιος. Προήδρευε ἐπίσης τοῦ Πατριαρχικοῦ Δικαστηρίου καὶ ἐξέδιδε πολλάκις ἀποφάσεις αὐθεντικοῦ χαρακτήρα σὲ περιπτώσεις ἀμφίβολης κατάστασης. Ὁ τίτλος δὲ τοῦ Μεγάλου Χαρτοφύλακα, πὺ δόθηκε γιὰ πρώτη φορὰ τὸ 1328 μ.Χ. ἀπὸ τὸν Αὐτοκράτορα Ἀνδρόνικο Β' Παλαιολόγο στὸν Ἰωάννη Κουτάλη καὶ πὺ χρησιμοποιοῦντο ἔκτοτε γιὰ περιπτώσεις ἰδιαίτερης τιμητικῆς σημασίας, τονίζει ἀκόμη περισσότερο τὴ δύναμη μὲ τὴν ὁποία περιβαλλόταν ὁ φέρων τὸ ἀξίωμα τοῦτο.

Οἱ πιὸ πάνω τίτλοι καὶ ὀφφίκια, ὅπως ἦδη ἀνάφερα, ἀποτελοῦν σήμερα ἀπλῶς τὸν ἀπόηχο μιᾶς μακρᾶς καὶ ἔνδοξης ἱστορικῆς παράδοσης στὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Γένους, καὶ τὸ Οἰκουμενικὸ μας Πατριαρχεῖο, πὺ γιὰ αἰῶνες τώρα ἀποτελεῖ τὸ θεματοφύλακα ὄχι μόνον τῆς παράδοσης, ἀλλὰ καὶ τῆς θρησκευτικῆς ζωῆς τοῦ Γένους, ὀρθὰ ἀπονέμει τὰ ὀφφίκια αὐτὰ καὶ τὶς τιμητικὰς διακρίσεις σὲ ἀνθρώπους πὺ ὁ καθένας μὲ τὸν τρόπο τοῦ ὑπηρετεῖ τὴν Ἐκκλησία καὶ συμβάλλει στὴ διαιώνισή της καὶ στὴν προβολὴ τοῦ ἔργου καὶ τοῦ ὀνόματός της πρὸς ὅλες τὶς κατευθύνσεις. Ἡ πιὸ πρόσφατη μάλιστα τιμητικὴ διάκριση πὺ ἐγένετο πρὸς τὸν μεγάλο εὐεργετῆ τῆς Μεγάλου τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, τὸν Παναγιώτη Ἀγγελόπουλο καὶ σὲ μέλη τῆς οἰκογένειάς του, ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Οἰκουμενικὸ Πατριάρχου Δημήτριου, ἀποτελεῖ ἀδιάφραστη μαρτυρία τῆς σημασίας πὺ ἀποδίδει τὸ Κέντρο τῆς Ὀρθοδοξίας στὰ παραδοσιακὰ αὐτὰ ὀφφίκια, τὰ ὁποῖα, συνεπῶς, δὲν πρέπει νὰ θεωροῦνται οὔτε σὰν κενοὶ τίτλοι, οὔτε σὰν ἐπιδαριλεύσεις τιμητικῶν διακρίσεων

ΟΙ ΒΟΡΕΙΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ*

Ἡ συμβολή και αἱ θυσίαι των εἰς τοὺς Ἀγῶνας τοῦ Ἔθνους (1821 και 1904)

Μαίνονται αἱ συγκρούσεις εἰς τὴν Χαλκιδικήν, τὰς Σέρρας, τὸ Παγγαῖον, τὸ Βέρμιον, τὸ ὑπίπεδον Κοζάνης μὲ τὰς χιλιάδας τῶν Ἐπαναστατῶν ἐναντίον τῶν μυριάδων τοῦ κατακτητοῦ. Πλὴν ἐκατόμβαι θυσιῶν και ἐδῶ. Εἰς χιλιάδας ἀνέρχονται οἱ φονευθέντες εἰς τὰς Σέρρας και τὴν Χαλκιδικήν και εἰς μυριάδας οἱ εἰς τὴν περιοχήν τοῦ Βερμίου. Ὁ Σπυρίδων Τρικούπης εἰς τὸ ἱστορικόν του σύγγραμμα, πραγματευόμενος περὶ τῆς τύχης τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ Βερμίου ἀναριθμᾷ εἰς πλείοντας τῶν δέκα χιλιάδων τοὺς φονευθέντας και σφαγιασθέντας, μὲ ζωηρότατα δὲ χρώματα περιγράφει τὰς βασάνους, εἰς αἷς ὑπεβλήθησαν οἱ αἰχμαλωτισθέντες. Χαρακτηριστικῶς ἀναφέρει: «Πολλὰ γυναικες ἐρρίφθησαν εἰς τὰς φλόγας, ἔγκριτοι ἐξεκοιλιάσθησαν, τέκνα ἔμπροσθεν τῶν γονέων των ἐσφάγησαν, θρέφη ἀπὸ τὴν τραχίλαν τῶν μητέρων των ἐκρεμάσθησαν, παρθένοι και μητέρες ἀγκαλοφοροῦσαι τὰ τέκνα των ἔπεσαν αὐθόρμητοι εἰς τὴν πλησίον τοῦ Παλαιοπύργου Λίμνην, τὸ Μαυρονέρι τῆς Ἀραπίτσας τῆς Ναούσης και ἐπνίγησαν πρὸς ἀποφυγὴν τῆς ἀτιμίας και τῶν βασάνων...».

Μετὰ τὸ ὀλοκαύτωμα τῆς Μονῆς τοῦ Σέκου, ἡ Ἀραπίτσα τῆς Ναούσης... Τὸ Μεσολόγγι τὸ πρῶτον, τὸ Ζάλογγον τὸ δεύτερον τῶν Βορείων Ἑλλήνων... Εἰς τὴν παραλληλίαν ταύτην φεγγίζει και λάμπει τὸ ἀκατάλυτον, τὸ αἰώνιον και ἐνιαῖον τῆς Ἑλληνικῆς ψυχῆς εἰς πᾶσαν στιγμὴν, εἰς αἰῶνας αἰῶνων. Περὶ τοῦ ἐκατόν εἴκοσι πόλεις, κωμοπόλεις και χωρία τῶν μερῶν ἐκείνων ἀπετεφρώθησαν. Ἀλλὰ και μετὰ τὴν ἀφανιστικὴν ταύτην καταστροφὴν δὲν κάμπτεται ἡ ψυχὴ τῶν Βορείων ἀδάμαστος ὅπως εἶναι και ἀτίθασος ἐξακολουθεῖ τὸν συναγερμὸν και τὸν ἀγῶνα.

Πιστοὶ εἰς τὸν ἀγῶνα οἱ ὀπλαρχηγοὶ και οἱ πολεμισταί, ὅσοι διεσώθησαν ἀπὸ τὰς σφαγὰς τῶν Σερρῶν, τῆς Χαλκιδικῆς, τῆς Βερροίας, τῆς Ναούσης συγκεν-

(*) Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 388 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 11 τεύχους.

μόνο σὲ «λεφτάδες» ἢ «σημαντικὰ πρόσωπα», ἀλλὰ και σὲ ὄλους τοὺς δεδηλωμένους και ἔμπρακτα συμμετέχοντες ὑποστηρικτῆς τῆς Ἐκκλησίας, τοῦ ἔργου και τῆς παγκόσμιας ἀποστολῆς και ἀκτινοβολίας τῆς.

(Τέλος)

ΧΑΡΗΣ ΜΕΤΤΗΣ

τρώνονται και διαρκῶς ἀγωνιζόμενοι διαπεριούονται εἰς Σκιάθον και Σκόπελον, ἐκτὸς τῶν Δυτικομακεδόνων ὀπλαρχηγῶν Καρτάσου και Γάτσου, οἱ ὅποιοι διὰ τῶν ὀρεινῶν ζυγῶν τῶν Κομβουνίων, τῆς Πίνδου και τῶν Ἀγράφων ἀγονται εἰς Ἀσπροπόταμον διὰ γὰ συνεχίσουν τὸν ἀγῶνα μὲ τὸ λοιπὸν ἐξεγερθὲν Ἔθνος.

Οἱ εἰς Σκόπελον και Σκιάθον διασωθέντες ἀρχηγοὶ μετὰ τῶν συμπολεμιστῶν των σπεύδουν εἰς ἐνίσχυσιν τοῦ ἀγῶνος τῆς Νοτίου Ἑλλάδος, ὅπου μὲ τὴν φλογερὰν φιλοπατρίαν, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ τὸ διακριτικὸν γνῶρισμα τῶν ἀγωνιζομένων τὸν ὑπὲρ πίστεως και Πατρίδος ἀγῶνα. Καὶ τὸν συνεχίζουν ἐπιτυχῶς εἰς τὴν Ρούμελην και τὰς Νήσους.

Ἐκεῖ εἰς τὰ Ψαρά, ὅπου ἐγράφη μία ἀθάνατος σελὶς δόξης και ἐθνικοῦ μεγαλείου, ὁ ὑπερασπιστῆς των ἀπὸ ξηρᾶς ὀπλαρχηγὸς ἐκ Κοζάνης Νάνος Τσόντζας μετὰ τῶν διακοσίων Δυτικομακεδόνων συμπολεμιστῶν του, ὅταν ὁ ἀγὼν ἐκρίθη πρὸ τῆς καταθλιπτικῆς ὑπεροχῆς τοῦ ἀντιπάλου και δὲν ὑπῆρχε πλέον ἐλπίς σωτηρίας, ἀνυψώνει τὴν κυανόλευκον και ἀνατινάσσεται μετ' αὐτῶν εἰς τὸν ἀέρα, ἐντὸς τῆς Μονῆς τοῦ Ἁγίου Νικολάου μεταβληθείσης εἰς φρούριον ἀμύνης.

«Στῶν Ψαρρῶν τὴν ὀλόμαυρη ράχη, περπατῶντας ἢ δόξα μονάχη, μελετᾷ τὰ λαμπρὰ παλληκάρια», ποὺ ξεκινοῦν ἀπὸ τὸ βόρειον ἄκρον διὰ γὰ δώσουν ἑαυτὰ ὀλοκαύτωμα και θυσίαν εἰς τὸν θωμὸν τῆς ἀγωνιζομένης τὸν ἀγῶνα τῶν ὄλων Πατρίδος...

Ἀγωνισθεὶς ὁ κατακτητῆς ἐπὶ ἕνα και ἡμισυ ἔτος διὰ γὰ καταβάλλῃ τὰς βορείους Ἐπαρχίας, ἔδωκεν ὄλον τὸν ἀπαιτούμενον χρόνον εἰς τὰς λοιπὰς περιφερείας τῆς νοτιωτέρας Ἑλλάδος, ἵνα προπαρασκευασθοῦν διὰ τὸν σκληρὸν ἀγῶνα. Ἐχρησίμευσαν οἱ βόρειοι Ἕλληνες ὡς ἀσπίς τοῦ Ἔθνους. Ἐλαβον τὴν μυστικὴν ἐντολὴν γὰ ἀπασχολήσουν τὸν ἐχθρὸν, μέχρις ὅτου τὸ κύριον σῶμα ἀγωνισθῇ και ἀσκηθῇ και ἔπραξαν τὸ καθήκον των. Ἠγωνίσθησαν μέχρι τῆς τελευταίας των πνοῆς και ἔπεσαν ἡρωϊκῶς μαχόμενοι. Καὶ ὅπως ἀναφέρει ὁ Παπαρρηγόπουλος, μόνον ὅταν οὗτοι ἔπεσαν, μόνον τότε κατέρθωσαν γὰ φθάσουν ἀκωλύτως εἰς τὴν Πελοπόννησον αἱ στρατιαὶ τοῦ Σουλτάνου. Ὁ δὲ Φιμῆμων προσθέτει: «Αἱ βόρειοι Ἐπαρχίαι και ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης ἐγένοντο ἱερὰ θυσία ὑπὲρ τοῦ ἔλου Ἔθνους».

Ἴδου εἰς ἀδραμερεῖς γραμμιάς ἢ συμβολή τῶν Βορείων κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπανάστασιν.

Ἄλλα καὶ ὅταν πρὸ ὀγδοήκοντα περίπου ἔτων τὸ ἐλεύθερον κράτος προπαρεσκευάζε τὴν ἐνωσμάτωσιν εἰς τὴν Μητέρα - Πατρίδα τῶν βορείων Ἐπαρχιῶν τῆς, ἐπίμονος καὶ τότε ἡ Σλαυικὴ ἐπιβουλὴ ἐξεδηλώθη, προσπαθοῦσα νὰ δημιουργήσῃ προϋποθέσεις καὶ συνθήκας προσφόρους διὰ τὴν πραγματοποίησιν τῶν περιφύμων σχεδίων τῶν Πανσλαυιστῶν τοῦ Ἰγνάτιεφ, διάφοροι Κομιτατζηδικαὶ συμμορίαὶ εἰσέβαλον εἰς τὴν πολυπαθὴ Μακεδονίαν ὑπὸ Βουλγάρους καὶ Σλαύους Ἀξιωματικούς καὶ ἐπεδίδοντο εἰς ἐκτελέσεις καὶ σφαγὰς τοῦ ἀνοήτου ἐλληνικοῦ στοιχείου μὲ ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τὴν τρομοκράτησιν, τὴν ἐπιβολὴν καὶ κατέσχυσιν τοῦ Βουλγαρικοῦ Κομιτάτου, ἐκτελοῦντος ἐπιταγὰς τῶν Πανσλαυιστῶν. Τότε σύσσωμον τὸ Ἔθνος, πρωτοστατούντων τῶν βορείων Ἑλλήνων ἐξηγέρθη καὶ ὡς μία ψυχὴ συνεχίζον τὴν παράδοσιν χιλιετηρίδων ἀντέστη εἰς τὴν ἐπιβουλὴν καὶ τὴν θρασεῖαν πρόκλησιν.

Μέσα εἰς τὸν πανελλήγιον καὶ τότε συναγεμῶν ἢ μία μετὰ τὴν ἄλλην αἰ Ἐθνικαὶ Ἀνταρτικαὶ ὁμάδες συνεκροτοῦντο καὶ εἰσῆρχοντο εἰς τὴν Μακεδονίαν μὲ πρωτοπόρον τὸν Παῦλον Μελά, τὸν θρυλικὸν «Μικεζέξ», τοῦ ὁποῦ ἢ θυσία, ἀπετέλεσε τὸ ἔναυσμα καὶ ἐγινάντωσε τὴν θέλησιν τοῦ Ἔθνους, διὰ νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὰς ὀρδὰς τῶν διαφόρων Ντότσεφ καὶ Τσακαλάροφ τοῦ Κομιτάτου τῆς Σόφιας καὶ τῶν Πανσλαυιστῶν.

Εἰς μεγαλειώδη καὶ παλλομένην ἀπὸ ἐθνικὴν πνοὴν πατριωτικὴν ἐξέγερσιν συνεχρότει ἡ Μακεδονία ἰδίας Ἐθνικὰς Ὅμάδας καὶ μὲ Κέντρα τὸ πολυπαθὲς Μοναστήριον καὶ τὴν Θεογίνικην ἀνελάμβανε τὸν σκληρὸν ἐμφανῆ καὶ συνωμοτικὸν ἀγῶνα — ἐμφανῆ μὲν ἐναντίον τῶν Σλαυικῶν συμμοριῶν, αἰ ὁποῖαι ἔπως καὶ σήμερον τῇ ἀνοχῇ τοῦ κατακτητοῦ εἰσῆρχοντο σχεδὸν ἀνεγλόγητοι εἰς τὰς Βορείους Ἐπαρχίας μας, συνωμοτικὸν δὲ ἐναντίον αὐτοῦ τοῦ κατακτητοῦ καὶ τοὺς μηχανορραφοῦντας διπλωματικούς καὶ τοὺς πάσης φύσεως ἐκπροσώπους τῶν Σλαύων, οἱ ὁποῖοι ὑπὸ τὴν ἐπίσημον ἰδιότητά των παρηκολούθουν πᾶσαν κίνησιν διὰ νὰ τὴν προδίδουν καὶ τὴν ἀποκαλύπτουν.

Εἰς κάθε ἀστικὸν καὶ μὴ Κέντρον ἐξήπλοστο ἢ συνωμοτικὴ ὀργάνωσις καὶ ἦτο συγκινητικὴ ἢ προθυμία καὶ ὁ ἐνθουσιασμός των Ἑλλήνων πατριωτῶν, οἵτινες καταλλήλως μουσόμενοι ἀνελάμβανον ὀρισμένον ἐθνικὸν λειτουργήμα. Ὑπὸ τοὺς ἀρχηγούς Βαγγέλην, Κότταν, Πύρζαν, Φαρμάκην καὶ δεκάδας ἄλλων ἐλάμβανον θέσιν οἱ νέοι Μακεδόνες, οἱ ὁποῖοι μὲ τὸ προσ-

κλητήριον σάλπισμα προσῆρχοντο ὑπὸ τὰς σημαίας ἀθροοὶ διὰ νὰ ὑπερασπισθοῦν τὴν κινδυνεύουσαν Πατρίδα. Τὸν τιτάνειον αὐτὸν ἀγῶνα ἠθέλησε νὰ συστηματοποιήσῃ ἢ ἐλευθέρῃ πατρίς, νὰ συντονίσῃ δὲ ὅλας τὰς κινητοποιουμένας δυνάμεις τοῦ Ἔθνους πρὸς τελεσφορωτέραν ἀπόδοσιν.

Καὶ μέσα εἰς τὴν ἠλεκτρισμένην πατριωτικὴν ἀτμόσφαιραν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης συνεκροτεῖτο ἐν Ἀθήναις ἀπὸ φλογεροῦς πατριώτας τὸ Μακεδονικὸν Κομιτάτον. Τὰ ὀνόματα τῶν ἐκλεκτῶν πατριωτῶν, οἱ ὁποῖοι ἀπετέλεσαν τὴν πρωτοπόρον Διοίκησιν τοῦ Κομιτάτου (Καλαποθάκης, Δραγοῦμης, Μελάς), ὡς καὶ ἐκείνων, πού συνέστησαν τὸ προκεχωρημένον Κέντρον εἰς τὰς βορείους Ἐπαρχίας (Ἰων Δραγοῦμης - Κορομηλάς - Γερμανὸς Καραβαγγέλης), θὰ ἀγλαΐζουν πάντοτε τὸ Μακεδονικὸν Πάνθεον, ἢ δὲ δόξα ἀθάνατος, ὅπως πάντοτε, θὰ τὰ παρακολουθῇ.

Ἀνθὲν θὰ ἐκταθῶμεν εἰς τὴν ἰστορίαν τοῦ Μακεδονικοῦ — ἔπως ὀνομάσθη — ἀγῶνος, καθ' ὅσον τοῦτο δὲν εἶναι σκοπὸς τοῦ παρόντος. Ἐγράφησαν ἀπὸ ἡμετέρους καὶ ξένους τόσα πολλά, ὥστε νὰ περιτευῆ μία λεπτομερὴς τῶν λαδόντων χώρων ἐξιστῶρησις. Ὅ,τι ὅμως πρέπει νὰ ἐξαρθῇ καὶ νὰ τονισθῇ ἰδιαιτέρως εἶναι ὁ συναγεμῶς τῶν βορείων Ἑλλήνων εἰς τὸ ἀπελευθερωτικὸν σάλπισμα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Οὐδεὶς ἀπέμεινε μακρὰν τῆς μῆσεως, ὅλοι δὲ ἀπὸ τῶν Κληρικῶν, μεγάλων ἢ μικρῶν, τῶν ἐκπροσώπων τῆς ἡγήτιδος τάξεως μέχρι τῶν μικροαστῶν, ἀπὸ τῶν μικροεπαγγελματιῶν μέχρι τῶν ποιμένων καὶ τῶν χειρωνακτῶν, ἡμιλλῶντο ποῖος νὰ προσφέρῃ τὰ πλείονα εἰς τὸν τόμα, εἰς ὃν ἕκαστος ἐτάχθη.

Ἐκλιπὸν Ἱεράρχης ἐκ τῶν πρωτοστατησάντων εἰς τὸν Μακεδονικὸν Ἀγῶνα ἔλεγεν, ὅτι ἡ μεγαλυτέρα ἱκανοποίησις τῆς ζωῆς του ἦτο ὅ,τι ἐπέτελεσε κατὰ τὴν μεγαλειώδη ἐκείνην ἐποχὴν. Οὐδέποτε ἠσθάνθη — ἔλεγε — ψυχικὴν ἀγαλλίασιν μεγαλυτέραν. Πολλὰς, ἀνυπολογίστους θυσίας ὑπέστησαν οἱ ὄρκοι Ἑλληνες καὶ τότε ἀπὸ τοὺς ἐπιδρομεῖς Σλαύους. Σφαγὰς, ἐμπρησμούς, κρεουργήσεις, ἀτιμώσεις. Τὰ ὀνόματα τῶν ἐρημωθέντων ἀστικῶν Κέντρων, περικοσμοῦν καὶ λαμπρύνουν τὸ Μακεδονικὸν Πάνθεον. Οὐδὲ ὅπως ὅμως ἐκάμφθησαν.

Ἐπικουρούμενοι δὲ ἀπὸ τὴν οὐσιαστικὴν βοήθειαν τῆς ἐλευθέρῃς πατρίδος τῆς ἐποχῆς ἐκείνης εἰς ἐμφύχον καὶ ἄψυχον ὕλικόν, ἐρρίφθησαν μὲ φαγιατισμόν, ἀψηφόντες πάντα κίνδυνον, εἰς τὴν ἐξόντωσιν καὶ τὸν ἀφανισμόν τῶν ἐπιδρομῶν Σλαύων. Τὰ ὄρεινά συγκροτήματα τοῦ Βέρνου - Βέτσι - Μουρίκι - Σιναΐτικον, τὸ Βέρμιον, ὁ Γράμμος, τὰ Καμβούγια, τὸ Πάϊκον,

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΧΟΛΙΑ

«Ὁργανικοὶ δεσμοί».

Ἡ πρόσφατος εἰς Βουλγαρίαν ἐπίσκεψις τοῦ Πατριωτικῆς Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. Δημητρίου καὶ τῆς ἐκλεκτῆς συνοδείας αὐτοῦ συνετέλεσεν εἰς τὸ νὰ γίνουν αἰσθητοὶ καὶ ἐξαρθοῦν οἱ ὀργανικοὶ δεσμοί, οἵτινες συνδέουν τὴν Μητέρα Ἐκκλησίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως μετὰ τῆς θυγατρὸς Ὁρθοδόξου κατὰ Βουλγαρίαν Ἐκκλησίας.

Εἰς τοὺς δεσμοὺς τούτους ἀναφερθεὶς ὁ Σεπτὸς Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης, ἅμα τῇ ἀφίξει αὐτοῦ εἰς Βουλγαρίαν, ἐν τῇ ὁμιλίᾳ του κατὰ τὴν σχετικὴν Δοξολογίαν ἐτόνισεν ὅτι «ὡπῆρξαν μὲν περίοδοι, καθ' ἃς οἱ δεσμοὶ οὗτοι —διὰ τὴν σύμφωνον τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει ἀδυναμίαν— ἐγνωρίσαν δυστυχῶς κρίσιν οὐ τὴν τυχοῦσαν. Ἐξ ἐτέρου ὅμως δέον νὰ ὁμολογήσωμεν, ἐν εὐγνωμοσύνῃ πρὸς τὸν Κύριον τοῦ ἐλέους καὶ τῶν οἰκτιρῶν, ὅτι καὶ μόνον τὸ γεγονός τοῦ «ὅτι ἐν τέλει πάντοτε κατίσχυε καὶ ἐθριάμβευεν ἡ ἀγάπη, ἀποδεικνύει ἀκριβῶς τὸ βάθος καὶ τὴν γνησιότητα καὶ τὴν δύναμιν τῶν μεταξὺ ἡμῶν ἀδελφικῶν τούτων δεσμῶν».

Οἱ δεσμοὶ οὗτοι εἶναι ἐλπιδοφόροι διὰ τὴν ἀνά-

πιξιν σχέσεων εὐλογοῦντων συνεργασίας «ἐπ' ἀγαθῶ τῶν δύο ἀδελφῶν ἡμῶν λαῶν, ἀλλὰ καὶ ὁλοκλήρου τῆς ἐναγωνίως εἰρήνην καὶ εὐσιτάθειαν ἀναζητούσης Βαλκανικῆς Χερσονήσου, ἐν μέσῳ πολλῆς ἀτυχῶς ρευστικότητος καὶ ἀβεβαιότητος, μετὰ τὰς ὄντως ἱστορικὰς ἀνακατατάξεις τῆς τελευταίας διετίας».

«38η Ἑβδομάς Λειτουργικῶν Σπουδῶν».

Μετὰ χαρᾶς καὶ ἱκανοποιήσεως ὁ χριστιανικὸς κόσμος ἐπληροφόρηθη τὴν ὑπὸ τοῦ ἐν Παρισίοις Ἰνστιτούτου τῆς Ὁρθοδόξου Θεολογίας «Ἅγιος Σέργιος» ὁργανῶσιν τῆς λαμπρᾶς 38ης Ἑβδομάδος Λειτουργικῶν Σπουδῶν, ἥτις ὑπὸ τὴν αἰγίδα καὶ τὰς εὐλογίας τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Γαλλίας κ. Τερεμίου ἠσχολήθη περὶ τὸ «Λειτουργικὸν κήρυγμα». Ὡς κατέστη συνειδητὸν ἐκ τῶν εἰσηγήσεων διαπραγῶν εἰδικῶν ἐπιστημόνων πασῶν τῶν κυριωτέρων χριστιανικῶν ὁμολογιῶν, τὸ κήρυγμα τῆς Ἐκκλησίας πρέπει πρὸ πάντων νὰ εἶναι λειτουργικὸν καὶ μυσταγωγικόν.

Χαίρομεν, διότι ἐν τῷ διεθνεῖ τούτῳ συνεδρίῳ προσεβλήθη ὅτι ἤδη κατὰ τὰ ἔτη 1957 - 1958 ἐπεση-

ἡ λάμνη τῶν Γιαννιτσῶν, τὰ Πιέρια, τὰ Κρούσια, τὸ Παγγαῖον, ὁ Χολομών, ὁ Χορτιάτης ἦσαν οἱ τόποι, τὸ πεδῖον συγκρούσεων μὲ τοὺς Σλαῦτους.

Εἰς ἑκατόμβας καὶ πάλιν ἀνέρχονται καθ' ἡμέραν αἱ θυσίαι των. Δὲν κάμπτονται ὅμως. Τὸ Λιτόχωρον, ἡ Κατερίνη, τὸ Σκρά, ὁ Ἀρχάγγελος, ἡ Φούστανη, ὁ Μάνδαλος, ἡ Νάουσα, ἡ Βέρροια, τὰ Γρεβενά, ἡ Βλάστη, ἡ Σιάτιστα, ἡ Φλώρινα, τὸ Ἀμύνταιον, τὸ Ἄργος Ὁρεστικόν, τὸ Νυμφαῖον, ἡ Νιγρίτα, οἱ Μουριές, ἡ Βρογτοῦσα καὶ πόσαι ἄλλαι πόλεις καὶ κωμοπόλεις τῆς Βορείου Ἑλλάδος φεγγοβολοῦν καὶ καταυγάζουν μὲ τὴν ἀντίστασιν των τὸ Ἐθνικὸν στερέωμα.

* * *

Ἐν πατριωτικῇ ἐξάρσει ἀντιμετωπίζουν οἱ θόρειοι Ἕλληνες τυχὸν νέαν ἀπειλὴν τοῦ Βορρᾶ ἔχοντες αὐτὴν τὴν φορὰν δίπλα των ὅχι τὰς Ἐθνικὰς ἀνταρτικὰς ὁμάδας τοῦ Μακεδονικοῦ Κομιτάτου τοῦ 1904, ὅχι τὴν ἐπικουρίαν καὶ βοήθειαν τοῦ ἀλυτρώτου καὶ ἐλευθέρου Ἑλληνισμοῦ, ἀλλὰ σύσσωμον τὸ Ἔθνος, τὸ ὅποιον ἐν μεγαλειώδει συναγεμῶν ὤρθωσε τὸ ἀνάστημά του πρὸ τῶν θρασέων εἰσβολέων, ἔτοιμον νὰ δεχθῆ τὴν

μάχην. Τότε ἐπρόκειτο περὶ μιᾶς συγκεκαλυμμένης ἐνεργείας τῶν Σλαύων περιωρισμένης ἴσως ἐκτάσεως. Ἦδη ὁ κύβος ἀπὸ μέρους των ἐρρίφθη καὶ ἀσχοῦν ἀπροκάλυπτον τὴν πίεσιν των.

Τότε οἱ παγσλαβισταὶ τοῦ Ἰγνάτιεφ μὲ τοὺς ὑπατακτικούς των, ἤδη οἱ Σλαῦοι Ἐθνικοκομμουνισταὶ τῶν Σκοπίων μὲ τοὺς δορυφόρους των. Τότε καὶ τώρα, ἀντικειμενικὸς σκοπὸς ἡ κάθοδος εἰς τὸ Αἰγαῖον, καὶ ἡ ἀπόκτησις «πόρτας» διὰ νὰ ἀλλίζωνται.

Μὲ προμαχῶνα ὅμως τὴν θόρειον Ἑλλάδα (τὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Θράκην) σύσσωμον τὸ Ἔθνος, ὑπερασπιστῆς τῆς ἐλευθερίας του καὶ τῶν ἐλευθεριῶν τοῦ κόσμου, ἴσταται ἐν ἐπιφυλακῇ καὶ πανέτοιμον διὰ νὰ φράξῃ τὸν δρόμον καὶ τὴν διάβασιν εἰς τὰς ὀρδὰς τοῦ βορρᾶ.

Τὸ σύνθημα «Ὅχι, δὲν θὰ περάσουν», δίδουν πρῶτοι οἱ θόρειοι Ἕλληνες.

(Τέλος)

ΚΩΝ/ΝΟΣ Γ. ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΠΟΥΛΟΣ
Γραμματεὺς τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Λεοντοπόλεως
τοῦ Πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας

μάνθη ἐν εἰδικῇ μελέτῃ, ἣτις εἰς συνεχείας ἐδημοσιεύθη ἐν τῷ περιοδικῷ «Ἐκκλησία» ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡ λειτουργικὴ μόρφωσις καὶ ἀγωγή». Ὡς ἐτινίσθη εὐσυνόπτως ἐν τῇ μελέτῃ ταύτῃ καὶ ὡς ἐκτενῶς ἀνεπιύχθη ἐν τῇ 38ῃ Ἑβδομάδι Λειτουργικῶν Σπουδῶν, ὁ γενικὸς σκοπὸς τοῦ κηρύγματος εἶναι ἡ μόρφωσις τοῦ ἀνθρώπου διὰ τὴν λατρείαν, ἰ.ἔ. διὰ τὴν ἐνεργὸν καὶ ἐσυνειδήτην συμμετοχὴν αὐτοῦ εἰς τὴν καθ' ὅλου λειτουργικὴν ζωὴν τῆς Ἐκκλησίας, ὅσον καὶ ἐκ τῆς λατρείας, ἰ.ἔ. διὰ τῆς χρήσεως καὶ ἀξιοποιήσεως τῶν πνευματικῶν δυνάμεων καὶ θησαυρῶν τῆς λατρείας. Κατὰ ταῦτα ἡ λειτουργικὴ ζωὴ ἀποτελεῖ τόσον τὸ ποιητικόν, ὅσον καὶ τὸ τελικόν αἴτιον τοῦ κηρύγματος.

Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ἐκφράζομεν τὴν χαρὰν μας διότι τὸ Ἰνστιτούτον Ὁρθοδόξου Θεολογίας «Ἅγιος Σέργιος» ἐξακολουθεῖ νὰ ἀποτελῇ ἀκτινοβόλον φάρον τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ τοῦ γνησίου οἰκουμενικοῦ πνεύματος καὶ νὰ συντελῇ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν καθ' ὅλου λειτουργικῶν σπουδῶν καὶ τῆς λειτουργικῆς κινήσεως.

Ἅγία Πετρούπολις.

Τὸ ὅτι οἱ κάτοικοι τοῦ Λένινγκραντ ἀπεφάσισαν νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν πόλιν τῶν ἡ ὀνομασία «Ἅγία Πετρούπολις» ἔχει πολλαπλὴν σημασίαν:

Ἐν πρώτοις σημαίνει τὴν ἀπέχθειάν τῶν πρὸς τὸ κομμουνιστικὸν καθεστῶς, τοῦθ' ὅπερ εἶναι κοινὸν γνώρισμα τῶν κατοίκων πασῶν τῶν πρώην κομμουνιστικῶν χωρῶν, ἐν ταῖς ὁποῖαις συνεχῶς κρημνίζονται καὶ ἀπομακρύνονται εἰδωλα, εἰκόνας καὶ ἀνδριάντες «ἡρώων» τοῦ κομμουνισμοῦ καὶ ἐγκαταλείπεται ὁ μαρξιστικὸς δογματισμὸς. Παρόμοιαι μετανομασίαι πόλεων ἐγένοντο πολλαὶ ἐν τῇ Σοβιετικῇ Ἐνώσει καὶ ἐν ἄλλαις κομμουνιστικαῖς χώραις.

Δεύτερον οἱ κάτοικοι τῆς «Βενετίας τοῦ Βορῶ» ἠθέλησαν νὰ τιμῆσουν τὸν δημιουργὸν τῆς πόλεως τῶν Μέγαν Πέτρον καὶ τὴν πρόθεσίν του νὰ καταστήσῃ ταύτην πόλιν τῆς Εὐρώπης.

Τρίτον σαφῶς ἀπέδειξαν, ὅτι οὗτοι δὲν λημονοῦν τὸν ἀείμνηστον Πατριάρχην Ἀλέξιον τὸν Α', ὅστις κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἐκ τοῦ πολέμου σκληρᾶς δοκιμασίας ὑπερέτει ἐν τῇ πόλει ὡς Μητροπολίτης Λένινγκραντ. Κατὰ τὴν μακρὰν περίοδον τῆς ὑπὸ τῶν Γερμανῶν πολιτορκίας τῆς ἡρωϊκῆς πόλεως τῶν ὁ Ἀλέξιος δὲν ἐγκατέλειπε οὐδ' ἐπὶ μίαν ἡμέραν τὸ ποιμνίον του. Ἐν μέσῳ ἀληθοῦς κολάσεως πρὸς καὶ θυμωαρισμῶν ἐμερίμια διὰ τὸν ἐξοπλισμὸν τῶν ἀγωνιστῶν, διὰ τὴν διατροφήν τῶν παιδίων, τῶν τραυ-

ματιῶν καὶ τῶν ὀρφανῶν, ὡς καὶ διὰ τὸν ἱματισμὸν τῶν πολεμούντων. Νυχθημερὸν ἔζη προσευχόμενος καὶ ἱεουργῶν ἐντὸς τοῦ μητροπολιτικοῦ ναοῦ, ἐν τῷ ὁποίῳ συνεκεντροῦντο χιλιάδες ῥώσων, διὰ νὰ λάβουν τὴν ἐκ τῆς Ἐκκλησίας παρηγορίαν καὶ ἐνίσχυσιν. Ἡ δρᾶσις αὕτη τοῦ Μητροπολίτου Λένινγκραντ Ἀλεξίου συνετέλεσεν εἰς τὸ νὰ ἀνέλθῃ οὗτος εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατριάρχου Σεργίου. Ὅθεν ἡ ὀνομασία «Ἅγία Πετρούπολις» ἀποτελεῖ καὶ ἐκδήλωσιν σεβασμοῦ καὶ εὐγνωμοσύνης πρὸς τὴν Μητέρα Ἐκκλησίαν.

Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης.

Ἡ συμπλήρωσις ὀγδοήκοντα εἰτῶν ἀπὸ τῆς πρὸς Κύριον ἐκδημίας τοῦ ἀειμνήστου Ἀλεξάνδρου Παπαδιαμάντη ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὸ νὰ προβληθῶν ἡ προσωπικότης καὶ τὸ ἔργον του ὑπὸ ποικίλων δημοσιευμάτων, ἐν οἷς δεσπόζουν τὰ ὑπὸ τοῦ Ἀναπληρωτοῦ Καθηγητοῦ τοῦ Παν)μίου Ἀθηνῶν καὶ διακεκριμένου λογοτέχρου καὶ ἐκλεκτοῦ συνεργάτου τοῦ παρόντος περιοδικοῦ κ. Π. Πάσχου σχετικῶς γραφέντα.

Ὡς ἐτινίσθη ἐν Προλόγῳ παλαιότερος ἐκδόσεως τῆς «Ἀποστολικῆς Διακονίας», ὁ Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης «οὐ μόνον ἐκφράζεται πολλάκις διὰ διβλικῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν ἐκφράσεων, ἀλλὰ ζῆ καὶ κινεῖται ἐντὸς τῆς μυστικῆς ἀιμοσφαίρας τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας μας, ἢ πρὸς τὴν ὁποῖαν ἀφοσιώσις του ὑπῆρξε θαθεῖα... Τὸ ἔργον τοῦ Παπαδιαμάντη... ἀποτελεῖ... κυρίως τὴν ἐκδήλωσιν τῆς ἐσωτερικῆς ζωῆς, τὴν ὁμολογίαν τῆς πίστεως τοῦ δημιουργοῦ του, τῆς πίστεώς του εἰς τὸν Χριστόν, τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν Του, τὴν Ὁρθόδοξον Ἑλλάδα. Τὴν πίστιν του αὐτὴν ἐπιδιώκει ὁ Παπαδιαμάντης με ἕλην τὴν θέρη τῆς ψυχῆς του νὰ μεταδώσῃ καὶ εἰς τοὺς ἀναγνώστας του, διὰ τοῦτο καὶ τὸ ἔργον του ἀποκτᾷ πρᾶγματι ἱεροποστολικὸν χαρακτήρα».

Ἡ πεμπτοσύνη τοῦ ὅλου ἔργου τοῦ μεγάλου λογοτέχρου ἐκφράζεται εἰς τὴν διακήρυξίν του, ἣτις ὡς «μανιφέστο» προτάσσεται εἰς τὸ διήγημά του «Ἀμμιπριάτικος Ψάλτης»: «Ἐν ὅσῳ ζῶ καὶ ἀναπνέω καὶ σωφρονῶ, δὲν θὰ παύσω πάνποτε νὰ ἕμῳ μετὰ λατρείας τὸν Χριστόν μου, νὰ περιγράψω μετ' ἔρωτος τὴν φύσιν».

Πρέπει νὰ φέρῃ μεταμέλειαν.

Καθ' ἃ ἐπληροφόρησεν ὁ Τύπος, ἡ Ἰσπανία ὑπέβαλεν εἰς τὸ Εὐρωπαϊκὸν Κοινοβούλιον «πρότασιν ἀποφάσεως», ἀναφερομένης εἰς τὴν διδασκαλίαν τῆς κλασικῆς ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ παιδείας καὶ περι-

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΔΕΛΤΙΟ ΤΥΠΟΥ

τῆς Τρίτης 2 Ἰουλίου 1991

Ἀπό τῆ Χριστιανική Ἀλληλεγγύη τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν στάλθηκαν μέσω τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ 40 τόνοι τρόφιμα στήν Ἀλβανία καί 4 τόνοι στήν Ἱ. Μητρόπολη Φλωρίνης γιά τίς ἀνάγκες τῶν ἐκεῖ Βορειοηπειρωτῶν. Ἐπίσης στάλθηκαν 10 τόνοι τρόφιμα στήν Ἱ. Μητρόπολη Κερκύρας καί 5 τόνοι στήν Ἱ. Μητρόπολη Ναυπάκτου γιά τοὺς ἐκεῖ καταφυγόντες Βορειοηπειρωτῶτες. «Ὅλα τὰ παραπάνω τρόφιμα (ζυμαρικά, γάλα, λάδι) διατέθηκαν ἀπό

τὰ Ἐνοριακά Φιλόπτωχα Ταμεῖα κατόπιν ὁδηγιῶν τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος κ. ΣΕΡΑΦΕΙΜ.

Ὡς σήμερα ἡ Ἀρχιεπισκοπή Ἀθηνῶν ἀπέστειλε στοὺς Βορειοηπειρωτῶτες καινουργεῖς κουβέρτες ἀξίας 22.000.000 δρχ., γιά τὴ μεταφορὰ τῶν ὁποίων δαπάνησε 774.020 δρχ. Ἀπὸ τὸ Γενικὸ Φιλόπτωχο Ταμεῖο τῆς, ἐξ ἄλλου, καταβλήθηκαν 1.445.000 δρχ. γιά τὴν κάλυψη δαπανῶν νοσηλείας, ἐγχειρήσεων, λατρικῶν ἐξετάσεων κ.λπ. Βορειοηπειρωτῶν. Παράλληλα τὰ Ἐνοριακά Φιλόπτωχα Ταμεῖα ἐπιλήφθηκαν πλήθους περιπτώσεων τὸ καθένα καί κάλυψαν τίς ἀνάγκες Βορειοηπειρωτῶν (κατοικία, ἐνδύματα, ρουχισμός, ἔ-

λαυθανούσης τὰ ἐξῆς: «Τὸ Εὐρωπαϊκὸ Κοινοβούλιο ἐν ὄψει τῆς προσδευτικῆς καὶ ἀνηνοχητικῆς ἐποχωρήσεως τῆς διδασκαλίας τῆς ἑλλην. γλώσσης», ἐπισημαίνει ὅτι «ἡ παιδεία σὰ διάφορα ἐκπαιδευτικὰ προγράμματα, θεωρῶντας ὅτι ἡ ἑλληνικὴ γλώσσα καὶ παιδεία συγκροτοῦν τὴν πρωταρχικὴ θάση τοῦ δυτικοῦ καὶ εἰδικότερα τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ καὶ θεωρῶντας ὅτι ἡ κλασικὴ ἑλληνικὴ γλώσσα ἀποτελεῖ ὄργανο διαμορφώσεως τῆς ἀνθρωπίνης σκέψεως καὶ δοκιμασμένο ἐργαλεῖο διαπλάσεως σκεπτομένων καὶ κριτικῶν ἀτόμων καὶ ὅτι ὑπῆρξεν ἡ κατ' ἐξοχὴν ἐπιστημονικὴ γλώσσα τῆς Εὐρώπης», ζητεῖ ἐκ τῆς ἀρμοδίας Ἐπιτροπῆς «να προχωρήσῃ σὴν ἐπεξεργασία ἐνὸς Προγράμματος Σπουδῶν τῆς κλασικῆς ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ παιδείας, ἀποβλέποντας σὴν εἰσαγωγή τους τουλάχιστον σὲ ὅλες τίς βαθμίδες τῆς ἐποχραιτικῆς ἐκπαιδεύσεως σὲ ὅλα τὰ κράτη - μέλη μέσω τῶν ἀντιστοιχῶν ἐκπαιδευτικῶν προγραμμάτων τους, ὥστε ἡ ἑλληνικὴ νὰ φθάσῃ νὰ εἶναι ἡ κοινὴ γλώσσα μορφώσεως ὄλων τῶν Εὐρωπαίων...».

Ἡ πρότασις αὕτη τῆς Ἰσπανίας πρόπει νὰ φέρῃ μεταμέλειαν εἰς πάντας τοὺς συντελέσαντας καὶ συνετελούντας ἴσως εἰς τὴν ἐν τῇ ἑλληνικῇ ἐκπαιδεύσει ὑποτίμησιν τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς γλώσσης, ὅσον καὶ εἰς τὴν ἔλλειψιν συντονισμοῦ πρὸς προβολὴν καὶ διάδοσιν τῆς εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ εἰς τὸν κόσμον ὁλόκληρον.

Ἐλλιδοφόρος καλλιτέχνης.

Καθ' ἃ ἐπιηροφόρησεν ἡμᾶς ἡ «Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια», ὁ ἑλληνοκύριος ἠθοποιὸς κ. Λεωνίδας Δοῦζίδης ἔλαβε τὸ πρῶτον βραβεῖον ἀνδρικοῦ ρόλου εἰς τὸ ἐν Μαρόκῳ διεθνὲς φεστιβάλ Τετουάν ὡς

πρωταγωνιστῆς τῆς ταινίας μεγάλου μήκους «Ἅγιος Ἰωάσαφ». Ὁ σεμνὸς οὔτος καὶ λίαν ἐλλιδοφόρος καλλιτέχνης ἐνεσάρκωσεν ἐπιτυχῶς τὸν ἄγιον Ἰωάσαφ, ὅστις ὑπῆρξε υἱὸς τοῦ βασιλέως καὶ βραδύτερον βασιλεὺς τῶν Ἰνδιῶν. Ἡ ταινία, τὴν ὁποίαν οὔτος ἐμψυχώνει καὶ ἐξυπνώνει ποιητικῶς, θὰ μετὰσχη καὶ ἄλλων διεθνῶν φεστιβάλ. Ἐξ ἄλλου ὁ κ. Λεωνίδας Δοῦζίδης, ὅστις ἔχει καὶ ἀξιολόγους σκηνοθετικὰς ἱκανότητας, εἰομάζει μετὰ τοῦ κ. Μιχαὴλ Χατζηϊωάννου νέαν ἐνδιαφέρουσαν ταινίαν προβάλλουσαν ἴσως τὴν ζωὴν καὶ τὴν ἠρωϊκὴν θυσίαν τοῦ Ἐθνομάρτυρος Κυπριανοῦ, ὅσον καὶ τὴν ἐθνικὴν ἱστορίαν τῆς Κύπρου καὶ τῆς Ὀρθοδόξου Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας τῆς. Δι' αὐτὸ ἡ Ἱ. Ἀρχιεπισκοπὴ Κύπρου καὶ οἰκονομικοὶ παράγοντες τῆς Κύπρου ἔδειξαν ἐνδιαφέρον πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς παραγωγῆς τῆς ταινίας. Τὸν πρῶτον ἀνδρικὸν ρόλον θὰ ἐμψυχήσῃ πάλιν ὁ κ. Λεωνίδας Δοῦζίδης, ὁ ὁποῖος καὶ θὰ σκηνοθετήσῃ τὴν ταινίαν, ἐνῶ τὴν μουσικὴν τῆς θὰ γράψῃ ὁ Κύπριος συνθέτης κ. Μιχαὴλ Χριστοδουλίδης.

Ἀληθῶς οἱ σκηνοθέται, ἠθοποιοὶ καὶ λοιποὶ παράγοντες τοῦ θεάτρου καὶ τοῦ κινηματογράφου θὰ συνετέλουν τὰ μέγιστα εἰς τὴν ἀνύψωσιν τῆς ποιητικῆς στάθμης τῆς θεατρικῆς καὶ κινηματογραφικῆς παραγωγῆς καὶ εἰς τὴν πραγμάτωσιν τῆς μορφωτικῆς ἀποστολῆς τῆς, ἐὰν ἐρεπνέοντο ὑπὸ τοῦ χριστιανικοῦ πνεύματος καὶ προσέβαλλον τὰς μεγάλας μορφὰς τῆς Ἱστορίας τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοὺς πνευματικοὺς θησαυροὺς τῆς ἑλληνορθοδόξου παραδόσεως. Ἐσχόμεθα ὅπως ὁ ἐκ τῶν πρωτοπόρων εἰς τὸν τομέα τοῦτον κ. Λεωνίδας Δοῦζίδης διὰ τῶν ἐξαιρέτων καλλιτεχνικῶν ἱκανότητων του ἀναδειχθῇ εἰς ἠξιοκείμενον σκαπανέα καὶ εὖρη μιμητᾶ.

πιπλα καὶ σκευή, τρόφιμα, ἐξεύρεση ἐργασίας κ.λπ.).
(Ἐκ τὸ Γραφεῖο Τύπου τῆς Ἱεράς Συνόδου)

Ἱερά Μητρόπολις Δημητριάδος

Μετ' τῆ συμμετοχῆ ἀρχῶν τοῦ νομοῦ καὶ πλήθους κόσμου ἐγίναν τὴν Κυριακῇ 23 Ἰουνίου τὰ ἀποκαλυπτήρια τῆς προτομῆς τοῦ ἀειμνήστου Μητροπολίτου Δημητριάδος Ἰωακείμ (1935 - 1957) ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ στὸν περίβολο τοῦ ἱ. ναοῦ Ἁγ. Βασιλείου Βόλου. Ἡ τελετὴ ἀρχισε μὲ ἐπιμνημόσυνη δέηση ποὺ ἐτέλεσε μετὰ τῆ θ. Λειτουργία ὁ Σεβ. Μητροπολίτης μας κ. Χριστόδουλος, ὁ ὁποῖος, στὴ συνέχεια, ὠμίλησε ἐπικαίρως ἀναπτύξας τὰ κύρια σημεῖα τῆς ποιμαντορίας τοῦ τιμωμένου Ἱεράρχου. «Ὁ ἀειμνήστος Ἰωακείμ ἀνεδείχθη εἰς τὴν πραγματικότητα ἀντάξιος μιμητῆς τοῦ καλοῦ Ποιμένος Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἀφιερῶθεις εἰς τὴν μετ' ἀγάπης διακονίαν τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ εἰς καιροὺς δυσκόλους καὶ στηρίξας μὲ κάθε μέσον τὸ πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας» εἶπεν ὁ Σεβ. ἀναφερθεὶς ἰδιαίτερος εἰς τὰ χρόνια τῆς Κατοχῆς, τότε ποὺ ὁ Μητροπολίτης Ἰωακείμ προεκινδύνευσε διασώζων τὴν ζωὴν ἑκατοντάδων Βολιωτῶν καὶ ὀργανῶνων συσσίτια γιὰ τὴν διατροφήν τοῦ κόσμου. Παράλλῃως ὁ ἀειμνήστος Ἱεράρχης ἔσωσε τὴν ζωὴν πολλῶν Ἰσραηλιτῶν ἀπὸ τὴν ναζιστικὴ θηριωδίαν, ἀναδειχθεὶς ὄντως ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ. Μετὰ τὴν ὁμιλίαν ὁ Σεβ. ἀπεκάλυψε τὴν προτομὴν, ἡ ὁποία ἐφιλοτεχνήθη ἀπὸ τὸν βολιώτην γλύπτην κ. Δημ. Γεντέκον μὲ εἰσφορὰς κλήρου καὶ λαοῦ τῆς Ἱ. Μητροπόλεως. Ἡ προτομὴ εἶναι ἀπὸ δρεῖχαλκον καὶ ἀποδίδει ὡς ἄριστα τὴν μορφήν τοῦ ἀοιδίμου Ἱεράρχου. Πρὸ τοῦ τέλους ἐτηρήθη ἑνὸς λεπτοῦ σιγῆ, ἐνῶ στεφάνους κατέθεσε ἡ Ἱ. Μητρόπολις καὶ ἡ Ἰσραηλιτικὴ Κοινότης Βόλου.

(Ἐκ τῆς Ἱεράς Μητροπόλεως)

Ἱερά Μητρόπολις Δράμας

Στις 21 - 23 Μαΐου ἐγίνε τὸ Συνέδριον τῶν Ἱερέων ὅπως κάθε χρόνο, στὴν ἱστορικὴ Μονὴ τῆς Παναγίας Εἰκοσιφοινίσσης, ὑπὸ τὴν προεδρίαν καὶ ὀργανῶν τῶν Μητροπολίτου Δράμας κ. Διονυσίου μὲ τὴν συμμετοχὴ ὄλων τῶν Ἱερέων.

Θέμα τοῦ Συνεδρίου ἦταν: «Σύμβολα καὶ Συμβολισμοὶ τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας». Μετὰ τὴν κατανοκτικὴ Λειτουργία στὸ καθολικὸ τῆς Ἱ. Μονῆς, ἀρχισε τὸ συνέδριον μὲ εἰσηγητικὴ ὁμιλίαν τοῦ Μητροπολίτου κ. Διονυσίου, ποὺ ἔδωσε τὸ στίγμα καὶ τὸ σκοπὸ τοῦ θέματος.

Πρῶτος εἰσηγητῆς ἦταν ὁ καθηγητῆς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς κ. Παναγιώτης Σκαλτσῆς, μὲ θέμα: «Ἱστορία καὶ Θεολογία τῶν Συμβόλων». Δεύτερος, ὁ καθηγητῆς τῆς ἴδιας Σχολῆς κ. Ἰωάννης Φουντούλης, μὲ θέμα: «Ἡ Συμβολικὴ γλῶσσα τῆς Θ. Λατρείας». Τρίτος δὲ ὁ πανεπιστημιακὸς διδάσκαλος κ. Χρήστος Βάντσος, μὲ θέμα: «Τὰ Σύμβολα ἐξ ἀπόψεως ποιμαντικῆς ψυχολογίας». Τῆ δευτέρῃ μέρῃ εἰσηγητῆς ἦταν ὁ καθηγητῆς κ. Γεώργιος Βεργωτῆς, μὲ θέμα: «Ποιμαντικὴ ἀξιοποίηση τῶν Συμβόλων».

Μετὰ ἀπὸ κάθε εἰσηγήσει ἀκολουθοῦσε συζήτηση καὶ ἀπάντησι σὲ ἐρωτήματα.

Τὸ Συνέδριον ἐκλείσει καὶ πάλιν ὁ Μητροπολίτης κ. Διονύσιος, συνοψίζοντας τὰ συμπεράσματα τοῦ Συνεδρίου.

Ἦταν πραγματικὰ ἓνα συνέδριον ποὺ ἐστέφη ἀπὸ ἐπιτυχία, διότι ὅλοι οἱ Ἱερεῖς πρόσθεσαν ἓναν λίθον ἀκόμη στὴν πνευματικὴ τους οἰκοδομή. Ἡ φιλοξενία καὶ τὸ ὄλο πρόγραμμα διαμονῆς ἦταν παροιμιώδης. Ὅλοι ἔζησαν στιγμὲς ὠραίες, ὁμορφες καὶ ἀληθινές.

—Στις 28 καὶ 29 Μαΐου ἐγίνε καὶ τὸ Συνέδριον τῶν Πρεσβυτέρων. Κύριο θέμα: «Ὁ θεσμὸς τῆς οἰκογένειας». Εἰσηγήτριες, ἐκλεκτὲς καθηγήτριες καὶ μία πρεσβυτέρα, ποὺ ἀνέπτυξαν τίς ἐπὶ μέρους πτυχῆς τοῦ θέματος: «Ἡ Ἁγία Γραφή καὶ ἡ οἰκογένεια», «Ἡ Ἑλληνικὴ οἰκογένεια διὰ μέσου τῶν αἰώνων», «Ἡ κρίσις τῆς οἰκογένειας σήμερον. Σείεται τὸ Ἔθνος». «Προϋποθέσεις μιᾶς σωστῆς οἰκογένειας καὶ ἡ διατήρησι αὐτῆς». «Ἡ διατήρησι τῆς εἰρήνης στίς σχέσεις τῶν συζύγων».

Τὸ συμπέρασμα ἦταν νὰ γίνον ὅλοι ζωντανὰ χριστιανικὰ μέλη μέσα στὴν οἰκογένεια.

(Ἐκ τῆς Ἱ. Μητροπόλεως)

Ἱερά Μητρόπολις Δρυϊνουπόλεως, Πωγωνιανῆς καὶ Κονίτσης

Τ Η Λ Ε Γ Ρ Α Φ Η Μ Α

Πρὸς τοὺς κυρίους: Κων)νον Μητσοτάκη, Πρωθυπουργόν. Ἀντώνιον Σαμαράν, Ὑπουργόν Ἐξωτερικῶν. Ἀρχηγούς Κομμάτων: α) ΠΑΣΟΚ κ. Ἀνδρέαν Παπανδρέου. β) ΣΥΝΑΣΠΙΣΜΟΥ κυρίαν Μ. Δαμανάκη. γ) ΚΚΕ κυρίαν Ἀλέκα Παπαρήγα. δ) κ. Φώτην Κουβέλην, Γενικὸν Γραμματέα Ε.Α.Ρ. ε) Τύπον.

Ἡ κομμουνιστικὴ κυβέρνησις τῆς Ἀλβανίας, κάτω ἀπὸ τὴν πίεσιν τῆς ἐργατικῆς ἀπεργίας καὶ τὴν ἐξαθλίωσιν τοῦ λαοῦ, ἠναγκάσθη εἰς παραίτησιν, ὕστερα ἀπὸ καταδυνάστευσιν 47 ἐτῶν. Ἦδη, ἐσχηματίσθη κυβέρνησις ἐθνικῆς ἐνότητος, πρὸς ἀντιμετώπισιν τῆς χαώδους καταστάσεως στὴν χώρα αὐτή. Κανείς, ὅμως, δὲν γνωρίζει πῶς, τελικῶς, θὰ ἐξελιχθῶν τὰ πράγματα εἰς τὴν γείτονα.

Ἡμεῖς, πάντως, συνεχίζομε νὰ ἀνησυχῶμε σοβαρῶς διὰ τὸ μέλλον τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Βορείου Ἡπείρου, καθ' ὅτι οἱ Ἀλβανοί, εἴτε ἐθνικισταὶ εἶναι, εἴτε κομμουνισταὶ, μισοῦν θανασίμως τὴν Ἑλληνικὴν Μειονότητα καὶ στοχεύουν, ὅλοι τους, εἰς τὸν ἀφελληνισμόν τῆς μαρτυρικῆς αὐτῆς περιοχῆς. Τὸ γεγονός, ὅτι στίς τελευταῖες ἐκλογές τους δὲν ἐπετράπη κάθῃδος ὑποψηφίων βουλευτῶν τῆς «ΟΜΟΝΟΙΑΣ» εἰς Ἀργυρόκαστρον, Κορυτσᾶ, Ἁγίους Σαράντα, εἶναι ἐνδεικτικὸν τῶν προθέσεων καὶ τῶν ἀνθελληνικῶν ἀλθανικῶν σχεδίων, τὰ ὁποῖα ἐπιθεβαίωνονται καὶ ἀπὸ τὸν τελευταῖον ἀποκλεισμόν τῆς «ΟΜΟΝΟΙΑΣ» ἀπὸ τὴν κυβέρνησιν, εἰς τὴν ὁποῖαν, ὅμως, μετέχουν καὶ κόμματα ἄνευ βουλευτῶν. Μί α ἐ λ π ἰ ς σ ω τ η ρ ἰ α ς τ ο ὕ ἐ κ ε ἰ Ἑ λ λ η ν ι σ μ ο ὕ ὀ

πάρχει: Ἡ ἀλλαγὴ πολιτικῆς ἐκ μέρους τῆς Ἑλλάδος.

Καὶ συγκεκριμένα:

Πρῶτον, ἀπαιτεῖται νὰ χαραχθῆ ἐνιαία πολιτικὴ καὶ ἐπὶ τοῦ Βορειοηπειρωτικοῦ, ἀπηλλαγμένη κομματικῶν σκοπιμοτήτων, ὅπως συμβαίνει καὶ διὰ τὸ Κυπριακόν. Εἶναι δὲ θέβαιον, ὅτι ἡ κατάστασις τοῦ Ἑλληνισμοῦ εἰς Βόρειον Ἠπειρον δὲν εἶναι καλλιτέρα, ἀλλὰ πολὺ χειρότερα ἐκείνης τῆς Κύπρου. Διὰ τὴν, τότε, ἐφαρμόζομεν δύο μέτρα καὶ δύο σταθμά;

Δεύτερον, ἀποτελεῖ ἀδήριτον ἐθνικὴν ἀνάγκην ἡ ἐπαναδιαπραγματεύσις τῆς μονομεροῦς ἄρσεως τοῦ ἐμπολέμου μὲ τὴν Ἀλβανία, πρὸς ἐξασφάλισιν ὅλων τῶν διεθνῶς ἀνεγνωρισμένων ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Βορείου Ἠπείρου. Διαφορετικὰ, δὲν πρόκειται νὰ σεβασθῆ ἀπολύτως τίποτε ἢ Ἀλβανία, ὡς ἀπέδειξε μέχρι τώρα ἡ ἐμπειρία τῶν 78 ἐτῶν, ἀπὸ τοῦ 1914 καὶ ἐντεύθεν.

Τρίτον, τέλος, εἶναι ἱστορικὸν χρέος, ἀλλὰ καὶ ζήτημα ἐθνικῆς ἀξιοπρεπείας ἢ προσφυγῆς μας εἰς τὸ Συμβούλιον τῶν 4 ὑπουργῶν ἐξωτερικῶν τῶν Μεγάλων Δυνάμεων, ἐνώπιον τοῦ ὁποίου ἐκκρεμεί τὸ Βορειοηπειρωτικόν ἀπὸ τοῦ 1946. Εἶναι καιρὸς νὰ ἀφήσωμε κατὰ μέρος τὶς δειλίαις μας, ἀφοῦ, ἄλλως τε, δὲν ἀπαιτοῦμε τίποτε ἄλλο πέρα ἀπὸ τὰ δίκαιά μας. Κανὲν ἔθνος καὶ κανένας λαὸς δὲν θυσιάζει οὔτε ἐδάφη, οὔτε πληθυσμούς. Διὰ τὴν ἡμεῖς εἴμεθα γενναῖοι δωροὶ σὺν παραχωρήσεσι μας, ὅταν, μάλιστα, ἡ Ἀλβανία διεκδικεῖ τὸ Κοσσυφοπέδι καί, ἐπὶ πλέον, ὀμιλεῖ θρασυτάτα καὶ περὶ... Τσαμουριάς;

Αὐτὰ, καὶ μόνον αὐτὰ, καθ' ἡμᾶς, εἶναι τίμια πράγματα καὶ θὰ συντελέσουν σὴν σωτηρίαν τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Βορείου Ἠπείρου καὶ σὴν πραγματικὴν ὁμαλοποίησιν τῶν σχέσεων Ἑλλάδος - Ἀλβανίας.

Κύριε Πρωθυπουργέ,

Ἐπιτρέψατέ μας νὰ σὰς ποῦμε εὐθέως, ὅτι σὰς χέριαι σὰς εἶναι νὰ σωθῆ ὁ Ἑλληνισμὸς τῆς Βορείου Ἠπείρου. Θὰ εἶναι ἐθνικὴ συμφορὰ νὰ τεθῆ ταφόπετρα σὸ Βορειοηπειρωτικόν, καὶ μάλιστα ἐπὶ τῶν ἡμερῶν σας. Εἶναι καιρὸς, λοιπόν, νὰ ὀμιλήσετε στοὺς Ἀλβανούς μὲ γλῶσσα Ἑλληνικὴν καὶ παλληκαρίσιαν, ὅπως ὀμιλήσατε καὶ εἰς τοὺς Τούρκους. Εἶναι καιρὸς, τέλος πάντων, νὰ συνειδητοποιηθῆ ἀπὸ ὅλους, ὅτι οἱ Βορειοηπειρωτῆτες εἶναι καὶ αὐτοὶ Ἕλληνες καί, ὡς ἐκ τούτου, δικαιούνται νὰ ἀπαιτοῦν τὸ ἐνδιαφέρον καὶ τὴν προστασίαν τῆς Μητρὸς Ἑλλάδος.

Ο ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ

† Ὁ Δρυϊνουπόλεως Πωγωνιανῆς καὶ Κονίτης
ΣΕΒΑΣΤΙΑΝΟΣ

Ἱερὰ Μητρόπολις Καλαβρύτων καὶ Αἰγιαλαίας

Μὲ ἰδιαίτεράν χαρὰν καὶ συγκίνησιν πληροφοροῦμεν ὅτι ἡ Ἱερὰ Μητρόπολις, ἀνταποκρινομένη εἰς ἐπίπνοο αἶτημα πολλῶν Προσκυνητῶν, ἔθεσε εἰς κυκλοφορίαν πιστὸν ἀντίγραφον τῆς Ἱερᾶς Εἰκόνης τῆς Παναγίας ΤΡΥΠΗΤΗΣ, πολιούχου τῆς πόλεώς μας.

Κατὰ γενικὴν ὁμολογίαν εἶναι ἀπόλυτος ἡ ἐπιτυ-

χία τῆς ἐκδοτικῆς ταύτης προσπάθειας. Τὸ ἐργαστήριον «ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΤΕΧΝΗ» τῶν Ἀθηνῶν, ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ κ. Νικ. Κωνσταντοπούλου, τὸ ὁποῖον ἀνέλαθε τὴν ἐργασίαν ταύτην κατόπιν καλλιτεχνικοῦ διαγωνισμοῦ, ἐσημείωσε ἀρίστην ἐπιτυχίαν. Τὸ ἀντίγραφον τῆς Ἱερᾶς Εἰκόνης ἔχει διαστάσεις 32Χ24,5 εἶναι δὲ ἐπάργυρο καὶ τοπικῶς, ὅπως καὶ τὸ πρωτότυπον, ἐπίχρυσον διὰ χρυσοῦ 24 καρατίων. Τὰ ἀντίτυπα εἶναι ἀριθμημένα καὶ συνοδεύονται ἀπὸ Βεβαίωσιν γνησιότητος.

Ἡ κεντρικὴ διάθεσις ἐνεργεῖται ἀπὸ τὰ Γραφεῖα τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως, διατίθεται δὲ λιανικῶς πᾶσι διὰ τοῦ Ἱεροῦ Προσκυνηματος τῆς ΤΡΥΠΗΤΗΣ, ὅσον καὶ διὰ τῶν Ἱερῶν Μονῶν τῆς Ἐπαρχίας μας.

Τὰ ἔσοδα ἀπὸ τὴν διάθεσιν τῆς Εἰκόνης διατίθενται ὑπὲρ τῶν φιλανθρωπικῶν ἔργων τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως, ἢ ὅποια καὶ διατηρεῖ τὸ δικαίωμα τῆς ἀποκλειστικῆς διαθέσεως.

(Ἐκ τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως)

Ἱερὰ Μητρόπολις Μυτιλήνης

—Τὸ Σάββατο 18 Μαΐου πραγματοποιήθηκε σὴν Ἑνορία τοῦ Μεγαλοχωρίου σὴν Ἐκκλησίᾳ τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου ἡ μηνιαία Κληρικολαϊκὴ Σύναξις. Τελήσθη ἡ Θεία Λειτουργία Ἀρχιερατικὴ καὶ σὴν συνέχεια ἀναπτύχθηκε τὸ θέμα: «Τὸ Μυστήριον τοῦ Γάμου» ἀπὸ τὸν Ἱεροκλήρικα τῆς Μητροπόλεως π. Κύριλλο Συκῆ. Μετὰ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ θέματος ἀκολούθησε συζήτηση σὴν ὁποία ἔλαβον μέρος Κληρικοὶ καὶ λαϊκοί. Ἡ συμμετοχὴ τῶν πιστῶν ἦταν μεγάλη. Ἐκτὸς τῶν 80 περίπου ἱερέων ἔλαβον μέρος οἱ ἐνοριτεὶς καθὼς καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἀπὸ τὴν πόλιν τῆς Μυτιλήνης καὶ ἀπὸ τὰ πλησιέστερα χωριά.

Τὴ Σύναξιν ἔκλεισε ὁ Σεβασμιώτατος συνοψίζοντας τὸ θέμα καὶ ἐξάγοντας τὰ ἀπαραίτητα συμπεράσματα.

—Τὴν Πέμπτη 23 Μαΐου πραγματοποιήθηκε σὴν Παναγία τῆς Ἀγιάσου Σύναξις Πρεσβυτερῶν.

—Τὴν Τετάρτη 29 Μαΐου τὸ ἀπόγευμα ἡμέραν τῆς ἐπετείας τῆς ἀλώσεως τῆς Πόλεως ἔγινε σὸ Χριστιανικὸ Κέντρο Νεότητος τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως, ἀπὸ τὴν Ἱερὰ Μητρόπολιν Μυτιλήνης καὶ τὴν Πνευματικὴν Κίνησιν τῆς Μητροπόλεως Μυτιλήνης, ἐκδήλωσις, ἢ ὁποία περιλάμβανε Τρισάγιον ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῶν ψυχῶν τῶν τελευταίων προμάχων τῆς Πόλεως καὶ ὀμιλία σχετικὴ μὲ τὴν ἐπέτειον.

(Ἐκ τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως)

ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΝ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ

Ἱερὰ Μητρόπολις Ἀξώμης

Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Πέτρος, τὴν 14ην Ἀπριλίου, μὲ τὴν Σεπτὴν Ἐντολὴν τοῦ Μακαριωτάτου Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας κ. κ. ΠΑΡΘΕΝΙΟΥ, ἀνεχώρησε δι' Ἀθήνας καὶ ἐκεῖθεν εἰς Λονδίνον, ὅπου παρέστη εἰς τὴν ἐνθρόνισιν τοῦ νέου Ἀρχιεπισκόπου τοῦ Καντέρμπουρι κ. κ. Γεωργίου Γκάρνι, ὡς Ἐκπρόσωπος τοῦ Πατριαρχείου. Ἐπιστρέψας εἰς Ἀθήνας, ἐ-

πεσεκέφθη τὸν Μακαριώτατον Πατριάρχη κ. κ. Παρθένιον, καὶ ἀνέφερε τὰ τῆς ἐνθρονίσεως σχετικά, ὡς ἐπίσης ἀρκετὰ προβλήματα τῆς Ἐπαρχίας του.

Συνειργάσθη ἐπὶ 10 ἡμέρων μετὰ τοῦ Μακαριώτατου Πατριάρχου καὶ ἐπεσεκέφθη πολλοὺς Κρατικούς φορεῖς, διὰ ζωτικῆς φύσεως ζητήματα τῆς Ἐπαρχίας του. Τὴν 2αν καὶ 3ην Μαΐου, προσκληθεὶς παρὰ τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Ἀργολίδος κ. Ἰακώβου, μετέσχε μετὰ δεκάδος Ἀρχιερέων εἰς τὰς ἑορτὰς τοῦ Ἁγίου Πέτρου Ἀργούς.

Τὴν 8ην Μαΐου, εἰσήγαγεν εἰς τὸ Νοσοκομεῖον «Εὐαγγελισμός», τὸν Ὑπουργὸν Θρησκευμάτων τῆς Αἰθιοπίας, ἑλληνομαθὴ θεολόγον καὶ νομικὸν κ. Νημπεκούλου Ζαούντι, δι' ἰατρικὰς ἐξετάσεις καὶ ἐγχειρίσεις, μὲ δαπάνην τοῦ Ὑπουργείου Ὑγείας, διὰ τὸν ὁποῖον ἡ Ὑπουργὸς Ὑγείας κ.λπ. Κα Μαριέττα Γιαννάκου - Κουτσίκου ἐπέδειξε μέγα ἐνδιαφέρον, κατὰ παράκλησιν τοῦ Μητροπολίτου. Ἀλλὰ καὶ ἡ Α8 Διεύθυνσις Ἐκκλησιῶν, εὐχαρίστως ἀπεδέχθη νὰ ἀναλάβῃ.

Ἡ Ἱ. Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἐχορήγησε ὑποτροφίαν εἰς Διάκονον τοῦ Μακ. Πατριάρχου Αἰθιοπίας κ. Μερκορίου, τῇ αἰτήσῃ τοῦ Μητροπολίτου. Ἐπίσης μὲ παράκλησιν τοῦ Μητροπολίτου, τὸ Δημοκρίτειον Πανεπιστήμιον Θράκης ἐχορήγησε δύο ὑποτροφίας, δι' Αἰθίοπας Ἑλληνορθοδόξους, διὰ σπουδὰς εἰς Νομικὴν καὶ Πολυτεχνικὴν.

Ὁ Μητροπολίτης παρεκάλεσε τὸν Νομάρχην Ἀθηνῶν κ. Ἱ. Ἀγγελιδάκη, διὰ τὴν ἐξεύρεσιν οἰκοπέδου καὶ παραχώρησιν εἰς τὴν Αἰθιοπικὴν Ἐκκλησίαν, δι' ἀνέγερσιν Ναοῦ εἰς Ἀθήνας, διὰ τὰς θρησκευτικὰς ἀνάγκας τῶν ἐκεῖ Αἰθίοπων. Ἡ Νομαρχία ὑποσχέθη, νὰ φροντίσῃ, καὶ νὰ προβῇ.

Εἰς τὸν Ἱ. Ναὸν Κοιμήσεως Θεοτόκου, συνοικισμὸν Ἑ. Βενιζέλου τῆς Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν, ἔμπὸς τριετίας ἐξυπηρετοῦνται ἐκκλησιαστικὰ οἱ Αἰθίοπες, καὶ θὰ χρησιμοποιοῦν τὸν Ἱ. Ναὸν, μέχρι τέλους τοῦ 1991.

Ὁ Μητροπολίτης προέβη εἰς τὴν ἀγορὰν σκευῶν καὶ ἐπίπλων διὰ τὸν Ἱ. Ναὸν Ἁγίων Κωνσταντίνου καὶ Ἐλένης Τζιμπουτί, τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος, ποῦ εἶναι ἀφιέρωματα τῶν ἐκεῖ Ἑλλήνων.

Ἐξ Ἀθηνῶν, ὁ Σεβασμιώτατος ἀπέστειλε ἱερατικὰ ἄμφια καὶ ἱματισμὸν, δωρεὰν χριστιανῶν, διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ Πατριαρχείου Αἰθιοπίας, καὶ ἄλλα εἶδη. Τὴν 10ην Μαΐου ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ἀντις - Ἀμπέμπα, εἶδε τοὺς χριστιανούς του, ἐπελήφθη πολλῶν ζητημάτων τῶν καὶ ἀνεχώρησε τὴν 16ην διὰ Τζιμπουτί, διὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ Ναοῦ, ποῦ ἐπισκευάζεται ὅπως καὶ τὸ Πρεσβυτέριον, καὶ αἱ ἐργασίαι θὰ περατωθοῦν περὶ τὸν προσεχῆ Ὀκτώβριον. Ἡ δαπάνη τοῦ ἔργου περίπου 20.000.000 δρχ.

Αἱ προσφοραὶ Ἐκκλησιαστικῶν, Κρατικῶν φορέων καὶ ἰδιωτῶν, θὰ δημοσιευθοῦν ἀπὸ τὴν Ἑλλ. Κοινότητα. Ἀπὸ τὸν Τζιμπουτί ὁ Σεβασμιώτατος μετέβη εἰς τὴν Ντίρι - Ντάουα, τὴν 23ην Μαΐου, διὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ Ἱ. Ναοῦ Ἁγίας Τριάδος. Καὶ ἐκεῖ ὁ Ναὸς ἐπισκευάζεται, ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴ Κοινότητα μὲ δαπάνην περίπου 3.000.000 δρχ. Ὁ Μητροπολίτης τὴν 28ην

Μαΐου ἐπέστρεψε εἰς τὴν Ἀντις - Ἀμπέμπα, ἐπεσεκέφθη τὰ Ἑλληνικὰ Σχολεῖα κ.λπ.

(Ἐκ τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως)

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΗΣ ΡΩΣΙΑΣ

Ἡ Κυβέρνησις τῆς Σοβιετικῆς Ἐνώσεως ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν τῆς Ρωσίας τὰς εἰς τὴν Μόσχαν εὐρισκομένας ἰ. μονὰς DOUSKI καὶ NOVOSPASKI. Ὁ Μακ. Πατριάρχης Μόσχας καὶ πάσης Ρωσίας κ. Ἀλέξιος Β' ἐζήτησεν ἀπὸ τὸν Πρόεδρον τῆς δημοκρατίας τῆς Ρωσίας νὰ ἐπιστραφοῦν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν 500 οἰκοδομήματα ἐκ τῶν ὁποίων τὰ 61 εἶναι ἰ. μοναί. Οἱ ἀντιτιθέμενοι εἰς τὴν ἐπιστροφήν τῶν κτιρίων ὑποστηρίζουν ὅτι ἡ Ἐκκλησία δὲν εἶναι δῆθεν εἰς θέσιν νὰ ἀναλάβῃ τὴν φροντίδα ἐνὸς τόσοῦ μεγάλου ἀριθμοῦ «πολιτιστικῶν ἀξιῶν» καὶ προτείνουν διὰ τὸν σκοπὸν αὐτὸν τοὺς κρατικούς ἀρχαιολόγους καὶ συντηρητὰς κτιρίων. Ἡ Ἐκκλησία, ἡ ὁποία διεφύλαξε καὶ διετήρησε τὰ μνημεῖα τῆς ἐπὶ πολλοῦ αἰῶνα ἐπιθυμεί μόνον τὴν ἀπλὴν οἰκονομικὴν ἐνίσχυσιν τοῦ κράτους.

—Εἰς τὴν Σοβ. Ἐνωσιν, πρωτίστως δὲ εἰς τὴν Μόσχαν, κατὰ κανόνα δὲν πραγματοποιεῖται πλέον συνάντησις ἢ συνέδριον, χωρὶς νὰ μὴν προσκαλῆται ἱερεὺς διὰ νὰ εὐλογήσῃ τοὺς συναθροισθέντας. Ἀγιάζονται ἐπίσης πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς λειτουργίας τῶν τὰ νέα καταστήματα, ἐστιατόρια, καὶ ἄλλοι χώροι. Οἱ ὀρθόδοξοι ἱερεῖς εἰς πολλὰς περιπτώσεις δὲν προλαμβάνουν νὰ ἀνταποκρίνωται, ἐπειδὴ ὁ ἀριθμὸς τῶν πρὸς τὸ παρὸν εἶναι μικρότερος τῶν ἀναγκῶν. Ἡ τηλεόρασις ἀρκετὰ συχνὰ μεταδίδει ἰ. ἀκολουθίας καὶ σχεδὸν καθημερινῶς ἀκούονται ἀπὸ τοῦ ραδιοφώνου ἄσματα θρησκευτικοῦ περιεχομένου. Ἀκόμη καὶ δημοφιλεῖς τραγουδισταί, ὡς ὁ MALININ καὶ ἡ ZANA BITSEVSKAJA, ἀναλαμβάνουν τὴν ἀπόδοσιν ἀσματῶν ὁμοίων πρὸς τὰς προσευχὰς ἐξ αἰτίας τοῦ σοβαροῦ περιεχομένου τῶν.

—Κατόπιν εἰσηγήσεως τοῦ Μακ. κ. Ἀλεξίου Β' τὸν παρελθόντα Σεπτέμβριον (18-19) ὠργανώθη συνέδριον εἰς τὸ ὁποῖον ἐξητάσθη τὸ θέμα: «Ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία τῆς Ρωσίας: Ἱστορία καὶ σύγχρονος ἐποχή». Ἰδιαιτέρως συνεζητήθη τὸ ζήτημα τῶν σχέσεων Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας ὑπὸ τὴν νεοδιαμορφωθείσαν κατάστασιν μετὰ τὰς πολιτικὰς ἐξελίξεις.

—Εἰς τὸ ZAGORSK, ἀπὸ 2 μέχρι 6 Ὀκτωβρίου 1990 ἐπραγματοποιήθη συνάντησις μετὰ ἀντιπροσώπων τῆς Ὀρθόδοξου Ἐκκλησίας τῆς Ρωσίας καὶ τῆς Ἐνώσεως τῶν Εὐαγγελικῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Γερμανίας. Τὸ θέμα αὐτῆς ἦτο: «Ὁ ρόλος τῆς Ἐκκλησίας εἰς τὴν ἀνανέωσιν τῆς κοινωνίας».

—Ὁ σεβ. μητροπολίτης Κιέβου κ. Φιλάρετος εἰς μίαν πρόσφατον δῆλωσίν του πρὸς τὸν Τύπον ἐτόνισε μετὰ τῶν ἄλλων τὰ ἑξῆς: «Οἱ οὐνίται δὲν δύνανται νὰ ἀποτελέσουν τὴν γέφυραν μετὰ τῶν Ὀρθόδοξων καὶ Ρωμαϊοκαθολικῶν, ἐπειδὴ οἱ ἴδιοι ἐπιδιώκουν τὴν ὑποταγὴν τῶν Ὀρθόδοξων εἰς τὴν Ρώμην. Βασικὴ δὲ προϋπόθεσις διὰ τὴν συνέχισιν τοῦ διαλόγου εἶναι ἡ ἐπίλυσις τοῦ οὐνιτικοῦ προβλήματος καὶ τοῦ ζητήματος τοῦ προσηλυτισμοῦ».

—Ὁ Μακ. Πατριάρχης τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας τῆς Ρωσίας κ. Ἀλέξιος Β΄ εἰς μίαν δήλωσίν του τὸ Πάσχα διευκρίνησεν, ὅτι εἶναι ἐναντίον τῆς ἀγιοποιήσεως τοῦ τελευταίου τσάρου τῆς Ρωσίας Νικολάου Β΄ καὶ τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας, οἱ ὅποιοι ἐδολοφονήθησαν ὑπὸ τῶν μπολσεβίκων τὴν 18ην Ἰουλίου 1918 καὶ τοὺς ὁποίους ἡ Ρωσικὴ Ἐκκλησία τῆς διασπορᾶς πρὸ μερικῶν δεκαετιῶν ἀνεκήρυξεν εἰς ἀγίους. Ὁ Μακ. κ. Ἀλέξιος Β΄ τονίζει ὅτι διὰ τὴν ἀγιοποίησιν, ἐκτὸς τοῦ μαρτυρικοῦ θανάτου, λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν ἡ ζωὴ καὶ ἡ πολιτικὴ δράσις τοῦ Τσάρου.

—Τὴν 11ην Ἰανουαρίου 1991 ἐπεστράφησαν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ρωσίας τὰ εὐρεθέντα εἰς τὸν καθεδρῶν ἱ. ναὸν τῆς Παναγίας τοῦ ΚΑΖΑΝ εἰς τὸ Λένινγκραντ ἄγρια λείψανα τοῦ γνωστοῦ ἀγίου Σεραφεῖμ τοῦ Σάρωφ. Τὰ ἄγρια λείψανα εἶχον κατάσχει οἱ ἄθεοι κομμουνισταὶ τὸ ἔτος 1921, καὶ προσφάτως δι' ἐνεργειῶν τοῦ Μακ. Πατριάρχου κ. Ἀλεξίου μετεφέρθησαν εἰς τὴν ἱ. μονὴν τοῦ Σάρωφ.

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΣΕΡΒΙΑΣ

Ἐκατοντάδες εἶναι οἱ ὀρθόδοξοι Σέρβοι οἱ ὅποιοι ἐγκαταλείπουν τὴν Ἀλβανίαν καὶ προσωρινῶς ἐγκαθίστανται εἰς στρατόπεδα προσφύγων τοῦ Μαυροβουνίου. Τὸ Μ. Σάββατον καὶ τὸ Σάββατον τῆς Διακαινησίμου εἰς τὸν ἱ. ναὸν τοῦ ἀγίου Γεωργίου τῆς ΡΟΔΓΟΡΙΚΑ καὶ εἰς τὴν ἱ. μονὴν CETINJE ἐβαπτίσθησαν καὶ ἐκοινώθησαν 450 παιδιὰ καὶ ἐνήλικες καὶ ἐτοιμάζονται ἑκατοντάδες ἀκόμη διὰ τὸ ἅγιον βάπτισμα. Εἰς τοὺς νεοβαπτισθέντας ἔχουν δοθῆ χριστιανικὰ ὀνόματα. Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία τῆς Σερβίας συμπαρίσταται εἰς αὐτούς, οἱ δὲ ἱερεῖς καὶ ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Μαυροβουνίου κ. Ἀμφιλόχιος τοὺς ἐπισκέπτονται τακτικῶς. Ὁ Σεβασμιώτατος εἶπε περὶ αὐτῶν χαρακτηριστικῶς: «Δὲν ἔχουν ἔλθει ὡς ζητιᾶνοι. Ἦλθαν νὰ μᾶς πλουτίσουν μὲ τὰ παθήματά των, νὰ ἀφυπνίσουν τὴν κοιμισμένην συνείδησίν μας...».

— Τὴν 30ην Δεκεμβρίου 1990 κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ ὀσιμαρτύρου Ἀθθακοῦμ εἰς τὴν πόλιν CETINJE, τὴν παλαιὰν ἔδραν τῶν ἐπισκόπων τῆς ΖΕΤΑ, ὁ Μακ. Πατριάρχης τῆς Ἐκκλησίας τῆς Σερβίας κ. Παῦλος ἐνεθρόνισε τὸν νεοεκλεγέντα Μητροπολίτην Μαυροβουνίου, Παραλίων καὶ Σκόδρας Σεβ. κ. Ἀμφιλόχιον (RADOVIC), γνωστὸν διὰ τὴν ἑλληνομάθειαν καὶ τὰ φιλελληνικά του αἰσθήματα. Χιλιάδες πιστῶν προσήλθον ἔμπροσθεν τῶν ἀρχαίων τειχῶν τῆς ἱ. μονῆς τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου. Εἰς τὸν ἱ. ναὸν κατὰ τὴν ὥραν τῆς θ. Λειτουργίας παρευρέθησαν οἱ περισσότεροι ἀντιπρόσωποι τῆς κρατικῆς ἐξουσίας τοῦ Μαυροβουνίου. Ἐπίσης παρέστησαν οἱ ἀντιπρόσωποι: 1) Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου Σεβ. κ. Σπυρίδων, 2) Τοῦ Πατριαρχείου τῆς Μόσχας Σεβ. κ. Σέργιος, 3) Ἐπίσκοποι τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας, 4) Τοῦ ἰσλαμικοῦ δόγματος, 5) Ἠγούμενοι ἱ. μονῶν καὶ 6) γνωστοὶ ἐπιστήμονες τῆς Σερβίας.

Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης κ. Ἀμφιλόχιος ἐκ τοῦ ἐπισκοπικοῦ θρόνου τῆς CETINJE ἔκαμε κυρίως ἀναφο-

ρὰν εἰς τὴν ἑνδοξὸν ἱστορίαν τῆς ἐπαρχίας τῆς ΖΕΤΑ, ὡς μίαις ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων εἰς τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν τῆς Σερβίας, τὴν ὁποίαν ἱδρυσεν τὸ ἔτος 1219 ὁ ἅγιος Σάββας. Εἰς τὴν ὁμιλίαν του ἐτόνισεν: «Ὁ θρόνος αὐτὸς ἐξακολουθεῖ εἰς τὴν ἐποχὴν μας νὰ ἀποτελῇ τὸν φορέα τοῦ φωτός. Οὐδέποτε ἴσως ἦτο τόσο ἀπαραίτητον νὰ φωτίζη καὶ νὰ ἀκτινοβολῇ, ὅπως σήμερον εἰς τοὺς χρόνους τοῦ σκότους, τῶν ταραχῶν καὶ τοῦ παραλόγου, ὅταν τὸ ἀδελφικὸν αἷμα χύνεται παντοῦ... Ὡς νέος μητροπολίτης θὰ προσπαθῶ μετὰ τὴν βοήθειαν τῶν προσευχῶν σας νὰ διαφυλαχῆ τὸ φῶς, νὰ ἰαθοῦν αἱ ἀδελφικαὶ πληγαὶ καὶ νὰ λάμπη ἡ ἀλήθεια τοῦ Θεοῦ εἰς τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν τῶν ἀνθρώπων...».

—Ὁ Ὁρθόδοξος Σερβικὸς λαὸς τῆς Κροατίας δέχεται συνεχεῖς τρομοκρατικὰς ἐπιθέσεις κυρίως εἰς τὴν πόλιν τοῦ ΖΑΓΡΕΒ. Ἐνδεικτικῶς ἀναφέρονται τὰ ἀκόλουθα περιστατικά: 1) Τὰς πρώτας πρωϊνὰς ὥρας τῆς 15ης Δεκεμβρίου 1990 οἱ ἐφημέριοι τοῦ ἱ. ναοῦ τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτήρος (ΖΑΓΡΕΒ) Μ. JOVIC καὶ V. JOVIC συνήντησαν εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ ναοῦ σωροὺς ἀπορριμμάτων. 2) Εἰς τὴν ἱ. μονὴν τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς (ΖΑΓΡΕΒ) τὸν παρελθόντα Δεκέμβριον ἄτομα «ἀγνώστου ταυτότητος» εἰσέβαλον καὶ κατέστρεψαν σχεδὸν τὰ πάντα. 3) Τὴν νύκτα τῆς 8ης Ἰανουαρίου 1991 ὁμάς μεθυσμένων Ρ)Καθολικῶν, ἀφοῦ εἰσῆλθον εἰς τὸν ἱ. ναὸν τῆς Μεταμορφώσεως (ΖΑΓΡΕΒ) καὶ ἐτραυματίσαν τὸν κ. Μ. ΡΟΠΟΒΙC, προῦξένθησαν σημαντικὰς ζημίας καὶ ἤρπασαν τὰ εἰς τὸν ναὸν ὑπάρχοντα χρήματα. 4) Εἰς τὸ SIBENIK τῆς Δαλματίας καὶ εἰς τὸν μητροπολιτικὸν ναὸν κατὰ τὴν ὥραν τῆς τελέσεως τῆς θείας Λειτουργίας τῶν Χριστουγέννων —τὴν ἑορτὴ τῆς ἀγάπης καὶ τῆς εἰρήνης— «ἀγνώστον» ἄτομον εἰσέβαλεν εἰς τὸν ναὸν κι ἔσπασε τὸν πολυέλαιο. Μετὰ τὸ τέλος τῆς ἀκολουθίας ὁμάς νεαρῶν ὑπὸ τὴν παρουσίαν ἀστυνομικῶν ὕβριζε τοὺς πιστοὺς. 5) Εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Σλαβονίας, ἡ ὁποία ἄλλοτε ἀνήκεν εἰς τὴν Σερβίαν, ἐνῶ σήμερον εἰς τὴν Κροατίαν, ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ὑφίσταται διωγμούς. Κατὰ τὰς προσφάτους ταραχὰς εἰς τὴν πόλιν ΡΑΚΡΑC ἡ ἀστυνομία ἀφοῦ ἐπυροβόλησε θανασίμως 6 ἄτομα εἰσέβαλε εἰς τὸν χῶρον τῆς ἱ. Μητροπόλεως καὶ προεκάλεσε τὸν σοβαρὸν τραυματισμὸν ἐνὸς ἱερέως. Ὁ σεβ. μητροπολίτης Σλαβονίας κ. Λουκιανὸς ἀπουσίαζε καὶ ὅταν ἐπέστρεψε δὲν τοῦ ἐπετράπη ἡ εἴσοδος εἰς τὸν χῶρον τῆς ἱ. Μητροπόλεως.

—Ἡ Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας τῆς Σερβίας, κατόπιν προτάσεως τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἐπιτροπῆς διὰ τὴν παιδείαν, τὴν 13ην Δεκεμβρίου 1990 ἀπηύθυνεν ἐκ νέου ἐπιστολὴν εἰς τὸν Πρόεδρον τῆς Δημοκρατίας, διὰ τῆς ὁποίας ζητεῖται νὰ ἐπιτραπῆ εἰς τὰ σχολεῖα ὁ ἐπίσημος ἑορτασμός τοῦ Ἁγίου Σάββα, συμφώνως πρὸς τὴν ὀρθόδοξον θρησκευτικὴν τάξιν (ἀγίασμός ὕδατος καὶ δοξαστικὴν κολλύβων καὶ κοπὴ δοξαστικοῦ ἄρτου). Ὁ ἑορτασμός ὅμως τοῦ Ἁγίου Σάββα (τοῦ πρώτου καὶ μεγαλύτερου ἀγίου τῆς Σερβίας) τὴν 27ην Ἰανουαρίου ἐτελέσθη χωρὶς τὴν ἀναγνώρισιν τοῦ ρόλου τοῦ ἀγίου καὶ τὴν συμμετο-

χήν τῆς κρατικῆς ἐξουσίας τῆς Σερβίας. Εἰς τὴν πρῶ-
ξιν δὲ ἡ μνήμη τοῦ ἁγίου Σάβθα ἐωρτάσθη ἀπὸ ὅλους
τοὺς ὀρθοδόξους τῆς Σερβίας καὶ κυρίως ἀπὸ τὴν
Θεολογικὴν Σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Βελιγρα-
δίου καὶ τὰς 4 ἱερατικὰς σχολὰς (Ἁγίου Σάβθα -
Βελιγραδίου, Ἁγ. Κυρίλλου καὶ Μεθοδίου - PRIZREN
Κοσσυφοπεδίου, Τριῶν Ἱεραρχῶν τῆς ἱ. μονῆς KRKA -
Δαλματίας καὶ Ἁγίου Ἀρσενίου - SREMSKI KAR-
LOVCI).

—Ἡ Ἱερά Σύνοδος τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς
Σερβίας εἰς τακτικὴν τῆς συνεδρίαν ἔλαθε τὴν ἀπό-
φασιν νὰ ἀφιερωθῆ ὁλόκληρον τὸ ἔτος 1991 εἰς τὴν
μνήμην τοῦ διωγμοῦ τοῦ Σερβικοῦ λαοῦ καὶ τῆς Ἐκ-
κλησίας του ὑπὸ τοῦ κομμουνιστικοῦ καθεστώτος κα-
τὰ τὴν διάρκειαν τῶν τελευταίων πενήτηκοντα χρόνων.

Ὑπεγραμμίσθη κυρίως τὸ καθήκον τῆς ἀληθοῦς
καὶ ζώσης προσευχητικῆς κοινωνίας μετ' ὅλους τοὺς
ἀθῶως παθόντας νεομάρτυρας καὶ προσφάτως ἀνακη-
ρυχθέντας ἁγίους εἰς τὴν τελευταίαν πολεμικὴν καὶ
μεταπολεμικὴν περίοδον τοῦ αἰῶνος μας. Ἐτονίσθη
ἡ ἀνάγκη νὰ εὑρεθοῦν αἱ ἀκριβεῖς θέσεις τῶν μαρ-
τυρίων καὶ οἱ ἄνευ σταυροῦ καὶ μνήματος τάφοι, νὰ
ἐνταφιασθοῦν τὰ λείψανα τῶν μαρτυρησάντων, νὰ ἀνε-
γερθοῦν εἰς τὴν μνήμην τῶν νεομαρτύρων ἱεροὶ ναοὶ,
παρεκκλήσια καὶ μνημεῖα.

Εἰς τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν τῆς Σερβίας ὑπάρ-
χει ἡ πεποίθησις: «Πρέπει νὰ συγχωρήσωμεν, ὄχι ὅ-
μως νὰ λησμονήσωμεν». Προσφάτως εἰς Σέρβος δια-
νοούμενος ἔγραψεν: «Εἶναι ἔγκλημα νὰ λησμονώμεν
τὸ ἔγκλημα καὶ ἀποτελεῖ νέον ἀδίκημα». Ἡ λήθη εἶ-
ναι μέγα ἀμάρτημα καὶ συνενοχῆ μετ' ἐκείνους οἱ ὁ-
ποῖοι διέπραξαν τὴν φοβερὰν γενοκτονίαν εἰς θάρος
τοῦ ἀθῶου Σερβικοῦ λαοῦ. Μόνον εἰς τὸ στρατόπεδον
JASENOVAC ἐντὸς 4 ἐτῶν ἐξετελέσθησαν 700.000
ὀρθοδόξων χριστιανῶν. Εἰς τὴν περίπτωσιν δὲ ταύτην
τὸ φοβερώτερον εἶναι ὅτι τὰ γεγονότα ἀποδεικνύουν
ὅτι διὰ τὸ τρομερὸν ἔγκλημα οὐδεὶς ἐκ τῶν ὑπευθί-
νων μετενόησε καὶ ὅτι εἰς τὸ ἴδιον μέρος συμβαίνουν
καὶ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας παρόμοια ἔγκλήματα ὑπὸ
τῶν ἰδίων ἀνθρώπων.

— Μικρὰ Σερβία ὀνομάζεται ἡ ἀπὸ ἀρχαιοτάτων
χρόνων περιοχὴ PAKRAC, ἡ ἔχουσα σχῆμα τριγώνου
(PAKRAC, POZEGA, VOCIN) καὶ κέντρον τὸ ὄρος
PAPUK. Τὸ μέρος τοῦτο κατὰ τὸ δεύτερον ἡμισυ τοῦ
αἰῶνος μας κατέστη, μετ' ὃ γειτονικὸν JASENOVAC
(τὴν μεγαλυτέραν Σερβικὴν ὑπόγειον πόλιν) τόπος
μαρτυρίου διὰ πολλοὺς ὀρθοδόξους. Τὰ διαδραματι-
ζόμενα γεγονότα κατὰ τὰς τελευταίας ἑβδομάδας εἰς
τὸ PAKRAC, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν νέων Σερ-
βικῶν στρατοπέδων προσφύγων εἰς τὸ PAPUK, ἀπο-
τελοῦν ἀποδείξεις ὅτι διὰ τοὺς Ὁρθοδόξους Σέρβους
καὶ τὴν ζῶσα Ἐκκλησίαν των τὸ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1941
μαρτύριον δὲν διεκόπη.

Ὁ Σεβ. ἐπίσκοπος Σλαβονίας κ. Λουκιανὸς εἰς
τὰς ἀρχὰς τοῦ παρελθόντος Μαρτίου ἔπρεπε νὰ τα-
ξιδεύσῃ εἰς τὴν Γενεύην καὶ ἐνώπιον τῆς Ἐπιτροπῆς

τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν διὰ τὰ ἀνθρώπινα δικαιώματα
νὰ ἐκθέσῃ τὴν δύσκολον κατάστασιν τῶν Ὁρθοδόξων
Σέρβων καὶ τῆς Ἐκκλησίας εἰς τὴν Κροατίαν. Δηλαδή
μόνον μερικὰς ἀπὸ τὰς προσφάτους περιπτώσεις περὶ
ἐπιθέσεων ἐναντίον ἱερέων καὶ ἱ. ναῶν εἰς τὴν Σλα-
βονίαν, καὶ περὶ τῆς καταστροφῆς τῆς ἐκκλησιαστι-
κῆς περιουσίας. Τότε ἀκριβῶς ἐσημειώθη ἡ θιαῖα καὶ
κτηνώδης ἐπίθεσις τῶν Κροατικῶν εἰδικῶν μονάδων
τῆς ἀστυνομίας εἰς τὸ PAKRAC, καὶ ἠκολούθησαν
οἱ διωγμοί, αἱ συλλήψεις καὶ ἡ φυγὴ τοῦ Σερβικοῦ
πληθυσμοῦ εἰς τὰ στρατόπεδα προσφύγων τοῦ PA-
PUK. Κατόπιν εὐλογίας τοῦ Μακ. Πατριάρχου τῆς
Ἐκκλησίας τῆς Σερβίας κ. Παύλου τὴν 2αν Μαρτίου
ὁ Σεβ. κ. Λουκιανὸς διέκοψε τὸ ταξιδίον του πρὸς Γε-
νεύην καὶ ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Σλαβονίαν, ἀλλὰ ἡ ἀ-
στυνομία δὲν τοῦ ἐπέτρεψε νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ PAKRAC.
Συμφώνως πρὸς τὰς μαρτυρίας τοῦ Σεβ. κ. Λουκιαν-
οῦ μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν του εἰς τὸ PAKRAC ἡ κατά-
στασις εἶναι ἀπελπιστικὴ διὰ τοὺς ὀρθοδόξους Σέρ-
βους, οἱ ὅποιοι ἀποτελοῦν καὶ τὴν πλειοψηφίαν τοῦ
πληθυσμοῦ τοῦ PAKRAC (ἐκ τῶν 28.000 οἱ 11.000
εἶναι Σέρβοι, 8.500 Κροάται καὶ οἱ ὑπόλοιποι Οὐγγροι,
Τσέχοι, Ἴταλοι κ.ἄ.). Μετὰ τὴν καταστροφὴν τὴν ὁ-
ποίαν ὑπέστησαν τὸ κτίριον τῆς Ἱεράς Μητροπόλε-
ως (πρέπει νὰ ἀναφερθῆ ὅτι δὲν διεσώθη σχεδὸν τί-
ποτε καὶ ἐσχίσθησαν ἀκόμη καὶ τὰ ἀντίτυπα Ἁγίας
Γραφῆς, ἱ. εἰκόνες, λειτουργικὰ βιβλία) καὶ ἱ. ναοὶ
τῆς πόλεως καὶ μετὰ τὴν κακοποίησιν ἱερέων (κυ-
ρίως τοῦ ὑπερήλικος BOSKO BOSANAC) ὑπὸ τῆς
κροατικῆς ἀστυνομίας, εἰς τὸν Σερβικὸν ὀρθόδοξον
λαὸν ἔμεινεν ὁ φόβος καὶ ἡ ὀργή.

—Ἐξ αἰτίας τῆς τραγικῆς καταστάσεως εἰς τὴν
Σερβίαν καὶ τῶν ταραχῶν εἰς τὸ Βελιγράδιον ὁ Μακ.
Πατριάρχης τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Σερβίας
κ. Παῦλος ἀνέβαλε τὴν ἐπίσκεψίν του εἰς τὸ PAKRAC
καὶ τὴν 10ην Μαρτίου ἐτέλεσεν εἰς τὸν Πατριαρχικὸν
ναὸν ἀρχιερατικὴν θείαν λειτουργίαν. Ἀπευθυνόμενος
εἰς τὸ πλῆθος τῶν πιστῶν τὸ ὅποιον εὐρίσκετο ἐντὸς
καὶ ἐκτὸς τοῦ ἱ. ναοῦ ὠμίλησεν περὶ τῆς ὑπερβάσεως
ὄλων τῶν διαφορῶν διὰ τὴν ἐπικράτησιν τῆς εἰρήνης
καὶ τοῦ ἀνθρωπισμοῦ. Τὴν ἐπομένην, 11ην Μαρτίου,
ὁ κ. Παῦλος ὠμίλησεν εἰς τοὺς νέους τῆς Σερβίας
οἱ ὅποιοι εἶχον συναθροισθῆ εἰς κεντρικὴν πλατείαν τοῦ
Βελιγραδίου (TERAZIJE) καὶ ἐν συνεχείᾳ εἰς τοὺς
εἰς τὴν συμβολὴν τῶν ποταμῶν Σάβθα καὶ Δουνά-
βεως συγκεντρωμένους διαδηλωτάς. Τέλος τὴν νύκτα
τῆς 12ης Μαρτίου ὁ κ. Παῦλος ἐπεσκέφθη ἐκ νέου
τοὺς φοιτητάς οἱ ὅποιοι συμμετεῖχον εἰς εἰρηνικὴν
διαδήλωσιν καὶ τοὺς ἐκάλεσε νὰ δεῖξουν τὴν ἀνάλο-
γον σοβαρότητα καὶ προσοχὴν καὶ κύριος σκοπὸς
των πρέπει νὰ εἶναι ἡ εἰρήνευσις, τοὺς διεβεβαίωσεν
δὲ ὅτι ἡ Ἐκκλησία εὐλογεῖ τὸν ἀγῶνὰ των διὰ δικαιο-
σύνην, δημοκρατίαν καὶ ἀλήθειαν.

—Κατὰ τὸν ἑορτασμὸν τῆς ἐπετείου διὰ τὴν συμ-
πλήρωσιν 70 ἐτῶν λειτουργίας τῆς ἡ Θεολογικῆς Σχολῆς
Βελιγραδίου τὴν 21ην Μαΐου 1991 ἀνεκήρυξεν τρεῖς
ἐπιτίμους διδάκτορας α) Τὸν Μακ. Πατριάρχην Σερ-
βίας κ. Παῦλον, β) Τὸν Σεβ. μητροπολίτην Περγάμου

κ. Ἰωάννην (τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου) καὶ γ) Τὸν σεβ. ἐπίσκοπον Ζίτσης κ. Στέφανον.

—Ἡ Θεολογικὴ Σχολὴ Βελιγραδίου τὴν 20ὴν Μαΐου διωργάνωσε θεολογικὸν συμπόσιον ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῶν 1600 ἐτῶν ἀπὸ τῆς κοιμήσεως τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου. Μεταξὺ τῶν ἁμιλητῶν ἦτο καὶ ὁ σεβ. Μητροπολίτης Περγάμου κ. Ἰωάννης (Ζηζιούλας), καθηγητὴς εἰς τὴν Θεολογικὴν Σχολὴν Θεσσαλονίκης καὶ εἰς τὴν Ἀγγλίαν.

—Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία τῆς Σερβίας μετὰ τὸ τέλος τοῦ Β' Παγκοσμίου Πολέμου (1945) ἀντιμετώπισεν σοβαρότατα προβλήματα ἐξ αἰτίας τῆς καταστροφῆς ἢ τῆς κρατικοποιήσεως τῆς περιουσίας τῆς. Ἡ Ἱ. Σύνοδος τὴν 4ην Φεβρουαρίου 1947 συνέταξεν κατάλογον, εἰς τὸ ὁποῖον ἀναφέρεται ὅτι μέρος τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας περιήλθεν εἰς τὸ κράτος, τὴν κομμουνιστικὴν ἀστυνομίαν, τὸν στρατὸν καὶ εἰς διαφόρους ιδιώτας. Ἀπεσπάσθησαν 190 ἐκκλησιαστικά κτίρια, πλῆθος μοναστηριῶν, μοναστηριακῶν κοιτηριῶν καὶ ἐκκλησιαστικὰ κατοικίαι. Ἔως τὸ ἔτος 1969 ἐκρατικοποιήθησαν 1180 ἐκκλησιαστικά κτίρια, αἱ μεγαλύτεραι δὲ καταστροφαι ἐσημειώθησαν εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Κροατίας, εἰς τὴν ὁποίαν κατεστράφησαν 341 ἰ. ναοί. Τὴν 18ην Ἀπριλίου 1991 ἀπεφασίσθη ὑπὸ τῆς Σερβικῆς Βουλῆς ἡ ἐπιστροφή εἰς τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν τῆς Σερβίας μέρους τῆς δεσμευθείσης ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας.

—Κατόπιν ἀποφάσεως τῆς Ἱ. Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Σερβίας τὰ λείψανα τοῦ ἀειμνήστου ἐπισκόπου Ζίτσης καὶ Ὁχρίδος Νικολάου (VELIMIROVIC), μεγάλου σέρβου θεολόγου, ὁ ὁποῖος ἐγεννήθη εἰς τὴν Σερβίαν τὸ ἔτος 1880 καὶ ἐκοιμήθη τὴν 18ην Μαρτίου 1956 εἰς τὴν ἰ. μονὴν τοῦ ἁγίου Τύχωνος εἰς τὴν Ἀμερικὴν, μετεφέρθησαν τὴν 3ην Μαΐου 1991 ἐξ Ἀμερικῆς εἰς τὴν γενέτειράν του, τὸ χωρίον LELIC πλησίον τῆς ἰ. μονῆς CELIJE. Τὰ λείψανα ὑπεδέχθη ὁ μακ. Πατριάρχης κ. Παῦλος, συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ κλήρου καὶ πλήθους πιστῶν. Ὁ ἀείμνηστος ἐπίσκοπος Νικόλαος μετὰ τὸ τέλος τοῦ Β' Παγκοσμίου Πολέμου ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ εἰς τὴν Ἀμερικὴν, ἀφοῦ ἔζησε τὴν περιόδον τῆς γερμανικῆς κατοχῆς εἰς τὸ Νταχάου, ἐπειδὴ ἐθεωρήθη ὑπὸ τῆς κομμουνιστικῆς κυβερνήσεως τῆς Γιουγκοσλαβίας «ἐπικίνδυνος διὰ τὸ κομμουνιστικὸν σύστημα» καὶ «φασίστας».

—Τὴν 7ην Μαΐου 1991 εἰς τὸ SREMSKI KARLOVCI κατόπιν ἀποφάσεως τῆς Ἱ. Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Σερβίας συνητήθησαν ὁ μακ. Πατριάρχης Σερβίας κ. Παῦλος καὶ ὁ FRANJO KUCHARIC καρδινάλιος ZAGREB. Ἡ σερβικὴ ἀντιπροσώπεια ἀπετελεῖτο ἐκ τῶν: Σεβ. Μητροπολίτου ZAGREB-LJUBLJANA κ. Ἰωάννου, Ἐπισκόπου Νίσσης κ. Εἰρηναίου, SREM κ. Βασιλείου καὶ GORNJOKARLOVAC κ. Νικάνορος, ἐνῶ τὴν Ρ) καθολικὴν Ἐκκλησίαν ἀντιπροσώπευον οἱ ἐπίσκοποι: ANTON TAMARNT, Κύριλλος KOS, SRECKO BADURIN, FRANC PERKO καὶ JANOS PENZES. Οἱ πνευματικοὶ ποιμένες, ἀντιμέτωποι πρὸς τὰς ἄκρως δραματικὰς καὶ σχεδὸν ἀδιεξόδους δυσκολίας τῆς χώρας τῶν ἀπὸ κοινοῦ ἐ-

δήλωσαν μεταξύ ἄλλων τὰ ἑξῆς: Μὲ τὸ αἶσθημα τῆς ὑπευθυνότητός μας ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, τῶν ἀνθρώπων καὶ τῆς συνειδήσεώς μας ἀπευθύνομεν ἔκκλησιν εἰς ὅλους τοὺς ἡγέτας τῶν πολιτικῶν παρτάξεων καὶ πρὸς ὅλους γενικῶς τοὺς φορεῖς τῆς ἐξουσίας, ἐν ὀνόματι τῆς δικαιοσύνης, τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἀνθρωπίνης ἀξιοπρεπείας, ὅπως κατευθύνουν τὰς προσπάθειάς των πρὸς ἐπίλυσιν τῶν διαφορῶν καὶ τῶν διαφορῶν ὥστε νὰ ἐπικρατήσῃ τελικῶς ἡ εἰρήνη καὶ ἡ ἀσφάλεια εἰς ὁλόκληρον τὴν Γιουγκοσλαβίαν.

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΗΣ ΡΟΥΜΑΝΙΑΣ

Διὰ τὴν ἀποτελεσματικώτεραν διοίκησιν τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἐπαρχιῶν καὶ τὴν ἀντιμετώπισιν τῶν προβλημάτων ἐκ τῆς ἀναθιώσεως τῆς Οὐνίας εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Τρανσυλθονίας ἡ Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρουμανίας ἀπεφάσισε τὴν δημιουργίαν νέων ἐπισκοπῶν καὶ τὴν ἐκλογὴν τῶν ἐξῆς ἐπισκόπων: 1) Εἰς τὴν ἀρχιεπισκοπὴν SIBIU τὸν ἐπίσκοπον κ. Σεραφεῖμ, 2) Εἰς τὴν ἐπισκοπὴν ORADEA τὸν ἐπίσκοπον κ. Ἰωάννην, 3) Εἰς τὴν ἐπισκοπὴν ALBA IULIA τὸν ἐπίσκοπον κ. Ἀνδρέαν, 4) Εἰς τὴν νέαν ἀρχιεπισκοπὴν MARAMURES τὸν ἐπίσκοπον κ. Ἰουστινιανόν καὶ 5) Εἰς τὴν ἀρχιεπισκοπὴν CLUJ ὡς βοηθὸν ἐπίσκοπον τὸν ἐπίσκοπον κ. Εἰρηναῖον.

Εἰς τὴν Ρουμανίαν συνεχίζονται αἱ συγκρούσεις μετὰ τὴν Ὁρθόδοξον καὶ Οὐνιτῶν. Κατὰ τὰ μέσα περίπου Νοεμβρίου 1990 οἱ Οὐνίται ἐπεχείρησαν νὰ ἐμποδίσουν τὴν ἐνθρόνισιν ὀρθοδόξου μητροπολίτου εἰς τὴν πόλιν BAJA BARE. Εἰς τὴν ἐπίθεσιν τῶν Οὐνιτῶν προέβαλον ἀντίστασιν πιστὸς λαὸς καὶ θεολόγοι. Σκοπὸς τῶν Οὐνιτῶν ἦτο ἡ κατάληψις τοῦ ὀρθοδόξου μητροπολιτικοῦ ναοῦ καὶ ἡ μετατροπὴ αὐτοῦ εἰς οὐνιτικόν, καὶ διὰ τὸ ἐπιτύχουν ἀπέκλεισαν τὴν εἴσοδον τοῦ ἰ. ναοῦ καὶ τὰς πέριξ αὐτοῦ ὁδοῦς. Ἡ ἔντασις ἐδημιουργήθη ἐκ τῆς καταργήσεως ὑπὸ τῆς Ρουμανικῆς κυβερνήσεως τῶν περιορισμῶν τῶν Οὐνιτῶν, οἱ ὁποῖοι προσπαθοῦν νὰ ἀνακαταλάβουν ἰ. ναοὺς, τοὺς ὁποῖους ἐχρησιμοποιοῦν εἰς τὸ παρελθόν.

—Ὁ Μακ. Πατριάρχης τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Ρουμανίας κ. Θεόκτιστος καὶ ὁ σεβ. μητροπολίτης Μολδαβίας κ. Δανιὴλ ἐτέλεσαν τὸν ἁγιασμὸν τῆς νέας Θεολογικῆς Σχολῆς εἰς τὸ Ἱάσιον καὶ ἤδη ἐνεγράφησαν 270 φοιτηταὶ ἐκ τῶν ὁποίων οἱ 60 προέρχονται ἐκ τῆς Σοβιετικῆς Μολδαβίας. Ἡ Θεολογικὴ Σχολὴ τοῦ Ἱασίου δὲν εἶναι νέα. Ἀπλῶς ἐπαναλειτοργεῖ ἢ πρὸ μερικῶν δεκαετιῶν ὑπάρχουσα καὶ διακόψασα τὰς ἐργασίας τῆς ἐκεῖ Θεολογικῆς Σχολῆς καὶ εἶναι ἡ δευτέρα, ἐνῶ ἡ πρώτη λειτουργεῖ εἰς τὸ Βουκουρέστιον.

—Τὴν Κυριακὴν τῆς 28ης Ἀπριλίου 1991 μετὰ τὴν ἀρχιερατικὴν λειτουργίαν ὁ Σεβ. Ἐπίσκοπος Σουμαδίας καὶ τοποτηρητὴς Τιμισουάρας κ. Σάββας ἐτέλεσε τὸν ἁγιασμὸν τῶν θεμελιῶν τοῦ νέου ἰ. ναοῦ εἰς τὴν προσφάτως ἰδρυθεῖσαν ἐνορίαν τῆς ρουμανικῆς θιομηχανικῆς πόλεως RESICA καὶ εἰς τὴν ὁποίαν ζοῦν 300 σερβικὰ οἰκογένεια.

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΗΣ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑΣ**Ἐπιστροφή τῆς Μονῆς τῆς Ρίλας**

Τις παραμονές τῆς ἐπίσημης ἐπισκέψεως τῆς Α. Θ. Παναγιώτητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. Δημητρίου στή Βουλγαρία ἐπεστράφη στή Βουλγαρική Ἐκκλησία τὸ μεγαλύτερο μοναστήρι τῆς χώρας, ἡ ἱερὰ Μονὴ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τῆς Ρίλας. Ἡ περίθλαπτος μονὴ ἔχει ἰδρυθεῖ τὸν 10ο αἰῶνα ἀπὸ τὸν ὄσιο ἄσκητὴ Ἰωάννη μέσα στὰ σπλάγγνα τῆς Ρίλας, πού εἶναι τὸ ὑψηλότερο ὄρος στὰ Βαλκάνια (2925 μ.). Καθὼς θρίσκειται στὴ μέση τῆς ἐθνικῆς ὁδοῦ πού ὀδηγεῖ ἀπὸ τὰ σύνορα πρὸς τὴ Σόφια, πολλοὶ Ἕλληνες ἐπισκέπτονται τὴ μονὴ καὶ προσκυνοῦν τὰ ἱερὰ λείψανα τοῦ ὁσίου Ἰωάννου. Στὸ καθολικὸ τῆς μονῆς διατηρεῖται ὀλόκληρο τὸ σῶμα τοῦ ἁγίου, ἐκτός ἀπὸ τὸ δεξί του χέρι πού φυλάσσειται στὴν Ἑλλάδα. Ἀπὸ ἀρχιτεκτονικὴ ἄποψη τὸ μοναστήρι μοιάζει μὲ τὰ ἀγιορείτικα, ἀλλὰ ἔχει καὶ τὶς ἰδιαιτερότητές του διακρίνεται γιὰ τὴν κομψότητα τῶν κτηρίων του. Ἄν καὶ τὸ 1946 ἡ μονὴ γιόρτασε τὰ 1000 χρόνια ἀπὸ τὴν ἰδρυσή της, ὡς κτιριακὸ συγκρότημα εἶναι σχετικὰ νέο, διότι κτίστηκε ἐκ νέου ὅπως ἔχει σήμερα μετὰ ἀπὸ μιὰ καταστρεπτικὴ πυρκαϊὰ τὸ 1833.

Μέσα στὰ πλαίσια τῆς ἀθειστικῆς μεταμορφώσεως τῆς χώρας ἀπὸ τοὺς κομμουνιστὲς τὸ μοναστήρι τὸ 1961 μετετράπη σὲ μουσεῖο. Οἱ μοναχοὶ τῆς ἀδελφότητος ἐκδιώχθηκαν καὶ διασκορπίστηκαν σὲ ἄλλα μοναστήρια. Μόλις τὸ 1968 ἐπετράπη στὴν Ἐκκλησία νὰ ἐπαναφέρει σ' αὐτὴ λίγους μοναχοὺς. Σ' αὐτὸ συνέτελεσαν καὶ οἱ ἔντονος διαμαρτυρίες γιὰ τὴ θάρβαρη «μουσειοποίηση» τῆς μονῆς. Στους μοναχοὺς παραχωρήθηκε τὸ καθολικὸ τῆς μονῆς γιὰ τὶς λειτουργικὲς τοὺς ἀνάγκες καὶ μιὰ πτέρυγὰ της γιὰ τὴ διαμονή τους.

Μετὰ τὴ μεταπολίτευση ἡ Ἐκκλησία τῆς Βουλγαρίας προέβη σὲ σχετικὰ διαθῆματα πρὸς τὴν Πολιτεία γιὰ τὴν ἐπιστροφή τῆς μονῆς σὸ φυσικὸ της φορέα. Τελικὰ πρὶν ἀπὸ λίγες ἡμέρες οἱ κρατικὲς Ἀρχὲς ἀποφάσισαν νὰ τὴν ἀποδώσουν πλήρως στὴ μοναστικὴ ἀδελφότητα. Δυστυχῶς οἱ ἀδελφοὶ τῆς μονῆς εἶναι ἀκόμη ἐλάχιστοι, ἀλλὰ ὑπάρχει ἡ ἐλπίδα ὅτι ἡ ἀπελευθέρωσή της ἀπὸ τοὺς ἀθέους θὰ προσελκύσει σύντομα πολλοὺς νέους μοναχοὺς. Τὸ μοναστήρι ἔχει λάθει τὸ προνόμιο τοῦ Σταυροπηγίου ἀπὸ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ παραμένει σταυροπηγιακὸ ὑπὸ τὸν Ἁγιώτατο Πατριάρχη Βουλγαρίας. Τις τελευταῖες δεκαετίες οἱ ἡγούμενοὶ του εἶναι σχεδὸν πάντοτε ἐπίσκοποι.

Ἰθάν Δημητρώφ

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΗΣ ΓΕΩΡΓΙΑΣ

Διὰ πολλῶν ἐνεργειῶν τοῦ μακ. Πατριάρχου Γεωργίας κ. Ἡλία Β' ἀνηγέρθη ὁ πρῶτος ἰ. ναὸς ἐντὸς μίας φυλακῆς τῆς Σοβιετικῆς Ἐνώσεως καὶ μάλιστα μὲ τὴν βοήθειαν τῶν ἰδίων τῶν καταδίκων.

Εἰς τὴν ἔρημον DAVIDOGAREDJJS τῆς Γεωργίας

ὑπῆρχαν 12 ἰ. μοναί, εἰς τὰς ὁποίας ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας ἀσκεῖτο πλῆθος ἐρημιτῶν. Τὸ ἔτος 1615 εἰσέβαλεν εἰς τὴν Γεωργίαν ὁ σάχης Ἀμπάς Α' καὶ ἐσφαξε ἀμετρήτους χριστιανοὺς. Τὰς πρώτας πρωϊνὰς ὥρας τοῦ Πάσχα ὁ Ἀμπάς Α' εἶδε εἰς ἓν ὄρος ἀπείρους φλόγας. Ὅταν ὁ σάχης ἐπληροφόρηθη ὅτι ἐπρόκειτο διὰ τοὺς ἐρημίτας τῶν 22 κοινοθίων, οἱ ὁποῖοι ἐκράτουν λαμπάδας ἕνεκα τῆς Ἀναστάσεως, ἠρώτησε μετ' ἀπορίας: «μὰ δὲν παρεδόθη ἀκόμη ἡ Γεωργία εἰς τὸ ξίφος;», καὶ διέταξε τοὺς στρατιώτας νὰ σπεύσουν καὶ νὰ σφάζουν τοὺς μοναχοὺς. Ἄγγελος Κυρίου ἐνεφανίσθη εἰς τὸν ἡγούμενον Ἀρσένιον καὶ τοῦ ἀπεκάλυψε τὸν ἐπικείμενον θάνατον. Ἐκινώνησαν ὅλοι καὶ ἔτομοι ἀνέμεναν τοὺς εἰσβολεῖς, οἱ ὁποῖοι τοὺς ἐτεμάχισαν. Διὰ τοῦ τρόπου τούτου ἐτερματίσθη ἡ χιλιετής καὶ πλέον ἱστορία τῶν 12 ἰ. μονῶν. Σήμερον ὑπάρχουν μόνον δύο: τοῦ ἁγίου Δαβὶδ καὶ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου. Ὁ θασιλεὺς τῆς Γεωργίας ARCIL περισυνέλεξε καὶ ἔθαψε τὰ λείψανα τῶν μαρτύρων, τὰ ὁποῖα ἔως τὰς ἡμέρας μας ἀποπνέουν ἰαματικὸν μῦρον καὶ θεραπεύουν ἀσθενεῖς.

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΩΝΙΑΣ

Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία τῆς Πολωνίας ἀντιμετωπίζει πολλὰ προβλήματα ἐξ αἰτίας τῆς ἀνίσου ἀντιμετώπισεως τῶν μὴ ρωμαιοκαθολικῶν κυρίως εἰς τὸν χῶρον τῆς παιδείας. Ὑπάρχουν πληροφορία δι' ἐμπρησμοὺς ὀρθοδόξων ἰ. ναῶν καὶ ἐνοριακῶν οἰκοδομημάτων. Μεταξὺ τῶν καταστραφέντων κτιρίων συγκαταλέγεται ἡ οἰκία ἑνὸς θεολόγου καθηγητοῦ καὶ τὸ σπουδαιότερον προσκύνημα τῶν Πολωνῶν Ὁρθοδόξων, ἡ γυναικεία ἰ. μονὴ τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου GRABOV. Ἡ κατάστασις εἶναι τόσο σοβαρά, ὥστε μία ἐκ τῶν μεγαλύτερων ἐφημερίδων ἐδημοσίευσεν εἰς σχετικὸν ἄρθρον της ὅτι ὁ «πολωνικο - ρωμαιοκαθολικός σωθινισμὸς τρέφει τὴν μνησικακία καὶ σκληρότητα» ἀπέναντι εἰς τοὺς ὀρθοδόξους.

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΗΣ ΑΡΜΕΝΙΑΣ

Ἰκανοποιητικὰ εἶναι αἱ συντελούμεναι ἀλλαγαὶ εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Ἀρμενίας, ἡ ὁποία ὑπέφερεν ἐπὶ πολλὰς δεκαετίας ἐξ αἰτίας ποικίλων περιορισμῶν τοῦ ἀθειστικοῦ καθεστώτος τῆς Σοβιετικῆς Ἐνώσεως. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Στάλιν εἰς ὀλόκληρον τὴν Ἀρμενίαν μόνον ἓνα ἰ. ναὸν δὲν ἔκλεισαν αἱ ἀρχαὶ τῆς περιοχῆς. Σήμερον ἔχουν καταργηθῆ ὅλοι οἱ περιορισμοὶ καὶ τὸ προηγούμενον ἔτος ἐτελέσθη ἁγιασμὸς εἰς 12 ἰ. ναοὺς καὶ ἰ. μονάς, ἐνῶ συντόμως θὰ ἁγιασθοῦν ἄλλοι 15 ὡς ἀνεκοίνωσεν ὁ Προκαθήμενος τῆς Ἀρμενικῆς Ἐκκλησίας Καθολικὸς κ. VASGEN.

Τὸ σοβαρότερον ὅμως πρόβλημα τὸ ὁποῖον ἀντιμετωπίζει πρὸς τὸ παρὸν ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἀρμενίας εἶναι ἡ ἔλλειψις μεγάλου ἀριθμοῦ κληρικῶν. Τὸ ἴδιον συμβαίνει καὶ εἰς τὴν περιοχὴν KARABAH ἡ ὁποία διοικητικῶς ἀνήκει εἰς τὸ Ἀζερμπαϊτζάν. Ὁ ἐπὶ κεφαλῆς τῆς Ἀρμενικῆς Ἐκκλησίας ἀγωνίζεται καὶ διὰ

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑΙ

Χωρεπισκόπου Σαλαμίνος Βαρνάβα, «ΕΧΟΜΕΝ ΘΥΣΙΑΣΤΗΡΙΟΝ».

Κυκλοφόρησε πρόσφατα τὸ καινούργιο βιβλίο τοῦ Θεοφιλ. Χωρεπισκόπου Σαλαμίνος κ. Βαρνάβα με τὸν τίτλο «ΕΧΟΜΕΝ ΘΥΣΙΑΣΤΗΡΙΟΝ». Τὸ βιβλίο αὐτὸ εἶναι τὸ δωδέκατο πὸν ἐξέδωσε ὁ Θεοφιλέστατος, ἀφ' οὗ ἐγένετο Χωρεπίσκοπος Σαλαμίνος, πρὶν ἀπὸ δεκαεπτὰ χρόνια.

Τὸ βιβλίο εἶναι σχήματος 16ου καὶ περιλαμβάνει 274 σελίδες. Ἡ στοιχειοθεσία ἐγένετο σύμφωνα με τὴ σύγχρονη τυπογραφικὴ τεχνολογία, δηλαδή τὴ φωτοσύνθεση καὶ χρησιμοποιήθηκαν δύο τύποι ψηφίων γιὰ τὴ διάκριση τοῦ κειμένου τοῦ Θεοφιλέστατου ἀπὸ τὰ κείμενα ἄλλων συγγραφέων καὶ τὰ ἀσπασμάτα τῆς θείας Λειτουργίας, τὰ ὁποῖα με πολλὴν ἐπιτυχία παρεμβάλλονται στὴν ὅλη ἐργασία.

Ὁ τίτλος τοῦ βιβλίου εἶναι παρμένος ἀπὸ τὴν πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολὴ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου «Ἐχομεν θυσιαστήριον ἐξ οὗ φαγεῖν οὐκ ἔχουσιν ἐξουσίαν οἱ τῆ σκηνῆ λατρεύοντες» (13,10), ὅπου διακηρύττεται ἡ μοναδικότητα τοῦ χριστιανικοῦ θυσιαστηρίου καὶ ἡ ἀποκλειστικότητα τῶν χριστιανῶν νὰ μεταλαμβάνουν τῶν Τιμίων Δώρων, τὰ ὁποῖα καθαγιάζονται σ' αὐτό.

Τὶς δύο αὐτὲς ἔννοιες τοῦ ἀγιογραφικοῦ κειμένου, δηλαδή «Ἐχομεν θυσιαστήριον», ἐπέλεξε ὁ Θεοφιλέστατος ὡς ἐπιγραφή τῆς νέας του ἐργασίας γιὰ νὰ τὸνίσει στοὺς ἀναγνώστες τὴν ἀξία τῆς χριστιανικῆς λατρείας, τῆς ὁποίας κεντρικὸ σημεῖο ἀναφορᾶς ἀποτελεῖ τὸ μυστήριον τῆς θείας Εὐχαριστίας καὶ γιὰ νὰ τοὺς παρακινήσει «νὰ ἐκτιμῆσουν περισσότερο τὸν ἀτίμητον πλοῦτον τῆς Ὁρθόδοξῆς μας λατρείας καὶ νὰ ἐπιποθήσουν τὴν συνειδητὴν συμμετοχὴν τοὺς σ' αὐτήν», ὅπως ὁ ἴδιος σημειώνει στὸν Πρόλόγόν του. Πιστεύουμε δ' ὅτι με τὴν ὅλη διάρθρωση τῆς ὕλης καὶ τὴν διαπραγμάτευση τῶν ἐπὶ μέρους θεμάτων ὁ Θεοφιλέστατος πέτυχε ἀπόλυτα στὸ στόχον του.

Συνεπῶς θὰ πρέπει ὁ Θεοφιλέστατος νὰ νιώθει πολὺ ἱκανοποιημένος, γιὰτὶ παράλληλα με τὴ μακρόχρονη ἀξιόλογη διακονία του στὸν τομέα τοῦ προφορικοῦ

λόγου (κηρύγματα στοὺς Ναοὺς καὶ ὁμιλίες ἀπὸ τὴ ραδιόφωνο, μέχρι πρόσφατα) ἔχει νὰ παρουσιάσει μιὰ σειρά ἀπὸ πολὺ ἐνδιαφέροντα βιβλία, δογματικοῦ, ἠθικοῦ καὶ κοινωνικοῦ χαρακτήρα. Πρόσθετο προτέρημά του, οὐσιαστικὸ στοιχεῖο τῆς ἀποτελεσματικῆς ἐπικοινωνίας του με τοὺς ἀκροατὲς τῶν ὁμιλιῶν του καὶ τοὺς ἀναγνώστες τῶν βιβλίων του, εἶναι ἡ ἀπὸ μέρους του χρῆση μιᾶς ἀπλοποιημένης μορφῆς γλώσσας, ἡ ὁποία συνάδει με τὴν Ἐκκλησιαστικὴ παράδοση καὶ ἀνταποκρίνεται πρὸς τὸ γλωσσικὸ αἰσθητήριον τοῦ νεοέλληνα.

Μετὰ τὸν Πρόλογο (σελ. 3-4), ὁ Θεοφιλέστατος παραθέτει μιὰ εὐσύνοπτη Εἰσαγωγὴ (σελ. 5-11), στὴν ὁποία ἐξετάζει, ἀπὸ διάφορες ὀπτικές γωνίες, τὸ σύμφυτο με τὸν ἄνθρωπο φαινόμενο τῆς λατρείας τοῦ Θεοῦ. Προχωρώντας ἀπὸ τὴ θέση ὅτι ἡ λατρεία τοῦ Θεοῦ ἀποτελεῖ πνευματικὴ ἀνάγκη τοῦ ἀνθρώπου ἐξηγεῖται πειστικὰ τὸ καθολικὸ φαινόμενο τῆς λατρείας, ἀνεξάρτητα ἀν στὴ διαδρομὴ τοῦ χρόνου ἀπέτελεσε ἔκφραση τῆς πλάνης τῆς εἰδωλολατρίας, συμβολικὴ ἀπεικόνιση τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ καὶ πιστὴ ἀπόδοση τῆς τριαδικῆς καὶ χριστοκεντρικῆς τελετουργίας τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Ἡ κύρια ἐργασία διαιρεῖται σὲ δύο μέρη.

Τὸ Μῆρος Πρῶτον, τὸ ὁποῖο περιλαμβάνει τίς σελίδες 13-93, περιέχει στοιχεῖα ἀπὸ τὴ Λειτουργικὴ. Διαιρεῖται σὲ IB' Κεφάλαια, στὰ ὁποῖα ἐξετάζονται πολὺ ἐνδιαφέροντα θέματα, τὰ ὁποῖα ἀναφέρονται στὸν τόπον, τὸ χρόνο καὶ τὸν τρόπο σύστασης τῆς χριστιανικῆς λατρείας (σελ. 14-15), στὴν ἐξέλιξη καὶ στὴν ὀριστικὴ διαμόρφωσή της (σελ. 16-19). Ἡ ἀξία ἰδιαίτερης προσοχῆς εἶναι ὅσα παραθέτονται γιὰ τὴ θεία Λειτουργία αὐτὴν «καθ' ἑαυτήν» (σελ. 20-25), τὸ χρόνο (σελ. 26-28) καὶ τοὺς τόπους τέλεσής της (σελ. 29-30), τὸ χριστιανικὸ Νὰν (σελ. 31-37), τοὺς λειτουργοὺς τοῦ μυστηρίου (σελ. 38-42), τὴν οὐσία καὶ τοὺς «τύπους» (σελ. 43-55), τὰ συμβολικὰ σημεῖα (σελ. 56-63), τὴν ὕμνωδιαν (σελ. 64-66), τὸ Ἐκκλησιαστικὸ ἔτος (σελ. 67-79) καὶ τέλος τίς ἑορτὲς καὶ ἱερὲς ἀκολουθίες (σελ. 87-93).

Τὸ Μῆρος Δεύτερον εἶναι διπλάσιον σὲ ἔκταση σὲ σύγκριση με τὸ Πρῶτον καὶ καλύπτει τίς σελίδες 95-

τὴν εἰρηνικὴν ἐπίλυσιν τῶν προβλημάτων εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Καυκάσου, τὰ ὁποῖα ὡς γνωστὸν δὲν εἶναι μόνον ἑδαφικά, ἀλλὰ καὶ θρησκευτικά. Ὁ Ἀρμενικὸς λαὸς μολοντί περιβάλλεται ὑπὸ ἰσλαμικῶν λαῶν κατάρθωσε νὰ διατηρήσῃ τὴν χριστιανικὴν του ταυτότητα. Τὰς τελευταίας δεκαετίας ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἀρμε-

νίας ὀφείλει ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τοῦτο εἰς τὸν συνεχῆ ἀγῶνα τοῦ Καθολικοῦ τῆς κ. VASGEN.

Σήμερον ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἀρμενίας ἔχει 25 ἐπαρχίας, 30 ἐπισκόπους, ἐνῶ τὸ μάθημα τῶν θρησκευτικῶν εἰσήχθη εἰς τὰ σχολεῖα καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν βαπτιζομένων παιδιῶν ηῤξήθη κατὰ 80ο).ο.

267. Σ' αὐτὸ ἐρμηνεύεται ἡ θεία Λειτουργία τοῦ Ἰωάννη τοῦ Χρυσοστόμου, γιὰ τὸ λόγο ὅτι αὐτὴ εἶναι ἡ πιὸ εὐχρηστική, ἐφόσον τελεῖται κάθε Κυριακὴ καὶ γιορτῆ, ἐκτὸς ἀπὸ τὶς λίγες περιπτώσεις πού τελοῦνται ἡ θεία Λειτουργία τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, τῶν Προηγιασμένων καὶ τοῦ Ἁγίου Ἰακώβου τοῦ Ἀδελφοθέου. Ἡ ἐρμηνεία τῆς θείας Λειτουργίας τοῦ Χρυσοστόμου γίνεται μὲ παράλληλη ἀναφορὰ στὴ θεία Λειτουργία τοῦ Μεγάλου Βασιλείου.

Μολονότι ἡ θεία Λειτουργία ἀποτελεῖ ἐνιαῖο καὶ ἀδιαίρετο σύνολο, ὁ Θεοφιλέστατος τὴ διαίρει στὰ ἀκλόουθα ὑποσύνολα - ἐνότητες, γιὰ πρακτικούς κυρίως λόγους.

Στὴν ἀρχὴ ἀναπτύσσει τὸ θέμα τῆς Προσκομιδῆς (σελ. 96-105) καὶ ἐκθέτει ὅσα συνδέονται μὲ τὸν τόπο, τὸ χρόνο καὶ τὸν τρόπο τέλεσής της. Στὴ συνέχεια ἐρμηνεύει τὴν «Προαναφορὰ» (σελ. 106-137), πού δὲν εἶναι ἄλλη ἀπὸ τὴ «Λειτουργία τῶν Κατηχομένων», δηλ. τὸ μέρος τῆς θείας Λειτουργίας ἀπὸ τὴ δοξολογία τῆς Ἁγίας Τριάδος, δηλ. τὴν ἐκφώνηση «Ἐδωλογημένη ἡ Βασιλεία τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος κ.λπ.» ὡς τὶς εὐχὲς «ὑπὲρ τῶν Κατηχομένων», μέρος τὸ ὁποῖο μπορούσε νὰ παρακολουθηθεῖ καὶ ἡ ἄλλοτε ὑπάρχουσα τάξη τῶν «Κατηχομένων».

Ἡ ἄλλως πὼς λεγόμενη «Λειτουργία τῶν πιστῶν», ἡ ὁποία ἀπὸ τὸ Θεοφιλέστατο ὀνομάζεται «Ἀναφορὰ», παραθέτεται καὶ ἐρμηνεύεται σὲ τέσσερα ξεχωριστὰ Κεφάλαια κάτω ἀπὸ τοὺς ἀκόλουθους τίτλους: Α) Ἡ Προπαρασκευὴ (σελ. 138-157), Β) Ἡ κυρίως Ἀναφορὰ (σελ. 158-178), Γ) Μεγάλαις Δεήσεις - Δίπτυχα (σελ. 179-193) καὶ Δ) Ἡ Θεία Μετάληψις (σελ. 194-267).

Στὸ τέλος τοῦ βιβλίου παραθέτονται «Βιβλιογραφία» (σελ. 268), «Ἐύρετήριο θεμάτων καὶ πραγμάτων» (σελ. 269-271) καὶ τὰ «Περιεχόμενα» (σελ. 272-284) καθὼς καὶ Κατάλογος τῶν ἐκδοθέντων βιβλίων τοῦ Θεοφιλεστάτου μὲ σύντομη ἀναφορὰ στὸ περιεχόμενό τους.

Ἡ ὅλη ἐκδοσὴ διανθίζεται μὲ σημαντικό ἀριθμὸ εἰκόγων καὶ σχετικῶν φωτογραφιῶν, πού καθιστοῦν ξεκούραστη τὴν ἀνάγνωση τοῦ κειμένου καὶ προπαντὸς διευκολύνουν τὴν κατανοήση τῶν ὄσων ἐκθέτονται ἢ περιγράφονται στὴν ἀξιόλογη αὐτὴ ἐργασία. Τὸ μπροστινὸ μέρος τοῦ ἐγχρωμοῦ ἐξωφύλλου κοσμεῖται μὲ μιὰ θαυμάσια ἀπεικόνιση τοῦ Ἀρχιερέα Χριστοῦ μπροστὰ στὴν Ἁγία Τράπεζα, ὡς θύτη καὶ θύματος (δουζαντινῆς τεχνοτροπίας) καὶ τὸ πίσω μέρος τοῦ

ἐξωφύλλου περιέχει μιὰ ἐξαιρετικὴ φωτογραφία τοῦ ἀνυπολόγιστης ἀξίας ξυλόγλυπτου εἰκονοστασίου τοῦ Καθολικοῦ τῆς Μονῆς τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης τοῦ Σινᾶ.

Πρόκειται γιὰ μιὰ πραγματικὰ πολὺ ἐνδιαφέρουσα λειτουργικὴ ἐργασία, ἡ ὁποία θὰ πρέπει μὲ τὴ φροντίδα τῶν ἐνοριακῶν Κληρικῶν καὶ τῶν θεολόγων νὰ τύχει πλατιᾶς διάδοσης ὄχι μόνο ἀνάμεσα στοὺς «φιλακλόουθους» χριστιανούς, ἀλλὰ καὶ στὸ εὐρύτερο «πλήρωμα» τῆς Ἐκκλησίας μας, τὸ ὁποῖο ἔχει σήμερα τόσο ἀνάγκη ἀπὸ μιὰ σωστὴ καὶ ὑπεύθυνη θρησκευτικὴ καὶ λειτουργικὴ καθοδήγηση καὶ ἐνημέρωση.

Ὡς ἐκπαιδευτικὸς γιὰ περισσότερες ἀπὸ τρεῖς δεκαετίες θὰ ἴλεγα ὑπεύθυνα ὅτι τὸ βιβλίον αὐτὸ τοῦ Θεοφιλ. Χωρεπισκόπου Σαλαμίνας θὰ μπορούσε νὰ ἀποτελέσει θαυμάσιο σχολικὸ ἐγχειρίδιον γιὰ τοὺς μαθητὲς τῆς Β' τάξης τῶν Λυκείων καὶ τῶν Τεχνικῶν Σχολῶν.

ΑΝΔΡΕΑΣ Ν. ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ
Δρ Θεολογίας - Γυμνασιάρχης

Π. Β. Πάσχου: «ΚΟΝΤΟΓΛΟΥ» - Εἰσαγωγὴ στὴν λογοτεχνία του, μ' ἓνα Ἐπίμετρο - Ἀνθολόγιον κειμένων του, «Ἀρμός», Ἀθήνα 1991, σελ. 140.

Εἶχα τὴν τύχη νὰ γνωρίσω τὸν «πρωτομαίστορα» Φώτη Κόντογλου ἀπὸ τὸν φίλον μου, τὸν ἀδερφὸ Π. Β. Πάσχο. Τότε ὁ Κόντογλου ἦταν μέγας καὶ τραγός, μέσα του καὶ ἔξω του. Θαυμαστός στοὺς φίλους καὶ φοβερός στοὺς ἐχθρούς. Τώρα, πάλι, ζῶ τὴν ἴδια τύχη, νὰ μὲ παίρνει ἀπὸ τὸ χέρι ὁ Παντελῆς καὶ νὰ μὲ σεργιανᾶει προστατευτικὰ στοὺς παραδείσιους κήπους τοῦ Κόντογλου. Καὶ πάντα τοῦ ἔλεγα: «Γράφουν τόσο γιὰ τὸν Κόντογλου, πού δὲν τὸν ξέρουν. Περιμένω ἀπὸ σένα νὰ γράφεις, νὰ μάθει ὁ κόσμος ἀλήθειες ψυχικῆς, βιοματικῆς, γιὰ τὸν Κόντογλου».

Πολὺ χαίρομαι πού ὁ Παντελῆς μὲ πῆρε πάλι ἀπὸ τὸ χέρι —ὅπως καὶ τότε— νὰ μοῦ γνωρίσει τὸν Κόντογλου. Τότε, ὡς «δευτεροδιορθωτής», ὅπου ὁ Παντελῆς ἐπιμελοῦνταν τὶς ἐκδόσεις τῶν ἔργων τοῦ Κόντογλου, εἶχα μιὰν ἄμεση ἐπικοινωνία μὲ τὴν ἀτμόσφαιρα τοῦ Κόντογλου. Τὸ κοσμικὸ μου, ὅμως, φρόνημα δὲν μοῦ ἐπέτρεψε νὰ μπῶ στὴν ψυχικὴ ἀτμόσφαιρα τοῦ μεγάλου λογοτέχνη καὶ ζωγράφου. Γι' αὐτὸ ξεμείνα πάντα ταπεινὰ καὶ ἀπόμακρα ἀπὸ τὴν πνευματικὴ εὐωδιὰ τοῦ Κόντογλου. Αὐτὰ τὰ λέω γιὰ νὰ δικαιολογήσω τὸ γιατί περιμένα ἀπὸ τὸν Π. Β. Πάσχο τὴ βιοματικὴ, τὴν τίμια ξενάγηση στὸ χῶρον τοῦ Κόντογλου.

Γιὰ τοὺς μνημένους στὴν τέχνη, ὁ Κόντογλου εἶναι

ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ ΥΠ' ΑΡΙΘ. 54/1991

«Περὶ τροποποιήσεως καὶ συμπληρώσεως τοῦ ὑπ' ἀριθ. 5)1978 Κανονισμοῦ, ὡς ἐτροποποιήθη καὶ συνεπληρώθη διὰ τῶν ὑπ' ἀριθμ. 10)1980 καὶ 12)1980 Κανονισμῶν»

Η ΠΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἔχουσα ὑπ' ὄψει:

1. Τὰς διατάξεις τοῦ ἀρθρου 42, παράγρ. 2, τοῦ Ν. 590)1977 «Περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος».

2. Τὰς ὑπ' ἀριθμ. 2) 7.11.1990 καὶ 2) 7.5.1991 Πράξεις τοῦ Α.Υ.Σ.Ε.

3. Τὰς ἀπὸ 13.11.1990 καὶ 8.5.1991 Ἀποφάσεις Αὐτῆς.

Ψ η φ ί ζ ε ι

Τὸν ὑπ' ἀριθμ. 54) 1991 Κανονισμόν, ἔχοντα οὕτω:

ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ ΥΠ' ΑΡΙΘΜ. 54/1991

«Περὶ τροποποιήσεως καὶ συμπληρώσεως τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 5) 1978 Κανονισμοῦ ὡς ἐτροποποιήθη καὶ συνεπληρώθη διὰ τῶν ὑπ' ἀριθμ. 10) 1980 καὶ 12) 1980 Κανονισμῶν».

Ἄ ρ θ ρ ο ν 1

Εἰς τὸ ἀρθρον 152 τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 5) 1978 Κανονισμοῦ ὡς ἐτροποποιήθη καὶ συνεπληρώθη διὰ τοῦ ἀρθρου 3 τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 10) 1980 Κανονισμοῦ, μετὰ τὸ ἀρθρον 152ι', προστίθεται ἀρθρον 152ια', ἔχον ὡς ἀκολουθῶς:

Ἄ ρ θ ρ ο ν 152ια'.

1. Συνιστῶνται εἰς τὸ ΤΑΚΕ αἱ κατωτέρω θέσεις:

πρόκληση καὶ πειρασμός. Πειρασμός νὰ τὸν δεχθεῖς, πρόκληση νὰ τὸν ἀρνηθεῖς. Σήμερα ἀντιλεγόμενα. Γιὰ τοὺς ἀπλοὺς ἀνθρώπους, ποὺ δὲν μολύνθηκαν ἀπὸ ἰδεοληψίες καὶ τεχνολογισμούς εἶναι μιὰ ἀνάλυση στὴν ὑπέρβαση καὶ τῶν πραγμάτων τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ κόσμου. Γι' αὐτὸ καὶ χρειάζεται ὁ γυμνασμένος στὴ γνώση, στὴν ἀσκήση τοῦ πνεύματος καὶ τῆς πνευματικότητας, ὁ ἠμόπιστος, ποὺ μὲ δύναμη καὶ κύρος θὰ καθαρῆσει τὴν Κοντόγλεια γῆ ἀπ' τ' ἀγκάθια —τὰ ἀνήθη τοῦ κακοῦ— γιὰ νὰ περάσει ὁ ἀναγνώστης στὴ χώρα τοῦ Κόντογλου. Κι' αὐτὸς γιὰ μένα εἶναι ὁ Π. Β. Πάσχος. Δὲν ἀθετῶ τὴν δύναμη καὶ τὴ σοφία τῶν σοφῶν. Δὲν ἔχει, ὅμως, πάντα πόρο νὰ περάσεις. Τὸ πρόβλημα εἶναι καὶ ποῦ πᾶς! Ἄν πᾶς κατὰ Κόντογλου, τότε θέλει τὴ σοφία τῆς τέχνης καὶ τὴ σοφία τοῦ Θεοῦ. Μὲ τὴ γνώση καὶ τὴ φαντασία, περπατᾶς στοὺς τόπους στεριανῶν καὶ θαλασσινῶν. Μὲ τὴ σοφία καὶ τὴν πίστη, περνᾶς στὸ πνευματικὸ τοπίο. Μ' ὅλα μαζί στὴν αἰσθητικὴ τοῦ Κόντογλου. Κι' αὐτὴ δὲν εἶναι χειροπιαστή· εἶναι κάτι σὰν τὴ γνώση ποὺ πιστεύει καὶ τὴν πίστη ποὺ γνωρίζει.

Ὁ Π. Β. Πάσχος ἔχει ὅλα τοῦτα τὰ προσόντα γιὰ νὰ μᾶς δώσει καὶ νὰ μᾶς δείξει τὸ μονοπάτι πρὸς τὸ βουνό, πρὸς τὸ γυαλό, κι ἀπὸ κεῖ πρὸς τὴ θάλασσα καὶ τὸν οὐρανὸ τοῦ Κόντογλου. Θεωρῶ τὸν «Κόντογλου» τοῦ Π. Β. Πάσχου μιὰ κάρια, ἀκρογωνιαία συμβολὴ στὴ σπουδὴ, στὴν ἀπόλαυση καὶ στὴν κατανόηση τοῦ Κόντογλου. Ἡ γραφὴ τοῦ Παντελῆ ἔχει τὴ ζεστὴ ἀ-

νάσα τοῦ ἀνθρώπου ποὺ ἀγαπάει, ποὺ ξέρεи, ποὺ ἔχει μνήμες καὶ διώματα Κοντόγλεια. Εἶναι ὁ ἴδιος ποιητὴς, πεζογράφος καὶ, μὲ τὸν τρόπο του, τραγουδιστὴς καὶ ζωγράφος τῶν ἀγίων. Ἡ Πανεπιστημιακὴ του σταδιοδρομία, ἡ καθηγεσία —εὐτυχῶς— δὲν τὸν πέρασε σὲ μιὰν αἰσθητικὴ νοησιαρχικὴ ἀνάλυση, οὔτε σὲ μιὰ εὐσημία λόγου. Ἐγὼ ποὺ τὸν ξέρω κάπως, γνωρίζω ὅτι ἀνηφόρισε στὸν Κόντογλου μὲ τὴν καρδιά του, τὴν πίστη καὶ λογοτεχνικὴ, μὲ τὴν αἰσθητικὴ γνώση, μὲ τὸ μαστίγιο κατὰ τῶν ἀρνητῶν τοῦ Κόντογλου. Σήμερα, μάλιστα, ποὺ ὅλα τὰ ἐρεῖσματα τῶν ἰδεολογικῶν κατατρεχτῶν τοῦ Κόντογλου κατέρρευσαν, ὁ λόγος τοῦ Π. Β. Πάσχου θγαίνει μέσ' ἀπ' τὸ κύρος τῆς ἱστορικῆς συγκυρίας. Ἀπὸ κεῖ θγαίνει πλέον καὶ ὁ Κόντογλου.

Μὲ δυὸ λόγια: Θέλετε νὰ κοινωνήσετε Φώτῃ Κόντογλου; Μελετήστε ἐτοῦτο τὸ βιβλίον, τὸν «Κόντογλου» τοῦ Π. Β. Πάσχου. Ἡ διάταξη τοῦ ὕλικου τοῦ βιβλίου διευκολύνει τὴν εἴσοδο τοῦ ἀναγνώστη στὸν κόσμο τοῦ Κόντογλου. Τὸ ὅτι δέ, στὸ Ἐπίμερο, μᾶς δίνει ἀποσπάσματα ἀπὸ τὰ ἔργα τοῦ Κόντογλου, διευκολύνει σὲ μιὰν ἀμεσότητα ἐπαφῆς μὲ τὸν συγγραφέα.

Ἄν κάποτε ὁ Π. Β. Πάσχος βρεῖ τὸν πολὺ χρόνο ποὺ χρειάζεται, εἶναι βέβαιο πὼς θὰ μᾶς δώσει ἕνα μεγάλο ἀνεπανάληπτο πανόραμα τῶν ἰδεῶν, τῶν συναισθημάτων, τῆς πίστεως, τῶν ἱστοριῶν καὶ τῶν αἰσθητικῶν ἐπιτευγμάτων τοῦ Κόντογλου.

ΧΡΗΣΤΟΣ ΚΟΡΕΛΑΣ

μονίμου προσωπικού:

α) Κλάδος ΠΕ Πληροφορικής.

Δύο (2) θέσεις ειδικότητας 'Επιστήμης τών 'Υπολογιστών (SOFTWARE), επί βαθμούς Γ-Α.

β) Κλάδος ΤΕ Πληροφορικής.

Δύο (2) θέσεις ειδικότητας Πληροφορικής (SOFTWARE), επί βαθμούς Γ-Α.

γ) Κλάδος ΔΕ Προσωπικού Η/Υ.

Όκτώ (8) θέσεις, επί βαθμούς Γ-Α, κατανεμόμεναι κατ' ειδικότητα ως εξής: αα) Προγραμματιστών Η/Υ, δύο (2) θέσεις, ββ) Χειριστών Η/Υ, πέντε (5) θέσεις, γγ) Χειριστών διατρητικών μηχανών, μία (1) θέσις.

δ) Κλάδος ΥΕ3 Προσωπικού Κ-θ αριότητος.

Δύο (2) θέσεις, επί βαθμούς Δ-Γ.

2. Προσόντα διορισμού εις τόν εισαγωγικόν βαθμόν τών ως άνω συνιστωμένων Κλάδων και θέσεων όρίζονται τά προβλεπόμενα υπό τοῦ Π.Δ. 194) 1988 (ΦΕΚ 84Α'), ως εκάστοτε ισχύει.

Άρθρον 2

Εις τās θέσεις μονίμων 'Υπαλλήλων τής 'Ιεράς Μητροπόλεως Σερρών και Νιγρίτης, αί όποιαι συνεστήθησαν διά τής παραγράφου 64 τοῦ άρθρου 152 τοῦ υπ' αριθμ. 5) 1978 Κανονισμού, προστίθενται αί κάτωθι θέσεις υπαλλήλων:

α) Κλάδος ΠΕ2 Διοικητικοῦ.

Μία (1) θέσις, επί βαθμούς Γ-Α.

β) Κλάδος ΔΕ Γραφείων.

Μία (1) θέσις, επί βαθμούς Γ-Α.

Άρθρον 3

Η ισχύς τοῦ παρόντος Κανονισμού άρχεται από τής δημοσιεύσεως του διά τής 'Εφημερίδος τής Κυβερνήσεως και τοῦ επίσημου Δελτίου τής 'Εκκλησίας τής 'Ελλάδος «ΕΚΚΛΗΣΙΑ».

Έν 'Αθήναις τής 8.5.1991

† 'Ο 'Αθηγών Σεραφείμ, Πρόεδρος

'Ο 'Αρχιγραμματεῦν

'Αρχιμ. Δαμασκηνός Καρπαθάκης

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

'Ιερά Μητρόπολις Πατρών

"Έχοντες υπ' όψιν τās διατάξεις: α) τών άρθρων 38, παραγρ. 2 και 67 τοῦ Ν. 590/1977, β) τοῦ Ν. Δ. 1398/1973, γ) τοῦ Ν. 673/1977 ως και τήν υπ' αριθ. 2799/16.12.82 'Απόφασιν ήμῶν και προκειμένου ίνα προθῶμεν εις άνακήρυξιν ύποψηφίου πρὸς πλήρωσιν τής κενής θέσεως τακτικού Διακόνου έν τῷ Ι. ναῶ

Παντοκράτορος Πατρών, καλοῦμεν τοὺς βουλομένους ίνα καταλάβῶσι τήν Διακονικήν ταύτην θέσιν και έχοντας τά υπό τοῦ άρθρου 34/1α τοῦ υπ' αριθ. 2/1969 Κανονισμού «Περί 'Ιερῶν Ναῶν, 'Ενοριῶν και 'Εφημεριῶν» προβλεπόμενα κανονικά και νόμιμα προσόντα, ὅπως έντός μηνὸς από τής δημοσιεύσεως τής παρούσης προκηρύξεως εις τὸ Περιοδικόν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» υποβάλῶσιν ήμίν τά νενομισμένα δικαιολογητικά διά τά περαιτέρω.

'Ε Πάτραις, τῇ 3ῃ 'Ιουλίου 1991

† 'Ο Πατρῶν ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ

'Ιερά Μητρόπολις Σερρών και Νιγρίτης

Προκειμένου νά προθῶμεν εις τήν πλήρωσιν τής κενής θέσεως λαϊκοῦ υπαλλήλου κλάδου ΔΕ (όδηγοῦ αὐτοκινήτου) τής καθ' ήμάς 'Ιεράς Μητροπόλεως, καλοῦμεν τοὺς ενδιαφερομένους, ὅπως έντός εικοσαήμερου από τής δημοσιεύσεως τής παρούσης υποβάλῶσιν εις τά Γραφεία τής 'Ιεράς Μητροπόλεως σχετικήν αίτησιν μετά τών κατά Νόμον άπαιτούμενων δικαιολογητικῶν.

Οί υποψήφιοι διά τήν κατάληψιν τής θέσεως ταύτης δέον νά έχωσιν τά δι' έκκλησιαστικόν υπάλληλον προσόντα, ως ταῦτα όρίζονται υπό τών άρθρων 6 έως 13 τοῦ 5) 1978 Κανονισμού «Περί Κώδικος 'Εκκλησιαστικῶν 'Υπαλλήλων».

'Ο διορισμός εις τήν ως άνω θέσιν ένεργηθήσεται κατά τās διατάξεις τοῦ άρθρου 15 τοῦ αὐτοῦ ως άνω Κανονισμού.

Έν Σέρραις τῇ 28ῃ 'Ιουνίου 1991

† 'Ο Σερρῶν και Νιγρίτης ΜΑΞΙΜΟΣ

Ριζάρειος 'Εκκλησιαστική Σχολή

ΠΡΟΚΗΡΥΞΗ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΜΑΘΗΤΩΝ

Η Ριζάρειος 'Εκκλησιαστική Σχολή προκηρύσσει διαγωνισμό εισαγωγής κατά τὸ σχολικό έτος 1991 - 92 στὴν Α' τάξη τοῦ τετραταξίου 'Εκκλησιαστικοῦ Λυκείου, 35 έσωτερικῶν μαθητῶν, ως ύποτρόφων τής Ριζαρείου περουσίας.

'Ο διαγωνισμός θά διενεργηθεί στή Σχολή στις 3, 4 και 5 Σεπτεμβρίου. Δέν γίνονται δεκτοί ὄσοι έχουν ήλικία άνω τών 20 έτῶν.

Δεκτοί γίνονται: α) οί κάτοχοι ένδεικτικοῦ προαγωγής Γ' τάξεως Μέσης έπταταξίου 'Ιερατικής Σχολής, β) οί πτυχιούχοι Μέσου 'Εκκλ. Φροντιστηρίου τριετοῦς φοιτήσεως, γ) οί κάτοχοι πτυχίου τής τέως

Μέσης Νυκτερινής Ίερατικής Σχολής Άθηνών, δ) οί κάτοχοι Άπολυτηρίου Έκκλ. Γυμνασίου και ε) οί κάτοχοι Άπολυτηρίου τριταξίου Γυμνασίου.

Οί αίτήσεις με τά απαιτούμενα δικαιολογητικά πρέπει νά υποβληθούν μέχρι τής 31ης Αύγουστου 1991.

Η Σχολή παρέχει δωρεάν εις τούς ύποτρόφους εκπαίδευση, τροφή, οίκηση, ένδυμασία, ύπόδηση, διδακτικά βιβλία, γραφική ύλη, άπογευματινά φροντιστήρια, Ιατρική και φαρμακευτική περίθαλψη.

Κριτήριο για την έγκριση τής έγγραφής τών ύποψηφίων ίεροσπουδαστών είναι ο ίερός ζήλος και ή αγάπη τους για την Έκκλησία και την εκπαίδευσή της, τó χριστιανικό τους ήθος, ή επίδοσή τους στα μαθήματα, ή στάση τους στη συνέντευξη, ή πληρότητα τών δικαιολογητικών και κυρίως ή κλίση τους για την ίερωσύνη και τή Θεολογία.

Πληροφορίες παρέχονται κάθε έργάσιμη μέρα στα Γραφεία Διοικήσεως τής Σχολής, Βασ. Σοφίας 24 Άθήνα, τηλ. 7242063 και στα Γραφεία Διδακτηρίων κάθε Πέμπτη τηλ. 6814048, 6814126.

Άθήνα 27 Ίουνίου 1991

ΤΟ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ

Ίερά Μητρόπολις Καρπενησίου

Έχοντες ύπ' όψει τās διατάξεις του άρθρου 38 παράγρ. 2 του Ν. 590/1977 «περι Καταστατικού Χάρτου τής Έκκλησίας τής Έλλάδος» και τών άρθρων 33-37 του ύπ' άριθ. 2/1969 Κανονισμού τής Ίεράς Συνόδου «περι Ίερών Ναών, Ένοριών και Έφημερίων», προκειμένου νά πληρώσωμεν την κενήν οργανικήν θέσην τακτικού έφημερίου του Ίερού Ναού άγίου Νικολάου Άσπροπύργου - Εύρυτανίας, καλούμεν τούς βουλομένους και έχοντας τά κανονικά και νόμιμα προσόντα, όπως έντός μηνός από τής δημοσιεύσεως τής παρούσης έν τώ Περιοδικώ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» υποβάλωσι τά απαιτούμενα δικαιολογητικά διά την κατάληψιν τής άνωτέρω κενής θέσεως.

Έν Καρπενησίω τή 28η Ίουνίου 1991

† Ο Καρπενησιού ΝΙΚΟΛΑΟΣ

Έχοντες ύπ' όψιν τās διατάξεις: α) τών άρθρων 38, παραγρ. 2 και 67 του Ν. 590/1977, β) του Ν. Δ. 1398/1973, γ) του Ν. 673/1977 και προκειμένου ίνα προσβώμεν εις άνακήρυξιν ύποψηφίου προς πλήρωσιν τής κενής θέσεως τακτικού Διακόνου έν τώ Ι. ναφ άγιών Άποστόλων Άνατολικής Φραγκίστης - Εύρυτανίας,

καλούμεν τούς βουλομένους ίνα καταλάβωσι την Διακονικήν ταύτην θέσην και έχοντας τά ύπό του άρθρου 34/16' του ύπ' άριθ. 2/1969 Κανονισμού «Περι Ίερών Ναών, Ένοριών και Έφημερίων» προβλεπόμενα κανονικά και νόμιμα προσόντα, όπως έντός μηνός από τής δημοσιεύσεως τής παρούσης προκηρύξεως εις τó Περιοδικόν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» υποβάλωσιν ήμίν τά νενομισμένα δικαιολογητικά διά τά περαιτέρω.

Έν Καρπενησίω τή 4η Ίουλίου 1991

† Ο Καρπενησιού ΝΙΚΟΛΑΟΣ

«ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ

ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Έκδιδόμενον κατὰ δεκαπενθήμερον
ΒΡΑΒΕΙΟΝ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΠΟΠΤΕΥΟΥΣΑ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

† Ο Παραμυθίας ΤΙΤΟΣ

† Ο Γρεβενών ΣΕΡΓΙΟΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Όμότ. Καθηγητής του Πανεπιστημίου Άθηνών
Άρχων Διδάσκαλος του Εύαγγελίου
τής Άγίας του Χριστού Μεγάλης Έκκλησίας

ΣΥΝΔΡΟΜΑΙ

Α) Έσωτερικού: Δραχμαί 300 έτησίως.

Β) Έξωτερικού: Δολάρια 20 έτησίως.

Τιμή εκάστου τεύχους μετά του «ΕΦΗΜΕΡΙΟΥ»

δρχ. 15.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εύαγγέλου Δ. Θεοδώρου, 'Ο Κάρολος Γιούνη από χριστιανική σκοπιά.

Οίκουμ. Πατριάρχου Χρ. Μ. 'Η Επίσκοπος του Μακ. Πατριάρχου Μόσχας κ. 'Αλεξίου Β' εις τó Οίκουμ. Πατριαρχείον.

Εύαγγέλου Π. Δέκκου, 'Εκδηλώσεις για την 25ετία επισκοπικής ζωής και δράσεως του Σεβ. Μητροπολίτου Δράμας κ. Διονυσίου.

Άρχιμ. Δαμασκηνού Καραπαθάκη, 'Από τās πλουσίας τών Άθηναίων εις την σαγήνην του Παύλου.

Άρχιμ. Ίεροθέου Βλάχου, 'Ορθόδοξη και Αντική Παράδοση στη ζωή μας.

Ίεροδ. Αντίπα Νικηταρά, 'Η γνώση του Θεού κατὰ τó Εύαγγέλιον του Ίωάννου.

Ίβάν Δημητρώφ, 'Η Όρθοδοξία σήμερα στη Βουλγαρία.

Ίωάννου Δ. Μπονιάτσοφ, Δι απόψεις του Κων. Οικονόμου του έξ Οικονόμων περι τής Τετραφωνίας και του Λεσβίου συστήματος.

Χάρη Μεττή, 'Οφθαλμία και όφθαλμολογία του Οίκουμ. Πατριαρχείου.

Κων. Γ. Χαλαμπόπουλου, Οί Βόρειοι Έλληνες.

Παρατηρήσεις και Σχόλια.

Έκκλησιαστικά Χρονικά.

Βιβλιοκρισία.

Κανονισμός 54/1991.

Παράρτημα.